

MICHAEL KERRIGAN

HİTLER

CANAVARIN ARDINDAKİ ADAM

"Eğer güneş gibi parlamak istiyorsan
önce onun gibi yanacaksın." - *Kavgam*

ÇEVİRİ: BARBAROS UZUNKÖPRÜ

Kronik

HİTLER
Canavarın Ardındaki Adam

—

MICHAEL KERRIGAN

KRONİK KİTAP: 97
İkinci Dünya Savaşı Tarihi Dizisi: 4

YAYIN YÖNETMENİ
Adem Koçal

ÇEVİRİ
Barbaros Uzunköprü

EDİTÖR
Erhan Çifci

KAPAK TASARIMI
Kutan Ural

MIZANPAJ
Kronik Kitap

1. Baskı, Şubat 2019, İstanbul

ISBN
978-975-2430-94-5

KRONİK KİTAP
Balçık Sk. N°6, Gümüşsuyu
İstanbul - 34327 - Türkiye
Telefon: (0212) 243 13 23
Faks: (0212) 243 13 28
kronik@kronikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 34569

www.kronikkitap.com
kronikkitap

BASKI VE CİLT
Optimum Basım
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 K. Çekmece / İstanbul
Telefon: (0212) 463 71 25
Matbaa Sertifika No: 41707

MICHAEL KERRIGAN

HİTLER

CANAVARIN ARDINDAKİ ADAM

"Eğer güneş gibi parlamak istiyorsan
önce onun gibi yanacaksın." - *Kavgam*

ÇEVİRİ: BARBAROS UZUNKÖPRÜ

Kronik

MICHAEL KERRIGAN

Pek çok eserin yanı sıra *Dark History of the Catholic Church*, *The History of Death*, *World War 2 Plans That Never Happened* ve *Celtic Legends* kitaplarının da yazarıdır. İskoçya'nın Edinburgh şehrinde yaşayan Kerrigan aynı zamanda köşe yazarlığı, kitap eleştirmenliği ve aralarında *The Scotsman* ve *Times Literary Supplement*'in de yer aldığı yayın organlarında yazarlık yapmaktadır.

BARBAROS UZUNKÖPRÜ

1993 yılında doğdu. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü'nden mezun oldu. Bir süre farklı alanlarda mütercim ve editör olarak çalıştıktan sonra Hacettepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu ve Ankara Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu'nda öğretim görevlisi olarak ders vermeye başladı. Daha önce James M. Cain'in Çifte Tazminat (Alakarga, 2016) isimli romanını Türkçeye kazandıran çevirmen şu anda Beykent Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmasının yanında kitap çevirilerine de devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Alışılagelmiş şekilde bir canavar olarak görülen birini nasıl anlayabiliriz? Şeytani bir efsane haline gelmiş bir karakteri nasıl tahayyül edebiliriz? Hitler'in suçlarının enginliği onun gerçekte kim olduğuyla ilgili meşguliyetimizi çok daha hayati kılıyor.

Bir atasözüne göre, her şeyi anlamak herkesi affetmekten geçer.[1] Lakin paramparça olmuş bir kıta, yozlaşmış bir ahlak anlayışı ve kaybedilmiş 50 milyon insan hayatını anlamak için ne seviyede bir anlama becerisi gerekir? Adolf Hitler'in modern tarihin cani figürlerinin başını çektiği konusunda hiç şüphe yok. Bu durum, sadece işlediği suçların büyüklüğünden değil, aynı zamanda bunları işlerken kullandığı sistematik yöntemden de kaynaklanıyor.

Soğuk Savaş tarihçileri toplu katliam konusunda Joseph Stalin'i Hitler'in dengi –hatta daha da üstü– konumuna yerleştirmek için çok uğraştılar. Ne var ki tüm bu savlar ancak Sovyet devlet arşivlerinin açılmasına kadar varlığını sürdürebildi. Nazi işgalcilerinin Stalin'in 30 milyon yurttaşını öldürmesiyle kıyaslanırsa komünist diktatörün gerçekleştirdiği "Büyük Terör"[2] aslında ismini pek de hak ediyor gibi görünmüyor (fakat elbette durum bir milyona yakın mağdur için yeterince kötüydü). Ukrayna'nın kolektivizasyonu[3] sırasında öldürülen ya da açlıktan ölen beş milyona yakın insan için ırkçılıktan ziyade ideolojik fanatizm adına ölmeleri onlar için elbette bir teselli değildi ancak pek çok noktada Stalin'in deliliğe varan paranoyası –birkaç on yıl sonra Çin'in başına geçecek olan Mao'nunkine benzer olan bu paranoya– Hitler'in sözde "Yahudi Sorunu"na getirdiği son derece filozofik analize (ve 'Nihai Çözüm[4]'e) nazaran nispeten makul görünüyor. Ya da aynı şekilde, Hitler'in çingeneler, Polonyalılar, Slovenyalılar, eşcinseller, engelli insanlar ve Yehova Şahitleri gibi hedef tahtasına oturtulmuş diğer gruplara karşı tutumuna ilişkin son derece bariz saçmalıklara nazaran da makul görünüyor.

Yine de Stalin'in de gaddarlık konusunda bir şeyler bildiğine şüphe yoktu. Kendisi "Tek kişinin ölümü trajedidir; bir milyon kişinin ölümü ise bir istatistiktir" cümlesini sık sık tekrar ederdi. Bu ifadeden yola çıkarsak, görünüşe göre, Hitler'in işlediği suçların listesinin uzunluğu ilk olarak Hitler'i, daha sonra ise bu suçları anlayabilmemizi neredeyse imkânsız hale getiriyor. Kendisini elbette gözümüzde canlandırabiliyoruz: diş fırçası kalınlığında, gülünç ve tuhaf bir bıyık ve yandan ayrılmış bir saç; kontrolden çıkmış bir şekilde bağıra çağıra atıp tutarken beden dilini kullanması ve yüzünü ekşitmesi. Ona

Karşıda: Amerikalı büyükelçinin kızı Martha Dodd 1933 yılında Hitler'i "ürkütücü ve unutulmaz" biri olarak tanımlıyor; Hitler'in gözleri, gücü ele geçirme konusundaki sarsılmaz azmini yansıtıyordu.

Silah arkadaşları: Sağdan ikinci sırada, üzerinde açık renk talim üniformasıyla görülen Hitler arkadaşlarıyla beraber poz veriyor, Mayıs 1915.

ilişkin pek çok şey biliyoruz. Öyle ki, Hitler'in biyografisini yazanların karşılaştığı asıl güçlük malzeme bulmaktan ziyade doğru malzemeyi tespit edebilmek. Ancak *onu* ne derece tanıdığımızı söyleyebiliriz?

KÖTÜLÜĞÜN SEMBOLÜ

Nazi liderinin vahşet suçuna ve siyasi tahakküme ilişkin tüm tartışmalarda en öne çıkan mukayese figürü olması ve baskı ve mutlak kötülük konusunda "altın standart" haline gelmesi pek de işimize yaramıyor. Hitler'den ve onun dünyasından tarihî temelde ne kadar ayrı durursak ona ilişkin önem de o derece büyüyor gibi görünüyor. Mike Godwin'in "Çevrimiçi bir tartışma büyüdükçe Nazizm ya da Hitler'le ilgili bir kıyaslama yapma ihtimali 1'e yaklaşır" dediği kötü bir ün yapmış (yarı mizahi) "kanunu"[5] aslında Alman diktatörün isminin sadece kendi kişiliğinin değil aynı zamanda bizim geleneksel olarak "tarih" olarak algıladığımız Hitler pozisyonunun da önüne geçtiği gerçeğini vurguluyor.

Artık Hitler'in bir simge haline geldiği görülüyor; O artık Donald Trump'tan Barack Obama'ya, Saddam Hüseyin'den Taliban'a kadar düşmanlarının itibarını zedelemek isteyenler için bir referans kaynağı. Hitler çağrışımı; doğa yürüyüşü ve temiz hava almaya duyulan heves, folklora duyulan ilgi ve vejetaryenlik gibi aslında çok masum olan şeylere bile kara çalıyor.

Görünen o ki Hitler, aile içi şiddetin hem şahidi hem de mağduruydu.

YAŞAMI VE ÇALIŞMALARI

Tüm bunlar Hitler'in hayatından nerede ayrılıyor? Biyografileri, çoğunlukla o biyografideki şahsın şöhretinin (ya da kötü şöhretinin) sebebini öğrenebilme ümidiyle okuruz. O kişinin başardığı şeylerle geçmişi, eğitimi ya da tecrübeleri arasında bir paralellik olup olmadığını öğrenmeye çalışmaktan kendimizi alamayız. Ne var ki Hitler için durum farklı. Hitler'de şair ve eleştirmen T. S. Eliot'ın (1888-1965) "nesnel karşılık" olarak adlandırdığı ve neden ve sonuç arasında bir bağlantı olduğu varsayımına ulaşmakta güçlük çekiyoruz. Bu bağlantıyı bulma ihtimalimizin düşük olması bizleri ümitsiz bir spekülasyon sarmalına itiyor.

Hangi biyografide olursa olsun, özellikle de bunun gibi nispeten kısa bir biyografide, nedenleri kesin bir biçimde ortaya koymadığımız, sadece ihtimalleri irdelediğimiz

akıldan çıkarılmamalıdır. Biz ancak bilinen gerçekleri ortaya koyabiliriz (ki Hitler'in hayat hikâyesinde eksik kalan pek çok parça vardır). Ancak bu, gereken tüm kapsayıcılıkla gerçekleri inşa etmek anlamına gelmemektedir.

1. Bölüm'de göreceğimiz gibi, Hitler çarpık bir ailede büyümüş, görünüşe göre aile içi şiddetin hem şahidi hem de mağduru olmuştu. Ailenin kendisi de keza toplumsal karışıklık ve kültürel kriz zamanında iyi işlemeyen bir devletin çatısı altında varlık gösteriyordu. Elbette bu türden tek aile onunki değildi ve her ne kadar kader onu

Hitler saldırganlığın güçlü ve estetik yönü ile Alman maskülenliğini gün yüzüne çıkardı. Burada, 1927 yılında Nürnberg'deki güç gösterisi sırasında kahverengi gömleklilerini selamlarken görülüyor.

Führer olarak işleyeceği suçlar için suç ortakları bulmaya itecektiyse de sadece ve sadece tek bir Adolf Hitler olacaktı. Hayatın getirdiği bu zorlukların nasıl olup da bu büyüklükte bir canavar yarattığını anlamak çok güçtür.

İNSAN VE MİT

İşi daha da içinden çıkılmaz kılan şey ise, başta, esip gürlediği hatıratı *Kavgam* ("*Mein Kampf*", 1925-6) olmak üzere Hitler'in kendini efsaneleştirme konusunda son derece gayretli olmasıdır. Ne var ki Hitler'in biyografisini yazanlar da bu gerçeküstü karakteri kendi mağrur koşullarında yazma cazibesine kapılmadan edemiyorlar. Bu, sadece kendi döneminin Nazi sempatizanları ve kendi döneminden on yıllar sonra hâlâ onu savunanlar için değil aynı zamanda ona karşı olanlar için de geçerli. Hitler'in işlediği suçların enginliği, abartılı bir anlatımı gerektiriyormuş gibi bir kanı mevcut.

Bazı değerlendirmeler ise kinci, küçümseyici ve (ölümünün ardından) aşağılayıcı ifadeler içeriyor. Bunlara örnek olarak Hitler'in eşcinsel, cinsel olarak yetersiz, sözde "mikro-penise" sahip, mazoşist ve koprofili[6] olduğuna dair iddialar verilebilir. Bu iddiaları kanıtlamak için ciddi argümanlar ortaya konmuş ve her türden "kanıt" toplanmıştır. Ve biz de tüm bu iddiaları kesin bir şekilde göz ardı edemeyiz.

Ancak şunu akıldan çıkarmamalıyız ki Hitler'in karakterine ilişkin açıklamaların inandırıcılığı gerçeklerden çok bu açıklamaların duygulara ne kadar hitap ettiğine bağlıdır. Nihai Çözüm'ün mimarının Yahudi kökenli olması muazzam olmaz mıydı? Ya Holokost tamamen Hitler'in kendine duyduğu nefretten kaynaklandıysa? Hitler'in eşcinsellere yaptığı zulüm kendi mücrim arzuları tarafından güdülenmiş olabilir mi? Eva Braun'la olan uzun süreli ilişkisi fiziksel ya da ruhsal eksikliğini giderme çabasının bir sonucu muydu? Bir kıtayı yerle yeksan etme

Sağda: Vatan için bir baba figürü olan Hitler şanlı Alman geleceğinin güvencesi olan çocuklarla bir oradayken görülüyor.

Karşıda: Başarısız bir ressam ancak gene de – kelimenin tam anlamıyla – bir vizyoner olan Hitler afişte de görüldüğü gibi sadece bir ideoloji değil, aynı zamanda bir "bakış açısı" da ortaya koymuştu.

konusundaki bariz kararlılığı acaba sanat dünyasındaki ilk arzusunu gerçekleştirmedeki başarısızlığından ve yaratıcılığına ket vurulmasından mı kaynaklanıyordu?

HAYATI VE YAŞADIĞI DÖNEM

Yaşadığı dönem aslında Hitler'in diktatörlüğünü ne derece gerekli kıldı? İçinde bulunduğu çağa hükmettiği ve yaşanan olayları şekillendirdiğiyle ilgili olarak kendini mi kandırıyordu? Aslında rolü çok daha pasifken bizim, onun kendine kahramanlık özellikleri atfetmesini kabul eder görünmemiz yanlış bir tutum mu? Sonraki bölümlerde göreceğimiz gibi Üçüncü Reich[7], Almanya travmatik bir dönüşüm sürecindeyken kuruldu; tüm Avrupa'yı etkisi altına alan ekonomik ve kültürel dalga çok derinden hissediliyordu. Hitler asla çağının ötesinde bir aydın değildi ancak fikirleri ciddiye alarak kendi dönemine ait bilim ve felsefi düşüncedeki değişimlerin farkına varması ve her ne kadar çarpık da olsa kendi cevaplarını bulma arayışına çıkması açısından aydın

sayılırdı. 2. Bölüm, tüm hamlığıyla Hitler'in kendi geliştirdiği felsefenin o dönemin gösterişli ve mağrur düşünce yapısına nasıl baskın geldiğini göstermeyi hedeflemektedir.

Genç Hitler'in, Wittgenstein, Klimt ve Freud gibi birbirine denk figürlere nazaran 20. yüzyıl Viyana'sının yoğun sanatsal ve

Hitler Bavyera'daki bir tatil evinde kafasını dinliyor, 1934 civarı. Nazizmin köklerinin Alman doğa güzelliklerine dayandığı söylenirdi.

Bu resim Hitler tarafından yapıldığı düşünülen bir çizimin kopyası. Son derece kısıtlı olmasına karşın Hitler'in sanatsal yeteneklere sahip olduğu bir gerçekti.

entelektüel mayasına derinden katkıları olduğunu söylemek abartılı olacaktır. O, daha ziyade kasvetli altın çağın mantıksal sonucu olacak, fakat en şanlı açıklamaların her daim ortaya çıkarmaya çalıştığı karanlık ve şeytani bir sır haline gelecekti. "Uçuruma uzun süre bakarsanız uçurum da size bakar" diye gözlemde bulunuyor filozof Friedrich Nietzsche[8]. Eğer Hitler'in yükselişi ve iktidarı bir uçurum değilse, ne olduğunu hayal etmek bir hayli güç.

Bu bağlamda, Hitler'in *Reich*'ı ne derece korkunçsa kendi dönemi için de o derece "uygundu" denilebilir. Bu da bizi bir başka soruya yöneltiyor: Eğer Hitler hiç var olmasaydı, başka bir Hitler yaratma zorunluluğu mu doğacaktı? Bu soruya bir yanıt getirmek son derece zor ancak yanıt vermek zorunda olmayışımız bir hayli iç rahatlatıcı. O *bir zamanlar* var oldu ve biz onun oluşum sürecini açıklamaya ya da gücü ele geçirişinin sebeplerini bulmaya çalışıyoruz. O kendi etrafında bir devlet ve toplum inşa etmeyi başardı.

Hitler, elde ettiği eşsiz ve benzeri görülmemiş fırsatlar nispetinde kendi çağının ürünü olarak görülebilir. Daha önce hiçbir tiran -ne Peisistratos ne Cengiz Han ne de Timur- devlet mekanizmalarını, sınai altyapıyı ve askerî kapasiteyi bu çeşitlilikte ve ölçekte elde edebilmiş değildi. Öyle ki, sarsıcı bir gizemle sarmalanmış kafa karıştırıcı bir bilmeceyle karşı karşıyayız. Biz Hitler'i açıklamaya çalıştıkça o daha önce örneği görülmemiş biri olarak kalmaya devam ediyor.

IV

BÖLÜM 1

ÇOCUKLUK

Hitler'in kökeninin ve hayatının ilk evrelerinin "gizemli" olduğunu iddia etmek gereğinden fazla romantizm yaratmak olur ancak hem kökeni hem de ilk dönemleri hiç şüphesiz bulanıktır ve önemli detaylar hâlâ gün yüzüne çıkmış değildir. Ne var ki açıklaması en zor durum ise -gün gibi açık olan tüm zorluklara ve aşağılanmalara rağmen- nihayet ortaya çıkaracağı kötülüğe ilişkin ikna edici bir açıklama getirmektir.

Hitler'in geçmişi henüz gerçek anlamda başlamadan önce bile ciddi manada yeniden yazılma sürecindeydi. Asıl süreç, görünüşe göre, babasıyla birlikte başlıyor. 1876 yılında henüz bir erkek evladı olmayan Alois Schicklgruber, 40 yaşına yaklaşırken soyadını değiştirmek için resmî girişimlere başladı. Yukarı Avusturya'nın Braunau am Inn isimli küçük kasabasında bir gümrük memuru olan Alois Schicklgruber o zamandan itibaren Alois Hitler olarak bilindi. Ölümünün ardından da yerel bir papaz Alois'in o zamana kadar "gayrimeşru" olan kilise kaydını "meşru" olarak değiştirdi.

Karşıda: 1899 yılına ait bir sınıf fotoğrafı. Arka sırada, ortada dik bir şekilde duran Adolf Hitler, Avusturya-Leonding'de ilkokuldayken görülüyor. Okulda çok da iyi bir performans sergileyemeyen Hitler resmî eğitiminden 1905 yılında ayrıldı.

ŞÜPHELİ BABALIK DURUMU

Alois, şimdilerde bir hayli kötü şöhretli olan bu soyismi kafasından uydurmuş değildi. Johann Georg Hiedler (1792-1857) 1842 yılında Alois'in annesi Maria Anna Schicklgruber'le evlendikten sonra Alois'in büyüme sürecinde önemli bir rol oynadı. Yine de Johann Georg'un Alois'in biyolojik babası olduğu kesin değildir çünkü Alois'in annesiyle evlendiklerinde Alois hâlihazırda beş yaşındaydı. Bu beş yıl, Maria Anna'nın hayatındaki belirsiz tek süre zarfı da değildir. Maria Anna'nın Alois'i doğurmadan önceki ayları –hatta yılları– hâlâ gizemini korumaktadır.

Aşağı Avusturya'nın Döllerheim köyünde hizmetçilik yapan 42 yaşındaki Maria Anna Schicklgruber'in tarih açısından "pek de önemli biri olmadığı" aşikârdır. Yoksul ve eğitimsiz olan, vasıfsız işler yapan, diğer insanların işlerini yaparak geçinen Maria Anna'nın kayda değer bir sosyal statüsü yoktu. Bugün akademik olarak incelenmesinin tek sebebi hiç görmediği ve ölümünden 40 yıl sonra doğacak olan torunudur.

Maria Anna, Viyana'nın kuzeybatısında, Aşağı Avusturya'nın Waldviertel bölgesine bağlı küçük bir köy olan Strones'te doğdu. Babası burada çiftçilikle uğraşan bir köylüydü. Bu sebeple Alois'in Döllerheim'daki doğumunun kilise kayıtlarına geçtiği tarih olan 7 Haziran 1837'den öncesinde Maria Anna'nın izini süremiyoruz. Alois'in doğumundan önce Döllerheim'da ne kadar yaşadığı ve buraya gelmeden önce nerede olduğu hâlâ bilinmiyor.

KÖKENİ ROTHSCHİLD'LERE Mİ DAYANIYORDU?

Yeterli kanıt olmadığı için bu hususta ileri sürülen spekülasyonların ucu bucağı görünmüyor: Maria Anna'nın hayat hikâyesi, en akla hayale sığmayan ilmî spekülasyonların öne sürüldüğü bir alan haline gelmiş durumda. İddiaların aksini kanıtlamak da bir hayli zor. Ayrıca Holokost'u gerçekleştiren adamın "aslında" Yahudi olması durumu tarihsel hezeyanları bu derece tatmin ederken kim iddiaların aksini kanıtlamak ister ki?

1920'lerin başında Hitler'in büyükannesi olan Maria Anna'nın Alois'e hamile olduğu dönemde ünlü banka imparatorluğunun Avusturya kolunun başı olan Salomon Mayer von Rothschild'in ailesi için çalıştığına ilişkin söylentiler vardı. Hikâye ne kadar hevesle dillendirilmiş olsa da o zaman bile böyle bir durumun ihtimal dâhilinde olmadığı açıktı. Çünkü bu iddiayı destekleyecek hiçbir kanıt yoktu.

FRANKENBERGER FAKTÖRÜ

Daha sonra Alois Hitler'in babasının Frankenberger (ya da Frankenreiter) ailesinin bir mensubu olduğuna ilişkin daha az şok edici olan bir iddiaya sarılındı. 1946 yılında Üçüncü Reich'ın eski Adalet Bakanı olan Hans Frank, Alois'in annesinin Viyana'nın güneyinde yer alan ve önemli bir ticaret şehri olan Graz'da bu burjuva ailesinin evinde aşçı olarak çalıştığını öne sürdü (Bu sonuca, Adolf'un yeğeni Alphonso Hitler yoluyla elde ettiği kanıt sayesinde ulaştığını söyledi).

Aile üyeleri Maria Anna'nın ayrılmasından sonra bile onunla iletişim halinde kalmış ve hatta oğlu Alois için bakım parası bile göndermişti. Bazıları, ailenin aşçısı olan Maria Anna'nın -isteyerek ya da istemeyerek- ailenin erkek üyelerinden biri için (muhtemelen Frankenbergerlerin 19 yaşındaki oğlu Frank için) *aşk* hizmeti de vermiş olduğu çıkarımında bulunuyor.

19. yüzyılda kırsalda hüküm süren yoksulluk, resmedilenin de ötesindeydi. Maria Anna Schicklgruber burada, Aşağı Avusturya'daki Strones'te doğdu.

Salomon Rothschild (1774–1855) ailesinin meşhur bankacılık işini Avusturya'ya yaydı. Sonradan çıkan söylentilere göre Alois Hitler'in babası oydu.

Hans Frank'ın hatıratı (idamından hemen önce yazılan ve yazıldığı zamana uygun olarak *At the Gallows Foot – Darağacında* olarak isimlendirilen hatırat) temel alınarak yapılan bu çarpıcı ve fırsatçı çıkarım, Franz Jetzinger'in 1950 yılında yeniden ortaya atmasıyla daha makul görünmeye başladı. *Hitler's Youth - Hitler'in Gençliği* (1956) isimli kitabın yazarı olan Jetzinger, Hans Frank'ın aksine kendisini yakalayanların takdirini kazanmak isteyen bir savaş suçlusu değildi. O, bir papaz, sosyal demokrat, devlet adamı, memur ve kimi zaman da Linz'de kütüphanecilik yapan biriydi. Bu çalışmanın da heyecan dalgası yaratması pek de şaşırtıcı değildir.

Ne var ki, din adamlığı konumu, akademik şöhreti, siyasi saygınlığı ve genel anlamdaki dürüstlüğüne rağmen ortaya attığı iddialar pek tutmadı. Zira 1830'larda Graz'da yaşayan Frankenberger ya da Frankenreiter isimli Yahudi kökenli bir aileye ilişkin hiçbir kayıt yoktu (Ayrıca bu mümkün de değildi çünkü o tarihlerde Avusturya'nın bu kısmında Yahudilerin yaşaması yasaktı. Hitler'in Nürnberg Yasaları[9] sadece uzun bir geleneğin son hamlesiydi). Sık sık karşılaşıldığı gibi Adolf Hitler ve hayatıyla ilgili ilmi kaynakların kesinliğinin ve güvenilirliğinin gerçeklerden çok duygulara dayandığı ortaya çıkmaktadır.

SIRLAR VE YALANLAR

Maria Anna'nın kendisi de gelecekteki tarihçiler için işleri hiç kolaylaştırmıyor. Sebebi ne olursa olsun, bebeğinin babasının kimliğini açık etmedi ve Alois, kilise kayıtlarına gayrimeşru olarak geçti. Görünüşe göre en öne çıkan baba adayı Johann Georg Hiedler. Gelgelelim bu ihtimal de bizi bir başka soruya yönlendiriyor. Eğer bebeğin babası o idiyse ve birkaç yıl sonra Maria Anna'yla evlenecek idiyse, neden zamanında evlenmedi?

En muhtemel cevap, bu durumun çok da önem arz etmediği ve aman aman bir aciliyetin hissedilmediği olabilir. Meşruiyet elbette önemliydi ancak olayın asıl önemli noktası evlilik bağı dışında doğan çocukların mirastan pay alamamasıydı. Miras alabilmek en nihayetinde Alois için önemli

hale gelecekti ancak Johann Georg hayatta kaldığı, parasını istediği gibi biriktirip harcadığı ya da mülklerini istediği gibi satabildiği sürece çok yüksek ihtimalle bunun da bir önemi kalmamıştı.

Öte yandan kayıtlarla ilgili bu değişiklik belki de göründüğü kadar büyük bir öneme sahip değildir. Döllerheim papazının işlerini yapma konusunda son derece bariz bir ilgisizliği söz konusu. Alois'e ilişkin "gayrimeşru" ibaresi kabaca çizilmiş ve onun yerine "meşru" ifadesi çiziktirilmiş. Papazın (bu "meşrulaştırmanın" hukuki olarak ne derece bağlayıcı olduğuna ilişkin şüphe uyandıran bir soruyu ortaya çıkararak) ismini ve imzasını attığı doğru ancak nesebine ilişkin geriye dönük detaylandırmayı yaptığını söylemek de pek mümkün değil.

Katolik inancı, Maria Anna'nın tüm hayatında görüldüğü gibi mezarında da alenen görülebiliyor. Torunu bu türden basit inançları küçümseyecekti.

İSMİN ÖZELLİĞİ NE?

Bir diğer ihtimal ise, bir oğlu olmayan ve aile isminin yok olmasıyla karşı karşıya kalan Alois'in amcası ve Johann Georg'un kardeşi olan Johann Nepomuk Hiedler'in (1807-8) bu isim değişikliğini istemiş ve karşılığında mirasını teklif etmiş olmasıdır. Bu ihtimal, Schicklgruber soyisminden Hitler soyismine bu kadar geç geçilmesine de bir başka açıklama getiriyor. Ancak bu kez de karşımıza Alois'in soyisim olarak neden Johann Nepomuk'un tercih ettiği şekilde 'Heidler' ya da Nepomuk'un kullandığı bilinen diğer türevler olan 'Hüttler' ya da 'Huettler' şeklinde almadığı sorusunu karşımıza çıkarıyor. Alois'in amcasının soyisim konusundaki gururlu tutumu ile soyisminin farklı yazılmasına çok da takılmaması arasında ille de bir çelişki olmak zorunda değil. Gene de bu durum, hâlihazırda bir bilmece haline gelen duruma bir başka gizem daha ekliyor.

Bir başka soru daha sorulabilir: Alois'in "amcası" başından beri onun babası olabilir mi? Bu durumda Johann Georg erkek kardeşinin yerine bakan kimse ya da bilmeden Alois'in ebeveyni

Hans Frank (sol önde) Adalet Bakanı olarak Hitler'e sadık bir şekilde hizmet etti ancak savaşın ardından aktardığı hatıraları Hitler'e leke sürmekten daha fazlasını yaptı.

konumunda olan birinden başka bir şey haline gelmiyor ve Johann Nepomuk da zamanı geldiğinde Alois'i yasal mirasçısı yapmış oluyor. Gerçeği bilmiyoruz. Johann Nepomuk'un Alois'in babası olduğuna ilişkin kanıtlar, asıl babanın Baron Rothschild olduğuna ilişkin kanıtlardan daha fazla değil. Aynı durum Johann Georg için de geçerli. Gerçek babanın o olduğuna dair de elle tutulur bir kanıt yok.

Hitler daha doğmadan karmaşıklık, gizem ve bilinmezlik fırtınası geçmişini sarıp sarmalamıştı. Bu karmaşıklık, o dönemin toplumsal ve ahlaki değerlerini tamamen anlayamamamızla daha da büyüyor. 19. yüzyıl Avusturya'sı, gizli kalmasını beklediğimiz şeyler konusunda fazlasıyla açıktı ancak bilmediğimiz ya da fark edemediğimiz pek çok meselenin etkisi de tahmin edebileceğimizden büyüktü. Bu meselelerden herhangi birinin akademik öneme sahip olmasından daha fazlası söz konusuysa eğer, bunun nedeni kökeninin şüpheli olmasının genç Adolf'u etkilemesi ve bu durumun onu kendi kaderini çizme ve gerçekleştirme konusunda daha kararlı kılmasıdır.

BABASINA MI ÇEKMİŞTİ?

Babasıyla ilgili şüpheler mevcutsa da Alois'in kişisel kararlılığı su götürmezdi. 13 yaşında okulu bırakıp ayakkabı tamircisinin yanında çırak olarak çalışmaya başlayan Alois, bu işe pek de dört elle sarılmış gibi görünmüyor. Beş yıl sonra, 1855'te, imparatorluğun uzak köşelerinden insanları eğitip devlet bünyesine dâhil eden bir projesinden

MEŞRU BİR YAKINMA MIYDI?

Alois'in gayrimeşruluk "lekesini" ne derece hissetmiş olabileceği belli değildir ve bugüne kadar şiddetli bir şekilde tartışılagelmiştir. Gerçekte, "piç" olma durumu yasal açıdan ne kadar büyük bir dezavantaj olursa olsun, ahlaki açıdan çok büyük bir damga anlamına gelmiyordu.

Maria Anna, 11 çocuk arasında yetişkinlik çağını görmeyi başaran altı kardeşten biriydi ve bu da içinde bulunduğu toplumsal durum, yaşadığı yer ve dönem açısından pek de anormal sayılmazdı. Öte yandan, geriye dönüp baktığımızda, bu kadar fazla çocuk ölümü; baskıcı ve tutucu "Viktorya" dönemi değerleriyle ilişkilendirdiğimiz bir çağda, muhafazakâr kırsal bir kesimde cinselliğe ve ebeveynliğe şaşırtıcı derecede rahat, yararcı ve hatta bariz şekilde hoşgörülü yaklaşıldığını gösteriyor.

Avusturya'nın küçük ve dağınık köy topluluklarında çiftçilerden oluşan göçebe bir grup erkek, mevsimin gereksinimlerine bağlı olarak sonbaharda toprağı sürmek ve yazın sonlarında da hasat toplamak için yer değiştirirdi. Zengin aileler de çoğunluğu kadın olan hizmetçilerle iç içe yaşardı ve bu kadınların her türlü taciz ve cinsel istismara maruz kalması ve hatta daha kötü muamelelere uğraması işten bile değildi. Çocuklar da elbette bu gayriresmî geliş gidişlerin ve merdiven altı oynaşmaların kaçınılmaz sonuçlarıydı. Gözden ırak olan Viyana'daki yetkililer için de kayıt tutma işi pek de sıkı sıkıya takip edilmiyordu. Böylelikle insanlar geçmişlerini çok detaylı araştırmamaları gerektiğini öğrendiler.

Genç Adolf babasının bu çatık kaşlı halini küçük bir çocukken sık sık görmüş olmalı. Piç olma durumu Adolf'un babası Alois'in hayatını bazı noktalarda şekillendirmiştir.

yararlandı ve imparatorluk bünyesinde devlet memuru oldu. Bürokrasi basamaklarını yavaş ve istikrarlı adımlarla tırmanan Alois'in bu hedefinden ayrılmaması bizlere onun kararlılığını ve azmini gösteriyor.

Ancak bu iş hayatı, onun için aynı zamanda bir küskünlük kaynağı mı olacaktı? Alois'in başarısız bir insan olduğunu söylemek mümkün değil. 1892 yılında üst düzey gümrük tahsildarlığına yükselmişti ki bu pozisyon lise eğitimi almamış birinin yükselebileceği en üst makamdı. Bu pozisyon onurlu bir makamdı ve Alois'in bu makama erişmesi takdire şayan bir durumdu ancak aynı zamanda kendisi gibi bir özgeçmişe sahip

biri için tavanın aslında ne kadar alçak olduğunun da göstergesiydi. Üst düzey bir devlet adamının şatafatı, etrafında dolaşan kâtipler ve sekreterler ordusu, Viyana'da görkemli halılar ve avizelerle döşeli bir ofis, onun gibi biri için sadece hayalini kurabileceği bir şerefti. Bunlara sahip olamayan Alois, bir yerel merkezden diğerine savruldu, durdu. Yükselişi istikrarlı olsa da acınası şekilde yavaştı.

Alois Schicklgruber, 13 yaşında okulu bırakıp bir ayakkabı tamircisinin yanında çırak olarak çalışmaya başladı.

İlla görmek istersek, kırılmaz bir sebatla yükselmiş olan Hitler ve Alois'in kararlılığı arasında bir benzerlik görebiliriz. Ancak Alois'in oğluna asıl geçen özelliğinin yoğun bir yakınma duygusu; düzeltilmesi –hatta intikam alınması– gereken beyhude ancak derin bir haksızlığa uğramışlık duygusu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ne var ki şu ana dek Alois'in bir aile babası olmasına yıllar var: O kendi yolunu çizerken dünyada neredeyse yalnızdı.

AİLE BABASI

Ancak Alois tamamen yalnız sayılmazdı: 1860'lı yıllarda gayrimeşru bir çocuğa babalık etti. Ancak bu bebekle, çocuğun akıbetiyle ve hatta annesinin kim olduğuyla ilgili hiçbir şey

Alois gümrük memuru üniformasıyla etkileyici bir görüntü sergiliyor ancak devlet memuriyetinde hiçbir zaman düşük mevkilerden yukarı çıkamamıştı.

AVUSTURYA BELİRSİZLİĞİ

Avrupa'nın coğrafi merkezi olan Avusturya, modern tarihin büyük bir kısmı boyunca ana arter hüviyetine sahipti: Habsburg Hanedanı Orta Çağ'dan beri Kutsal Roma İmparatorluğu'na hükmediyordu. Ancak 19. yüzyılın ortalarına doğru Avusturya'nın merkezî durumu sorgulanmaya başladı. İlk olarak Napolyon hâkimiyetindeki Fransa tarafından daha sonra da Prusyalı I. Wilhelm ve Bismarck tarafından hırpalanan Avusturya, kendi hâkimiyetinin git gide azaldığını gördü. Her ne kadar hâlâ bir imparatorluk olsa da sallantıdaki durumu ve Macaristan Tacı'yla ortak olma durumu 1867 yılında "Avusturya-Macaristan İmparatorluğu" ikili ismini almasıyla tescillenmiş oldu.

Viyana ise hâlâ zengin ve önemli bir devletin ışıl ışıl başkentiydi. Geriye dönüp baktıklarında Avusturyalılar imparatorluğun görkemli tarihini görebilirlerdi ancak bakışları gün be gün, hem güç hem de etki olarak hızla yükselen birleşik Almanya'nın bulunduğu kuzeye ve batıya kayıyordu.

1888 yılından itibaren tahtta olan Kayzer II. Wilhelm, tebaasına "görkemli zamanlar" vadetmişti. Ancak Avusturyalılar için böyle bir ihtimal bulunmuyordu. Avusturya-Macaristan bariz bir şekilde solarken Almanca konuşan Avusturyalılar, apaçık bir biçimde yükselişte olan cesur bir milletin üyesi olma arzularına ket vuramıyordu. Alois'in hayatının büyük bölümünü geçirdiği ve nihayet ailesini kurduğu Kuzey Avusturya'da bu eğilim özellikle yüksekti: Bu bölgede Almanya, Viyana'ya nazaran çok daha yakın görülüyordu.

bilmememiz onun bu bebeğe kuvvetli ve uzun süreli bir bağla bağlanmadığı izlenimini veriyor. İlerleyen yıllarda yapacağı ilk evliliği ise 1873 yılında, 30 yaşındayken gerçekleşecekti. Ne var ki 50 yaşındaki eşi Anna Glasl-Hörer'in sağlığı pek de iyi durumda değildi. Alois bu evliliği iş sebebiyle yapmıştı; zira eşi üst düzey bir gümrük memurunun kızıydı. Evliliğine karşı çarçabuk pratik bir yaklaşım geliştirdiği görülüyor: Kesinlikle söylenebilir ki başından beri sadık olmadığı eşi Anna'yla aralarında sözsüz bir özgürlük anlaşması yapılmış gibi hissediyordu.

Alois'in evliliğiyle birlikte yürüttüğü en uzun süreli ilişkisi, 1876 yılında, Braunau am Inn'de bulunan evlerine hizmetçi olarak gelen Franziska (ya da Fanni) Matzelsberger'le olandı. Alois ve Anna 1880 yılında resmî olarak boşandı. Alois ve Fanni ise evli bir çift gibi yaşamaya başladılar ancak Anna'nın 1883 yılındaki ölümünün ardından geçen birkaç ay sonraya kadar resmî olarak evlenmediler. O tarihlerde Fanni, Alois'e çoktan bir erkek evlat vermişti bile. İsmi gene Alois (1882-1956) olan bu bebeği bir sonraki Temmuz ayında Angela isimli bir başka bebek izledi. Ne var ki kısa süre sonra Fanni hastalandı

Valsin kralı Johann Strauss II'nin "Güzel Mavi Tuna'nın Kenarında" isimli eserini yazdığı 1860'lı yıllarda Viyana büyük, canlı ve hareketli görünüyor.

Hitler'in üvey kardeşi Alois Jr. bir müddet İngiltere'nin Liverpool kentinde yaşadı ve Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanya'ya döndü.

ve 1884 yılında onun da hayata gözlerini yummasıyla birlikte Alois bir kez daha dul kaldı.

Bekârlık hayatı çok uzun sürmedi. Üçüncü eşi 7 Ocak 1885 yılında Alois'le evlendiğinde hâlihazırda dört aylık hamileydi. Klara Pölzl (1860-1907) Johann Nepomuk Hiedler'in –Alois'in amcası, belki de babası– torunuydu. Bu durum en aşağı onları birinci dereceden kuzen yapıyordu. Ve eğer Johann Nepomuk gerçekten de Alois'in babasıysa böylelikle Klara ve Alois amca ve yeğen oluyorlardı. Bu da evlilik bağı için ziyadesiyle yakın bir akrabalık ilişkisiydi. (Bu ilişkinin bir yansıması da yetişkin Adolf ile üvey yeğeni olan genç Geli Raubal arasındaki ilişkisinde görülecekti.)

Ensest tabusunun varlığı genellikle toplumların akraba içi çoğalmayı ve ensestin yol açabileceği zihinsel ve bedensel engelli bireylerin dünyaya gelmesini engelleme ihtiyacından kaynaklanır. Bu durumda Alois ve Klara'nın ilişkisinin bilimsel düzeyde araştırılıyor olmasının sebebini anlamak çok da zor değil. Adolf Hitler son derece canavar biriydi. Bunu uzun uzadıya açıklamaya çalışmaktan kendimizi alamıyoruz. Ancak ailesinin gerçekten de "ensest" bir ilişkide olup olmaması, doğan çocuğu korkunç ve alçak bir canavar olarak tanımlamamız için yeterli mi, bunun cevabını vermek güç. Bu durumun Hitler ailesinin birincil yakın çevresinde ise büyük yankı uyandırmadığı görülüyor. Avrupa'nın kırsal bölgelerinin nispeten küçük ve izole topluluklarında, seyahat ve iletişimin o kadar da kolay olmadığı bir zamanda erkekler ve kadınlar en çok ellerindeki toplumsal bağlantıları kullanırdı ve kurulan ilişkiler de derinlemesine incelenmezdi.

Alois ve Klara'nın düğünü formalite icabıydı ve bir hayli sade oldu. Alois'in Braunau am Inn'deki evinde olağan bir iş gününde küçük bir tören yapıldı. Görünüşe göre törenin asıl amacı Mayıs'ta doğacak çocuğun meşruiyetini sağlamaktı.

Ne yazık ki hem Gustav hem de küçük kardeşi Ida (Eylül 1886'da doğmuştu) henüz bebekken kuşpalazından hayatını

Klara'nın yüzünün çarpıcılığı belki de en çok "güzel ifadeli" gözlerinden kaynaklanıyordu. Oğlu Adolf içinse o, anne sevgisinin idealini temsil ediyordu.

Masumiyetin fotoğrafı –dönüşeceği kişiye hem çok benziyor hem de hiç benzemiyor– bebek Adolf Hitler'in bu fotoğrafından nihai kaderine ilişkin bir şeyler anlamak mümkün değil.

FAHRİ BİR ARYAN

"Eğer tüm Yahudiler onun gibi olsaydı, ortada asla bir Yahudi sorunu olmazdı" diye yazıyor Hitler Avusturya'daki Anschluss[10] yetkililerine. Eduard Bloch tedavi ettiği hastası Klara Hitler'in oğlunun bu tedavi için "son derecede minnettar" olduğu yönünde bir izlenim edinmişti ve Bloch'un bu hususta ne kadar haklı olduğu ilerleyen yıllarda ortaya çıkacaktı. Antisemitizmin ülkeyi iyice kasıp kavurduğu 1938 yılında Doktor Bloch, Almanya'nın Führer'ine korunmasını talep ettiği bir mektup yazacaktı ve talebi de yerine getirilecekti.

Tanıdıklarına iltimas geçen ne ilk ne de son mutaassıp olan Hitler, eski aile doktoruna *edeljude* ya da bir diğer deyişle "asil Yahudi" statüsü sağlamak adına sözde bilimsel tutarlılıkların hepsini bir kenara attı. Eduard Bloch'u kayırma isteği, ister hayat kurtarıcı bir sevgi parıltısından isterse de "Nihai Çözüm"ün müthiş mantıksızlığını kabul etmesinden kaynaklanmış olsun, kesinlikle Bloch ve ailesinin işine yaradı. İlk olarak Linz'deki diğer Yahudilere saldırıldığında onlara dokunulmadı. Daha sonra ise Yahudiler toplanıp başka noktalara nakledilirken ayrı tutuldular ve 1940 yılında ülkeden ayrılarak New York'a güvenli bir şekilde sığınmak üzere özel izin aldılar. Eduard, 1945 yılında burada mide kanserinden hayatını kaybedecekti.

Eduard Bloch ve ailesi Hitler tarafından korunmuştu.

kaybedecekti. Aynı kaderi ikinci oğul olan ve 1887'de doğan Otto da yaşadı. Adolf ise 20 Nisan 1889'da doğdu. 1894 yılının başlarında doğan küçük kardeşi Edmund altı yaşındayken kızamıktan hayatını kaybetti. Adolf'un yaşayan tek öz kardeşi, kız kardeşi olan Paula'ydı (1896-1960). Bu talihsiz bebek ölümleri silsilesinin sebebi aile içi evlilikten kaynaklanan zayıflıkların bebeklere aktarılması olabilir miydi? Mümkün görünüyor –ancak gene de o dönem bebek ölüm oranının yüksek olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

ANNESİNİN OĞLU

Bu acıklı kayıplar silsilesinin sebebi bilinmiyor ancak Hitler ailesine ilişkin bilgiler aile doktorları tarafından yakinen öğrenilecekti. Eduard Bloch (1872-1945), Adolf'un hayatının ilk yılları ve yaşam hikâyesi için önemli bir kaynakken kendi ifadesiyle "yalın, mütevazı ve nazik" bir kadın olarak nitelendirdiği Klara'ya ilişkin de hemen hemen tek kaynak olacaktı. "Uzun boylu olmasına rağmen" diyor Bloch, "Klara'nın dış görünüşü daha alelade olamazdı. Kahverengiye çalan ve daima özenli bir örgüyle kullandığı saçları ve güzel ifadeli, griye çalan mavi gözlerinin süslediği uzunlamasına oval bir yüzü vardı."

Bloch; Klara ve Adolf arasındaki ilişkiyi tanımlarken Klara'nın oğluna karşı sevgi dolu ve şefkatli, oğlunun ise annesine düşkün ve duygularında içten olduğunu söylüyor. "Dışarıdan bakıldığında" diye hatırlayacaktı Eduard daha sonra, "Adolf'un annesine olan sevgisi onun en çarpıcı özelliğiydi. Genel itibariyle annesine çekmemesine rağmen daha sağlam bir anne-oğul ilişkisine rastlamadım." Eduard, Klara'nın sonraki hastalık yıllarında Adolf'un, annesinin odasının hemen bitişiğindeki odada uyuduğunu söylüyor. Klara çok metanetli olsa da, annesinin çektiği acılar "oğluna ızdırap veriyordu." İlerleyen

Karşıda: Tıpkı babasının Adolf'u sindirdiği gibi Adolf da kız kardeşi Paula'yı öyle sindiriyordu ancak Paula ilerleyen yıllarda ağabeyini bu konuda affetmiş gibi görünüyor.

zamanlarda sosyopatlığın beden bulmuş hali olarak görülecek olan bir adam, annesi yavaş yavaş solup ölürken empati benzeri bir duygu sergiliyor. "Annesinin çektiği acı yüzüne vurunca Adolf'un yüzü de kederle gerilirdi. Yapılacak pek bir şey yoktu. Ara sıra vurduğum morfin kalıcı bir tedaviden ziyade geçici bir rahatlama sağlıyordu ancak gene de Adolf, annesinin bu kısa rahatlamaları için bile inanılmaz derecede minnettar görünürdü."

YOLDA

Alois gibi bir gümrük memurunun hayatı nadiren coşkulu ya da serüven dolu olarak tanımlanabilirdi ancak gene de o ve çiçeği burnunda ailesi sık sık yollara düşmek durumunda kaldı. 1892 yılında, Adolf henüz 3 yaşındayken ailece Almanya sınırını (Aşağı Bavyera) geçtiler ve Alois, Passau'da görev yapmaya başladı. Bildiğimiz gibi, Yüksek Gümrük Tahsildarlığı ilkokulu bitirmekten öteye gidememiş biri için ulaşılabilecek en yüksek makamdı. Bu yüzden Alois, imparatorlukta verdiği 30 yıllık hizmet boyunca elde ettiği başarılardan dolayı haklı olarak kendiyle gurur duyuyordu.

Olaya bir başka açıdan bakacak olursak, Alois resmî hiyerarşi içerisindeki bu kadar kısa bir yolu katetmek için korkunç derecede uzun bir zaman harcamıştı. Dahası, gelebileceği son noktaya gelmişti ve bunu biliyordu. –Anne ve babasının 20'li yaşlarında, umut ve enerji dolu olduğu– iyimser bir çevrede büyümüş olsaydı Adolf Hitler'in ev yaşamında farkına varacağı ilk şey, yavaş ilerleyen kariyer tırmanışının sonuna gelen yaşlı babasının öfkeli farkındalığı olurdu.

Alois'in yaşadığı yerde rahatsız hissetmesine yol açan sebep mesleki anlamda sıkışıp kalmış olma hissi miydi? Mümkün. Alois bir noktadan diğerine

1899 yılına ait çok bilinen bu toplu sınıf fotoğrafında 10 yaşındaki Adolf henüz o yaşta bile baskın ve kendinden emin bir görüntü çiziyor.

Adolf, Braunau am Inn'de bulunan bu binada, babası Alois'e ait olan dairede dünyaya geldi. Pek çok insan bu tarihi mirasın yıkılmasını istemektedir.

sürüklendi ve ailesine de olması gerekenden daha fazla göçebe hayatı yaşattı. Alois'in Nisan 1894'te Linz'e gönderilmesinden önce Passau'da sadece birkaç ay geçirdiği düşünülüyor. Alois Linz'e gönderildikten sonra Klara, Adolf ve henüz bebek olan Edmund Passau'da kalmayı sürdürdü.

Evlerini sarmış gibi görünen zehirli atmosfer göz önüne alındığında Alois'in bu gidişi Klara ve Adolf için rahat bir nefes alma anlamına geliyordu. Alois, karakter itibariyle çabuk öfkeleniyordu ve baskıcıydı. Bu özellikler aile reisliği tarzına da etki etmiş olmalı ki içten içe yaşadığı kızgınlığı uysal ve itaatkâr eşinden çıkarıyordu.

Şubat 1895'e gelindiğinde ailece Lambach yakınlarında bulunan Hafeld, Fischiham'a taşındılar ve böylece istemeseler de tekrar bir araya gelmiş oldular. Genç Adolf, Mayıs ayında burada okula başladı. Birkaç hafta sonra Alois emekli olarak zamanının büyük kısmını çok sevdiği arıcılıkla geçirmeye başladı. 1897'de aile Lambach'ın merkezine taşındı. 1898 başlarında şehirde birkaç yer değiştirdiler ve birkaç ay sonra da Linz'in hemen dışındaki Leonding'e yerleştiler. Linz, Adolf Hitler'in memleket olarak nitelendirebileceği yer olacaktı.

Gelgelelim talihsizlikler bitecek gibi değildi: 2 Şubat 1900'de Edmund hayata gözlerini yumdu. Adolf'un o sonbaharda ortaokula –Linz'deki *Realschule*– geçişi ise aile içinde karmaşık duygular yarattı. Henüz ergenlik döneminde bile olmayan Adolf, resmî olarak babasından daha eğitimli bir konuma yükselmişti. Bu noktada Alois'in oğlunu etkileme konusunda vites yükseltmiş olduğu görülüyor. Alois, 1902 yılı içerisinde, ilham aşılamak ümidiyle Adolf'ü Linz Gümrük Ofisi'ne götürdü. Ne var ki bu girişim tam tersi bir etki yarattı.

İSTENİRSE YAPILIR

Alois nasıl karısını ve oğlunu dövüyorsa, genç Adolf da kız kardeşi Paula'yı canından öyle

LİNZ, BİR *FÜHRER* ŞEHRİ

Yukarı Avusturya'nın başkenti olan Linz'in çok uzun zamandır kendine has bir önemi var. Bunun sebebi belki de dünya hamur işi tarihinin –denilene göre– en eski keki olan örgülü *Linzer Torte*'nin burada yapılmış olmasıdır. Şehir, Orta Çağ zamanlarında Kutsal Roma İmparatorluğu'nun önde gelen bir şehri olması sebebiyle elbette daha geleneksel bir öneme de sahip. 15. yüzyılda III. Frederick evini burada inşa ettirdi. Ne var ki bu önem çok uzun ömürlü olmadı ve Linz, kısa süre içinde büyüklük ve ihtişam bakımından Viyana ve Budapeşte'nin gölgesinde kaldı. Gene de belli bir dereceye kadar prestijli havasını sürdürmeye devam etti.

Klara'nın Humboldtstrasse 31'deki dairesi, şehrin merkezinde, Hauptplatz'a (şehir meydanı) ve belediye binasına bir taş atımı mesafedeydi. Sevinç içindeki *Führer*, *Anschluss*'un ardından 12 Mart 1938 akşamı bu belediye binasının balkonundan Alman Reichı'nın başlangıcını ilan edecekti.

Hitler'in kendi memleketi için büyük planları vardı. Savaştaki büyük zaferinin ardından Linz'i, boyutu ve büyüleyiciliğiyle kazanmış olduğu zaferi sergileyecek beş büyük "*Führer* Şehri"nden biri yapmayı düşlüyordu. Sınai ve ekonomik büyümeyle şehir boyut olarak ikiye katlanacaktı. Önde gelen yurttaşlar için fevkalade evler yapılacak, şehre halka mahsus bir dizi etkileyici yapı dikilecekti. Bunların arasında bir stadyum, bir parti merkezi ve eğitim kurumları olacaktı (Eğitim kurumları arasında gözlemevi de olacaktı ve gözlemevinde yapılacak astronomi araştırmaları Katolik Kilisesi'nin sahte bilimini yıkmaya yardım edecekti.)

Ne var ki Linz, savaş boyunca neredeyse dümdüz oldu. 12.000

Linz çok güzel bir şehirdi. Dolayısıyla, Hitler'in bu şehre ilişkin hassasiyeti pek de şaşırtıcı değildir.

bina 1944'ten savaşın sonuna kadar gerçekleştirilen 200 hava akını sırasında yerle yeksan oldu. Okul zamanlarındayken sadece Hitler'e değil, aynı zamanda birkaç yıl sonra şehre yerleşen (ve Hitler'e Nihai Çözüm'ü tasarlanınasında yardımcı olan) Adolf Eichmann'a da ev sahipliği yapan Linz, savaş sonrası dönemde "Nazilerden arınmak" için büyük çaba sarf etti. Yakın geçmişe kadar soruşturmalar devam ediyordu. Bir zamanlar gizli olan kayıtlar halkın erişimine açıldı. Hayatını kaybedenleri anmak için anıtlar dikildi. Şehrin Hitler'e ilişkin mirası karmaşık duygular yaratsa da Linz ilgi çekici, kültürel bir şehir hüviyetini sürdürüyor ve şimdilerde modern medyanın merkezi olma yolunda ilerliyor.

YAŞAM ALANI

'Hayal edin..." diyecekti Hitler, *Kavgam* okuyucusuna:

Daracık iki odası olan bir bodrum katında yedi nüfuslu bir işçi ailesi yaşıyor. Beş kardeş arasında yaklaşık üç yaşında diyebileceğimiz bir çocuk da var. Bir çocuk bilincine ilk izlenimleri bu yaşta kazır ve hatta kabiliyetli insanlar ileri yaşlardan bu yaşa kadar hafızalarının izlerini sürebilirler. Odaların darlığı ve sıkışıklığı da hiç arzu edilen bir ortam sağlamıyor. Dolayısıyla sık sık kavga gürültü ortamı oluşuyor. Bu koşullar altında insanlar birbiriyle yaşamıyor, birbirlerini adeta eziyorlar.

Çocuklar arasında olan kavganın gürültü durumu elbette katlanılabilir çünkü çocuklar böyle ortamlarda sürekli kavga etseler de birbirlerine yaptıklarını hemen unutuverirler. Ancak eğer bu savaş, ana babanın kendi aralarında her gün geçen bir olaya dönüşürse ve edepsizliğin ağızda tat bırakmadığı bir şekilde vuku bulursa, o zaman bu görsel öğreti kademeli olarak eninde sonunda çocuklar üzerinde de görülmeye başlayacaktır. Eğer bu karşılıklı tartışma, babanın anneye vahşi saldırılarına ve babanın içip içip anneyi dövmesi durumuna dönüşürse çocukların da kaçınılmaz olarak edinecekleri karakteri tahayyül etmek açıkçası bu ortamı bilmeyen insanlar için bir hayli zor. Altı yaşındaki bu zavallı küçük çocuk, yetişkin bir insanı bile güdüleyen şeyin korkudan başka bir şey olmadığını zannedecektir.

Alois işçi değildi; ne evi bodrum katındaydı ne de ailesi yedi kişiden müteşekkildi ancak gene de bildiklerimizi göz önünde bulundurduğumuzda bu olayın Hitler'in söylediği kadar farazi olduğunu düşünmemiz bir hayli zor. Zira ne kadar büyük olursa olsun hiçbir yapı Klara ve çocuklarına Alois'in ataerkil tiranlığının üstesinden gelmek için ihtiyaç duydukları duygusal alanı sağlayamazdı.

Hitler'in verdiği örneği olduğu gibi inceleyecek olursak durum yeterince karanlık. Gertrud Kurth'un öne sürdüğü gibi, eğer "edepsizliğin ağızda tat bırakmadığı bir şekle dönüşmüşse", "bu ortamı bilmeyen insanlar için bir hayli zor" ya da "yetişkin bir insanı bile güdüleyen şeyin korkudan başka bir şey olmadığı" gibi ifadelere mercek tuttuğumuzda Hitler'in çok daha ciddi ve korkunç şeylerin ipuçlarını verdiğini görürüz. Kimileri bu paragrafta çocuklara cinsel istismar ipuçları bulduğunu da iddia ediyor; bu yoksa bile, görünüşe göre babanın anneye "vahşi" saldırıları söz konusu.

Hitler'in daha sonra ortaya koyacağı coğrafi *lebensraum* (hayat sahası) kavramı – Almanya'nın daha fazla "yaşam alanına" sahip olmak için topraklarını doğu istikametinde Slavların olduğu bölgeye doğru genişletmesini öne süren fikir– aslında küçük bir çocuğun ailesine ilişkin beslediği korkunç duygulara ve annesi adına içinde büyüttüğü korkuya mı dayanıyordu?

bezdiriyordu. Tarihçi Florian Beierl'in iddiasına göre, "Üçüncü Reich'ın yarattığı dehşetin kökleri Hitler'in kendi evine uzanıyordu." Alois'in çatısı altında süren yaşamın şiddet dolu olduğuna şüphe yok. Ancak babasının aile

içi tahakkümü ile oğlu Adolf'un en sonunda uygulayacağı ulusal ve jeopolitik tahakküm arasında açıkça çok büyük bir fark var – zira Hitler ailesininki gibi mutsuz bir aile tablosu o dönemde pek de nadir rastlanan bir şey değildi. Bununla birlikte dönemin tanıkları bu şiddetli baskının bilhassa Adolf büyüdükçe ve annesini koruma ihtiyacı hissettikçe onu kötü yönde etkilemiş olabileceğinde hemfikirler. Ve Adolf bir dereceye kadar annesini korudu

Gelecekteki filozof Ludwig Wittgenstein (yukarıdan ikinci sıra, sağdan üçüncü kişi) ve gelecekteki *Führer* Adolf Hitler (en arka sıra, en sağdaki öğrenci) arasında yalnızca bir kişi bulunuyor.

da: babasının çaresiz Klara'ya uyguladığı şiddet karşısında Adolf'un gösterdiği mukavemet yaygın olarak bilinirdi ve görünen o ki Adolf cesaret sergilemesi gerektiği anlarda geri adım atmazdı.

Hitler'i, gerçek kahramanlığın inatçı bir direnişte yattığı düşüncesine iten şey bu çocukluk koşulları olabilir miydi? Bilindiği üzere daha sonraki yıllarda Friedrich Nietzsche (1844–1900) ve Martin Heidegger'i (1889–1976) okuyarak keşfetmiş olduğu "iradenin" üstünlüğü üzerine ortaya bir doktrin koyacaktı. J. P. Stern'in ifadesine göre Führer, bu filozofların gerçeklikten ziyade mecazi temelde ilerlediğine ilişkin kafasında ham bir gerçeklik yaratmıştı. Yine de Hitler'in bu filozofların çalışmalarındaki "iradenin" üstünlüğü kısmına dört elle sarılması ilginçtir. Fikirlerinin arkasında duracak olan Adolf, bunu henüz gençlik yıllarında babasının memur olması yönündeki ısrarlarına karşı da sergileyecekti.

Hitler'in o zaman bile bir ressam olmak istediği ve bu isteğinden caymaya hiç niyeti olmadığı söylenir. Bu iddiayı destekleyen net bir kanıt yoksa da babasının ısrarlarına şiddetle ve korkusuzca karşı çıktığına ilişkin ifadeler mevcut.

ESKİ OKULUYLA BAĞLARI

Nietzsche ve Heidegger bahsi bizleri Ludwig Wittgenstein'a (1889-1951) götürüyor. Ünlü filozof, Adolf'un Linz'de ortaokuldan (*Realschule*) arkadaşıydı. Net kronolojik kayıtlara göre Hitler ve Wittgenstein neredeyse tamamen birbirinin çağdaşı: 26 Nisan 1889 tarihinde doğan Wittgenstein, Hitler'den sadece 6 gün küçük. Ancak zihinsel olarak erken olgunlaşan Wittgenstein'ın bir yıl önden gitmesi ve Hitler'in bir yıl sınıfta kalmasıyla birlikte aralarında iki eğitim yılı fark oluşmuştu. Gün içinde birbirlerini ne sıklıkla gördükleri ya da aralarında herhangi bir konuşma geçip geçmediği belli değil. Eğer geçtiyse çok ilginç bir tesadüf olmuş olurdu.

Hitler'in okul arkadaşı Ludwig Wittgenstein bir noktadan sonra çok farklı bir yol izleyecek ve döneminin en büyük filozoflarından biri olacaktı.

Hitler ailesinin Leonding'deki evleri. Adolf ve babasının Adolf'un ve babasının Adalf'un geleceğine yönelik yaşadığı tartışmalar işte bu evde zirveye ulaşmıştı.

Kimberley Cornish, ikilinin arasında bir diyalog geçmediği konusunda pek ikna olmuş değil: *The Jew of Linz* (1998) (Linz'deki Yahudiler) isimli kitabında ikilinin aralarındaki çatışmanın Hitler'in hayatında ve bir antisemitiste dönüşmesinde dönüm noktası olduğunu iddia ediyor. Gelecekteki diktatörün zengin ve nüfuzlu yerel bir ailenin oğlu olan genç Wittgenstein'a karşı kızgınlık duymak için sebepleri olduğu (ya da olduğunu düşündüğü) kesinlikle doğru. Aynı zamanda Wittgenstein'ın büyük anne ve büyük babalarından üçünün Yahudi olduğu da doğru ancak buradaki önemli nokta anneannesinin Yahudi olmamasıdır ve Wittgenstein'ın annesi de babası da Roma Kilisesi'ne bağlı Katolik'lerdir.

Aralarındaki ilişki ziyadesiyle ilgi uyandırıyor ve 20. yüzyılın en önde gelen karakterlerinin arasındaki muhtemel bir ilişkiden çıkarım yapma cazibesine kapılmamak bir hayli zor. Ancak dönem olarak birbirlerine çok yakın olsalar da sınıfta münakaşa yapmaları ya da okul bahçesinde bir tartışma yaşamaları şöyle dursun, tanıştıklarına dair bile elle tutulur bir kanıt mevcut değil.

Mesafeli olmasına karşın Wittgenstein okulda adı bilinen bir çocuktu: Bir yanda derslerdeki olağanüstü başarısı varken diğer yanda da utangaçlığı, hassaslığı ve çoğu kez dalga konusu olan kekemeliği söz konusuydu. Ancak Wittgenstein ve Hitler'in *Realschule*'nin günlük döngüsünde nasıl bir araya geldiğine ilişkin netlik yok. Ya da Hitler'in kendinden daha zeki olan okul arkadaşının "Yahudi" olup olmadığını bildiği de meçhul (Aslında teknik olarak Wittgenstein Yahudi değildi ancak Hitler'in daha sonra koyacağı ırk standartlarına göre öyle sayılacaktı). Aralarındaki bağlantı bizi bir çıkmaz sokağa sokuyor ve bu noktada akla, Wittgenstein'ın meşhur vecizesi

geliyor: "Hakkında konuşulamayan konuda susmalı." Biz de belki bu noktadan sonra daha fazla yorumda bulunmamalıyız.

İNATÇILIK VE EĞİTİM

Eğer Hitler'in okuldaki zamanları gerçekten de onun için biçimlendirici mahiyetteyse bunun sebebi muhtemelen tek bir olay ya da çatışma değildi. Daha ziyade, ortalama bir zekâya, dersler açısından ortalama bir odaklanma ve özene sahip olmasına karşın azamet ve görkemi hayal eden bir çocuğun neredeyse daima hissettiği aşağılanma duygusuydu.

Genç Adolf'un babasına karşı çıkmak için muhtaç olduğu kararlılık, kendine duyduğu (bazı açılardan) hayranlık uyandırıcı, güçlü ancak en nihayetinde yanıltıcı ve yıkıcı hale gelecek olan inancı beslemiş gibi görünüyor. Bu iddiayı doğrudan kanıtlayacak bir kanıt yoksa da gücünün zirvesinde olduğu ya da liderliğinin en hayati krizlerini yaşadığı sonraki yıllarında dikkat aralığının daraldığına ve en ihtiyaç duyulan zamanlarda tavsiyeleri ya da yapıcı eleştirileri bile kabul etmede acziyet gösterdiğine ilişkin çokça kanıt mevcut.

ALMAN MESELESİ

Hitler'in kendine ait coşkulu ifadelerine göre Linz'deki *Realschule*'de kendisi üzerinde etkisi olan tek kişi tarih öğretmeni Leopold Poetsch'ti (1853-1942). Yeniyetme bir çocuğun hafızasında yer edecek kadar nevi şahsına münhasır bir kişi olan ancak kendi

Karşıda: Alois Jr 1910 yılında Dublinli Bridget Dowling'le evlenerek Hitler ailesini çok kültürlü hale getirmede üzerine düşen görevi yapmış oldu. (fotoğraf 1941 yılına ait)

Genç Adolf Hitler'in Linz yöresine mensup olduğunu gösteren 2 Şubat 1900 tarihli belge.

milleti, dönemi ve dönemin duruşu açısında sıradan biri olan Poetsch, Avusturya'nın güneyinde bulunan Sankt Andrä'de doğmuştu. Ancak ilk öğretmenlik tecrübesini o zamanlar Pan-Slavik bilincin yükselişiyle karşı karşıya kalan Almanların yaşadığı, şimdilerde Slovenya sınırları içinde bulunan Maribor'da edindi.

Bölgedeki Slavlar kendilerini, Slovakya'dan Rusya'ya, Bulgaristan'dan Polonya'ya kadar uzanan daha geniş bir millî hareketin parçası olarak görüyorlardı. Benzer bir uyanış ruhu Slovenya'daki Macarlar ve Rumen azınlıklar arasında da güç kazanıyordu. Milliyetçilik akımı on yıllardır Orta Avrupa'da yükselişteydi: bu uyanışın belki de en büyük sonucu ise Otto von Bismarck (1815-98) liderliğinde bir araya gelen birleşik Almanya'ydı. Güneydeki bu Slav hududunda ise Alman hâkimiyeti oldukça kırılgandı ve bu da Poetsch gibi gururlu bir vatansever için yaralayıcı bir durumdu.

Poetsch, Avusturya tarihindeki Alman etkilerini destansı ifadelerle efsane haline getirdi.

Poetsch'in buna tepkisi, Alman tarihini ve Avusturya tarihindeki etkilerini efsane haline getirmek, bunları destansı ifadelerle yeniden hatırlatmak ve zaman içinde yaşanan değişiklikleri toparlayıp

millî benlik potasında eritmek oldu.

Hitler'in Poetsch'in derslerinden hatırladığını düşündüğü şeylerin ne derece doğrudan Poetsch'le ya da onun tarihe ilişkin renkli hayal dünyasıyla alakalı olduğunu bilmek zor. Ancak hiç şüphe yok ki Poetsch'in dersleri Hitler için son derece ilham verici olmuştu. Hitler on yıl sonra *Kavgam*'da (1925) Poetsch'i şu sözlerle anacaktı: "Ateşli hitabetiyle bizleri içinde bulunduğumuz zamandan çekip alan ve bin yıllık sis perdesini yarıp adeta büyü yapmış gibi geçmiş zamana götüren; kuru tarihî hatıraları canlı kanlı bir gerçeğe dönüştüren bu yaşlı adama hissettiğim yüce duyguları dün gibi hatırlıyorum. Onun derslerinde heyecanla yanıp tutuşur ve kimi zaman da ağlamaklı olurduk."

Poetsch şanlı bir tarihi sadece hatırlatmıyor, aynı zamanda onu o günün Almanya'sı ve Avusturya'sı arasında temeller kurmak için siyasi olarak kullanıyordu da:

Grimm kardeşler, yeni ve güçlü bir Alman ulusu anlayışının temelini halk hikâyelerinde keşfettiler.

"Bu öğretmenle karşılaştığımız için sahip olduğumuz şansı daha da büyük kılan şey, onun, bugünden örnekler vererek geçmişi nasıl aydınlatacağını ve geçmişten bahsederek bugüne nasıl dokunacağını bilmesiydi. Bu sebeple, günümüzün tüm problemlerine ilişkin herkesten daha fazla duyarlılığa sahipti ve bu da bizi kendine hayran bırakırdı. O, sık sık millî onura ilişkin hislerimize temas ederek yeşermekte olan milliyetçi tutkularımızı bizi eğitmek maksadıyla kullanırdı."

ROMANTİZM COŞKUSU

Bay Poetsch, Alman tarihini romantizmle harmanlayan tek kişi değildi: etnik veya yerel milliyetçilik Avrupa'daki Romantik akımın tamamıyla alamet-i farikası haline gelmişti. Şairler ve ressamlar, sistemleştirici ve düzenleyici Aydınlanma eğilimlerine ve 18. yüzyıla hâkim olan "Akıl Çağı"na sert bir tepki olarak insan ruhunu tüm tutkuları ve yaratıcılığıyla özgür bırakmanın yollarını arıyorlardı. Bu yaratıcılık büyük oranda, tüm pırıltısıyla Doğa'yı düşünerek, kırsal manzarayı bir beşik olarak görerek ve akabinde milleti bir ev olarak addederek ortaya çıkarılacaktı.

Bu hareketin etkisi Almanya'da Goethe'nin şiirlerinden *Grimm Kardeşler'in Masalları*'na kadar hemen her alanda kendini belli etti. Wolfgang Johann von Goethe'nin (1749–1832) çalışmaları Almanya'yı ve Alman dilini Avrupa yazınsal haritasına dâhil ederek Almanlar için yeni bir övünç duygusu yaratmaya yardım etti. Grimm Kardeşler (Jacob, 1785–1863 ve Wilhelm, 1786–1859) kırsal kesimin en ücra köşelerinden halk hikâyeleri topladılar. Kökleri tamamen geleneklere dayanan ve yazınsal eğilimlerin nüfuz etmediği bu hikâyeler Alman kültürünü "doğal" bir temelde temsil ediyordu.

Ülkenin, 19. yüzyıl boyunca giderek artan bir şekilde bütünleşmesi Heinrich von Kleist (1777–1811) ve Heinrich Heine (1797–1856) gibi şairlerin şiirlerine de yansıdı. Besteleri uluslararası bir övgüye mazhar olan Franz Schubert (1797–1828) ve Robert Schumann (1810–56) gibi besteciler yalnızca Alman saygınlığını artırmakla kalmadılar, aynı zamanda şairane sözler etrafında dokudukları şarkılarıyla tüm dünyada Alman edebiyatını ve efsanelerini yücelttiler.

Ne var ki yazarların ve bestecilerin temsil ettikleri bu türden bir "milliyetçilik", genel itibariyle Alman vatanına, Almanya'nın doğal güzelliklerine, tarihine, kültürüne, yükselişte olan Alman dili ve edebiyatına duyulan basit bir övünçten ileri gitmedi. Elbette vatansever bir övünçtü bu. Alman yazarlar memleketlerini 'Vatan' olarak tanımlamaktan imtina etmezlerdi ancak gene de bu ifade, sevgi, güven ve ailevi bir bağ çağrışımından başka bir anlama gelmiyordu.

WAGNERCİ UYANIŞ

Şimdiye kadar her şey belli bir derecede ve ziyadesiyle makul şekilde ilerliyordu ancak Richard Wagner'in (1813-83) Alman tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte her şey değişti. Eserleri genel itibariyle "opera" olarak tanımlansa da, o bunları "müzikal tiyatro" – son derece kapsayıcı, duyguları harekete geçiren ve hislerde patlama yaratan bir müzik tecrübesi; sahnesel, sembolik bir imgelem ve bir konuşma olarak gördü.

Bu olağanüstü yetenekli besteci, eserlerinin temasını oluşturacak olan kadim halk geleneklerine ulaştı; savaşçı kahramanların, büyüleyici prenseslerin ve efsanevi ruhların dünyasına kapı açtı. Her şeyden öte, bu, içinde vatan için mistik bir mukaddeslik hissinin yattığı ve düşmanların şeytani canavarlar, cüceler ya da Yahudiler olarak görüldüğü bir *Cermen* dünyasıydı.

Leipzig'in Yahudi mahallesinde büyüyen ve sebebi her ne idiyse burada içten içe kinlenen ve kariyerinin başlarında Alman müzik sahnelerinin Yahudi hâkimiyetinde olduğunu gören Wagner'deki antisemitist ön yargı hemen hemen daha önce görülmemiş bir seviyedeydi. Bu nefretin gücü ve derinliği çok büyüktü. Gelgelelim, *Lohengrin* (1850), *Die Meistersinger von Nürnberg* (1868), *Parsifal* (1882), ve *Der Ring des Nibelungen* (1876) serisi gibi eserlerine ırkçı zehri en sezinlenmeyecek şekilde dâhil etti. Hatalarına rağmen Wagner gene de beste konusunda çok büyük bir dehaydı. Eserleri insanı büyülerdi. Ölümsüz melodileriyle her şarkı ve her sahne birbiri ardına akıp giderken tüyleri diken diken eden harmoni ve gösterişli orkestrasyon sadece zihne hitap etmez aynı zamanda ruhu da alıp götürürdü.

Wagner'in istediği gibi, eğer bu eserleri canlı izleseydik (opera güftesinden dramalarındaki sahnelere kadar her şeyle itinayla ilgilenirdi) eserlerin üzerimizdeki etkisi inanılmaz olabilirdi. Bu sebeple eserlerin, genç, kolayca etkilenebilen ve hayalci bir çocuğu

Richard Wagner'in tıpkı müziği gibi öfkeli antisemitizmi de genç Hitler'i etkisi altına almıştı.

nasıl olup da bu kadar etkilediğini anlamak çok da zor değil: Hitler *Lohengrin*'i ilk kez 12 yaşındayken izlediğini iddia ediyor. "Bir anlığına büyülenmiştim" diye hatırlıyor o anları. "Gençken yaşadığım coşkunun... sınırları yoktu." Buradaki büyülenmek ifadesi hemen hemen gerçek anlamına yakın gibi görünüyor. *Tristan ve Isolde*'nin (1859) tek bir kere izlenmesi bile hayatları değiştirebilir. Ne var ki Hitler sonraki yıllarda trajik aşkın en üst derecede kutsandığı bu eseri en azından 40 kez daha izleyecekti. Yiyor, içiyor ve Wagner ve eserlerini soluyordu. Bestecinin yayınlanmış olan makalelerini sadık bir şekilde okuyordu. Makalelerdeki tutarsız ve boş cümleleri gerçek felsefesi haline getiriyordu. Daha sonra, "Wagner'in düşünce yapısı benimkiyle çok uyuşuyor" diyecekti. "Hayatımın her safhasında onu görebiliyorum."

Wagner'in eserleri genç ve çabuk etkilenebilen Adolf üzerinde büyük bir etki yarattı.

Hitler'in Wagner'e olan sevgisinin onun antisemitistliğini beslediğine ve şekillendirdiğine şüphe yok. Wagner'in Hitler'i politik açıdan da etkilemiş olma ihtimali var. Wagner'in bakış açısı sadece müziği içermiyordu. Onunki, her duyguya hitap eden ve sanatsal zevkin her aşamasını kapsayan toplayıcı bir bakış açısıydı. Hitler'in nihai arzusu ise sadece başarılı bir devlet adamı olmak değil aynı zamanda koca bir millet için yeniden şekillendirici ve yeniden düzenleyici bir rol model olmaktı. Gamalı haçı, sancakları ve büyük mitingleriyle Nazizm sadece bir ideoloji değil aynı zamanda yeni

Wagner'in *Tirstan* ve *Isolde* isimli eserinin can alıcı son kısmında aşk, ölüm ve fedakârlık bir arada bulunuyor.

GÜNAH KEÇİSİ YAHUDİLER

Avrupa'nın geri kalan kısmında olduğu gibi Yahudi nefreti Almanya'da da yeni değildi. Orta Çağ'da Yahudiler yabancı ve kâfir görülerek ve "İsa'nın cellatları" denilerek öldürülüyordu. Martin Luther (1483–1546) Reform dönemi öncesine ait olan bu ön yargıyı büyük bir şevkle benimsemiş ve bu durumun Almanya Protestanlığı'nın merkezinde kalmasını sağlamıştı. Öte yandan 19. yüzyılda Romantik akım çerçevesindeki vatanseverliğin bilinçli olarak modern ve sözde "bilimsel" ırk teorilerini pompalamasıyla birlikte antisemitizm yeni ve rahatsız edici bir hal aldı.

Christoph Meiners (1747-1810) bu akımın öncülerindendi: Avrupa Aydınlanma Çağı'nın bir mensubu olan Meiners, tıpkı bir doğa bilimcinin hayvan ve bitki türlerini incelemesi gibi açıktan açığa ve büyük bir hevesle ırk farklılıklarını incelemeye çalışacaktı. Bir poligenist olan Meiners farklı ırkların tamamen farklı kökenlerden geldiğine inanıyordu. Bununla beraber sözde bilimsel yaklaşımı yeteri kadar derinleşemediği ve yöntemleri gereken titizliğe erişemediği için o da kendi "objektif" görüşüne pek çok sübjektif varsayım getirdi.

Sonuç olarak da siyahi Afrikalıların beyaz ırka oranla daha küçük beyne sahip oldukları sonucuna ulaştı. Bir başka cüretkâr iddiasına göre Slavlar Batı Avrupalılara göre "daha düşük" ırktı. Tıpkı diğer Asyalı ırklar gibi onlar da sınırlı bir zihinsel yetiye sahipti.

Meiners'ın fikirleri o döneme ait pek çok "bilimsel" teoriden yalnızca biriydi. 19. yüzyılın sonlarına doğru bu türden fikirler ana akım hale gelecekti. Yapılan çalışmalar ise büyük oranda yüce Avrupa'nın koloni projelerini aklama gereğinden kaynaklanıyordu. Meiners'ın siyahi Afrikalıların "kalın sinirlere" sahip olduğu ve bu durumun onların hislerini körelterek acıya dayanıklıklarını artırdığına ilişkin savını ele alalım. Bu sav, köle sahiplerinin ve elinde kırbacıyla köleleri nakleden insanların vicdanını hafifletme amacına hizmet ediyordu. Bununla birlikte ırka ilişkin öngörülerin duygusal temeli ressamların, şairlerin ve müzisyenlerin – hepsinden fazla olarak da Richard Wagner'in eserleri sayesinde bundan çok daha önce atılmıştı.

Görünüşe göre Yahudilerin varlığını "Yahudi Sorunu" olarak tanımlayan ve köklerinin kurutulmasını "Nihai Çözüm" olarak adlandıran kişi Wagner'di. Wagner'e göre onlar "insanlığın ve insanlığa dair soylu her şeyin düşmanı olarak doğmuşlardı." Wagner, kahramanlığın tarih olduğu, gerçek vatanseverliğin ve kişisel duyguların öldüğü yozlaşmış ve çürümeye yüz tutmuş bu dünyada hâkimiyetin, paragöz, hain ve toplum değerlerini küçümseyen Yahudilerin elinde olduğunu iddia ediyordu.

bir estetik ve dünyaya karşı yeni bir tepki yöntemi olacaktı.

HİTLER AİLESİ DİNDAR MIYDI?

Hitler'in dine olan yaklaşımı ve bu yaklaşımın onun ahlaki, siyasi ve toplumsal inançlarına olan etkisi gelecekte çok ateşli tartışmaların odak noktası olacaktı. Görüşlerini dinin ne derece şekillendirdiği bilinmiyor ancak Hitler'in koyu bir Katolik olarak yetiştirildiği su götürmez bir gerçek.

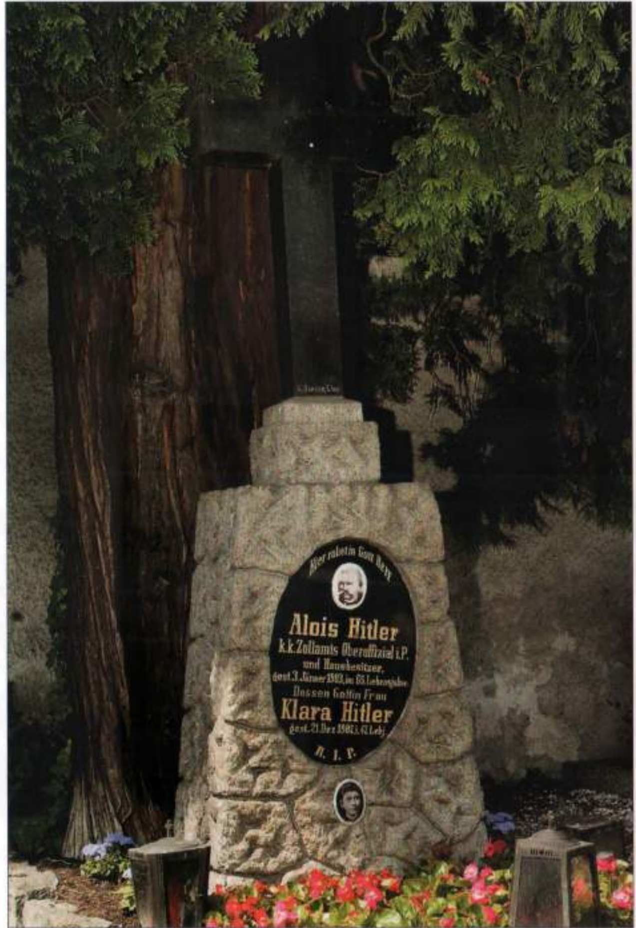
Klara o günün standartlarına göre bile dindar sayılırdı. Hitler destekçileri –doğru olarak– Hitler'in babasının ruhban sınıfı karşıtlığına dikkat çekiyor. Ne var ki aile içindeki bu türden bir inanç farklılığı aslında Katoliklere has bir klişe. Alois her ne kadar dinî otoriteye karşı bilinçli ve entelektüel bir muhalif görüntüsü verse de aslında Klara'nın oğlunu dindar olarak yetiştirmesini destekliyordu. Dolayısıyla Adolf, vaftiz töreninin tüm aşamalarından geçti; şarap-ekmek ayinine katıldı ve çocukken dine dâhil edilmiş oldu.

1903 yılının Ocak ayında aile, Alois'in ölümüyle sarsıldı. Alois ne kadar zorba olursa olsun ölümünün getirdiği şok aile üzerinde belli bir etki yarattı. Elbette bu etkinin boyutunu tarif etmek mümkün değil: Adolf'un o yılki sınav sonuçları artık özgür olduğu için ne sert bir şekilde "sıçradı", ne de yaşadığı kederden dolayı hızlı bir düşüş gösterdi. Zaten notları pek de iyi olmayan Adolf'un bir kez daha sınıfta kalması için notlarında sert bir düşüş olmasına gerek yoktu. Böylece arkadaşları bir sınıf daha atlarken o bir yıl daha geride kaldı. Hitler'in okul hayatındaki ağır temposunun sebebini açıklamak zor. Fransızcadaki "yetersizliği"

Karşıda: Hitler'in Leonding kent mezarlığında yatan ailesini ziyaret etmesi Nasyonal Sosyalist törenlerin bir parçası haline geldi.

Sağda: Alois ve Klara Hitler'in mezarları 2012 yılında bulundukları noktadan kaldırılana kadar neo-Naziler için önemli bir mabetti.

vatanseverlikten kaynaklanan bir inatçılık mıydı yoksa akademik bir yetersizlik miydi? Eğer akademik bir yetersizlikse bunun sebebi zihinsel kapasitesinin doğuştan yetersiz olması mı yoksa korkunç bir aile yaşamının onu kötü etkilemesi miydi? Sebep her ne idiyse, 1904 yılında annesi onu Steyr'daki *Realschule*'ye verdi ve okulun yaşadıkları yerden bir hayli uzak olması, Adolf'un yatılı okumasını gerektiriyordu. Ne var ki notları burada da ortalamanın üzerine çıkmadı.

ALOIS'İN ARDINDAN

Hitler, okul tatillerinde, Alois'in ölümünün ardından annesinin taşındığı ve şehir merkezinde yer alan şaşırtıcı derecede büyük ve etkileyici daireye gelirdi. Daha sonraki zamanlarında Hitler, kendini efsaneleştirme ruh hali içinde büyüme yıllarının nasıl sefalet içinde geçtiğini vurgulayacaktı. Bir noktaya kadar bu doğruydu da. Ancak Alois'in öfkesi ve asabiyeti, bunların getirdiği şiddet ve bunu takip eden mutsuzluk durumu asla parasal anlamda bir imkânsızlıktan kaynaklanmıyordu. Düşük dereceli bir memuriyete sahip olan Alois'e daha önceden hatırı sayılır miktarda miras kalmıştı ve bu da bir zamanların hizmetçisi dul eşine Humboldtstrasse'de ev kurmaya yetti. Alois, yaşarken eşine gün yüzü göstermemişse de ölümünün ardından bıraktıkları yetmişti: Klara ve çocukları bu sayede orta sınıf bir hayat yaşayabildiler.

Ve Hitler, bu sınıfın gerçek bir mensubu olarak hayatına dair önemli kararlar vermeden önce kendine zaman tanıma lüksüne sahip olabildi. Steyr'de kaldığı sürede notlarını mezun olabileceği seviyeye –ve teoride en azından teknik üniversiteye gidecek seviyeye– çıkarsa da evde Klara ile kalmak ona daha rahat geliyordu. 1905'ten 1907 yılına kadar annesiyle kaldı. Bu süreçte görünür hiçbir başarı elde edemese de Hitler'e göre bu dönem büyük bir ressam olmak adına hazırlık yaptığı süreçti.

BÖLÜM 2

BİR RESSAMIN PORTRESİ...

Hitler'in ebedî şöhret için yapacağı ilk girişim savaş alanlarında değil sanat alanında olacaktı. Kaderinin onu ünlü bir ressam olmaya götüreceğine inanıyordu. Başarısızlığın ateşinde kavrularak yaptığı denemelerden sonra çok derinden gücenecekti -ancak kim bilir, belki de bu durum onu aynı zamanda daha dayanıklı hale getirmiştir.

Geçen onca zamanda Hitler'in annesi Klara'nın sağlığı daha da kötüye gitmeye başlamıştı. Göğüs kanserinden muztaripti Klara ve bu sebeple hem sık sık soluksuz kalıyor hem de sürekli olarak acı çekiyordu. Gelecekte nasıl anılacak olursa olsun annesine bu derece yakın olan bir evlat için durum son derece üzücüydü. Akabinde, Hitler'in teyzesi Johanna, Klara'nın bakımını üstlendi; yemek ve temizlik işlerine de el attı. Böylelikle Adolf da sanat alanında elde etmek istediği şöhret için umutlarına ve hayallerine sarılmakta bir kere daha özgür kalmış oldu. Annesiyle ilgilenmek zorunda değildi artık. Bu tavrı neyle açıklanabilir? Düşüncesizlik mi? Egoistlik mi? Şüphesiz. Ancak aynı zamanda göründüğü kadar canavarca bir durum da değil çünkü ondan çok daha iyi insanlar bile ergenlik yıllarında Hitler'e nazaran daha bencil olmuşlardır.

Karşıda: Sadece son isminin Sturmlechner olduğu bilinen bir çocuk Hitler'i on altı yaşındayken resmetmiş. Keşke Adolf da sınıf arkadaşının yarısı kadar yetenekli olsaydı.

Saatlerce evde tek başına 'ders çalışan' ya da 'sanatsal' düşüncelere dalan; akşamları arkadaşlarıyla tiyatroya giden ya da Linz'deki kafe ve barlarda vakit geçiren Hitler'in sanatla meşguliyeti ilginç bir şekilde avarelikten öteye gitmemiş gibi görünüyor. Ancak 1907 yılının yaz mevsiminde annesinin durumu iyiden iyiye kötüleşirken Hitler'in planları sonuca ulaşmak üzereydi. O, Eylül ayında Avusturya Güzel Sanatlar Akademisi'nin sınavlarına girmek üzere Viyana'ya gitti.

Hitler, 113 kişiden 33'ünün elenip 80 kişinin kaldığı ilk aşamayı geçmeyi başardı ancak sonraki aşamada okula girmeye hak kazanan 28 kişinin arasına giremedi. Bugün, Hitler'in yaptığı resimleri tarafsız olarak değerlendirmek zor. Akademide sınav yapan akademisyenlerin değerlendirmelerine ise katılmamak elde değil: Evet, ümitsiz bir vaka değildi ancak yeteneği net bir şekilde sınırlıydı.

RÜZGÂRDA SAVRULAN ADOLF

Hitler yeteneğinin sınırlı olduğunu düşünmüyordu. Reddedilmesini, yıllar sonra, onu şoka sokan "bir şimşek etkisi" olarak hatırlayacaktı. B planı da yoktu; çünkü akademinin onu reddedeceğini hiç düşünmemişti. Reddedilmesinin

sebebini sorduğunda ise rektör ona çizim ve boyama konusunda kısıtlı becerilere sahip olduğuna hiç şüphenin olmadığını söyledi. Bu ifadeler, reddedilmesinin ardından Adolf'un yarasına tuz bastı. Akademideki sınavı yapanlar ise onun mimarlığa yönelik *muhtemel* potansiyeliyle ilgili bir şeyler gevelemişlerdi (Hitler'in günümüze ulaşan çizimlerinin büyük bir çoğunluğunda tema olarak yapılar öne çıkıyor). Hitler ise *Realschule*'de verilen matematik derslerine inatla direndiğini ve bunun da mimarlık eğitimine yönelmesini artık mantıksız kıldığını içten içe biliyordu.

Gururunun incinmesi ve aşağılanma duygusu Hitler'in hayır cevabını kabul etmemesiyle ikiye katlandı. Ertesi yıl akademiye tekrar başvurdu: Görünüşe göre akademi hâlâ onu ciddiye almış değildi. Yeniden başvurması ve aldığı aşağılayıcı yanıt Hitler'in zihninden derhal uçup gitmiş gibi görünüyor. Sonradan kaleme aldığı hatıralarında bundan hiç bahsedilmiyor. Ancak bu durum özellikle de sevgili annesinin ölümünün ağırlığını hissettiği dönemde bir hayli ağır gelmiş olmalı. Klara, Aralık 1907'de, Hitler'in ilk reddedildiği tarihten birkaç hafta sonra, hayata gözlerini yummuştu. 1908'in sonlarında ise Hitler hem hayatı boyunca sahip olduğu rahatlığı hem de -kademeli olarak- hayatı boyunca sahip olduğu tutkuyu yitirmişti. Bu noktadan itibaren nasıl bir istikamet tutturacaktı?

Cevap basitti: Eğer akademidekiler (bu kez) onu kabul ederse -daha ziyade akademidekiler onu kabul ettiğinde (buna kesin gözüyle bakıyordu)- gitmeyi planladığı yer olan Viyana. Hitler, inatçılığın önemini çoktan anlamıştı. "Viyana'ya sadece bir bavulla gittim" diye yazacaktı *Kavgam*'da. "Birkaç parça kıyafetim ve çarşafımdan başka elimde sadece sarsılmaz kararlılığım vardı". Kitabın yeni bir bölümünün başlangıcı olan bu giriş cümlesi kulağa fazla mı duygusal geliyor?

Aşağıda: Hitler boya malzemelerini nereye gitse yanında götürürdü. Bu, 1945 tarihinde bir Amerikan subayının ele geçirdiği mektupta da doğrulanıyor.

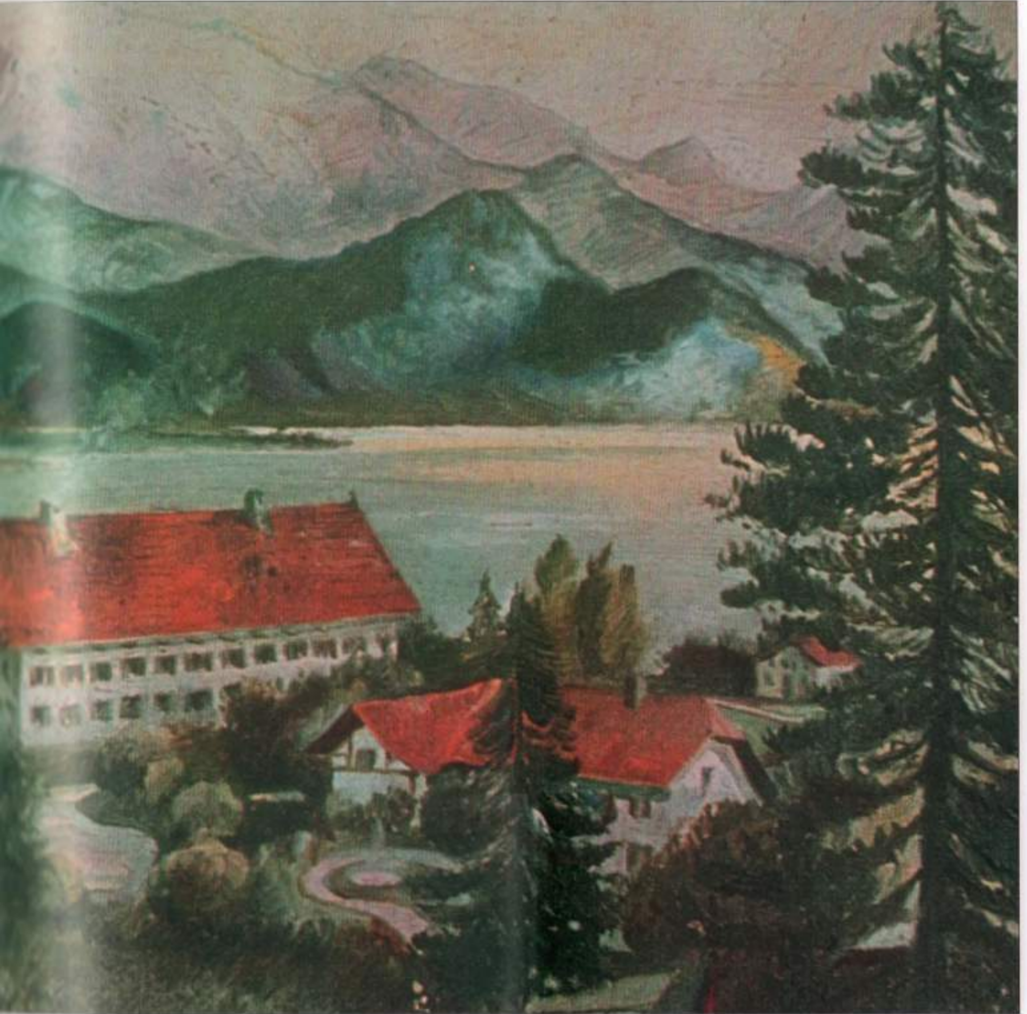

Sağda: Hitler'in 1900'lerden kalan bir sulu boya resmi. Burada yeteneği –ve aynı zamanda yeteneğinin sınırlı oluşu– görülebiliyor. Güzel çizilmiş olmasına karşın insanın hayal dünyasını harekete geçirmeyen (ve aynı zamanda içinde hiç insanın bulunmadığı) bir manzara resmi.

Hitler önündeki birkaç yılı "Yıllar Süren Çalışma ve Izdırap" olarak tanımlayacaktı. Kendini dramatize etme seviyesi abartılı gelebilir ancak bu ifadede tamamen haksız değildi. Kesin olan şu ki, bir başına kalan ve kendini idame ettirme güçlüğüyle başa çıkmaya çalışan Hitler, akademide sahip olabileceği düzenli ilerleme ve sakin rutin yerine bambaşka şeylerle karşı karşıya kalacaktı.

AVUSTURYA'NIN ÇOK KÜLTÜRLÜLÜĞÜ

Hitler Viyana'yı bir Alman şehri olduğuna ilişkin pembe hayallerinden çok daha farklı bir yapıda bulacaktı: Viyana son

"ÇOK AZ İNSAN"

Daha sonraki eleştirmenler genç Hitler'in çizimleri ve resimleriyle dalga geçmek için birbiriyle yarışacaktı. Doğrusu Hitler, düşündüğü kadar dâhi biri değildi. Ancak öte yandan bu eleştirmenlerin Hitler'e bu denli yüklenmelerinin sebebi derin kindarlıkları da olabilir miydi? Daha geniş anlamda ise herkesçe ahlaki bir canavar olarak addedilen birinin bir dereceye kadar sanatsal beceriye sahip olduğunu kabul etme isteksizliği, yaratıcılığı tetikleyen ilhamın ne olduğuna ilişkin kafa karışıklığına neden oluyor.

Hitler'in çalışmalarının akademi tarafından ilk aşamalarda reddedilmesi, onu anlamamıza, bilincine (ve bilinçaltına) giden yolu tıkadığı için ayrıca talihsizlik. Akademideki yetkililer Hitler'in resimlerinde "çok az insan" olması durumunu olumsuz yönde değerlendirmişti. Teknik olarak

zorlayıcı bir öğenin eksik olduğunu düşünmüş olmalılar. Ancak bugün elimizde olan eserlerin bariz bir şekilde "insandan yoksun" olması Hitler tarafından kasten yapılmış bir şey ise bunun açıklaması Hitler'in ruhunun derinliklerinde ve karanlık köşelerinde yatıyor olabilir mi?

"Hitler" imzalı eserler bugün 100.000 dolara kadar alıcı bulabiliyor. Bunun sebebi elbette resimlerin sanatsal açıdan değerli olması değil.

Hitler'in "başarısızlığının" bir dereceye kadar kendi tercihi olması da bir hayli ilginç. Viyana Akademisi dünyaca ünlü bir okuldu. Onların reddetmesi, genç ressam için gerçekten de nihai ve kesin bir başarısızlık anlamına mı geliyordu? Yeteneğini ilerletmesi ve geliştirmesi için başka bir alternatif yok muydu? Görünüşe göre Hitler resmin peşini bırakmamaya —hatta bazı açılardan resim için acı bile çekmeye— hazırlanırken daha az prestijli okullarda şansını denemeyi düşünmedi. Öyle görünüyor ki, ya "en iyisi" ya da hiçbiri yoluna gitmiş; Hitler ne alın yazısından ne de iradesinin saf gücüyle şöhreti elde etme yeteneğinden şüphe duymuyordu.

derece kapsamlı ve karmaşık bir imparatorluğun çok etnik yapılı erime potasıydı (Hitler Avusturya-Macaristan'ı "milletler lapası" olarak tanımlamayı tercih ediyordu). Almanca, sokakta duyulabilecek dillerden yalnızca biriydi ve Macarca, Hırvatça, Rumence, Slovence ve Çekçenin arasında duyulma mücadelesi veriyordu.

Sessiz, sakin Linz'den yeni gelen ve Klara'nın desteği ve şefkatinden bir anda mahrum kalan Hitler'in şehri göz korkutucu bulması şaşırtıcı değildi. Şehir nüfusunun yalnızca yarıdan azının Viyana doğumlu olması burayı son derece modern bir şehir yapıyordu – büyük ve sahibi belli olmayan bir şehir... İnsanlar, kimse farkına bile varmadan gelip gidiyordu. Şehre genel bir geçicilik ve kısa ömürlülük durumu hâkimdi. Hatta şehir, Rus devrimciler Leon Trotsky (Troçki) ve Joseph Stalin gibi yabancı sığınmacılara da ev sahipliği yapmıştı (Görünen o ki, Trotsky ve Stalin'in Viyana'da kaldığı dönem Hitler'inkiyle aynı döneme denk geliyor ancak Rusların Avusturyalıyla karşılaştığına ilişkin hiçbir delil mevcut değil). Ancak Viyana'nın bu çok kimlikli özelliği, büyük şehir başarısına sahip olma ve dünyaca tanınma arzusu ne kadar güçlü olursa olsun annesini yeni kaybetmiş ve memleketinin sıcak güvencesini yeni terk etmiş birine sunulacak son şeydi.

Alman dilinin ve mirasının birbiriyle rekabet içindeki pek çok kültürden yalnızca biri olduğunu görmek Bay Poetsch'in öğrencisi için çok ağır bir hakaretti. En kötüsüyse şehirde kalabalık bir Yahudi nüfusunun -küstahça bir özgüvenle- var olmasıydı. "Bir gün şehrin derinliklerinde dolaşırken" diye dert yanacaktı Kavgam okuyucusuna Hitler, "Uzun bir kaftana sarınmış siyah lüleleri olan birine rastladım. İlk düşüncem 'Bu da mı Yahudi?' oldu. Linz'deki Yahudiler kesinlikle böyle görünmüyordu. Gizlice ve

dikkatli bir şekilde adamı izledim ancak bu ilginç yüze ne kadar uzun bakarsam ve tuhaf özelliklerini ne kadar dikkatle incelersem zihnim, kafamdaki o ilk soruyu o derece farklı bir şekle sokuyordu: 'Bu da mı Alman?'"

DESTEKLEYİCİ OKUMA

Adamı tasvir ederken kullanılan antisemitist ifadeye ve arkasından gelen sorunun yanıt beklemeksizin sorulduğuna dikkat çekmeye gerek yok. Daha da ilginci ise genç karakterimizin olaya verdiği tepki:

"Böyle durumlarda hep yaptığım gibi şüphelerimden arınmak için kendimi okumaya verdim."

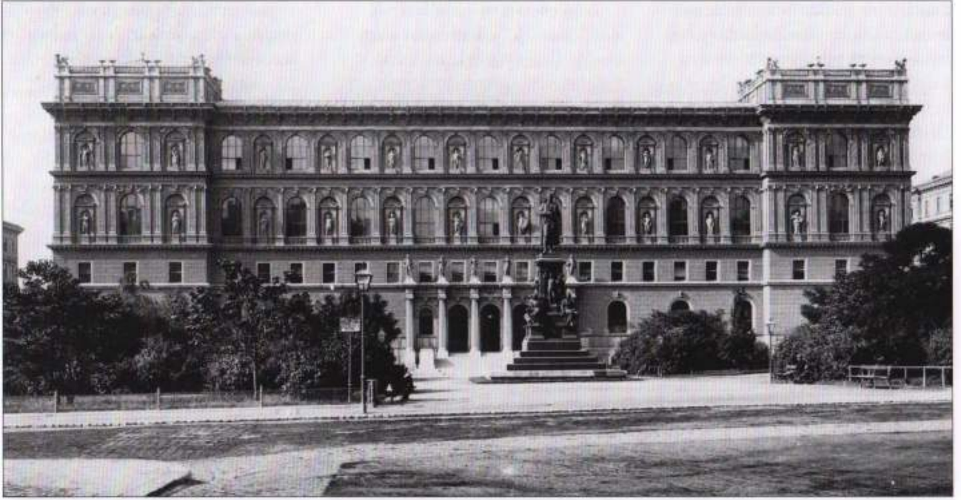
Bilgilenmek ve aydınlanmak için "okumak" elbette makul ve övgüye değer bir eylem. Ancak "şüphelerden arınmak" için okumak tam aksi mahiyette. Hitler de niyetini okuma materyali seçimiyle ortaya koyuyordu: "Hayatımda ilk kez antisemitizm[11] içerikli birkaç kitapçık aldım" diye itiraf ediyor. "Çalışma yılları" diye adlandırdığı tüm bu süreçte ve ülkesinin *Führer*'i olarak kurduğu kütüphanede okumaya ilişkin yaklaşımı hep bu yönde olmuş gibi görünüyor.

Bahsettiği kitapçıkların yanında okuma materyali bulma konusunda da hiç sıkıntı yaşamadı. 20. yüzyılın başında Almanca konuşulan Orta Avrupa'da okuyacak materyal bulmak zaten hiç kimse için sıkıntı değildi. Çünkü Hitler şehre adı sanı duyulmamış biri olarak geldiğinde Viyana, heyecan verici ve dramatik bir entelektüel devrimin doğum sancılarını çekiyordu.

Wagner'in bize hatırlattığı bir örnekteki gibi deha, aykırılığıyla beraber gelir. Bu dönem de,

Bu ahır çizimi neredeyse göz alıcı. Viyana'daki akademisyenlerin, Hitler'in neden daha ziyade bir mimar olabileceğini düşündükleri gayet açık.

asillik ile sefilliği; katı ön yargılar ve nefret ile yüce güzelliği birleştiren ve içerisinde cüretkârlık barındıran bir altın çağdı. Çağın çelişki içeren bu özelliği belki de en iyi şekilde yine çağın önde gelen filozoflarından Friedrich Nietzsche'nin yazılarında betimleniyor: Neşeli oldukları kadar korkunçtular da; hatta belki de tehlikeli.

HAKİKATİN SONU

"Her şeyden öte, beni başkalarıyla karıştırmayın!" diyor *Ecce Homo* okuyucularına Nietzsche. Ancak uyarısının aksine kendisi daima yanlış anlatıldı ve yanlış anlaşıldı. Var oluş ve epistemoloji (bilgi felsefesi) üzerine yazdığı yazıların muğlaklığı göz önüne alınırsa aslında bu pek de şaşırtıcı değildir. Nietzsche'nin fikirlerinin ölçüsüzlüğü, son yıllarında deliliğin değişmez tutarsızlığına dönüştü ancak o zamana kadar da kendisi gibi değişmiş olan Batı Düşüncesi'ni terk etmişti. Nietzsche mevcut tüm var oluş felsefelerini etkili ifade tarzıyla ve reddedilemez bir açıklıkla aşağıladı. Bu var oluş felsefelerinin temeli üzerinde inşa edilen ahlaki kurallar da bundan

Karşıda: Avusturya'daki Güzel Sanatlar Akademisi. Hitler, ülkesinin kültürel kalesi olan bu akademinin azametli kapılarını boş yere çalacaktı.

nasibini aldı. Nietzsche'nin saldırıları tüm felsefi sorgulama alanını adeta kurak topraklara çevirmişti.

"Hakikat" yalnızca bize ait olan ve yalnızca daha önceden bilinen çözümleri verebilen kelimeler ve fikirlerle ifade edilebiliyorken ona nasıl gerçek anlamda ulaşabileceğimizi iddia ederiz ki, diye soruyor bize. Felsefi araştırmalar bu yüzden sonsuz –ve nihayetinde anlamsız– bir döngüye giriyor. "Bir insan bir şeyi çalıların arasına saklıyorsa ve sakladığı şeyi gene çalıların arasında arayıp buluyorsa bu pek de 'bulmak' olmuyor" diye sade bir şekilde açıklıyor Nietzsche.

TANRININ ÖLÜMÜ

Bu anlayış felsefeyi değiştirmekle kalmayıp onu tam tersine çevirdi: buna göre inandığımız şeyler yanlış değildi, yanlış olan inanmanın kendisiydi. Nietzsche'nin, "hakikatin yalandan daha büyük bir düşmanı varsa o da inançtır" iddiası kendi mantık çerçevesinde devam ediyor –ancak bu, bizim dünyayı algılama şeklimiz için anlamsız. Böyle bir karmaşa karşısında bir hayli çaresiz, son derece zihni karışmış ve şaşırmış olan insanoğlu için görünen o ki evrensel düzen gözlerimizin önünde ufalanıyor. Ve pek bilinen ifadesini sarf ediyor Nietzsche, "Tanrı öldü": Dünyamızı ve tecrübelerimizi şekillendiren tüm evrensel yapıların içi boştu. Her şeyi yerli yerinde tutabilecek hükmedici bir otorite yoktu.

"Tanrı'nın öldüğü" düşüncesi aslında pek de yeni sayılmazdı; alaycı bir hicviye olarak on yıllardır vardı bu düşünce. Aydınlanma Çağı ve modern bilimin gelişmesi görünüşe göre "İnanç Çağı"na ilişkin tüm kesinlikleri silmişti: çaresiz insanoğlu bu kesinliklerin ortadan kalkmasıyla birlikte varoluşsal açıdan öksüz kalmıştı. Nietzsche ise bu fikri sadece biraz daha ileriye götürdü; o güne kadarki en akılda kalıcı şekliyle ifade etti; anormali şaşırtıcı ancak bir o kadar da coşkulu bir şekilde ortaya koydu; "trajik kahkaha" içerikli dehşetengiz bir komedi sahneledi.

ÜSTÜN İNSAN'IN DOĞUŞU

Nietzsche, tanrının ölümünü bir yargıcın kesinliğiyle ifade ettikten sonra tanrının ilahi işlevini kaldırıp yerine "Üstün İnsan"ı getirdi. Bu varlık Nietzsche'ye "Tanrı"nın daha önce ortaya koyduğu değerleri sunacaktı. Saf irade gücüyle kendi yasalarını oluşturarak ve

Hitler'in eskiz defteri görevini ciddiyetle yerine getirmeye çalıştığının – ve belki de, bu uğraşın monoton niteliğini kanıtlamaktadır.

kendi ahlaki çerçevesini çizerek Nietzsche'nin evrenine anlam verecekti.

Ölümünden sonra 1908 yılında yayımlanan *Ecce Homo* aslında felsefi bir biyografidir ve Nietzsche'nin hayali ve zihinsel yapısını ortaya koyan bir harita mahiyetindedir. "İnsana Bakın" anlamına gelen kitabın ismi, Pontius Pilate'nin esir alınan İsa'yı düzmece bir duruşmada halka gösterirken sarf ettiği ve St. John İncili'nde (19, 5) yer alan sözlerinden gelir. Çağının düşünce şekline karşı hor gören tavrı

Solda: Yerel tüccarlar, Viyana'nın Judengasse bölgesindeki bir şapka dükkânının hemen dışında alışveriş yapıyorlar.
Aşağıda: Bir işpartacı Mariahilfer Strasse'de satış yapıyor.

göz önünde bulundurulursa tahmin edilebileceği gibi Nietzsche'nin İsa'ya ve öğretilerine ilişkin yaklaşımı da alaycıydı. Ona göre İnciller, insanın düşmanını bile sevmesi, affetmeye verilen önem ve tokat atıldığında diğer yanağın çevrilmesi gibi içerikleriyle "köle ahlakından" başka bir şey sunmuyordu.

BAŞ DÖNDÜRÜCÜ İRONİLER

Nietzsche'nin söylediği şeyleri ne derece gerçekten kastettiğini bilmek elbette zor. "Hakikat"e ilişkin uç noktadaki şüpheciliği, yazdığı tüm şeylerin öne çıkan özelliğinin "ironi" olduğu anlamına geliyordu. Hitler, Nietzsche'nin yazıları arasındaki ince farklılıklarla boğuşma konusunda pek de haksız sayılmaz. Nietzsche'nin yorumları bugün bile saygın akademisyenlerin tartıştığı bir konu.

Hitler'in yorumları kaba ve basit olsa da şu çok açıktır ki Nietzsche'nin fikirleri, yüzeysel okunduğunda ahlaki kuralların zayıflar için olduğu görüşünü destekler niteliktedir. Nietzsche'nin yazıları kendi belirsizliği içinde büyüleyici olabilir ancak yaygın kanıya göre bunlar son derece küstahça ve yerleşmiş geleneklere karşı çıkar mahiyetteydi. Hitler gibi –toy ancak yazıların cüretini ve marifet gösterisini kabul etmeye son derece açık– genç bir okuyucu için bunların baş döndürücü olduğunu görmek pek de zor değil.

ÜSTÜN İNSANDAN ÜSTÜN IRKA

Nietzsche'nin "Üstün İnsan" fikrinin, üstün erkeklerin ve kadınların bir tür doğal seçilim yoluyla iktidara geldiklerini savunan Sosyal Darwinizm'le uyuştuğu aşikârdır. Böylesi bir düşünce Charles Darwin'in Evrim Teorisi'nin aslında kötü bir taklididir. Darwin'in ortaya koyduğu "en güçlünün yaşamını sürdürmesi" ilkesi, hayatta kalmak için doğru bir şekilde edinilen değişimin büyük olasılıkla süreceğini, gelişeceğini ve güçleneceğini ortaya koyar – ancak bu kavram çoğunlukla yanlış anlaşıldı ve zihinlerde "altta kalanın canı çıksın" şeklinde yer etti.

Nietzsche'nin görüşleri aynı zamanda Avusturya, Almanya ve diğer yerlerde baş gösteren ve Avrupalıların "Üstün Irk" olduğuna ilişkin ırk teorisiyle de uyuşuyor –en azından bu teoriye benziyor. Ne var ki Nietzsche hiçbir zaman bir ırkın kalıtsal olarak "üstün" olduğunu savunmamıştı (ancak ortaya koyduğu "Üstün İnsan" görünüş olarak sarışın ve mavi gözlüydü). Dahası, Nietzsche "soylu ırkını" insani ifadelerden ziyade hayvanlara has özelliklerle tanımlamıştı. Üstün İnsan'ı için, bir orman yırtıcısının zarafeti ve gücüne sahip, diyor.

Hitler'in, 20. yüzyılın en cani despotu olduğu savı doğru olabilir (her ne kadar bu unvana Sovyet diktatör Stalin'in sahip olması gerektiğini savunanlar olsa da.) "Nihai Çözüm" uygulaması onun vahşi suçları arasında en öne çıkanı. Ancak ırkçı politikalarına –zaten radikal olan bir görüşün daha da radikal bir şekilde yorumlanmasına– zemin hazırlayan ideoloji görüldüğü gibi aslında pek de istisnai bir durum değildi.

Yaklaşık olarak 1910 yılında çekilen bu fotoğraf Hitler'in imajını tam olarak yansıtıyor: bıyık, mağrur bir duruş ve soğuk bakışlar...

ARYAN ARZULAR

Bu ırk hiyerarşisinin felsefesini en açık şekilde ortaya koyan kişi Houston Steward Chamberlain'dir (1855-1927). Doğum yeri itibarıyla İngiliz olsa da evlilik yolu ve özgür iradesiyle Alman vatandaşlığına geçen Chamberlain 1908 yılında Richard Wagner'in kızı Eva ile dünya evine girdi. O zamana

kadar ırka ilişkin iddialarını *The Foundations of the Nineteenth Century* (1899) (On Dokuzuncu Yüzyılın Temelleri) isimli kitabıyla çoktan ortaya koymuştu bile.

Ona göre bu temeller Aryan ya da beyaz Avrupalı milletlerin –özellikle de Nordik ve Cermen Tötonların– üstün zekâsı, yeteneği ve becerikliliğiydi. Buna karşılık, Yahudilerin dört bir yana yayılmış etkisi bu temellerin altını kazıyordu. Chamberlain'e göre uygarlık hikâyesi iyi (Aryan) ve kötünün (Yahudi) arasında yaşanacak ölümüne ve nihai bir çarpışmayla neticelenecekti.

Onun ideolojisi Aryan milletlerin üstün zekâya, yeteneğe ve beceriye sahip olduğunu öne sürüyordu.

Tüm insanları kapsayan bu iki kutuptan düşman olanının tanımlamasına gelindiğinde Chamberlain'in "Yahudi" kavramı belki de kaçınılmaz olarak genişliyor. Bu kavramın içinde örneğin Çinliler de var. Diğer yandan, tarih öncesi zamanlarda batı bozkırlarının açık tenli "Aryan" halkının Güney Asya'daki büyük bir alanı işgal ettiğini ve kendilerini bölgenin Brahma yönetici sınıfı ilan ettiklerini ortaya koyan arkeolojik ve dilbilimsel bulgulardan dolayı kafası karışan Chamberlain, Hindistan'ı ilginç bir şekilde ayrı tutuyor. (Bunun sebebi,

1910 yılının Viyana'sı dünyanın en büyük, en canlı ve bünyesinde en fazla çeşitlilik barındıran şehirlerinden biriydi.

gelecekte Nazizmin ikonografisine dâhil edilecek olan ancak esasen Hindistan'a ait olan gamalı haç sembolünün kendi takipçileri arasındaki popüler olmasıydı.)

BİR ÜSTÜNLÜK "BİLİMİ"

Chamberlain'in kavramları Georges Buffon (1707–88), Petrus Camper (1722–89) ve Almanya'nın kendi bünyesinden çıkardığı Christoph Meiners gibi kendinden önceki düşünürlerin çalışmaları üzerine inşa edilmişti. Kont Georges Vacher de Lapouge (1854–1936) bu kavramları geliştirmişti. Yazılarını farklı bir üslup, çok büyük bir özgüven –ve bilgiyi göz kamaştırıcı şekilde sergileyerek– yazan Chamberlain bayağı ön yargıları sözde "bilim" olarak yeniden ortaya koydu.

Şaheseri, "üstün ırkın" anavatanı olan Alman topraklarında çok tutulsa da fikirlerin etkisi çok daha geniş bir alanda hissedildi. Kitabın ortaya koyduğu çıkarımlar Avrupalı tüm beyaz ırkların gururunu okşadı –bilhassa da daha kuzeyden olan milletlerin–. *Foundations* (kitabı) İngiltere'de de sevinçle karşılandı. İngiltere'nin gururlu Anglo-Sakson elitleri "imparatorluk kuran" sıfatlarının ve Afrika'da, Hindistan'da ve bilinen diğer yerlerde sahip oldukları yönetme "haklarının" meşrulaştığını görmekten büyük mutluluk duydular.

Bu yönetme yetkisi artık başat tüm Avrupa güçleri tarafından yoğun bir şekilde kullanılıyordu. 1884 tarihli Berlin Konferansı'nda tepeden inme bir şekilde "Afrika Kapışması"nın başladığı duyurulmuştu. Almanya, Avusturya-Macaristan'la müttefik olarak kıtanın doğusundaki Ruanda, Burundi ve Tanzanya'da, daha güneydeki Namibya'da ve son olarak Batı Afrika'daki Kamerun, Togo ve Gana'da bir imparatorluk kurma girişime başladı.

MEDENİYET VE YABANİLİK

Konferansın gerçek amacı kaynaklar ve stratejik güç için bir yarışa girişmekti ancak "Afrika Kapışması"nın ahlaki bir temeli olduğu iddia edildi. "Kara Kıta"nın yerlileri eğer üzerlerindeki yabaniliği atmak istiyorlarsa Avrupa'nın yönetimine, Hristiyan olmaya ve Batı tarzı eğitim almaya muhtaçtılar. Her

Houston S. Chamberlain'in yazıları mevcut ön yargıya inandırıcılık kazandırdı ve Avrupa şovenizmine akademik bir gerçeklik havası kattı.

ne kadar bu, fırsatçılık gibi görünse de öne sürülen iddia Avrupalı halklar için ikna ediciydi; çünkü onlara göre anlaşılmaz dilleri ve gelenekleri, koyu tenleri ve tuhaf şekilli saçlarıyla Afrika'nın yerlileri son derece yabancı ve onlara göre aşağıydılar.

Avrupa ve Afrika/Asya arasındaki bu karşıtlık "medeniyet" ile "barbarlık", "mantık" ile "içgüdü" ve "insan" ile "hayvan" arasındaki farklılıklara benzetilerek yansıtılmış gibi görünüyor. Ve en azından hayali olarak da düzeni, disiplini ve erkeksi baskıyı destekleyen maskülen ilke ile ölçüsüz duygu ve istekten oluşan feminen ilke arasındaki farklılık olarak yansıtılıyordu.

Bu ilkeler toplumda ve kültürler arasında savaş halindeydi –tıpkı Sigmund Freud gibi psikologların ortaya koyduğu üzere insan zihninde de savaş halinde olduğu gibi. Psikanalitik açıdan geriye dönüp bakıldığında söz konusu ilkel bilinçaltının bir tür sömürge yerleşimi kurması söz konusudur.

Almanların böyle görünmesi mümkün mü? Çok güçlü bir şekilde hissedilmese ve gereğinden fazla ileri taşınmasa da Hitler'in Yahudilere ilişkin bu şüphesi geniş bir kesim tarafından da paylaşılıyordu.

Nitekim Freud, '*Id'in olduğu yerde ego da olmalıdır*'[12] diyor.

DÖNEM MÜZİĞİ

Alman kültürü geride kalan son birkaç on yılda elde edilen başarılar açısından bir hayli zengindi. Bu başarının en net şekilde görüldüğü alan Klasik müzikti. Johannes

Avrupa'nın başat güçlerinin temsilcileri Afrika'yı paylaşmak üzere Berlin Konferansı'nda bir araya geldi.

Brahms'ın (1833-97) çok uzun ve karmaşık senfonik eserleri derin ve canlı harmonilerle öne çıkıyordu. Linz doğumlu Anton Bruckner (1824-96) ise saf klasisizmi benimsemiş olan Brahms'a rakip olmak –ve ona meydan okumak– üzere kolları sıvadı. Bu yeni çağa uygun Alman *lied*'ini[13] icat eden Hugo Wolf'un (1860-1903) eserlerinde ise sanatsal ataklık ve yoğun duygular birlikte hissediliyordu. Her ne kadar Yahudi olduğu için kimileri tarafından sevilmese ve insanların bestelerine hak ettiği değeri vermeleri için bir hayli çabalaması gerekse de Gustav Mahler (1860-1911) de hâlâ Viyana müzik sahnelerinin orkestra şefi hüviyetindeydi.

Wagner'in etkisi ise hiç kuşkusuz devasaydı –özellikle de Richard Strauss'un (1864-1949) operaları, şarkıları ve senfonileri üzerinde... Hiç kimse Friedrich Nietzsche'nin saldırgan ruhunu müziğe bu denli yansıtamamıştır. Strauss'un her eseri bir öncekinden daha atak ve saldırgan gibiydi. 1896 yılında Strauss, Nietzsche'nin en büyük eseri olan ve yazarın kendisi tarafından "gelmiş geçmiş en yüce kitap" olarak tanımlanan *Also Sprach Zarathustra* (Böyle Buyurdu Zerdüşt, 1891) temelinde bir senfonik şiir yayımladı.

ROLLER FIRSATI

Hitler'in felsefi şeylere ilgi duyduğunu (ya da en azından bunlarla ilgilenmek istediğini) biliyoruz; müziğe olan –en azından Wagner'in eserlerine duyduğu– sevgi de keza apaçık ortada. Hayatının o aşamasındaki tutkusu ise bir ressam olmaktı ve akademiden ilk kez reddedildikten sonra Viyana'da karşısına çıkan ilk fırsat Alfred Roller (1864-1935) oldu. Vefat eden annesinin ev sahibesi olan Magdalena Hanisch, bir aile

BİR ÇAĞIN PSİKANALİZİ

"Hepimizin," diyor Viyanalı psikolog Sigmund Freud (1856-1939), "iki adet kişiliği vardır: Birincisi, bilinçli olan ego ("ben" kelimesinin Latince karşılığı), diğeri ise bilinçsiz ve temelde hükmedilemez olan id'dir ("o" kelimesinin Latince karşılığı). *Id* tamamen içgüdüseldir; ahlak ve hatta bilinçlenmeyle bile dizginlenemeyen saf arzuları barındırır içinde". Freud'a göre hepimizin içi, ele avuca sığmaz (belki de enseste ilişkin) arzular ve kıskançlıktan kaynaklanan öfkelerle dolup taşmaktadır. Apaçık bir şekilde mantıksız olan bu öfkeler aynı zamanda inanılmaz derecede sapıkça olabilir: *Thanatos* (ölüm itkisi) olarak bilinen güç bilinçli zihnimizin engel olma çabasına rağmen bizleri hızla kendi yıkımınıza sürükler.

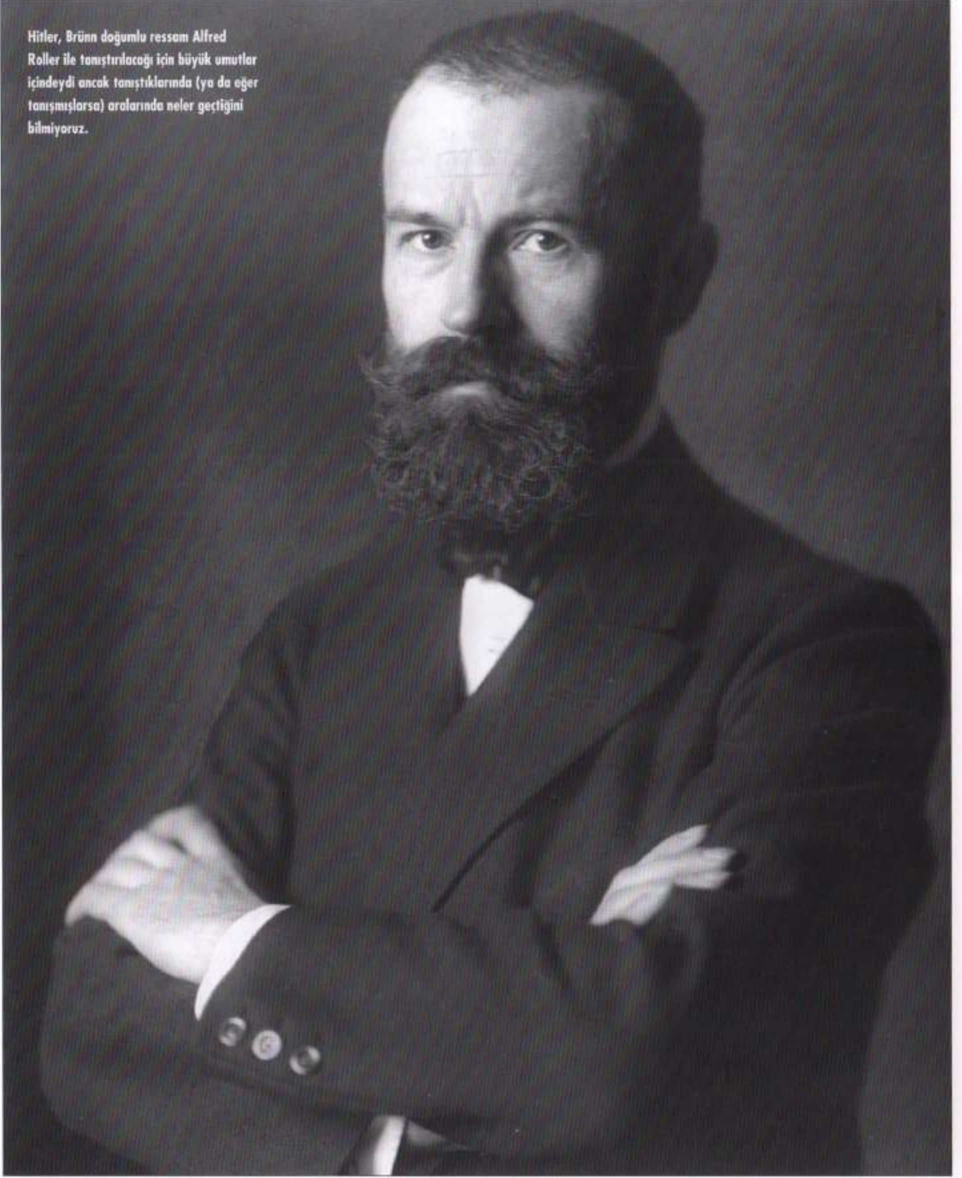
Bilinçaltı, girişi olmayan bir odadır. Açıklamak gerekirse, hasta, bilinçaltının farkında değildir ve bu yüzden bilinçaltını açıklayamaz. Ancak Freud bir disiplin geliştirdi ve bu disiplin sayesinde yetenekli ve tecrübeli "psikanalistler" bu gizem perdesini aralayabildiler. Freud, bilinçaltındakilerin rüyalar yoluyla belli belirsiz seçilebileceğini iddia ediyordu. Ardından da bazı sembollerin nasıl yorumlanabileceğine ilişkin ilginç teoriler ortaya attı. Bilinçaltındakiler bir yolla daha ortaya çıkarılabilirdi. Bu yöntemde hastadan, sessiz ve hiç müdahale etmeyen analistinin karşısında rastgele havadan sudan konuşması istenecekti. Bu yönteme de "serbest çağrışım" yöntemi deniyordu.

Freud'un terapi yöntemleri tartışmalıdır. Tıpkı teorilerinin içeriklerinin büyük kısmı gibi – erkek evlatlar gerçekten de belli bir bilinçaltı düzeyinde babalarını öldürmek istiyorlar mı? Ya da annelerine cinsel anlamda sahip olmayı arzuluyorlar mı?– Ne var ki ölçülü ve mantıklı zihinlerimizin kucağında münasip olmayan ve çoğunlukla son derece rahatsız edici ve yıkıcı arzular beslediğimize ilişkin temel görüşü bugün bile hâlâ yankısını sürdürmektedir.

Bu görüş elbette 20. yüzyılın başlarındaki Viyana'nın şuurunda daha geniş bir yankı uyandırdı. Güzel yapılar, şatafatlı balolar, göz alıcı suareler, güzel sanatlar ve üstün bir kültürden oluşan ışıltılı toplumsal görüntünün altında yoksulluk, sefalet, suç ve fahişeliğin meydana getirdiği karanlık bir gerçeklik vardı. Zarif ve medeni görünen Viyana, tıpkı bilinçli ego'nun yabani id'i bastırdığı gibi görünmeyen diğer Viyana'yı mı bastırıyordu (ve varlığı diğerinin varlığına mı bağlıydı)?

Sigmund Freud bilinçaltının derinliklerini en acımasız tarafıyla dile getirmişti – ancak Freud bile Adolf Hitler'in işlediği suçları zihninde canlandırabilir miydi?

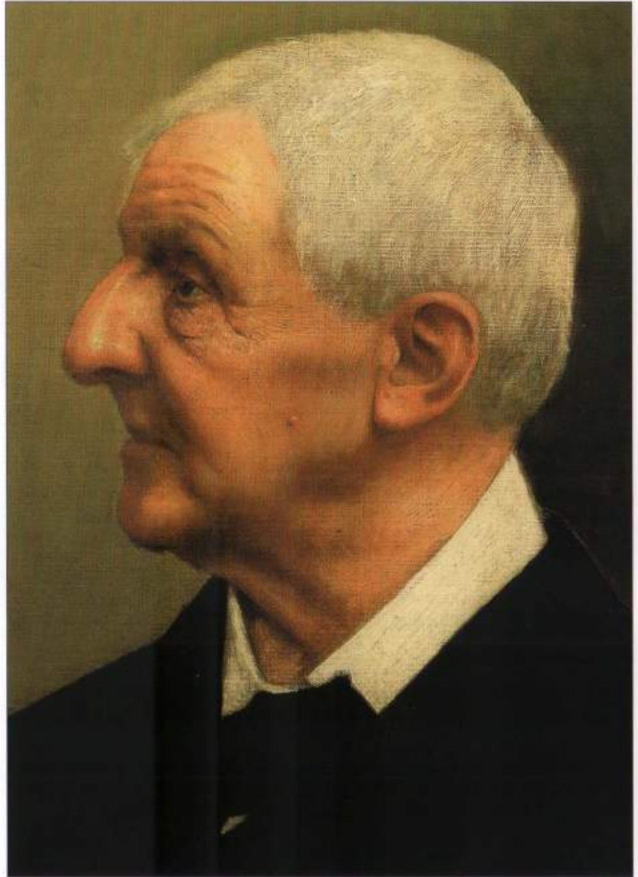
Hitler, Brünn doğumlu ressam Alfred Roller ile tanıştırılacağı için büyük umutlar içindeydi ancak tanıştıklarında (ya da eğer tanışmışlarsa) aralarında neler geçtiğini bilmiyoruz.

dostu olan Roller'a Hitler'le ilgili bir referans mektubu vermişti. Mektupta Hitler'in, kafasında "ciddi hedefleri olan hevesli ve tutkulu bir genç" olduğu yazılıydı.

Bu bağlantı altın değerindeydi: Roller, Viyana'daki *Hofoper*'in (Devlet Operası) sahne tasarım şefiydi ancak aynı zamanda Viyana sanat sahnelerinde de bir hayli tanınan bir isimdi. Roller, 1897 yılında Avusturya Sanatçılar Birliği'nin dayattığı muhafazakâr kısıtlamaları yıkmak için diğer avangart[14] ressam ve heykeltıraşlara katıldığında sanatta çığır açan ekibin bir parçası olmuş oldu. Bu ayrılık hareketi günümüzde "Viyana Sezesyonu" olarak bilinir. Ertesi yıl, bu sanat hareketinin dergisi olan *Ver Sacrum*'un (Kutsal Bahar) baş editörlüğüne getirildi. Bu yayın organı Gustav Klimt (1862–1918), Koloman Moser (1868–1918) ve Joseph Hoffmann (1870–1956) gibi önemli ressamların fırçaları ile Bohemya doğumlu Avusturyalı şair Rainer Maria Rilke (1876–1926), Alman drama yazarı Arno Holz (1863–1929) ve Belçikalı oyun yazarı Maurice Maeterlinck (1862–1949) gibi önemli isimlerin kalemlerini aynı çatı altında buluşturdu.

Sanat artık tecrit edilmiş bir şey değil, sürekliliği olan ve herkesi kucaklayan bir şeydi.

Bu ayrılıkçı tarz Fransızların *Art Nouveau* ve Almanların *Jugendstil* diye adlandırdığı stille ilginç derecede paralellik gösteriyordu. Her üç okulun da amacı sanatsal uğraşı, yalnızca tüm yönüyle göstermek değil aynı zamanda farklı disiplinler arasındaki sınırları yıkmak ve disiplinlerin farklılıklarını homojen hale getirmekti. Seçilmiş birtakım resimler ve nesnelere "sanatsaldır" statüsü veren ölçütlerden bariz bir şekilde ayrılmalarındaki tek gaye sanatın önemini daha da ileriye taşımaktı. Sanat artık tecrit edilen, belirli müzelerde sergilenen ya da koleksiyonlara sıkışıp kalan bir şey değildi. Sanat, bundan böyle sürekliliği olan ve herkesi kucaklayan bir şeydi. *Ver Sacrum*'un bir sayısında örneğin (1901, IV) Rilke'nin '*Vohrfrühling*' (Erken Bahar) şiiri, Koloman Moser'in

Wagner'in antisemitist özelliğine sahip olmasa da Anton Bruckner'in müziği, içinde barındırdığı "Cermen" ihtişamından dolayı gene de Hitler tarafından seviliyordu.

Kapaklarıyla resmi ve yazıyı bir araya getiren *Ver Sacrum* Alman sanatı için yeni bir ayrılıkçı hareketi temsil ediyordu.

zengin dekoratif tasarımıyla işlenip basılmıştı. Bu, şimdi çok şatafatlı bir şekilde görselleştirilmiş edebî bir metin miydi yoksa edebî bir metinle süslenen göz alıcı bir resim miydi? Hangisi daha öne çıkıyor? Resim mi, yoksa şiir mi? Yoksa bir bütün olarak tasarım mı?

BÜTÜNLÜĞE DOĞRU

İki yıl sonra Moser ve Hoffmann sanatı her yönüyle düzenlemek adına sanat ve zanaat kolektifi olan *Wiener Werkstätte*'yi kurmak için kolları sıvamıştı. Sanat, resim çerçevelerine ya da heykel kaidelerine mahkûm edilemeyecek kadar önemliydi: insanlara sanatı her yerde sunabilmek için yola çıktılar. İç mekânları yeniden tasarladıktan sonra sadece duvarlara, tavanlara, kapı eşiği ve sövesi ve alçılı tavanlara değil duvar kâğıtlarından perdelere ve çatal bıçak takımlarından şişe altlıklarına kadar her şeye el attılar.

Hitler'in en sevdiği besteci olan Wagner'le herhangi bir akrabalık bağı bulunmayan mimar Otto Wagner (1841-1918) tamamen yenileneceğini ve sanatsal açıdan bütünleşeceğini hayal ettiği Viyana için yaptığı ünlü eserlerinde benzer ilkeleri uyguladı. Her ne kadar bu tümden değişim hiçbir zaman gerçekleşmemiş olsa da Wagner'in Viyana metro hattı –*Wiener Stadtbahn*– için yaptığı istasyonları incelersek aklında ne olduğuna ilişkin ipuçları edinebiliriz. İstasyonların her bir noktası çok derinlemesine bir planlama süzgecinden geçirilmişti. Detaylar genel "görünüşe" baskın geliyordu. Her bir giriş salonu, her bir aydınlatma direği, her bir merdiven tırabzanı sanattan nasibini almıştı.

Koloman Moser'in tasarladığı bir kol düğmesi ya da Hoffmann'ın aynası nasıl *Tannhauser* ya da *Valkyries*'den fersahlarca farklıysa Otto Wagner'in metro sistemi de *Siegfried Idyll*'den o kadar farklı görünüyordu. Farklı bir yönü olan tüm bu sanatçılar aslında tek bir sanatsal ideale kilitlenmişlerdi; o da, *Gesamtkunstwerk* ya da bir diğer deyişle "topyekûn bir sanat".

CESARETLENDİRİLDİ Mİ, RET Mİ EDİLDİ?

Elimizdeki tüm işaretler gösteriyor ki eğer yapabilseydi genç Adolf Hitler bu Modernist sanat hareketine katılma fırsatına balıklama atlardı; hareketin estetik ve etnik açık görüşlülüğüne dört elle sarılırdı. Görünüşe göre Adolf, Bayan Hanisch'in kendisini Alfred Roller'a takdim etmesi konusunda son derece istekliydi –tıpkı dönemin tutkulu sanat taliplerinin olabileceği gibi. Onunla tanışmak istemesinin sebebi sadece Roller'ın Viyana resim dünyasındaki hemen herkesi tanıyor olması değildi; Roller aynı zamanda sanata inanılmaz derecede açık görüşlülükle ve kapsayıcı olarak bakılmasını da destekleyen biriydi. Hitler gibi umut dolu genç biri için paha biçilmez bir akıl hocası, başvurulacak bir nasihat kaynağı, eleştirmen ve destekçi olabilirdi. Gelgelelim, Hitler, Roller'ı en az üç kez ziyaret etmek istemişse de Hitler'in tuttuğu notlarda ne olup bittiğine ilişkin hiçbir bilgi yer almıyor.

Viyana'nın yeni *Stadtbahn* sistemi için Otto Wagner'in ortaya koyduğu tasarımlar günlük hayatın merkezine sanatsal ilkeleri dâhil etmişti.

YA HEP YA HİÇ

Adolf Hitler nihayet ressam ya da mimar olma arzularını terk etmek zorunda kaldığında, *Gesamtkunstwerk* (pek çok alanı kapsayan bütünlüklü sanat eseri teorisi) fikrinin hâlâ zihninde birtakım izler bırakıp bırakmadığı konusunda ancak tahmin yürütebiliriz.

Sanatsal anlamdaki bu totaliter teori ile Hitler'in diktatörlüğünün "totaliterliği" arasında imgesel bir benzerlik olabilir mi? Nazizm sadece bir ideoloji değildi: Hitler sadece siyasi ve ekonomik güç mekanizmalarını kontrolü altına almadı; o aynı zamanda devletin her kademesine hayal gücünü ve kişiliğini de kazımak istedi. Nürnberg Mitinglerindeki göz alıcı törenlerden *Schutzstaffel* (SS) üniformalarındaki küçük detaylara, *Hitlerjugend* (Hitler Gençliği) yapılanmasından çok daha küçük şeylere kadar her şey muntazam olmalıydı.

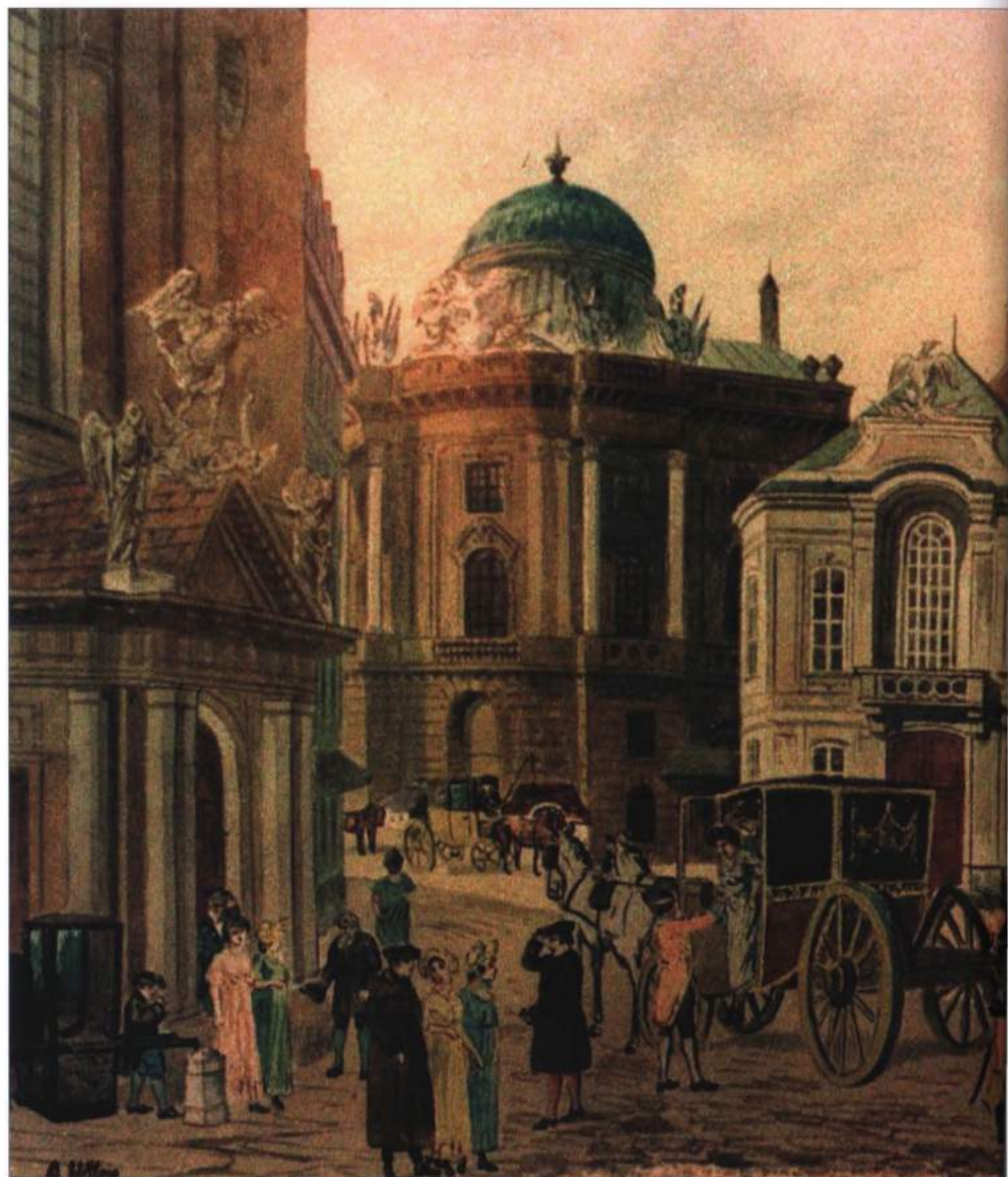
Sadece muntazam da değil, aynı zamanda güzel de olmalıydı –en azından belli standartlara göre. Daha sonra sistemin mağdurlarından biri olacak olan Yahudi Marksist düşünür Walter Benjamin (1892-1940) "Teknik Olarak Yeniden Üretilebilirlik Çağında Sanat Yapıtı" (1936) isimli kitabında şu gözlemde bulunacaktı: "Faşizm, siyaseti estetik hale getiriyor."

"Politika" diyor Goebbels, "en kapsamlı ve en yüce sanattır ve modern Alman politikasına yön veren bizler kendimizi sanatçılar olarak görürüz."

Hitler yeni toplumunun her detayına sanatsal bir bakış getirdi: *Hitlerjugend*'e mensup bu çocuklar bile Nazi "görünüşünün" bir tezahürünü oluşturuyor.

Şüpheler, Roller'ın Hitler'i genel bir cesaretlendirmeyle başından savmış olabileceği yönünde ancak gerçekten neler olduğunu bilmemiz mümkün değil. Bazı araştırmacılar, Roller'ın bir dizi üst düzey ürün beklediği ancak beklentilerini karşılamayan istekli ama mağrur öğrencisi üzerinde ağır bir disiplin ve çalışma baskısı kurduğunu tahmin ediyor. Öte yandan Hitler'in Roller'ı ziyaret etmekten çekindiği de iddialar arasında. Belki de Roller'ın kapısına kadar üç kez giden Hitler üçünde de kapıyı çalacak cesareti bulamadığı için kendine sinirlenip çekip gitmiştir.

RESİM UĞRUNA ÇEKTİĞİ ACI

Ne olursa olsun Hitler kaderini kendi çizmeyi ve sanatsal becerisini kendi için geliştirmeyi kafasına koymuş gibi görünüyor. Bir miktar birikmişi vardı. Müteveffa annesinden kalan evden gelen az buçuk kira geliri de vardı. Açlıktan ölecek değildi. Öte yandan varlıklı olduğu da elbette söylenemezdi. Mevcut yoksulluğu kendi kararından ileri geliyordu. Düzenli kira geliriyle geçinmeye çalışırken giderek daha da göçebe yaşamına dönüşen hayatında şehrin bir noktasından bir diğerine sürükleniyordu. Ev sahipleriyle arasındaki ilişki ise limoni olmaktan öteye gidemiyordu.

Hitler'in durumu, haftalar ve aylar beyhude geçerken ve birikmişi azalıp hedefleri hâlâ uzak bir noktada dururken yavaşça ve sürekli olarak daha da kötüye gidiyordu. Görünüşe göre şehirdeki turistlere tuhaf resimlerini satabilmişse de

Avangart stilin tersi: Hitler'in bazı Viyana tasvirleri öylesine gelenekseldi ki neredeyse 18. yüzyıl Viyanası'nı yansıtıyor gibiydi.

aslında bu "başarının" hem iyi hem de kötü bir tarafı vardı. Evet, alıcıların önemli yapıların gerçekçi temsillerine olan açık ilgisi Hitler'in sanatsal becerisinin en öne çıkan yönüydü ancak öte yandan pahalı ve kaliteli kartpostal resimleri yapmak ona ne geniş bir tanınırlık kazandırır ne de resim becerilerini önemli ölçüde geliştirirdi. Aksine, onun yerleşik stiline ait gelenekselliği daha da artırırdı.

Görünen o ki, 1909 Kışı'nda Hitler evsizler için olan bir otelde kalmaya başladı. Şubat ayında şehrin kuzeyindeki Brigitennau'nun Meldemannstrasse bölgesinde Haus adında bir başka otele taşındı. Hitler gelecek üç yıl boyunca burada kalacaktı ve sonraları bu dönemi "gençlik yaşamının en zor ve hazin" kısmı olarak hatırlayacaktı ancak daha kibirli ifadesine göre ise burası onun "kendi üniversitesiydi."

Hitler, Haus'ta kaldığı zamanları "gençliğinin en zor ve hazin" dönemi olarak tanımlıyordu.

YAHUDİ SORUNU

Avrupa'nın antisemitizm konusunda uzun ve zalimane bir tarihi olsa da Hitler'in bu duruma katkısı diğer her şeyin üstüne çıkıyor. Dolayısıyla tarihçilerin Hitler'in Yahudi düşmanlığına ilişkin kötü şöhrete sahip olmadan önce Yahudilerle olan münasebetine ilgi duymaları ve (daha ziyade pozitif olan) bu münasebetlerden kaynaklanan ironiyi öne çıkarmaları son derece doğaldır.

Hitler'in uzun bir süre evi olan Haus aslında Yahudi bir hayırsever tarafından kurulmuştu; sıklıkla kullanmak zorunda kaldığı aşevi de gene Yahudi hayırseverler tarafından finanse ediliyordu. Aynı zamanda Hitler, Yahudilerin bu cömertliğinden sadece faydalanmıyor, aynı zamanda bu alicenaplığa karşı samimi bir takdir duygusu da besliyordu.

Hitler tarafından yapıldığı düşünülen 1900'lere ait bu güzel sulu boya resimde bir çift, Alplere has masum bir aşkın tadını çıkarıyor.

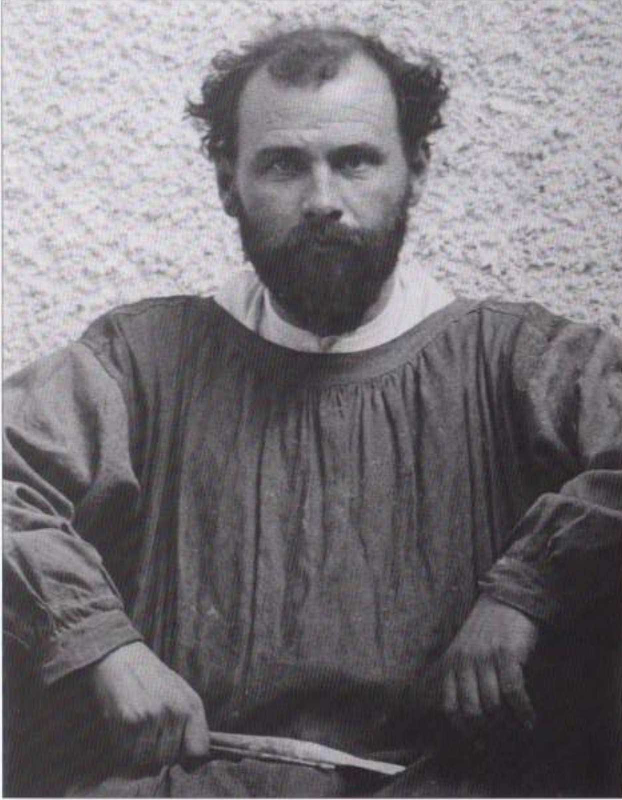
Karl Lueger (sakallı, ortada) Hristiyan Sosyal Partisi'nin destekçileriyle birlikte görülüyor. Viyana'nın belediye başkanı olarak antisemitizmi ana akım bir görüş haline getirdi.

Meldemannstrasse'de Hitler'le aynı yerde kalanların çoğu Yahudi'ydi ve bilindiği üzere bunlardan bir kısmı onunla arkadaştı da. Hitler'i Meldemannstrasse günlerinden tanıyanlar Hitler'in daha sonraki antisemitist duruşu karşısında çok şaşıracaktı. Gene onlardan biri, "Hitler Yahudilerle iyi anlaşırdı" diyor ve ekliyor, "Bir keresinde Yahudilerin zeki insanlar olduklarını ve birbirlerine Almanlardan daha sıkı bağlarla bağlı olduklarını söylemişti."

Öte yandan Hitler'in bu ifadesi apaçık daha şeytani bir anlama gelme potansiyeline de sahip: Yahudilerin "kurnaz" olmaya kanalize edecekleri zekâları ve daha tehditkâr ve "kabilevari" bir sadakatle "birbirlerine bağlı olmaları." Bu tanımlama o an için canavarca olmasa da Hitler'in en nihayetinde bu türden bir soykırım için sergileyeceği nefrete ahlaki ve duygusal açıdan bir temel oluşturuyordu. Ancak şimdilik kendisi Yahudilerle kurduğu sade ve sıcak ilişkiden memnun gibi görünüyordu.

Hitler'e o dönem en yakın olan iki kişinin Siegfried Löffner ve Josef Neumann olduğu düşünülmektedir. Hitler'in, mesleği bakır kalaycılığı olan ancak karakter itibariyle ruhi bir düşünür ve entelektüel olan Neumann'la uzun ve kapsamlı –ve görünüşe göre sıcak bir havada– Yahudilerin hayatlarına, kültürlerine ve antisemitizme ilişkin görüş alışverişi yaptığı biliniyor. Bir diğer Yahudi olan Galiçyalı[15] mülteci Jakop Wasserberg ise geleceğin *Führer*'iyle birlikte sık sık kahvaltı yaptıklarını hatırlıyor.

–Resimde bir "kariyerinin" olduğu ne kadar söylenebilirse– genç Hitler'in sosyal hayatının büyük

Gustav Klimt de Hitler'in "yozlaştığını" iddia ettiği diğer ressamlar kadar radikaldi. Eserlerinin sansürlenmemesinin tek sebebi bu eserlerin toplumda fazlasıyla popüler olmasıydı.

kısmında da Yahudi dostluğuna ve desteğine minnettar olduğu görülüyor. Samuel Morgenstern, Jakob Altenberg ve Samuel Landsberger gibi sanat simsarları Hitler'in resimlerinin en düzenli alıcılarıydı –ve aynı zamanda Hitler'in en sevdiği patronlarıydı. Hitler'in çağdaşları onun Yahudileri Hristiyan müşterilere göre daha cömert ve iyiliksever bulduğunu iddia ediyordu.

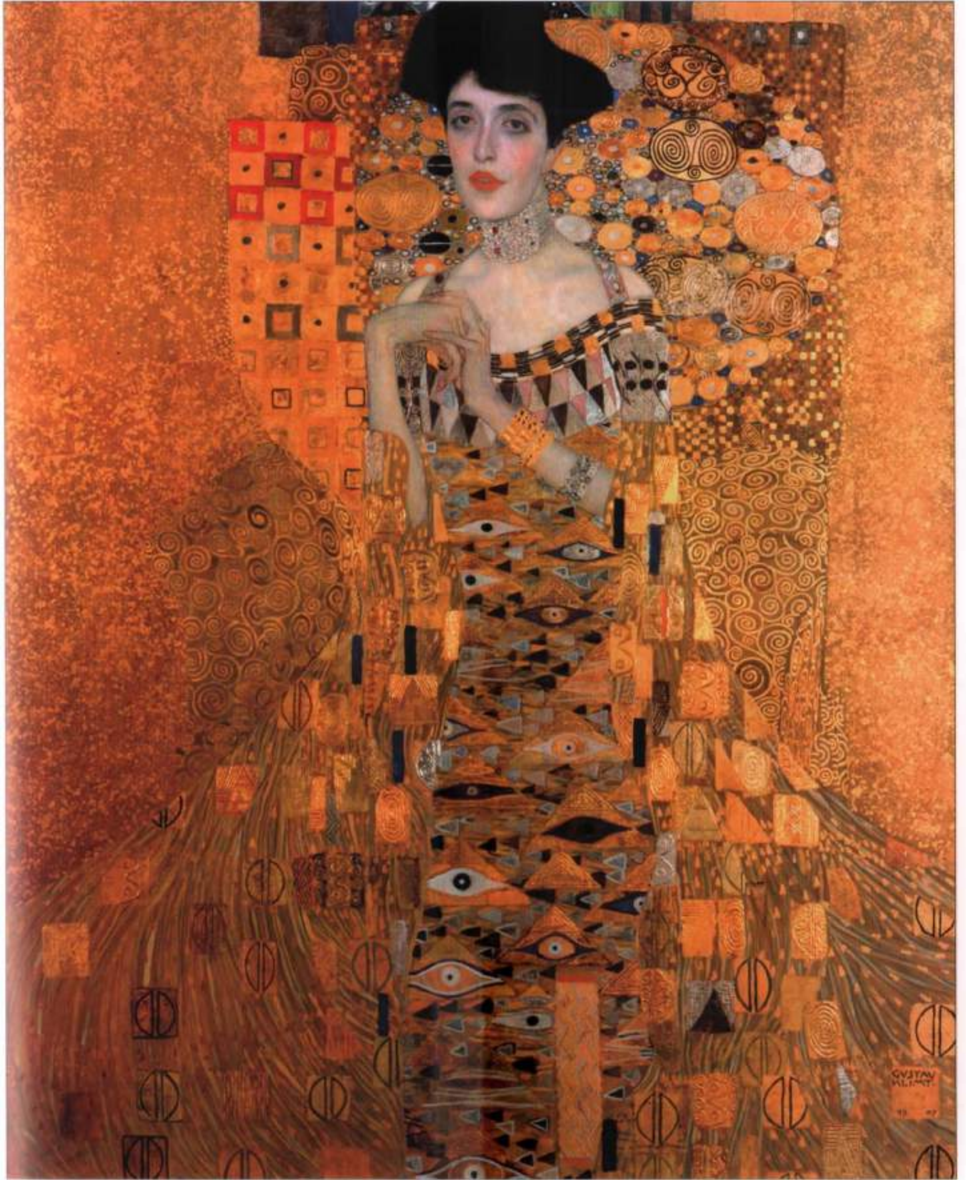
PORTRE Mİ DESEN Mİ?

Modernizmin başarısının sınırları Viyana sanatının Sezesyon sonrası döneminin her alanında görülebiliyordu. Tartışmalı ve çelişkili bir biçimde bunun görülebileceği belki de en belirgin yer ise Gustav Klimt'in görünüşte geleneksel ve sade eserleriydi. Bireysel resim yüzyıllardır estetik olarak ikonik bir mahiyetteydi. Kadim azizlerin resimleri eski kiliseler için ne kadar kutsalsa bireysel resimler de dünyevi sanat için o derece kutsaldı. Seçkin bir sanat müzesinin ya da varlıklı bir koleksiyoncunun evinin duvarlarının üst kısmını süsleyen bu resim hem gerçek anlamıyla hem de sembolik olarak yüksek bir mevkide yer alarak günlük yaşamın kubbesini temsil ediyordu. Bu resimlerin çerçeveleri sade de olsa süslü de olsa ayrı ve harici bir görüntü çiziyor ve farklı, daha hayali ve etkileyici bir dünyaya "kapı açıyordu".

Sanata yeni yaklaşımın yarattığı devrimin boyutları Gustav Klimt'in en ünlü eseri olan "Adele Bloch-Bauer'in Portresi I" (1907) incelendiğinde oldukça açıktır. Her ne kadar geleneksel türün alışılagelmiş bir örneği olsa da ve eser farklı bir gerçekliğe "kapı" açmasa da; bu eserde resmin içine resimsel bir tiyatro dâhil edilmiş gibidir.

Resme baktığımızda varlıklı bir ev sahibesinden ziyade altından bir alevin arasından yükselen mermervari ve neredeyse şeffaf bir yüz görür gibi oluruz. Aşırı desen içeren bu görkemli görüntü yalnızca bir "arka plan" olarak göz ardı edilemeyecek kadar karmaşık ve güçlüdür. Resmin öznesi olan Bayan Bloch-Bauer'in arkasında yer alan sarmal desenler, tahta oturur gibi göründüğü sarmal döşeme sayesinde daha güçlü ve canlı kılınmıştır. Aynı etkiyi, değerli taşlarla bezeli gerdanlığı ve birden aşağıya doğru inen ancak gene de ilginç bir biçimde sıkı duran elbisesinin genişliği de vermektedir. Resimde açık bir devamlılık söz konusudur: değerli

Karşıda: Naziler Klimt'in en ünlü modeli olan kadının Yahudiliği üzerinde çok durmadılar. Nazilere göre o "Altınlı Kadın"dı.

metal işçiliği, kakmacılık ya da vitray camdan yapılmış bir karakter, perspektifin detaylandırılmadığı bu resmin sadece ve sadece düzlüğü ve yassılığıyla öne çıkarılmıştır. Zengince süslenen oda nerede bitiyor ve zengince süslenen Bayan Bloch-Bauer nerede başlıyor?

IRKLARIN KARIŞTIĞI DÜŞÜNCESİ

Bayan Bloch-Bauer'in reddedilemez güzelliği, tarzı ve cazibesi nerede bitiyor ve bunların dayanağını oluşturan egzotik hava nerede başlıyor? Egzotik olmak yabancı olmaktan geçer. Bayan Bloch-Bauer'in güzelliğinin kaynağı Aryanlıktan başka bir şeydi. Almanlara has bir sarışınlıktan ziyade koyu tene ve şeytani bir cazibeye sahip olan Adele Bloch-Bauer –açıkça ve herkesin bildiği gibi– bir Yahudi'ydi. Gerçek ya da değil, Klimt'le sevgili olduklarına dair söylentiler resme yalnızca daha şok edici ve esrarlı bir hava kattı: sadece yasak bir sevişmeyi değil, aynı zamanda ırkların karışması düşüncesini de akıllara getiriyordu.

Aslına bakılırsa sınırları yıkmaya ve genel bir kaynaştırmaya odaklanan tüm bu Sezesyonist estetik, yaratıcı *rassenschande* (ırksal utanç) –"saf" olarak korunması gereken sanatsal özün kirletilmesi– olarak nitelendirilebilir.

Zamanı tam olarak kestirilemese de bir noktada Hitler'in kendi bakış açısı da bu yöne doğru kaymış görünüyor. Tam olarak benimsemediyse bile bir zamanlar kabul ettiği geniş çoğulculuğu kesin bir şekilde reddedecekti.

Sanatta ve ırksal politikadaki bu değişimini o zamanki Viyana tecrübesine ne kadar bağlayabiliriz? Bir başka deyişle, genç, açık fikirli ve bohem bir hayat süren, şehrin Yahudi kesiminden arkadaşları olan ve avangart sanata katılma hevesine sahip bir genç nasıl oldu da ırksal olarak yabancı olan ve estetik anlamda *suç teşkil eden* her şeye zulmeden birine dönüştü? Hitler'in arzularına ket vurulduğu düşüncesi onun sanata ve kültüre olan yaklaşımını ne derece değiştirdi? "Zorluk" yıllarında tahammül etmek zorunda kaldığı yoksulluk ve açlığa ek olarak o zamanlar yaşadığı aşağılanma duygusu sonraki yıllarda onu güdüleyecek olan nefreti ne derece körükledi? Ve Meldemannstrasse'den eski arkadaşları nasıl oldu da bu başarısızlığın günah keçisi oldular ve nasıl oldu da diğer Yahudiler ödemek zorunda kalacakları hayali bir borcun altına girdiler?

Klimt'in yaptığı ünlü Adele Blach-Bauer (1907) portresi, varlıklı Yahudi bir sanayicinin eşini Nazi döneminin sanat ikonlarından biri haline getirdi.

EVİR-İM

Jean-Baptiste Lamarck (1744–1829) evrim teorisinin öncüsü olması sebebiyle bilim tarihinde çok özel bir yere sahiptir. Doğanın muhteşem derecedeki çeşitliliğini ve farklı türlerin doğada farklı rollere nasıl adapte olduğunu gözlemleyen Lamarck, bizim bildiğimiz şekliyle doğanın, istikrarlı bilimsel kurallar tarafından yönetilen uzun süreli bir evrim nihayetinde oluştuğu sonucuna vardı.

Lamarck'ın evrim teorisinin kilit noktası, edinilen özelliklerin nesilden nesile aktarıldığı düşüncesidir.

Örneğin, ağaçların üst kısmındaki yapraklara ulaşmak için boynunu sürekli olarak uzatıp gerdiren bir otçul hayvanın boynu yıllar geçtikçe uzayacaktır. Bu özelliği ise ondan sonraki yavrularına geçecektir. Pek çok nesil sonra ise zürafa benzeri bir hayvan ortaya çıkacaktır. Organizma içindeki bu tür değişimlerin ve kalıtımların meydana geleceği mekanizmalar biraz eksiklik içeriyordu. Ancak gene de, bu dönüşümün, türlerin kendi işlevlerine (Darwin'in ifadesiyle) "uygunluğu" olarak ifade edilecek kavram çerçevesinde gerçekleştiğini kabul etmesiyle Lamarck'ın teorisi sezgisel olarak kulağa mantıklı geliyor.

Darwin'in Doğal Seleksiyon (Seçilim) kavramı, evrimsel süreci daha açık bir şekilde ortaya koyarak bilimsel alanda Lamarck'ın düşüncesinin yerini alacaktı. Ancak Lamarck'ın düşünceleri biyolojinin de ötesine geçerek toplumsal çalışmalar için zihinsel çekiciliğini hâlâ sürdürüyordu. Bununla beraber Sosyal Darwinizm –toplumların tümünün yararı adına– sadece en iyi bireylerin toplumlarda zenginlik ve güç bakımından üst noktalara ulaşacağı ham fikrini ortaya attı. Böylelikle

Lamarck fikirlerinin 20. yüzyılın başlarında bu denli farklı şekilde yorumlandığına şahit olsa son derece şaşırırdı.

Lamarckçı bakış açısının bu yeni hali daha karamsar bir noktaya ulaşmış oldu. Tıpkı sürekli yukarılara uzanma alışkanlığının kuşaklar sonra zürafanın boynunu uzatması ve türün doğasını değiştirmesi gibi, farklı davranışlar ve yaşam tarzları da insanın doğasına yerleşebilirdi.

Toplumlar yozlaşabilir; daha net bir ifadeyle, tembelleşip kayıtsız hale gelerek zevk ve rahatlık batağına saplanabilirdi. Zaman geçtikçe bu toplumlarda doğan bireyler "doğal olarak" ahlaki ve fiziksel açıdan daha zayıf; cesaret ve asil düşünceler açısından da daha eksik bireyler olarak yetişirdi. Elbette Lamarck'ın, kendi fikirlerinin bu şekilde yorumlanmış haline katılacağı hemen hemen düşünülemez. Hitler'in herhangi bir şekilde "Lamarkçı" olacağını da söyleyemeyiz. Gene de toplumsal ve etnik yozlaşmayı sözde bilimsel "gerçekliklerle" inşa eden bu felsefe bir gün genç Adolf'un toplumsal görüşünü kayda değer derecede güçlendirecekti.

FAHİŞELİK, FRENGİ VE PARANOYA

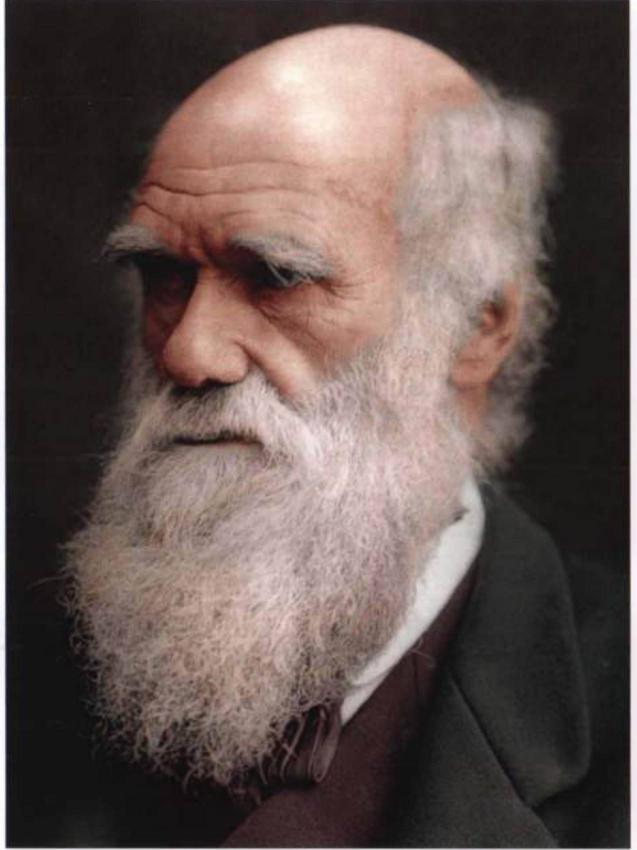
Genç ressamın büyüme çağının hikâyesi, onun kalbinin hızlanmaya başlaması ya da amiyane tabirle ilk sevişme deneyimlerinin değerlendirmesi olmadan tam olarak anlatılmış olmaz elbette. Ve bu türden ilişkilerin daha sonraki psikolojik ve duygusal gelişime yaptığı etki göz önüne alındığında bu konuyu incelemek bir hayli önemlidir. Gelgelelim Viyana yıllarında Hitler'in romantik ya da cinsel yaşamına dair neredeyse hiçbir şey bilinmiyor. Ancak bu, ne Hitler'in hiçbir şey yaşamadığı anlamına geliyor ne de hararetli ve şişirilmiş spekülasyonların önüne geçiyor.

Hitler'in çılgınlıkları ve rahatsızlıkları liderliğin getirdiği yalnızlık durumuyla bağlantılıydı.

Sürekli tekrarlanan bir teoriye göre Hitler 1908 yılı içerisinde Yahudi bir fahişeyle birlikte oldu. Bu birliktelikten kendisine –tarihin en büyük kiniyle beraber– frengi hastalığı bulaştı. Hikâyede tutarsız bir nokta bulunmuyor: bu birlikteliğin yaşanmamış olmaması için hiçbir sebep yok. Yahut da o dönem Viyana'da sıklıkla görülen frengi hastalığı pek tabii Hitler'e bulaşmış olabilir. Öte yandan yalnızca ilahi adalet olarak görülebilecek bir düşünce kırıntısı haricinde hikâyeyi destekleyen somut bir kanıt da yok.

Bazılarına göre bu olay, hem Hitler'in antisemitizminin bu denli yoğun olmasını hem de öfkesinin ölçüsüzlüğünü açıklıyor. Paranoya kaynaklı bir öfke ve cinnetin de dâhil olduğu zihinsel bir çöküş durumu frenginin ileri aşamalarının bilinen belirtileridir. Alman diktatörün sahip olduğuna inanılan beyin iltihabı, baş dönmesi, boyunda irinli kese, göğüs ağrısı ve kalp çarpıntısı gibi fiziksel belirtiler de gene frenginin işaretlerindendir.

Elbette tüm bu fiziksel belirtilerin sebebi başka bir şey de olabilir. Zihinsel rahatsızlıklarına başka açıklamalar da getirilebilir. Hitler'in "çılgınlıkları" belki frenginin ileri aşamasıyla bağlantılıydı, belki de –özellikle de bu zalim diktatörün egemenliğini korku yoluyla sürdürmek istemesinin altında yatan zihinsel durumu– liderliğin getirdiği yalnızlık durumuyla alakalıydı. *Führer*'in son günlerinde yaşadığı paranoya kaynaklı öfke nöbetleri

Darwin'in "Doğal Seçilim" fikri modern biyolojiyi kökten değiştirdi ancak bu fikir çok kolay –ve çoğunlukla tehlikeli– bir biçimde yanlış anlaşıldı.

de gene frengi kaynaklı olabilirken nihai kuşatma altındaki ve savaş durumundaki bir diktatörün yaşaması muhtemel olan stres yoğunluğundan de ileri geliyor olabilirdi.

Viyana'da yaşayan genç Hitler'in fahişelik ve Yahudilik arasında bir bağlantı kurduğuna hiç şüphe yok. *Kavgam*'da sık sık belirttiği üzere, seks ticareti açık bir şekilde Yahudiler tarafından "kontrol ediliyordu". Ne var ki Hitler'in bu fikrine katılan başka bir kişi ya da yetkili bulunmuyor (ve Hitler bu görüşünden o kadar emin ki destekleyici herhangi bir kanıt sunma gereği de görmüyor). Yahudi fahişelerin Viyana sokaklarında diğer fahişelere nazaran daha fazla boy göstermiş olması mümkün görünüyor. Rusların Yahudilere uyguladığı pogromlardan[16] kaçan mülteciler o dönemde şehre akın akın gelmeye devam ediyordu ve bu insanların hayatta kalmak için ellerinde çok az seçenekleri vardı. Ancak şeytani Yahudi üst aklın Avusturya toplumunun ahlaki enerjisini emmek için bu işi fazlaca yaptığı görüşü gerçeklerden ziyade antisemitist klişelere daha yakın duruyor.

HOLOKOST'UN ARDINDAKİ KADIN

Bir anlığına bile olsa toplama kamplarının yarattığı yıkımın yegâne "sebebinin" tek bir kadınla yaşanan tek bir cinsel birliktelik olduğu akla yatkın geliyor mu? "Yahudi fahişe" hikâyesinde Hitler'in genel ahlak anlayışı ve sembolik korkularının doğru bir şekilde değerlendirildiği şüphelidir. Kadının cinselliği konusunda onlara korkuyla karışık düşmanlık hisleri besleyen ilk genç o olmadığı gibi, Yahudilerden son derece nefret eden ilk Alman da gene o değildi. Birkaç yıl sonra *Kavgam*'da fahişeliğe ve fahişeliğin o günlerde Viyana'da yaygın olmasına karşı beslediği iğrenme duygusunu açıkça belirtecekti. Ancak görünüşe göre Hitler bu durumu kendi sınırları içinde bir düşüklükten ziyade tüm toplumu ve toplumun merkezinde olan burjuva evlilik kurumunu aşağılama olarak görüyordu. 20. yüzyılda Almanya'nın yozlaşma sebebini açıklarken "Bunun sebebi"

Moriz Jung'un "Gece Sohbeti" isimli eseri – ancak tek konuşan ve görünüşe göre tuhaf bir biçimde pasif duran müşterisinden faydalanmaya çalışan kişinin kim olduğu aşikâr.

diyecekti, "temelde fuhuşa olan düşkünlüktür."

"Fahişelik" görünüşe göre uygulamadan çok bir ilkeydi ve genelevlerden ve Viyana'nın arka sokaklarından ziyade tüm çıplaklığıyla şık misafir salonlarında görülecekti. Hitler, fuhuş piyasasını "çiftleşme dürtüsünün para tanrısına kurban edilmesi" olarak ifade ediyordu. Hristiyan kutsal metinlerine göre "para tanrısı" ifadesi, paraya tanrıymışcasına tapmak ve gözünü para bürümek ifadeleriyle ilişkilidir. Hitler'in bu ifadesi burjuva toplumuna ve bu toplumun merkezinde yer alan evlilik ve aile kurumlarına getirilen geleneksel bir eleştiriydi. Karl Marx da yarım yüzyıl kadar önce benzer şeyler söylemişti. Keza İngiliz feminist yazar Mary Wollstonecraft 1790'larda evlilik ve fahişelik arasında bir kıyaslama yapmıştı.

Hitler daha da ileri giderek bu durumun Alman ırkı üzerinde yapacağı etkiyle alakalı olarak neo-Lamarkçı bir sonuca varıyordu. "Er ya da geç" diye yakınıyor Hitler, "aşkın para alışverişi seviyesine düşmesi tüm yeni neslimizi kirletecektir. Doğal hisler sonucu dünyaya gelen zinde çocuklar yerine parasal münasebetler sonucu ortaya çıkan zavallı mahsuller doğacaktır."

Aşkın maddeleşmesi ve (Yahudilerin meşhur aç gözlülüğü de göz önüne alındığında) ülkenin manevi hayatının tümden "Yahudileştirilmesi" arasında bir bağ olduğunu düşünmek antisemitist düşüncedeki biri için oldukça akla yatkındı. Ahlak ve sözde bilim böylelikle bir araya geldi. Hitler için ırklar arası ilişkiler sadece günah değil aynı zamanda toplumsal olarak yıkıcıydı da. "Irkın yozlaştırılması" diyecekti Hitler, "ve ırka ve kana karşı işlenmiş günahlar nesiller boyunca işlenegelmiş günahlardır ve kendini bu günahlara teslim eden insanoğlu için bunlar kendi kuyusunu kazmaktan başka bir şey değildir."

Frengi hastalığı, güçsüz düşürülmüş Almanya'nın damarlarında dolaşan bulaşıcı hastalığın simgesi haline geldi. Irkların karışması ise "ulusal bedenimizin frengiye yakalanması" ifadeleriyle ilişkilendirildi.

Bulaşıcı ve salgın hastalıklar yüzyıllardır insan hayatının bir parçası olagelmişti ve hastalıkların bulaşıcı olduğu düşüncesi şöyle ya da böyle yerleşmişti. Ancak enfeksiyonlara mikroorganizmaların sebep olduğuna ilişkin bugün "mikrop teorisi" olarak bilinen düşünce o zamanlar nispeten yeni sayılırdı. Mikroorganizmaların farklı bir türü olan "virüsün" varlığı ise Hitler'den de sonra ortaya konmuştu. Öte yandan bugün kulağa çok nahoş gelen "Yahudi virüsü" ifadesinin Hitler'in yaşadığı dönemde kimileri için kulağa bilimsel gelen bir havası vardı.

Karşıda: Arthur Schnitzler'in çalışmaları "Yahudi iğrençlikleri" olduğu gerekçesiyle Nazi destekçileri tarafından yakıldı ancak kitaplar Nazizm'in temelinde yatan pek çok korkuyu ortaya çıkarmıştı.

ÖLÜM ARZUSU

"Ölüm, öteki yüzüdür yaşamın," diyor Rainer Maria Rilke arkadaşına yazdığı bir mektubunda. Uzak bir yok oluştan ziyade daimi bir varlık olarak tanımlıyor ölümü. Sadece daimi bir varlık olarak da değil belki de dost canlısı olarak görüyor onu: 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Alman Edebiyatı'nın tam ortasından geçen bir melankoli nehri bulunur. Bu nehir öyle derindir ki ölümü bile bir dost olarak addeder.

Erkekler ve kadınlar belli bir seviyede unutulmayı -ve hatta yok olmayı- arzuladılar mı? Freud'un "ölüm dürtüsünü" gerçekten hissettiler mi? Bu çağ, en derin arzularda yok olma tutkusunun yer aldığı bir çağ mıydı?

CİNSEL HASTALIK

Sigmund Freud, kendisi henüz bilinçaltını çalışmadan ve bir sisteme oturtmadan yüzyıllar önce şairlerin bilinçaltının varlığını hissettiğini sık sık ifade ederdi. "Freud" imgeleri olarak adlandırdığımız "erkeklik organına" benzeyen yılanlar ve kılıçlar ile kadın vücudunun kıvrımlarına benzeyen kıvrımlı doğa manzaraları ve "vajinavari" mağaralar erken döneme ait efsanelerde ve edebî eserlerde bolca yer alır. Tıpkı insanın kendinden geçtiği tutku dolu hülyalarda ve "*petit mort*" (küçük ölüm) olarak betimlenen orgazm tanımlarında yer alan ve Freud'un thanatos adını verdiği olgu gibi.

Seks ve ölüm arasında yakın bir ilişki vardı ancak bu ilişki aslında daha az şairane ve daha az rahatsız ediciydi. Burjuva evliliğinin ahlaki temeli, Hitler'in de aralarında yer aldığı pek çok ahlak yorumcusuna göre ikiyüzlülüğe dayanıyordu. Bu tür bir evlilikte kadınların iffet ve çocuksu bir masumiyete sahip olmaları gerekirken erkeklerin de "güçlü", "itibarlı" ve "varlıklı" olmaları bekleniyordu. Böyle bir erkek olmak için de belli bir yaşa sahip olmak elzemdi ve bu da erkeğin "görmüş geçirmiş" olmasını gerektiriyordu.

Bu erkeklerin, evlenmeden önceki yıllarını bakir ve "saf" olarak geçirmesi beklenemezdi ve bu da bir grup alt-sınıf kadının bu erkeklerin cinsel ihtiyacını karşılamak için cinsel açıdan açık bir şekilde yaşaması gerektiği anlamına geliyordu. Bu alt-sınıf kadın grubu içinde sadece 20. yüzyılın erken döneminde Viyana toplumunun öne çıkan kesimlerinden biri olan malum grup –sokak fahişelerinden üst sınıf metreslere uzanan "profesyonel" seks işçileri– değil aynı zamanda ilişkiye ikna edilebilen ya da zorlanan binlerce hizmetçi, terzi ve satış elemanı genç kız da vardı.

Bu türden kadınlar can sıkmaya başladıklarında ya da hamile kaldıklarında kolayca baştan savılabilirdi ancak sosyete erkeği daha sonra göz ardı edilmesi daha zor tehlikelerle karşı karşıya kalırdı çünkü bir kadının göründüğü kadar masum olup olmadığını ya da bir önce gece kimin yatağında yattığını bilmenin imkânı yoktu.

Frengi sadece tehlikeli bir hastalık değildi: Yakın olduklarımızın bize tamamen yabancı olduğu ve aşkın ölüme neden olduğu bir toplumun da en önemli göstergesiydi. Bu hastalığı ahlaki çöküş ve toplumsal dağılmanın simgesi olarak daha güçlü kılan şey ise hastalığın yaygınlığının orta sınıfın saygınlığına ilişkin dilden dile dolaşan en güzel şeyleri baltalıyor oluşuydu.

Schnitzler'in çok ses getiren *Reigen* (ya da *La Ronde*) adlı eseri burjuva ailesinin kalbini kemiren bir çürümeyi gün yüzüne çıkarmıştı.

NE EKERSEN...

Avusturyalı oyun yazarı Arthur Schnitzler (1862–1931) modern yaşamın toplumsal ve cinsel döngüsü üzerine yazdığı *Reigen* ya da *La Ronde* olarak bilinen çok meşhur dramasını bu paradoks etrafında inşa etti.

"Fahişe ve Asker", "Asker ve Hizmetçi", "Hizmetçi ve Genç Adam", "Genç Adam ve Genç Kadın", "Genç Kadın ve Kocası" gibi art arda gelen sahneler dizisinde kişiler ve ilişkilerin görülmeyen tarafının izini sürdü. Bunu yaparken önce vücudu daha sonra da zihni çürüten frenginin muhtemel bulaşıcılığına değindi. Böylelikle karşı koyulması bir hayli zor olan cinsel dürtülerin kelimenin tam anlamıyla insanı hastalığa, daha sonra deliliğe ve son olarak da ölüme götürdüğü sonucuna vardı.

Hastalığın son durağı bu da değildi: irsî hale gelen frengi,

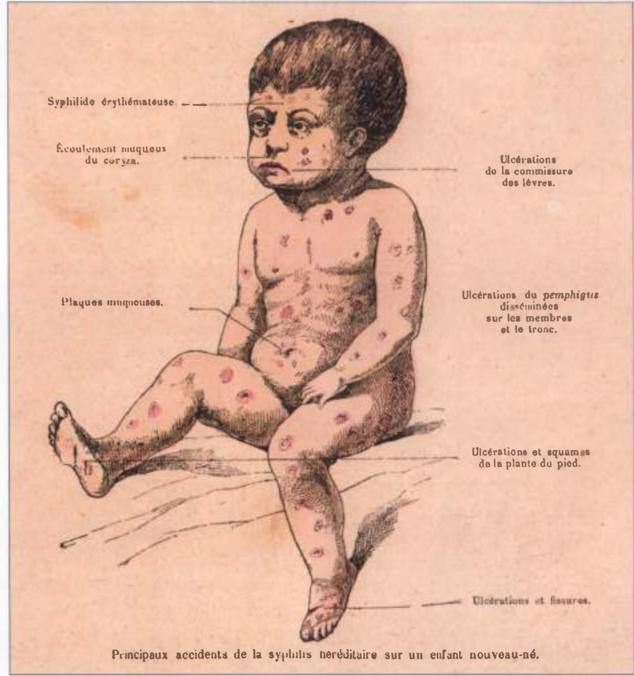
partnere ve böylesi çürümüş bir ilişkiden doğan çocuğa da geçiyordu ve böylelikle çağın en saygın kurumunu tam kalbinden vuruyordu; yani burjuva ailesini.

Daha da kötüsü bu birlikteliklerden doğan çocuklar bu hastalığın merkezî sinir sistemini etkileyen ikinci seviyesini taşıyorlardı. Bodur, hasta, zihinsel olarak geri olan ve hatta deliren frengili çocuklar babalarının bir sonraki kuşağı da etkileyen günahlarının canlı bir kanıtı oluyorlardı. Bir diğer deyişle, frenginin belirtileri görünüşe göre neo-Lamarkçı yozlaşma sürecinin "dışa vurumuydu."

AŞK VE İĞRENME

O halde erkeklerin cinsel tutkularının –bizzat erkekler tarafından– sıklıkla bir endişe ve iğrenme kaynağı olarak görüldüğüne şüphe yok. Yahut da bu cinsel tutkuları ateşleyen kadın güzelliğinin aşk kadar korkuyu da tetiklediği aşikâr. *Vagina dentata* –erkek cinsel organını harekete geçirdiği gibi onu koparan sivri dişli vajina– düşüncesi görünüşe göre 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında erkek zihninin kâbusu olmuştu. Ne var ki bu durumun önemi cinsel bağlamı aştı. Güzel ve göz alıcı olan her şeyin aynı zamanda korkutucu olduğu; sıcak ve samimi gelen şeylerin korkuyu ve endişeyi de beraberinde getirdiği ve medeniyetin sadece korkunun derinliğini gizleyen bir örtü sıfatına sahip olduğu bir çağın tüm endişe duygusunu bünyesine dâhil etti.

Bu türden acıklı bir duygu ikilemi görünüşe göre bu kültürde daima kendine bir yer edinmişti. Ulusal açıdan yozlaşma korkusu Alman kibriyle iç içeydi; sanatsal uğraş herkesi tedirgin ediyordu; entelektüel özgüven kadim

Karşıda: 1883 tarihli Fransız illüstrasyonunun da gösterdiği gibi kalıtsal olan frengi hastalığı toplumun en masum üyelerini vuruyordu.

kesinlikleri ortadan kaldırıyordu. Psikoloji uğraşının ortaya koydukları ise umut ve iyileşme vadetmek şöyle dursun daha kötü haberleri beraberinde getiriyordu.

Genel olarak konuşmak gerekirse, Adolf Hitler'in Viyana geçmişini ne kadar yakından incelersek, dönemin bilimsel-

Frengi gibi hastalıklar, çürümüş bir toplumun sembolleri oldukları için derin bir öneme sahiptir.

sosyokültürel temelde tuhaf ve rahatsız edici fikirlere, imgelere ve arzulara sahip olduğuna yönelik düşüncemiz de o derece güçlenir. Frengi gibi bulaşıcı hastalıklar acımasız ve yıkıcı birer gerçeklikti ancak aynı zamanda "hastalıklı" bir toplumun sembolleri oldukları için büyük bir öneme sahipti.

Bu hastalık durumu artık yalnızca ahlaki de değildi. Kötü şeylerin olacağına dair karanlık ve güçlü bir hissiyat tüm Avrupa'ya hâkim olmaya başlamıştı. Kıta, çaresiz bir şekilde giderek derinleşen bir krize gömülüyordu. Ufukta yaklaşan bir savaşın işaretleri beliriyordu.

BÖLÜM 3

CEPHE HATTI

Birinci Dünya Savaşı'nda insanların cepheye çağrılması pek çok genç için sıkıcı rutinlerinden ve düş kırıklıklarından bir kurtuluş olarak algılandı. Hitler de bu gençlerden biriydi. Hem savaşın heyecanını hem de mağlubiyetin acı gerçekliğini tecrübe edecekti. Her ikisi de siyasi görüşünü şekillendiren unsurlar olacaktı.

Kara bulutlar, Kayzer II. Wilhelm'in imparatorluğa "parlak bir konum" kazandırma sözü verdiği 1901 yılından beri daha da hızlı toplanıyordu. Kayzer'in tam olarak kastettiği şey Afrika ve Asya kolonilerini güvence altına almaktı ancak sözlerinde mecazi bir anlam da bulunuyordu. Britanya gibi diğer güçlerin Afrika'da imparatorluklar inşa ettiği –Britanya'nınki "üzerinde güneş batmayan" imparatorluk olarak ifade ediliyordu– bir çağda Almanya'nın Asya hedeflerine ulaşması Afrika kolonilerinin güvence altına alınmasından geçiyordu. Almanya diğer Avrupa devletlerinden daha üstün olduğunu iddia edecekti ki bu kanaat Alman halkı arasında giderek güç kazanıyordu.

Karşıda: Hem Hitler hem de Almanya kesin olarak Birinci Dünya Savaşı'yla şekillendi. Burada Hitler (sağda) iki silah arkadaşı ile beraber görülüyor.

Diğer milletler bu durumdan doğal olarak huzursuz olmuşlardı. Öyle ki, 1902 yılında Britanya, Japon İmparatorluğu'yla beklenmedik bir ittifak kurdu. Bu sayede Kraliyet Donanması anavatana yakın sulara odaklanmakta özgür kalmış oldu. 1904 yılında Britanya ve Fransa arasında yeni bir *Entente Cordiale* ("Dostluk Anlaşması") imzalandı –Alman tehdidi uzun vadeli düşmanlıkların bir kenara bırakılmasını gerektirmişti. Rusya hâlihazırda (1892'den beri) Fransa'yla bir antlaşma bağlılığı içindeydi. Bu sebeple 1907 yılında imzalanan Anglo-Rus Antantı bu üç güç arasında bir "Üçlü İtilaf" ortaya çıkarmış oldu ancak bu anlaşmalar Kayzer rejiminin açıktan yürüttüğü militarizmin önüne set çekmeye yetmeyecekti.

Avusturya-Macaristan ve Almanya ise zaten müttefiklerdi. Bu ikilinin şimdi de Osmanlı İmparatorluğu'nu kendi yanlarına çekmeye çalışmaları, genişlemeci arzulara sahip olan Rus Çarı için artan bir endişe kaynağı oldu. Bulgaristan ise Türklere olan tarihî güvensizliğine rağmen Rusya'dan daha fazla çekiniyordu. Bu yüzden "İttifak Devletleri"yle birleşme yoluna gitti.

SAVAŞA DOĞRU ADIM ADIM

Britanya'da daha ziyade "Kayzer Bill" olarak bilinen Alman imparatoru, Kraliçe Victoria'nın torunuydu. Genel itibariyle İngiliz idaresine ve bilhassa da Kraliyet Donanması'na hayranlık besliyordu. Büyükannesi 1896 yılında tahttaki 60. yılını kutlarken denilene göre Kayzer, ülkesinin donanma açısından güçsüz olduğunu görüp bundan utanç duyarak deniz gücü bakımından arayı kapatmaya karar verdi. Alman İmparatorluk Donanması'nın başına Amiral Alfred von Tirpitz'i getirerek

Kraliçe Victoria'nın hemen arkasında Saxe-Coburg ve Gotha Dükü olan Alman torunu Alfred duruyor. Kraliçe'nin Alman olan bir diğer torunu Kayzer II. Wilhelm ise Dük'ün sağında yer alıyor. (1894)

derhal Alman Donanıması'nın kurulması emrini verdi.

Britanya, donanma bakımından üstün olmasına karşın bu hamlelere cevap vermek zorunda olduğunun farkındaydı. Cevabı da (1906 yılında hizmete sokulan) HMS *Dreadnought*'la verdi. Buhar türbiniyle çalışan bu gemi seleflerine göre çok daha hızlı olmasının yanında çok daha büyük toplara da sahipti ve bu da torpido menzilinin de dışından düşman gemilerine ateş açma imkânı sağlıyordu. Bu gelişim deniz savaşlarında bir devrime yol açtı –öyle ki aynı türden olan savaş gemilerine artık Dreadnought (Dretnot) sınıfı gemiler deniyordu. Almanya da bu geminin dengi olan *Nassau*'yu 1908 yılında suya indirdi.

Silahlanma yarışı orduların diğer kollarında da devam ederken diğer Avrupa devletleri de hızlanan bu silahlanma yarışından geri kalmadılar. Dönemin en kötü saklanan sırlarından biri olan Schlieffen Planı (Daha sonra üzerinde değişiklikler yapılsa da ilk olarak II. Wilhelm'in emriyle 1904 yılında Kont Alfred von Schlieffen tarafından çizilen plan) ise doğuda Rusya'nın, batıda ise (tarafsız Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un oluşturduğu Benelux ülkeleri yoluyla) Fransa'nın işgalini öngörüyordu. Bu ihtimaller bir kere planlandıktan sonra artık ok yaydan çıkmış oldu. İtilaf Devletleri, hazırlık yapmaları gerektiğini biliyorlardı.

Savaş başlamadan önce Hitler, sanatını devam ettirmek için Viyana'dan Münih'e gitmişti.

Alman militarizmi, anavatan toprakları dışında kalan yerlerde ve diğer ülkelerin sömürgelerinde de militarist hareketliliği tetikledi. Üst rütbeli subaylar hükûmetlerin önemli noktalarına getiriliyordu. Silahlı kuvvetlerin hükûmetleri kontrol eder hale gelmesiyle birlikte savaşın kaçınılmaz olduğu anlaşıldı. Artık tek soru savaşın ne zaman çıkacağıydı.

KOLONİLERDE YAŞANAN KRİZLER

Yaşanan birkaç olay Avrupa'yı savaşın eşiğine kadar getirdi. Berlin'in, Fransa-Britanya yakınlığının koloniler açısından olası sonuçları konusundaki endişesi giderek artıyordu. Bunun üzerine Mart 1905'de Kayzer büyük bir gösterişle Tanca şehrine resmî bir ziyarette bulundu ve Fas Kralı'na Fransa tehdidine karşı destek sözü verdi. Paris ve Londra bu "Birinci Fas Krizi" olarak bilinen olaya öfkeyle tepki gösterdi. Savaşın eşiğine gelinen ikinci olay 6 yıl sonra Almanya'nın *Panther* isimli gambotunu Agadir açıklarına göndermesiyle yaşandı. Avrupa'daki savaş tehdidi Kasım 1911'de her iki tarafı da memnun eden toprak alış verişiyle birlikte bir kere daha bertaraf edilmişti. Almanya Fas'taki hak iddiasını geri çekecekti. Karşılığında da Ekvator Afrikası'ndan[17] toprak alarak Kamerun'daki mevcut hamiliğini güçlendirecekti.

VE AVRUPA'DA SAVAŞ PATLAK VERİYOR

Bu çapta bir karmaşıklığa ve büyüklüğe sahip uluslararası ittifakların en ciddi sorunu pek çok potansiyel patlama noktası yaratmalarıdır. Ayrıca Avusturya-Macaristan'ın zaten büyük ve karmaşık bir uluslararası ittifak olması işi daha da tehlikeli kılıyordu. Patlamanın fitilini ateşleyen şey de kolonilerden ziyade Kıta Avrupası'nda -Bosna, Saraybosna'da yaşanacaktı.

Slav ayrılıkçıların etkinliklerinin yoğun bir şekilde hissedildiği bir havada Sırp anarşist Gavrilo Princip Avusturya Arşidükü'nün arabasının geçtiği yola pusu kurarak 28 Haziran 1914'te onu öldürdü. Franz

Alfred von Schlieffen 19. yüzyılın sonlarında yayılmacı bir askerî güç olma konusunda kararlı bir duruş sergileyen Almanya için stratejik bir rota belirledi.

Ferdinand'ın suikasta uğraması "Temmuz Krizi"ne yol açtı ve akabinde 28 Temmuz itibariyle de Rus müttefiki Sırbistan ve İttifak Devletleri arasında savaş başladı. Çar'ın seferberlik ilan etmesinin ardından aynı hamle Fransa'dan da geldi. Britanya, Almanya'ya Belçika'nın tarafsızlığına riayet etme talebinde bulundu. Bu talep karşılık görmeyecekti. Almanya, Britanya'nın talebinin aksine Schlieffen Planı'nın son halini uygulamaya koyarak 4 Ağustos'ta Belçika'yı işgal etti. Daha sonra Birinci Dünya Savaşı olarak bilinecek tarihî olay böylelikle başlamış oldu.

ASKER KAÇAĞI MIYDI?

Bazı tarihçiler, Hitler'in gelecekteki askerî liderlik itibarına saldırmak ve hatta onu bir korkak olarak göstermek için Avusturya ordusundan kaçtığı fikrine sarılıyor. Öte yandan Hitler'in bu hareketine getirdiği açıklama da –tek bir milletten ziyade bir "milletler" topluluğu olan Avustuya-Macaristan'a hizmet etmek istemediği yönündeki açıklaması– inanılmayacak kadar kibirli görünüyor.

Ne var ki, Ağustos 1914'te savaşın patlak vermesiyle birlikte Hitler'in derhal Alman ordusuna yazıldığı gerçeği, kendisine söylenen "korkak" ifadesini boşa çıkarırken kendi ifadeleriyle paralellik gösteriyor. Görünüşe göre Hitler için Avusturya'nın savunulması sanatçı olarak sahip olduğu hayattan vaz geçmesine değecek kadar önem arz etmezken Almanya'nın savunulması her fedakârlığa değerdi.

Hitler şimdilik kalabalık arasında yer alan sıradan bir kişi olarak –aşikâr bir biçimde– Birinci Dünya Savaşı'nın başlayışını kutluyor.

...VE HİTLER SAKLANIYOR MUYDU?

Savaş başlamadan önce Hitler sanatını devam ettirmek için Viyana'dan Münih'e gitmişti. 1912 yılının bahar mevsiminden beri Bavyera'nın başkentinde yaşıyordu. Pek çok kişiye göre Hitler'in Münih'e gitmesinin asıl sebebi artık kaçınılmaz hale gelen savaş için Avusturya'nın insanları silahaltına çağırması ve Hitler'in bundan kaçmak istemesiydi. Almanya'ya giderek askere alınmaktan kurtulmuş oldu. Ancak bu durum 1913 yılına kadar sürdü. O yılın sonunda Münih'teki yetkililer onu tutuklayarak askere alma kuruluna başvurması için ülkesine geri gönderdi. Durum Hitler'in istediği gibi gelişmese de olay kendi kendine çözülecekti. Viyanalı yetkililer Hitler'in sağlık açısından elverişli olmadığı kanaatine vardı. Hitler artık tekrar Münih'e dönüp kaldığı yerden devam edebilirdi.

Alman yetkililerinin kararları ise bir hayli anlaşılmaz: Hitler Viyana'da silahaltına alınmamışken neden Bavyera'da alınmıştı? Ve Salzburg'da askerlik için elverişli olmadığı kanaatine varılmasına rağmen Almanya'ya dönmesine neden müsaade edildi? Avusturyalı yetkililer tarafından kabul edilmemesine rağmen Hitler Alman Ordusu'nda görev almak için kendi hükûmetinden izin istemek zorunda kalacaktı.

Karşıda: Avusturya Arşidükü Franz Ferdinand, Avusturya-Macaristan tahtının ilk varisiydi ve suikasta uğraması Avrupa'yı savaşa sokacak olaylar silsilesinde bardağı taşıran son damla oldu.

"BÜTÜN MÜCADELELERİN EN ZORU"

Almanya'da yaşadığı bürokratik meseleye rağmen Hitler'in askerliğe cesareti olmadığı asla söylenemez. Aslına bakılırsa Hitler, savaşı, tamamen destansı ve efsanevi bir seviyede, tüm Almanya'nın dâhil olduğu millî bir mücadele olarak

Hitler'in 1914 yılma ait askerî izin belgesi ne onun yaşayacağı ne de daha sonra dünyaya yaşatacağı dehşeti gözler önüne sermeyecek kadar masum görünüyor.

görüyordu. "1914 yılının mücadelesi insanları bir şeye zorlamış değildi" diyecekti *Kavgam*'da. "Bu mücadeleyi bizzat insanlar istedi."

O, savaşı herkesten daha fazla "istedi" ve görünüşe göre savaşın başlangıcını bir dine ya da bir sevgiliye derinden duyulan kendinden geçmişlik duygusuna benzer bir tutkuyla karşıladı:

"Bugün bile şunu söylemekten utanmıyorum: içimdeki şiddetli arzuya hâkim olamayarak dizlerimin üzerine çöküyorum ve şahsıma bu dönemde yaşama şansı bahşedildiği için Tanrı'ya tüm kalbimle teşekkür ediyorum."

Düşmana doğru ilerliyorlarken kendisini "endişelendiren" tek bir şey olduğunu söylüyor Hitler: "Cepheye ulaşmakta geç kalmıyor muyuz?"

KELİMENİN TAM ANLAMIYLA ATEŞ ALTINDA

Hitler'in endişelenmesine hiç gerek olmadığı kısa süre içinde ortaya çıkacaktı. 16'ncı Bavyera İhtiyat Alayı'nın 1'inci Bölüğü'ne mensup bir er olan Hitler, cepheye varmasıyla ve 1914 yılının Ekim ayında Birinci Ypres Muharebesi'ne katılmasıyla birlikte çarpışmaların her seviyesini yaşayacaktı. Yaşadığı ciddi olaylardan biri ise çarpışmanın ilk gününde alay komutanı Albay Julius List'in ölmesi oldu. 16'ncı Bavyera İhtiyat Alayı bu olaya istinaden artık "List Alayı" olarak bilinecekti. Muharebenin ilk üç gününün ardından 3600 kişi mevcutlu birlikten yalnızca 611 kişi hayatta kalmıştı. Bu son derece büyük bir zayiattı ancak yaşananlar yaşanacakların sadece habercisiydi. Hayatta kalanlardan biri de elbette Adolf Hitler'di ve Münihli arkadaşı Hepp'e yazdığı mektuba bakılacak olursa bir hayli şanslıydı da:

"Dört kez taarruza kalktık ancak dördünde de geri çekilmek zorunda kaldık. Grubumuz içinde hayatta kalan benden başka bir kişi daha vardı –biraz sonra o da öldü. O esnada bir mermi kolumu sıyırdı –belki de bir mucize eseri– durumum hâlâ iyiydi. Beşinci kez taarruza kalktık ve bu kez ormanlık alanı ve bitişiğindeki tarlaları ele geçirebildik."

Olaylara ilişkin bu hatıraların kesinlik derecesini bilmemiz elbette mümkün değil. Ancak kesinlik arz eden durum Hitler'in hemen hemen övgüye değer şekilde içinde bulunduğu durumun altından kalkabilmesidir. Zira muharebenin ardından yaralı bir silah arkadaşını kurtardığı için kendisine Demir Haç Nişanı verilecekti.

Buna ilaveten onbaşı rütbesine de terfi ettirilecek ve kendisine *Meldeganger* –bir diğer deyişle alay habercisi– görevi de verilecekti. Bu yükselişin sebebinin savaş alanında gösterdiği cesaret ve yararlılıktan mı yoksa üst rütbelerdeki askerlerin kayıplarını telafi etme gereksiniminden mi kaynaklandığını

Karşıda: Farklı bir bıyık tarzıyla karşımıza çıkan Hitler 16'ncı Bavyera İhtiyat Alayı'na bağlı 1'inci Bölük'ten asker arkadaşlarıyla birlikte görülüyor.

KINDERMORD (MASUMLARIN KIYIMI)

Bir aydan biraz fazla süren Birinci Ypres Muharebesi, Almanya'da kısa süre içinde Kindermord olarak anılmaya başladı. *Kindermord* ifadesiyle Alman İncili'nde geçen Herod'un "Kutsal Masumları" katletmesi olayına atıfta bulunuluyordu (Matta 2, 16-18).

Olaya dair ilk kayıtlara göre Alman tarafından hayatını kaybeden 8000 kişinin dörtte üçü genç yaştaki gönüllü öğrencilerden oluşuyordu. Sonraki dönemin araştırmacıları, ölümlerine şarkı söyleyerek giden masum insanlar hikâyesinin abartılı olduğunu ifade ettiler. Bununla beraber bu türden efsanelerin üretilmesi anlaşılabilir bir şeydir. "Yüksek" vatanseverlik duygularıyla savaşa girmiş bir millet Ypres'te sert bir biçimde gerçeklerle yüzleşmek zorunda bırakılmıştı. Bahsedilen türde bir "masumiyet" kesin olarak yok olmuştu.

bilmek zor (belki de iki sebebin de etkisi vardı).

MECAZİ OLARAK ATEŞ ALTINDA

Araştırmacılar –kaçınılmaz biçimde sahip oldukları nefretten ya da (daha nadir olarak) Hitler'e duydukları sempatiden kaynaklı olarak– bunun son derece tehlikeli bir görev mi yoksa cephe gerisinde yapılan güvenli ve "rahat" bir vazife mi olduğu konusunda ayrılıyor. Olaya dair kaynaklardan biri Hitler'in *Kavgam*'da anlattıklarıdır –ancak bu kitapta Hitler'in kendini önemseme özelliği son derece ortadadır. Hitler'in yeni görevinin pek de önemli olmadığını en doğrudan aktaran çalışma ise Thomas Weber'inkidir (*Hitler's First War*, 2010 – Hitler'in İlk Savaşı). Weber'e göre, cephe hattının şartlarıyla kıyaslandığında Hitler'in şu anda görevlendirildiği geri kademedeki şartlar hiç de korkunç sayılmazdı. Tam aksine, buradaki ortam "cennet" gibiydi. "Buna rağmen", diyor Weber, "Hitler kendini dalga geçilen biri haline getirmeyi başardı: Silah arkadaşlarının mektuplarında buğday ambarında açlık çeken bir aptal; bir başına takılan ve arkadaşlarına kaba davranıp subaylara yağ çeken faydasız bir budala olarak itham ediliyordu. Cephe hattından onu tanıyan askerler ona 'geri bölge domuzu' derdi." Hitler'in kendi anlattıkları ne kadar doğru kabul edilebilirse, resmî olmamasının yanında tarihin en korkunç savaşlarından birinin stresi altında, bilinmeyen askerler tarafından yazılmış olabilecek bu türden mektuplar da ancak o kadar doğru kabul edilebilir. Ne var ki bu durum Hitler'in hatıralarına daha geniş bir bakış açısı getiriyor. Ve karşılıklı güven, dostluk ve erkeksi cesaret dünyası olarak inşa edecekleri askerlik yaşamını da kesin bir biçimde sorgulamaya çağırıyor.

Kabul etmek istemeyebiliriz ancak Hitler'in ilk kez ateş altında kaldığı zaman bir asker olarak sergilediği tavır en azından övgüye değer görünüyor. Bunun kanıtı ise Ypres'te kazandığı Demir Haç'tır – Bu nişanı ömrü boyunca taşıması da son derece doğaldır.

Savaş devam ettiği sürece

Onbaşı Hitler'in parke taşlı sokakta canlı bir şekilde görevine giderken çekilen bu fotoğrafı 1915 yılının Mayıs ayına ait.

Adolf Hitler (ön sırada solda, oturan) 1915 yılının Eylül ayında Fransa'nın Lille yakınlarındaki Fournes bölgesinde bulunan 16'ncı Bavyera İhtiyat Alayı'na mensup diğer habercilerle birlikte görülüyor.

Hitler'in cephe hattı görevinden kaçtığına dair bir kanıt da bulunmuyor. İleriki aylarda ve yıllarda ilk olarak Somme'da (Ekim 1916) hareketli zamanlar geçirecek (ve hatta yaralanacak) ve karşı çıkmasına rağmen tedavi görmek üzere cepheden alınacaktı. Görünüşe göre daha sonra Arras (Nisan-Mayıs 1917) ve Passchendaele'de (Temmuz-Kasım 1917) hizmete iade edilmesi için ısrar edecekti. Burada (aslında bir Yahudi olan subay Hugo Gutmann'ın tavsiyesi üzerine) cesaretinden dolayı bir kere daha madalyayla ödüllendirilecekti. Son olarak, savaş bitmek üzereyken de 1918 yılının Ekim ayında hardal gazı saldırısı sonucu geçici olarak kör olacaktı.

BİR MİT YARATILIYOR

Aylar ve yıllar geçtikçe Hitler, bir zamanlar savaşın sahip olduğu "romantizmin" sona ermeye başladığını ve yerini kendi ifadesiyle "dehşetin" aldığını kabul edecekti. Gene de bu, kahramanca göğüs gerilmesi ve

Bu kimlik etiketi ve kartı Somme Muharebesi'nin ardından hastaneye sevk edilen Onbaşı Hitler'e verilmişti.

FRONTGEMEINSCHAFT

Puslu geçmişin yumuşak "örtüsünü" kararlı ve sert bir biçimde iten "çelikten gri" miğferin "demir yüzü." Bugün düşünüldüğünde Hitler'in zihnindeki bu imge, Nietzsche ve Freud'un çağından son derece ilginç bir mesaj gönderiyor gibi görünüyor. Ona göre tarih, temelde maskülenliğin -daha açık olmak gerekirse "erkeklik uzvunun"- özü itibariyle feminen (pasif, şekilsiz ve kabul edici) olan bir geçmiş üzerinde niyetlerini dikte ettiği ve ona şekil ve amaç bahşettiği zaman yazılıyor.

Hitler, askerlerin fedakârlıkları üzerine inşa edilen ve güçlü bir adamın iradesiyle yönetilen bir toplum hayal ediyordu ve "cephenin" gücü de bu hayalin merkezine oturacaktı. 19. yüzyıldan beri toplum bilimciler *gemeinschaft*'ı (yüzeysel ve suni bir yapıdan ziyade samimiyete, gerçekliğe ve "canlılığa" dayanan bir toplum anlayışı) kurmanın bir yolunu arıyorlardı. Nazilerin (özünde Romantik olan) bu amaca yapacakları katkı, *frontgemeinschaft* (cephe toplumu) fikrini sunmak olacaktı. Bu fikre göre savaş meydanlarına ilişkin değerler ve erdemler savaş zamanında olduğu kadar barış zamanında da temel alınacaktı. (Militarist düşünce yapılarına göre barış zamanlarının uzun sürmesi asla beklenemezdi.)

1930'lu yıllarda Nazi propagandacı Günther Lutz yeni Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nın siperlerinden; cephelerin "çamurundan ve zorluğundan" nasıl doğduğunu büyük bir coşkuyla anlatacaktı. Olayın Romantik yönü bir yana, *frontgemeinschaft* fikri, tüm tecrübe ve uzmanlıkları ordunun hâkimiyeti altına sokan militarist bir toplumun bariz avantajları olduğunu söylüyordu. Bu fikir aynı zamanda görünürde tüm geleneksel sınıf ayrımlarına karşı çıkan toplumsal bir birliktelik hissi de yaratıyordu. Hitler, "milletin evlatları" olma statüsüne ulaşmak için askerlerin verdiği mücadeleden de bahsetmişti ve bu doğrultuda gene bu fikir Almanlığın özverili bir hizmetle kazanılabileceği düşüncesini de ortaya koyuyordu. (Almanlığın "kazanılması" fikri Avusturyalı olan Hitler için önemli bir noktaydı.)

üstesinden gelinmesi gereken bir dehşetti ve sonuç olarak da Hitler için olduğundan daha önemli addedildi. Hitler, Wilfred Owen (1893-1918) ve Siegfried Sassoon (1886-1967) gibi ünlü İngiliz savaş şairlerinin yolundan gitmeyecekti. Bu şairlerin savaş tecrübeleri onları çatışmaların kötü yönlerini acı bir biçimde ortaya koymaya sürüklemişti. Bu görüşler aynı zamanda yüzyıllardır şanlı meydan muharebeleri olarak görülen mefhuma karşı geliştirdiğimiz modern tutumumuzu şekillendirmede de büyük rol oynadı. Owen'ı ele alırsak eğer, 1914-1918 yılları arasındaki çok ünlü "şiirleri" acımasızlıkların yol açtığı "acıyla" yoğurulmuştur. İngiliz şairlerin aksine Hitler, savaşı tüm ihtişamıyla Wagnervari bir çerçevede değerlendiriyordu. Kendi çektiği acıları, "genç bir gönüllünün tecrübeli bir askere" dönüşmesi yolunda geçirdiği çetin bir sınav olarak görüyordu. Aynı dönüşümü tüm ordunun yaşadığını da ifade etti:

"Ordu sonu gelmez savaşlardan tecrübeli ve güçlü olarak çıktı. Fırtınadan sağ kurtulamayanlar ise zaten çürüktü."

Bu ifade, bir diğer deyişle, en güçlünün hayatta kalması ilkesinin barut kokulu bir türeviydi. Yaşanan süreç amansız bir evrimdi ancak sürecin sonunda "eşsiz bir ordu" ortaya çıkacaktı. Bu ordu sadece yenilmez bir savaş makinesi değil aynı zamanda bir efsanenin de temelini oluşturuyordu:

"Binlerce yıl geçebilir ancak Alman Ordusu ve Birinci Dünya Savaşı'nı anmadan kahramanlıktan bahsetmek hiçbir zaman mümkün

> *Hitler, kendi çektiği acıları "genç bir gönüllünün tecrübeli bir askere dönüşmesi" yolunda geçirdiği çetin bir sınav olarak görüyordu.*

olmayacaktır. Geçmişin örtüsü aralanacak ve çelikten gri miğferin demir yüzü sapasağlam, sarsılmaz ve ölümsüz bir abide olarak yükselecektir. Nefes aldıkları sürece Almanlar, bu askerlerin milletin evlatları olduklarını hatırlayacaktır."

YAKIN ARKADAŞLIK

Askerler daima silah arkadaşlarıyla yakın ilişki kurma eğiliminde olmuştur. Bunu yapmaları teşvik de

edilir: sıkı sıkıya yaptırılan takım çalışmaları savaş sanatının olmazsa olmazlarındandır. Bu yakınlık kendiliğinden gelişir çünkü normal zamanda tahammül edilemez olarak görülen muharebe alanlarının şartları, stresi ve tehlikeli atmosferi altında kurulan sadakat ve dostluk bağının beklenildiği gibi özel bir gücü varmış gibi görünür.

Savaşmak elbette korkunçtur: askerler düşmanlarını öldürmeye ve silah arkadaşlarının ölümünü görmeye hazırlıklı olmak zorundadır. Çetin olmalıdırlar; empati becerilerini kaybetmemelidirler; kadınları kendilerinden uzak tutarak (kadını "fethetme" amacı hariç olmak üzere) feminenlikten "uzak durmak" olarak tanımlanan maskülenlik komikliğini sürdürmelidirler. Erkeksi bir mahiyete sahip olan ve erkekler arasında kurulan bu türden bir silah arkadaşlığı psikologların "homososyal" olarak tanımladıkları bir durumdur.

Bu durumun mantıksal açıklaması eşcinselliğe mi dayanmaktadır? "Sevgili silah arkadaşlarım" diye sesleniyor Hitler. Ancak Hitler'in silah arkadaşlarına duyduğu bu sevgi askerlerin birbirine duyduğu birliktelik duygusunun ötesine mi geçmişti? Bu erkeksi ilişkisinin nihai sonucu cinsellik miydi? Onbaşı Hitler ile ilgili birtakım söylentiler mevcuttu. İlk olarak Hitler, arkadaşları rahatsız edici şakalar yaptığında, cinsellikle ilgili böbürlendiğinde ya da bel altı espriler yaptığında o ortamda bulunmaktan bir hayli huzursuz olurdu. Bu türden bir edepli olma durumu Hitler'in arkadaşlarına ve bazı araştırmacılara göre tek bir anlama gelebilirdi. Söylentilerin ikinci sebebi ise Hitler ve bir başka haberci onbaşı olan Ernst Schmidt'in aralarından su sızmamasıydı. İkisi yan yana yatıyorlardı. Hitler'in bir başka silah arkadaşı olan Hans Mend'in ifadelerine göre Adolf "fahişesiyle yatağa giriyordu." Lothar Machtan, *The Hidden Hitler* (2001) (Gizlenen Hitler) isimli kitabında konuya ilişkin detaylı ve birçok açıdan ikna edici bir durum çalışması ortaya koyuyor.

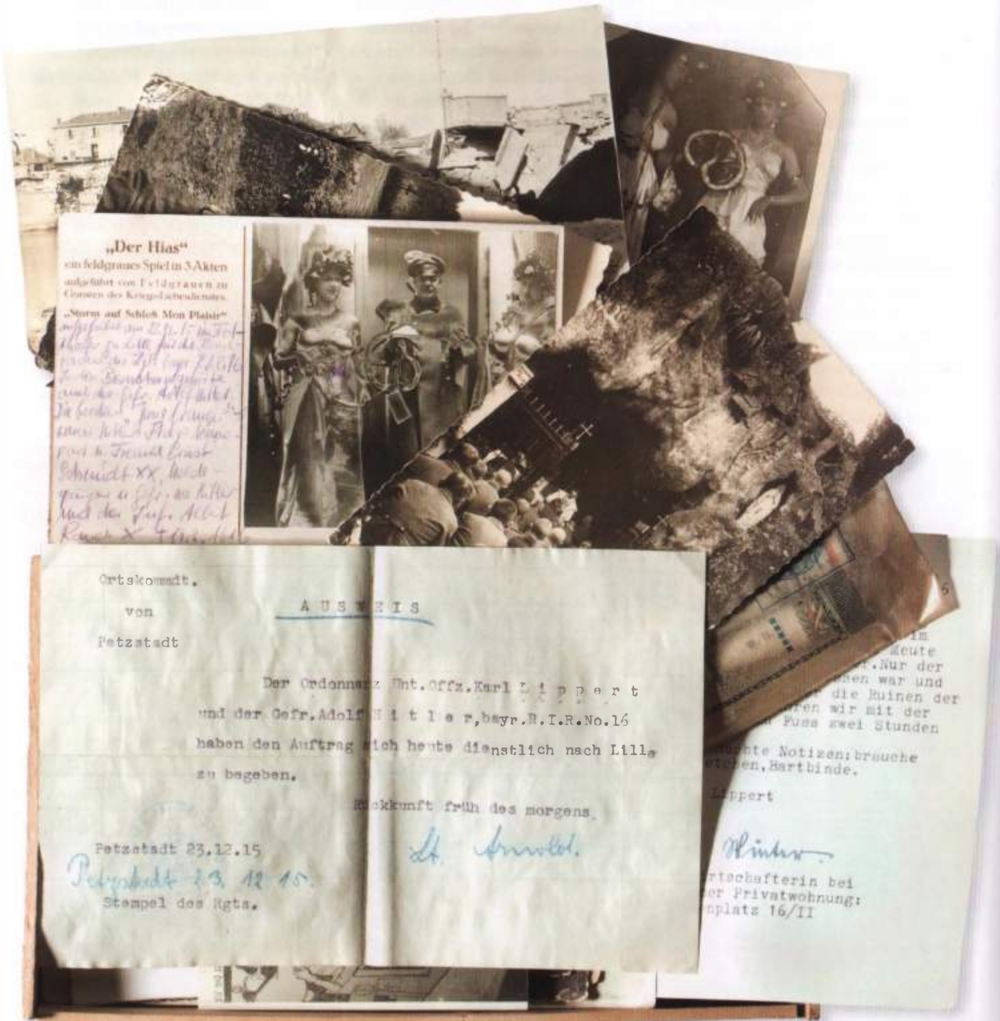
Konuya ilişkin bir hayli kanıt olsa da ezici çoğunluğu ikincil kanıtlardır. Hitler farklıydı–özenle yetiştirilmiş, çekingen ve biraz da ciddi biriydi. Elbette aksi de mümkün ancak bu özellikleri onu eşcinsel yapmıyor. Duruma ilişkin

"A. Hitler 1917" şeklinde imzalanmış olan; kalem ve suluboyayla yapılmış bu resim Flander düzlüklerinde, Batı Cephesi'nde harabe haline gelmiş bir kiliseyi tasvir ediyor.

tek doğrudan iddiayı da yalancılığı kanıtlanmış ve şantajcı biri olan Mend ortaya atıyor.

Dahası, konu Hitler olunca, şüpheleri bu denli ilginç kılan şey şüphelerin ilahi adalet duygularımıza dokunuyor olması. Hitler gelecekte neredeyse gülünç sayılabilecek bir hiper-masküIenlik vaazı verecekti; eşcinseller Nazi devlet yapısında ölüm kamplarına gönderilecekti. Gene de, geçmişte ve günümüzde homofobik olduklarını açıkça dillendirenlerin eşcinsel çıkmaları gibi Hitler'in de bir gizli eşcinsel olduğunu düşünmek tatmin edici geliyor olabilir ama bu onun eşcinsel olduğunu kanıtlamıyor.

Sağda: Adolf Hitler, arkadaşı –ve belki de arkadaştan öte olan– Ernst Schmidt'i ölümsüzleştirmek için bir sahra kartpostalının arkasına onun bu portresini çizmiş.

İKİNCİ KEZ

Noel Arifesi! Fransa'nın kırsal kesiminde, karanlık bir gecede, bir yer altı sığınağının derinliklerinde bir grup İngiliz askeri bir parça çikolatayı bölüşerek kutlama yapıyor. Keyifler yerinde. Savaşın getirdiği korku ve stresin gölgesinde de olsa geçici bir süreliğine arkalarına yaslanıp dinlenebiliyorlar. Bitkinliklerine rağmen neredeyse lüks sayılabilecek bir anın tadını çıkarıyorlar. Dünyayı Barış Sarmış! Gerçekten de kulağa saçma gelse de iyi niyet ve dostluk hüküm sürüyor gibi görünüyor. Karların arasından, yüz metre kadar ötedeki bir siperden bir Alman'ın sesi melodik olarak yükseliyor: *Stille nacht...*, ya da Türkçe ifade etmek gerekirse "Sakin Gece..."

Birinci Dünya Savaşı'nın ilk Noel'i askerî tarihin efsanevi bir parçası haline geldi. Bunun sebebi iki taraf askerleri arasında Noel sebebiyle kendiliğinden oluşan dostluk ve yakınlıktı. Aynı sahne 30 yıl sonra İkinci Dünya Savaşı'nın son Noel'inde de yaşanacaktı ancak bu kez "ateşkes" olmayacaktı. Ne var ki geçmişin yankılarından kaçmak da mümkün değildi. Tarihin tekerrürüne örnek verilecek olursa, Hitler'in hiç beklenmedik ve bir o kadar da donkişotvari olan Ardenler Taarruzu Birinci Dünya Savaşı'ndan bir kesitin aynısıydı.

Mart 1918'de Alman ordusu iki büyük İtilaf kuvvetinin birleştiği "savunmasız" noktaya taarruz etmek amacıyla Amiens istikametinde batıya doğru bir taarruz başlatmıştı. İkinci Dünya Savaşı'ndaki son çaresiz girişim olan Ardenler Taarruzu esnasında da hızla çözülen Doğu Cephesi'nden hayati öneme sahip kaynaklar Batı'ya aktarılmıştı ancak bu girişim İngiliz ve Amerikalılara ciddi bir korkudan başka bir şeye mal olmamıştı. Harekât her ne kadar etkisiz olmuşsa da şunu açığa çıkarıyordu: yaklaşan mağlubiyet karşısında Hitler Birinci Dünya Savaşı'ndaki taktiksel köklerine dönmüştü.

Karşıda: Bir askere (Karl Lippert) ait kartpostallar, resimler ve özel eşyalar. Özel eşyaların arasında Er Adolf Hitler ile birlikte Lille şehrine yapacakları resmî gezi için yazılı izin de bulunuyor.

"SİPER BAKIŞ AÇISI"

Askerî liderlerin "daima son katıldıkları savaşa göre harp

etmesi" klişe haline gelmiş bir ifadedir: geçmiş alışkanlıklardan, geçmiş beklentilerden ve geçmiş varsayımlardan sıyrılmak pek de kolay değildir. Hitler'in liderliğiyle ilgili asıl problem bu muydu? Aslına bakılırsa onun durumu farklıydı çünkü Birinci Dünya Savaşı'nda Hitler bir komutan değil sıradan bir askerdi. Ancak bunu küçük görmek şöyle dursun, bu durumun sezgilerini ve içgüdülerini özellikle keskinleştirdiğini hissediyordu. Savaş alanındaki komutanları karşısında haddini bilmekten ziyade piyade er tecrübelerini yüceltiyordu. Hitler orayı biliyordu. Çamuru, sıkıntıyı ve sefaleti yaşamıştı.

Bu tecrübeler Hitler'e atamış olduğu üst rütbeli komutanlarının –ki bunlar soylu "subay sınıfı" üyeleriydi– kolaylıkla yetersiz kalabilecekleri hissini uyandırmış olmalı. Öte yandan General Friedrich Fromm'un (1888-1945) şu meşhur sözleri de bu sınıfın Hitler'e ilişkin görüşlerini ortaya koyuyor gibi: "Bir sivil bile yeni dünya savaşında bir onbaşıdan daha donanımlı bir başkomutan olabilirdi." Görüldüğü gibi Adolf Hitler'in Birinci Dünya Savaşı'nda edindiği tecrübelere efsanevi, hatta mistik bir önem atfettiğine hiç

Hitler, Birinci Dünya Savaşı'nda edindiği tecrübelere efsanevi, hatta mistik bir önem atfetmişti.

Hitler'e göre hem yeni Almanya'nın hem de kendi karakterinin yağurulduğu yer: Birinci Dünya Savaşı zamanındaki siperlerin hercümerci.

şüphe yok. Bu da daha mantıklı ve gerçekçi faktörleri görmesini engellemiş gibi görünüyor.

Tarih Hitler'i geleneksel olarak *Blitzkrieg* –Yıldırım Savaşı– fikriyle anar. *Blitzkrieg*, çoğunlukla en son teknolojiye ve bunun getirdiği güç, hız ve hareket kabiliyetine dayanan modern bir doktrindir. Fransa Savaşı (en azından ilk safhaları) ve "Barbarossa" Harekâtı bu felsefenin birebir uygulandığı örneklerdir. Gelgelelim, Hitler'in generalleri sık sık *Führer*'in "siper bakış açısına"[18] sahip olduğundan yakınırlardı.

Hitler'in *Blitzkrieg* fikri, içinde barındırdığı tüm hızı ve ataklığıyla radikal bir fikir olsa da içgüdüleri onu daha statik bir savaş tarzını benimsemeye itmiş gibi görünüyor. Dimdik durmak ve kozları paylaşmaya hazır olmak; işte kahramanlar böyle dövüşür. Stalingrad'daki komutanların stratejik olarak bunu doğru bulmalarının ardından Hitler'in askerleri de orada aynen bunu yapacaklardı.

KRİTİK BİR AN

Birinci Dünya Savaşı, savaşta yer alan herkesin üzerinde unutulmayacak izler bıraktı. Evlerine dönen askerler bu izleri yanlarında taşıdı. Savaş aynı zamanda ülkelerin ve Avrupa kıtasının –ve hatta dünya savaşı olduğu için başka kıtaların– üzerinde de izler bırakmıştı. Savaştan dolayı derinden etkilenen

Hitler (en solda), Birinci Dünya Savaşı sırasında bir istirahat anında arkadaşlarıyla birlikte oturuyor.

ve giderek değişen tek asker Hitler olmadığı gibi bu değişime maruz kalan tek ülke de Almanya değildi.

Ne var ki Hitler, tecrübelerini yorumlayıp geliştirmek ve bu yoruma enerjisini ve becerisini katarak ülkesini etkilemek noktasında özel bir vaka olacaktı. Büyük Savaş'ın büyük kaybedeni olan Almanya diğer ülkelerin aksine ihanete uğradığını ve mağdur edildiğini düşünecek ve kati surette bu işin burada bitmediği hissine kapılacaktı.

Sağda: Düşük rütbeli bir asker: ancak çokton bir kahramanın bakışlarına sahip olmuş. Birinci Dünya Savaşı esnasında Adolf Hitler.

Kavgam kitabında savaşa ilişkin yer alan bilgilerin onda dokuzu mitolojiktir ve pek de büyük bir önemi haiz değildir ancak Hitler kendi mitini yerleştirmeyi başardı ve önemli olan da buydu. Almanların küçük düşürülmesi, içten içe kızgınlıkları ve öfkesi Hitler'i en nihayetinde güce taşıyan ve ulusal intikam programını körükleyen şeyler olacaktı.

"EN BÜYÜK ALÇAKLIK"

Hitler'i derinden öfkelendiren şey yenilgi gerçeği değil yenilginin şekliydi. Almanya, bıçak sırtında geçen ayların ardından Rusya'nın doğuda devrime teslim olması ve yıkılması sayesinde zafere hazırlanıyordu. Avrupa'nın seçkin bir imparatorluğu olarak dik durup hak ettiği yeri alacakken bu gücü canları pahasına koruması gerekenler tarafından ihanete uğramıştı. Rusya bir grup Yahudi ve Slav sosyalist tarafından ele geçirilmekten fazlasını hak etmiyordu zaten ancak Almanya'nın kaderi çok daha farklı olmalıydı.

Almanya'nın askerî çöküşü esnasında, geçici körlük yaşadığından dolayı Hitler'in elinden hiçbir şey gelmiyordu. (Hikâye her ne kadar doğru olsa da bu geçici körlük durumu *Kavgam* kitabında Hitler'e sembolik bir fayda da sağlıyordu çünkü ülkesinin yıkılışı esnasında Hitler'in çok geçerli bir "mazereti" olmuş oluyordu.) 13 Ekim 1918 gecesi Hitler'in bölüğü İngilizlerin gaz saldırısına uğramıştı. Bölükten birkaç asker ölürken Hitler de hastaneye kaldırılmıştı. Gözleri öfkeden "köze dönmüş kömür" gibi kırmızı ve parlaktı.

Ne var ki Hitler'in ifadelerine göre fiziksel olarak çektiği ızdırap hasta yatağına gelmeye başlayan söylentilerin verdiği acının yanında hiçbir şeydi. Söylentilere göre savaş sona eriyordu ancak bir Alman zaferiyle değil, genel bir teslimiyetle sona eriyordu.

YENİLGİ VE YIKIM

Facia nihayete ulaştı; Almanya'nın millî bütünlüğü un ufak oldu. Askerler ve aileleri ihanete uğramıştı. Fedakârlıkları sonuç vermemişti. "Her şey boşunaydı" diye yazacaktı Hitler:

"Tüm fedakârlıklar ve çekilen sıkıntılar boşunaydı; açlık ve susuzlukla geçen bitmek tükenmek bilmeyen aylar boşunaydı. Kalplerimizi mengeneye sıkıştıran fani korkunun gölgesinde geçen saatler boşunaydı. Görevlerimizi yapmış olsak da iki milyon ölüm boşunaydı. İçinde anavatana duyduğu güvenle hiç dönemeyeceklerinin farkında olarak ileri atılan yüzbinlerce insanın mezarı açılmayacak mıydı?

DALGALI DURUM

Hitler'in, Almanya'nın 1918'deki çöküşüne dair ifadeleri hem içinde barındırdığı öfkeden hem de tüm canlılığından dolayı anılmaya değerdir. Öte yandan bu ifadeler detaylar açısından da ilginçtir. Bu detaylardan biri, Hitler'in denizcileri suçlamasıdır. Hitler, yakınmalarında Yahudi provokatörlerle denizcileri bir arada anıyordu.

"Denizciler kamyonlarla geldiler" diye yazıyor Hitler, "ve devrimin gerçekleştiğini ilan ettiler; ulusal varlığımızın 'özgürleştirilmesi, saygınlığı ve haysiyeti' (!) için girişilen bu mücadelenin 'liderleri' bir avuç Yahudi'ydi. Bunların hiçbiri de cephede değildi."

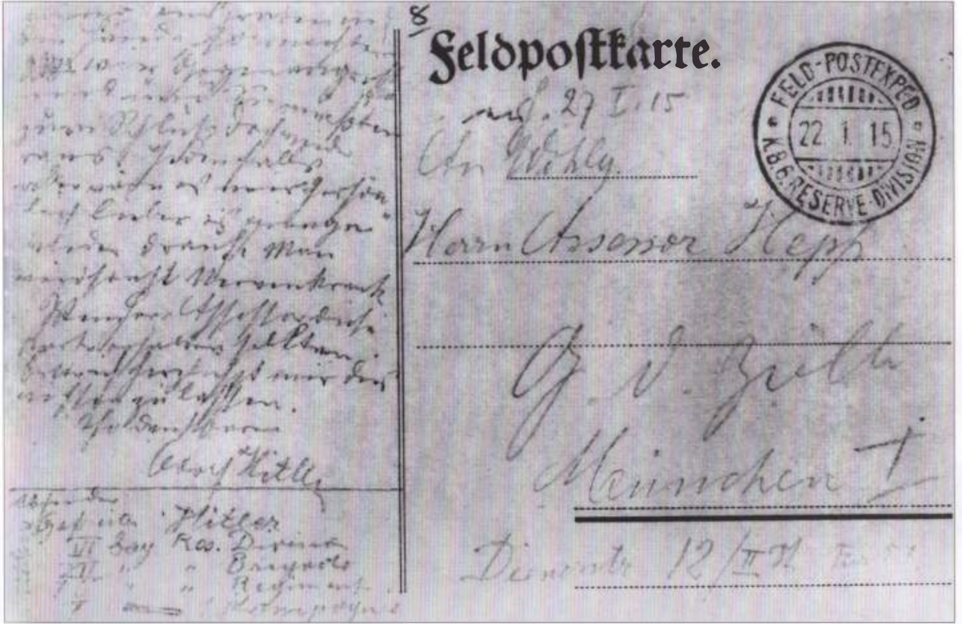
Hitler'in denizcilere karşı beslediği düşmanlığın temelinde şu yatıyordu: Onlar, Hitler ve silah arkadaşlarını bir arada tutan bağa sahip değillerdi –ve hiçbir zaman da olmamışlardı–. Yarı-sınai şartlar altındaki iş arkadaşları ve gemiciler sivil hayatta nispeten daha çabuk birlik oluyorlar ve donanmada "isyan" gayesine hizmet ediyorlardı. Rusya'da *Potemkin*'in mürettebatının giriştiği eylemler (1905) Rus Devrimi için ilham kaynağı olmuştu; 1931 yılında Invergordon'daki İngiliz Kraliyet Donanması'nda da çok ciddi bir isyan gerçekleşmişti. Ve Hitler'in iddialarına göre Aşağı Saksonya, Wilhelmshaven'daki deniz üssünde denizciler tarafından başlatılan isyan Ekim 1918'de Alman Cumhuriyeti'nin ilanına zemin hazırlamıştı.

Hitler'in bu deniz savaşçılarını kutsal *frontgemeinschaft* kavramının dışında tuttuğu göz önünde bulundurulursa, tarihî gerçeklerle kendi sembolik tasarısını arasında bir paralellik olduğu görülüyor. Görünen o ki, *frontgemeinschaft*'ın kapıları sadece karada savaşmış olanlara açıktı; denizcilerin hizmetlerinin ve fedakârlıklarının bir önemi yoktu.

Ülkesinin yüksek komutanı olarak Donanma'ya karşı geliştirdiği kinci tutumu sık sık gündeme gelecekti –ve bu tutum bir hayli yıkıcı olmuş olmalı. Tüm bunların sebebi bu denli derin bir ön yargı mıydı?

Hitler'e göre, savaş bitmeden patlak veren Wilhelmshaven İsyanı Almanya'nın denizcilerinin vatansever olmayan karakterini gösteriyordu.

Adolf Hitler cephe gerisinde iyileşme sürecindeyken bu kartpostalı cephedeki haberci arkadaşı Karl Lanzhammer'a göndermişti.

Bu mezarlardan kalkan kana ve çamura bulanmış kahramanlar, bir insanın halkı için yapabileceği en büyük fedakârlığı yapmış olmalarına rağmen onlarla alay edip onlara ihanet etmiş olan vatanlarına intikam hayaletleri olarak dönmeyecekler miydi? Ağustos ve Eylül 1914'ün askerleri hayatlarını bunun için mi feda etmişlerdi?"

Tekrardan görülüyor ki Hitler'in ifadelerinde sadece kan ve toprak yer alıyordu. Hitler'in yaşanan olaylara atfettiği hayali özelliklere bakılacak olursa, savaş tamamıyla kara savaşından ibaretti. Peki, "Ağustos ve Eylül 1914'ün askerleri" neden bu kadar önemliydi? Peki ya sonraki yıllarda orduya katılan ya da silahaltına alınanlar? Bir kez daha görülüyor ki Hitler tıpkı ülkesinin denizcilerine yaptığı gibi Alman kahramanlarını da bir sıraya koyma eğilimindeydi. Sonraki yıllarda orduya katılanları açık bir şekilde kötülemese de kendisini bu kardeşler takımının kurucularından biri olarak görüyordu. Ve özel övgüler düzmede sık sık bu "eski askerleri" (kendisi de dâhil olmak üzere) ayrı tutuyordu. Bunların yanında, savaşın son safhalarında orduya katılanların "çoğunlukla kıymete değer olmadığını" ve "ordunun savaşma kabiliyetini güçlendirmekten ziyade zayıflattığını" söylemekten de geri durmuyordu.

Hitler'in orduya sonradan dâhil olanların yaptığı katkıları gerçekten küçümsemek ve aşağılamak istediğini söylemek doğru olmaz. O, daha ziyade eski askerlerin fedakârlıklarının önemini yarı efsanevi bir noktaya çıkarmakla ilgileniyordu. Hitler aynı zamanda "Alman annelerinin" içinde bulundukları acınası durumdan faydalanma fırsatını da buldu. Bu da bir başka efsaneleştirme girişimiydi:

"Bir daha hiç görememe ihtimaline karşın kederli yürekleriyle evlatlarını cepheye gönderen Alman annelerinin Anavatan'a yaptığı fedakârlığın sonucu bu mu olacaktı? Tüm bunlar, sefil suçlular güruhu anavatana el sürsün diye mi gerçekleşti?"

Özetle, Hitler için Birinci Dünya Savaşı'nın önemi sadece tarihî sonuçları açısından değil aynı zamanda efsanevi gücü açısından da çok büyüktü.

BÖLÜM 4

SİYASETE İLK ADIM

Geçmişe dönüp bakıldığında Hitler'in iktidara gelişi kaçınılmaz gibi görünüyor: Zafere ulaşılsaydı savaşın sonuçlanmasıyla birlikte başarılı ve istikrarlı bir Almanya'da iktidarı gasp etmek muhakkak çok daha zor olurdu. Gene de Hitler, yükselişinin her basamağında amansız kurnazlığına başvurmak zorunda kalacaktı. Ve elbette dâhiyane hitabet gücüne...

Sırtlarından hançerlemişlerdi. Hitler'in söz ettiği kahramanların, ülkenin besleyip büyüttüğü hainlerin çabaları olmadan mağlup edilmesinin başka yolu yoktu. Düş kırıklığına uğramış binlerce milliyetçi işte bu görüşteydi. Almanya'nın savaşı kaybetmesi düşünülemezdi bile. Batıda dünyanın en zengin endüstriyel güçleri, doğuda ise Rus İmparatorluğu olmak suretiyle iki büyük cephede verilen dört yıllık bir mücadelenin maliyeti ve zorluklarına rağmen Almanya'nın yenilmezliğine kesin surette inanıyorlardı. Anavatan mağlup düştüyse, o halde sebep dışarıda değil içerideydi.

Dolchstoßlegende -sırttan hançerlenme miti- olarak bilinen kavram savaş sonrası dönemde muhafazakâr kesimin bilincinde ciddi şekilde yer etti. Bir süreden sonra bu düşünce, Richard Wagner'in meşhur eseri *Der Ring des Nibelungen* sayesinde yeniden gündeme gelen efsanevi kahraman Siegfried'ın hikâyesiyle de ilişkilendirilmeye başlandı. Nasıl Yunan kahraman Aşil'in zayıf noktası topuğuysa Siegfried'ın zarar görmez vücudunun zayıf noktası da sırtının ortasındaki küçük bir yerdir. *Götterdämmerung*'da (Tanrıların Şafağı'nda) suikastçı Siegfried'ı tam da bu yerden haince hançerlenmiştir.

Yahudiler ve komünistler bir araya gelmişlerdi. Bunlar ülke içindeki sinsi, ahlaksız ve kurnaz düşmanlardı. Tabiatları gereği çok uluslu olan, geleneksel olaraksa dışlanmış haldeki Almanya sınırları içinde yaşayan Yahudiler milliyetçilik görüşünden nefret ederlerdi ancak Marksist yaklaşımı ideolojik bir istisna olarak görürlerdi. Kendisi de elbette bir Yahudi olan Karl Marx (1818-83) işçilerden oluşan bir devletin uluslararası bir devlet olacağını ileri sürüyordu. Marx'ın yolundan gidenlere göre yakın zamanda yaşanan düşmanlıklar kapitalistler arasındaki bir çekişmeydi. Lenin'in sık sık "Süngüyü tutan da süngülenen de işçidir" dediği söylenir. Peki, bu "kazanan" kitleler için ne anlama geliyordu? Bu insanlar için millî çeşitlilik fırsattan başka bir şey değildi. İşçi sendikaları savaş ekonomisini kötüleştirmek için ellerinden geleni artlarına koymamışlardı. Şimdi de artık yolları açıktı: Almanya sol hâkimiyetinde, Yahudi istilasına uğramış ve – bir diğer deyişle – mağlup edilip parçalanmış bir ülkeydi.

Karşıda: Hitler, 1921 tarihli bu fotoğrafta Baltık Denizi'ndeki bir geminin küpeştesine yaslanmış olarak kendinden emin bir görüntü çiziyor.

WEIMAR RUHU

Nispeten tarafsız gözlemcilere göre kâğıt üstünde her şey iyi gidiyordu.

Einheits-
Schule!
Freie Bahn
dem
Tüchtigen!
Mütter

Weimar, Berlin'in siyasi karışıklığından güvenli bir şekilde uzak tutuldu.

Wilhelm'in savaş yanlısı Reich'ının mağlup edilmesi demokrasi ve uygarlık için bir zaferdi. 19 Ocak 1919 seçimleri o güne kadar yapılmış olan en özgürlükçü seçimdi. Tüm toplumsal sınıflardan sadece erkekler değil kadınlar da oy kullandı. Sosyalist Parti seçimlerde en çok oyu alan parti olsa da hükûmeti kuracak çoğunluğu sağlayamadı. Bu yüzden liberal olan İlerlemeci Parti ve *Zentrum* (Merkez Parti) ile bir koalisyon kurmak zorunda kaldı. Ilımlılık garanti altına alınmıştı. Bir diğer deyişle iyi şeyler olacak gibiydi.

Yeni Millî Meclis 6 Şubat 1919'da Weimar'da toplandı. Goethe'nin doğum yeri olan bu şehir yeni Alman Cumhuriyeti'nin başkenti olmak üzere iyi bir sebeple seçilmişti. Tablo gibi mimarisi ve edebî çağrışımlarıyla şehir, daha barışçıl olan ve askerî güç arzusunun hâkim olmadığı dönemlerde Alman medeniyetinin neler başardığını hatırlatıyordu. Şehrin sahip olduğu bir diğer avantaj ise Berlin'in şiddetli karışıklıklarından uzakta, güvenli bir konumda bulunmasıydı. Millî Meclis'in başka şeylerle meşgul olmaksızın kendi işlerini halletmesi gerekiyordu. Yapmaları gereken bir anayasa, atamaları gereken bir cumhurbaşkanı, kurmaları gereken bir hükûmet ve galip devletlerle yapmaları gereken bir antlaşma vardı.

1919 yılında Almanya'da yapılan seçimler o güne kadar ülkede yapılmış en özgürlükçü seçimdi ancak işlerin düzelmeye başladığına dair his kısa ömürlü olacaktı. Ülke, kısa süre içinde ekonomik krizin pençesine düşecekti.

Gelgelelim, Weimar'ın uzaklığına bir diğer açıdan bakılacak olursa bazı noktalarda yetersiz kaldığı da görülür. İyi niyetli ılımlılığı zayıflık olarak, koalisyon hükûmetleri de sürekli bir çatışma olarak görüldü. Ekonomik olarak da işler iyi gitmiyordu. İşçilerin maaşlarını el arabasında taşıdığı ikonik manzara abartılı gelebilir ancak 1921-24 arasında yaşanan hiperenflasyon masal değildi. Çığ gibi büyüyen bir ekonomik kriz havası ülkeye giderek hâkim oluyordu.

TRAVMA SONRASI SÜREÇ

Süreçten en çok etkilenenler Alman askerleri oldu. Hitler'in eski silah arkadaşları şaşkındı. Kafaları karışmıştı. Pek çoğu ya ağır şekilde yaralı ya da "shell shock"tan[19] muzdaripti. En şanslıları bile eski hayatlarına yeniden dönebilme problemiyle uğraşıyordu. Gazilerin savaştan sonra belirli psikolojik sorunlar yaşaması bilinen bir durumdur. Savaş meydanlarında geçen yaşamın ardından barışın hâkim olduğu bir hayat onlar için ilginç bir şekilde tahammül edilmesi zor bir durum olur. Çekilen acılar sona erebilir. Ölüm korkusu bir noktadan sonra yok olur ancak derin ve görünüşe göre yok olmayan stres kalıntıları varlığını sürdürür. Cephedeyken yaralı askerler destek için en azından silah arkadaşlarına sahiptir ancak yeni hayatlarında onları anlayacak kimse yoktur.

Dahası, cephedeki hayatı daha yaşanılır kılan bazı yollar vardır: Buradaki yaşam düzenlidir; Her dakika ne yapılacağı bellidir; Her askerin belirli bir görevi vardır. Ancak kadim çağlardan beri her büyük çatışmanın ardından

Weimar Meclisi Şubat 1919'da açıldı ancak çok kısa süre içinde ve çok hızlı bir biçimde yıkıma sürüklenecekti.

eve dönen gaziler topluma ayak uydurma problemiyle karşı karşıya kalır. Buna rağmen yakın zamana kadar bu insanların yaşadığı psikolojik zorlukların derinliğinin ve karmaşıklığının farkına varılmamıştı.

Bu zorlukların çoğunu Münih'te Hitler de yaşamış olmalı. Dört yıllık bir sürecin ardından evsiz, işsiz ve uğruna çabalayacağı bir amaç olmaksızın kalakalmıştı. PTSD –ya da farklı bir zihinsel sağlık sorunu– yaşadığını iddia edemeyiz. Bu türden rahatsızlıklara sahip olduğuna dair elle tutulur bir kanıt bulunmuyor. Ama gene de kökünden sökülmüş bir ağaç gibi kalmıştı. Münih'te mahsurdu. İşi, herhangi bir bağlantısı ya da yönelebileceği belli bir hedefi yoktu.

Dahası, gözlerinden okunan kederle beraber ülkesinin teslim olmasına duyduğu iğrenme hissi ve yaşadığı hayal kırıklığı onu çöküşün eşiğine sürüklemiş gibi görünüyor. Bu bağlamda, içinde bulunduğu zor durumu Almanya'nın zor şartlarının bir yansıması olarak görmek pek de abartılı olmayacaktır (Hitler de böyle düşünmekteydi). *Kavgam*'ın yazarı olarak sembolik anlamda "Her Alman'ın" fikrini yansıtıyordu.

"Sonu gelmez planlar kafamın içinde birbirini izliyordu. Günlerce ne yapılabileceğini düşündüm durdum ancak alelade biriydim ve her derin düşüncemin ardından işe yarar bir eyleme geçmek için elimde en ufak bir şeyin olmadığı gerçeğiyle karşı karşıya kaldım."

GİZLİ AJAN

En sonunda Hitler, hiçbir şey yapmadan da harekete geçme fırsatını bulacaktı. Daha önce bir askerdi. Gene asker olacaktı.

Orduya yeniden yazıldıktan sonra Temmuz 1919'da gizli ajan olarak istihbarat biriminde görevlendirilip *Aufklärungskommando*'ya[20] dâhil edildi. Görevi, birkaç ay önce kurulmuş küçük ve kayda değer bir önemi haiz olmayan Alman İşçi Partisi'ne (DAP) sızmaktı. Parti, Anton Drexler (1884-1982) tarafından kurulmuştu. Drexler, Münih'te doğmuştu ve daha önce alet yapımcısı ve çilingir olarak çalışmıştı. DAP faaliyetlerinin büyük oranda yoğunlaştığı yer de gene burasıydı. Edebiyata da ilgisi olan Drexler şiirler yazmıştı ancak esas olarak Alman milletini yüceltmeye ve Yahudilerin yağmalamalarının karşısında durmaya odaklanmıştı. Partide aynı zamanda becerikli ve belagat yeteneği güçlü olan Karl Harrer (1890-1926) adında gazeteci bir destekçisi de vardı.

Bildiğimiz gibi Hitler de benzer düşüncelere sahipti: DAP'ye katılıp parti liderleriyle yakınlık kurarak sadece görevini yapmış olmadı, aynı zamanda bundan hoşnut da oldu. Bir asker olarak partiye canlı bir hava kattığını söyleyecekti: " 'Bu mümkün değil', 'bu işe yaramaz', 'bunu riske atamayız', 'bu çok tehlikeli' gibi cümleleri lügatimden silmiştim." Böylelikle DAP üyelerinin "büyük düşünmelerinin" yolunu açtı. Bunları yaparken daha önce sahip olduğunu bilmediği bir özelliğini de keşfetti. "Konuşabilirim!" Çok "ateşli" geçen ilk toplantısında insanlara hitap ederken bu özelliğinin farkına varacaktı.

Hitler, elde ettiği bilgileri ordu istihbarat birimindeki üstlerine rapor etmesi gerektiğini kısa süre içinde aklından çıkarmış gibi görünüyor. Ne var ki bunun tam olarak ne zaman olduğu belli değil. Yetkililerin DAP'deki ajanlarından tam olarak nasıl bir fayda elde ettiğini bilmek de zor. Nihayetinde casusluk gizemli ve örtülü bir işti.

DIŞAVURUMCU AŞIRILIKLAR?

Adolf Hitler'in sanat dünyasındaki yokluğu hissedilmedi ve Alman sanat hayatı olduğu gibi devam etti. Ancak artık sanata ölüm, yıkım ve toplumsal ayrışma temaları hâkimdi. Käthe Kollwitz (1867–1945), genç oğlu Peter'ı savaşta kaybettikten sonra "Yeterince ölüm yok mu?! Artık canlar yitirilmesin..." diye haykırmıştı. Oğlu -ve oğlunun hayatını kaybetmiş olan silah arkadaşları- için taştan bir abide yaptı. Oğlu için tuttuğu yası, acı dolu sanatının hammaddesi haline getirdi.

Kollwitz'ten ilham alan yeni Alman Dışavurumcu sanatçı kuşağı yaşadıkları şeyi sanatlarında işlemeye başladı. Örneğin, Max Beckmann (1884–1950) ve George Grosz (1893–1959) gibileri için yaşadıkları şeyi en uygun şekilde yansıtabilecekleri alan çizim teknikleriydi. "Çizimlerim, içimdeki umutsuzluğu, nefreti ve hayal kırıklığını yansıtıyor" diyecekti Grosz. Onun için Dünya Savaşı'ndan geriye kalanlar çizilmeyi bekliyordu:

"Burnu olmayan askerler çizdim. Çolak askerlere, kabuklu hayvanlarınkine benzeyen çelik kollar yaptım. İki sıhhiye erini, öfkeli bir başka eri at örtüsünden yapılma deli gömleğine girmeye zorlarken resmettim... Askerliğe uygunluğu incelenen, acemi er kıyafetleri içinde bir iskelet çizdim."

Otto Dix'in (1891-1969) sokak manzaralarında görülen uzuvları eksik ve yaralı savaş gazileri ise bütün bir toplumun parçalanmasını simgeliyordu. En sonunda Hitler bu eserlerin çoğunun zararlı ve "yozlaşmış" eserler olduğunu ilan edecekti ancak bu eserlerin getirdiği eleştiriler Hitler'in Weimar toplumuna getirdiği eleştirilerden çok da farklı değildi.

Köthe Kollwitz "Anne ve Yitirdiği Oğlu" isimli eseriyle bir milletin elemini heykelle işlemiş.

Hitler'in yeni rolüne dört elle sarıldığı ise su götürmez bir gerçek. Kısa süre içinde partinin iç siyasi yapısına dâhil olacaktı. Bununla beraber ufukta bir yol ayrımı da görünüyordu. Hitler, Karl Harrer'in zekâsına hayran olmakla birlikte sınırlı bir kitleye hitap etmeleri ve elitist bir hüviyete sahip olmaları konusunda ısrarcı davranıyordu –yığınlara hitap eden bir partiden ziyade gizli bir cemiyet yönetmek istiyor gibiydi. Drexler ve arkadaşı Dietrich Eckart (1868-1923) ile birleşerek partiyi yakın zamanda Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP) olarak anılacak olan yapıya yükseltmek için çok çalıştı. Parti sancağı konusuna gelince, Hitler, bu noktada kendi tasarım becerilerinden istifade etti. Tasarım şöyle olacaktı: parlak kırmızı bir zeminin ortasına beyaz bir daire ve dairenin ortasında ise siyah bir gamalı haç.

KÜÇÜK BAŞLANGIÇLAR, BÜYÜK UMUTLAR

60 kişilik üye sayısıyla NSDAP gerçek bir parti sayılmazdı; Hitler'in hayal ettiği kitlesel bir hareket olmaktan uzaktı. Hitler, sayıyı şişirmek için parti üye numarasını 500'den başlatmasına rağmen zaman zaman üye bulmakta güçlük çekiyordu. O, Hess ve Rosenberg başından beri partide olanlardandı. Daha sonra Hitler'in hukuk danışmanı ve sonrasında ise işgal altındaki Polonya'da genel vali olacak olan Hans Frank (1900-46) da bu ekiptendi.

Gerçek anlamdaki ilk atılım, çok çaba sarf ederek Şubat 1919'da gerçekleştirdikleri o güne kadarki en büyük mitinglerinde Hitler'in insanlara hitap etmesiyle gerçekleşti. "Saat 7.15'te" diye hatırlıyor Hitler, "Platzl'daki Hofbräuhaus'un ziyafet salonuna girdim. Kalbim mutluluktan yerinden çıkacak gibiydi. O devasa salon –o zamanlar bana devasa görünmüştü– yan yana, sıkışık vaziyette duran 2000'e yakın insanla doluydu.

Elbette bunların çoğunluğu, girişimi engellemeye gelen komünistlerdi. Engelleme girişiminde bulunacaklardı da. Coşkun haldeki Hitler'in konuşması uzadıkça, destekçilerinin de cesareti ve heyecanı o derece artıyordu. Kısa süre içinde bu destekçilerin

Antisemitist görüşteki Anton Drexler DAP'yi kurmuştu ancak Hitler'in yükselişine engel olabilecek siyasi beceriden yoksundu.

alkış ve tezahüratları solcuların yuhalamalarını bastırdı ve kısa süre sonra komünistler Nazi destekçileri tarafından salondan atıldı. Kendi ifadelerine göre Hitler gecenin sonunda, "artık ciddi bir seviyeye gelen hareketin prensiplerinin Almanlar arasında yayılmaya başladığını" anlamıştı (Görünüşe göre Karl Harrer de bunu görmüştü: artık "kendi" küçük ve gizli Alman İşçi Partisi'nin var olmadığını fark ettiği için o gece istifasını sundu). Hitler için o gece kritik bir eşikti:

"Bir ateş yakıldı ve bir gün bu ateşten, Cermen Siegfried'ını[21] sağlayacak ve Alman milletinin yaşamını yeniden özgürlüğe kavuşturacak bir kılıç dövülecektir."

1918'de "sırtlarına saplanan hançer" çıkarılacaktı.

PROPAGANDA VE İNSANLAR

Hitler, *Kavgam*'da bu küçük çaplı tarihî olayı yazarken Hofbräuhaus mitinginin son derece hayati bir öneme sahip olduğunu ifade ediyordu. Ne var ki o zamanlar mitingin bu kadar önemli olduğunu düşünen pek yoktu: Münih

Deutsche Arbeiter-Partei (D. A. P.)
Ortsgruppe München
Abteilung:

Mitgliedskarte

für Herrn Adolf Hitler Lothstr. 29

München, den 1. Jan. 1920

Nr. 555

Für den Arbeitsausschuß: Drexler

Schriftwart

Diese Karte gilt als Ausweis bei geschlossenen Versammlungen

Yukarıda: Nazik bir devlet adamı görüntüsü veren Hitler 1921 yılına ait olan bu fotoğrafta tepeden tırnağa bir politikacı imajı çiziyor. Ne var ki, kısa süre içinde bu "nazik" imajını değiştirecekti.

Sağda: Hitler'in 1920 tarihli DAP üye kartı. Burada 555. üye olarak görülen Hitler tartışmasız 1 numaralı üye olana kadar çabalamaktan vazgeçmeyecekti.

1919 yılında çekilen ve Hitler'e ilişkin bilinen ilk video kaydından bir kesit. Görüntüde Hitler bir DAP gösterisini yönetirken görülüyor.

basınında bile olay neredeyse bahsedilmeden geçilmiş ancak Hitler gerçeklere pek de aldırış ediyor gibi görünmüyordu. Hayaller dünyasında ve Wagnervari fantezinin etkisi altında Almanların çok büyük bir çoğunluğunun kendi gibi düşündüğünü zannediyordu. Öyle ki, kendini herkesin üstünde görüp kaderinde liderlik yapmak olduğuna ve insanların onu takip etmesi gerektiğini inandı. Demokrasiyi küçümseyen görüşlerini de saklama gereği duymadı. *Kavgam* gibi herkesin ulaşabileceği bir söylevde bile bunu dile getirdi. "Kitlelerin kavrama kabiliyeti çok kısıtlıdır. Kitlelerin zekâ seviyesi düşüktür ancak unutma becerileri bir o kadar güçlüdür."

Bu, halkını yönetmeyi ümit eden biri için nahoş bir düşünceydi ancak Hitler'in kim olduğuna dair bize çok önemli bir ipucu veriyor. Ahlaken zayıf ama zeki olması, karanlık bir karizmaya, üst düzey bir hitabete ve son derece acımasız bir karaktere sahip olması inanılmaz seviyedeki hırsını ve nihai yükselişinin önemini açıklamaya yetmiyor. Dâhiliğe en yakın karakter özelliği muhtemelen propagandanın önemini derinden ve görünüşe göre içgüdüsel olarak anlaması ve propagandanın nasıl işlediğini net bir biçimde kavramasıydı. Dolayısıyla, Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın savaş boyunca yürüttüğü propaganda yöntemine öfkeliydi. Ona göre, Almanya fazla ılımlı ve fazla alelade bir propaganda yürütmüştü. Alman propaganda mekanizması her iki tarafın da hatalarını ve kinciliğini kabul eder mahiyette oluşturulmuştu. Fransız ve İngiliz propagandası ise, tam aksine, bir taraftan "Hunların yaptıklarına benzeyen" zalimlikleri, diğer taraftansa İtilaf Devletlerinin kahramanlıklarını içeren sürekli bir yalan hikâye akımını sürdürmüştü.

ESRARENGİZ SEÇENEKLER

Anton Drexler ve Karl Harrer, Radikal Sağ siyasetin DAP tarafından da temsil edilen "sokak" kanadı ile Thule Tarikatı tarafından temsil edilen gizli bir dünya arasında bir köprü kurdu. Adını, Klasik Yunan efsanesinde, kuzeydeki efsanevi bir ülkeden alan bu tarikat, Almanya'nın Nordik ve Aryan geçmişini yüceltmesine karşın tarikat üyeleri, kuzeyde yeşerdiğine inandıkları bu özelliklerin artık var olmadığına inanıyordu.

Geleneksel etnograflar çok uzun zamandır (iddialarını temellendirerek) gerçek Aryanların Orta ve Batı Asya'dan geldiğini iddia ediyordu. Almanya'nın yeni mistik kuşağına göre ise Aryanların "Doğu'ya ait" kökenlere sahip olması kabul edilemezdi. Bu sebeple kuzey Avrupa milletlerinin Hyperborea olarak anılan kadim bir ırktan geldiğini ispatlamak için kapsamlı teoriler geliştirdiler. Bu ismi kullanarak, "Kuzey Rüzgârının Uzak Yakası"na ait olan köklerine atıfta bulunuyorlardı.

Bugün kulağa ne kadar gülünç gelirse gelsin savaş sonrası dönem için bu, son derece rağbet gören bir iddiaydı. Bu popülerlik Almanya'yla sınırlı olmadığı gibi sadece eğitimsiz insanlar arasında da yaygın değildi: İddiayı destekleyenler arasında Arthur Rimbaud (1854–91) ve William Butler Yeats (1865–1939) gibi yazarlar da vardı. Medeniyetin yokuş aşağı yuvarlandığı hissiyatı, düşünürleri muhtemel alternatifleri ya da doğaüstü gerçeklikleri keşfetmeye itiyordu. Savaşın sonucu olan kitlesel yas, falcılık ve öte âlemcilik çılgınlığını körüklemişti çünkü bunlar ölülerle iletişim kurmayı vadediyordu. Rudolf Hess (1894-1987) ve Alfred Rosenberg (1893-1946) gibi geleceğin önemli Nazi üyeleri Thule Tarikatı'nın aktif üyeleriyken başka önemli isimler de topluluğun toplantılarına katıldı ya da bu toplantılarda konuşmalar yaptı. Bununla birlikte Hitler'in tarikata üye olduğuna ya da toplantılarına katıldığına dair elde kanıt bulunmuyor.

Merkezinde gamalı haç bulunan Thule Tarikatı'nın amblemi mistik felsefe ve şiddetin neredeyse birbirine karıştığı bir hareketi simgeliyordu.

Üzerine Hitler tarafından "Hofbräuhaus'tan sevgiler" yazılmış olan bu kartpostal Hitler'in ilk zamanlarda elde ettiği en önemli zaferlerden birinin gerçekleştiği yerden gönderilmiş.

Alman propagandasının etkisizliği sadece idari değil aynı zamanda çok büyük bir ahlaki başarısızlıktı. Hitler propaganda görevinde olanlar tarafından da büyük bir ihanete uğradıklarını hissediyordu. Hitler'in diktatörlüğünü bu denli güçlü kılan şey iletişim araçları üzerindeki hâkimiyeti ve kendini mevcut her olayın "anlatıcısı" yapma becerisiydi.

İNTİKAM DUYGUSUNU KÖRÜKLEYEN VERSAY

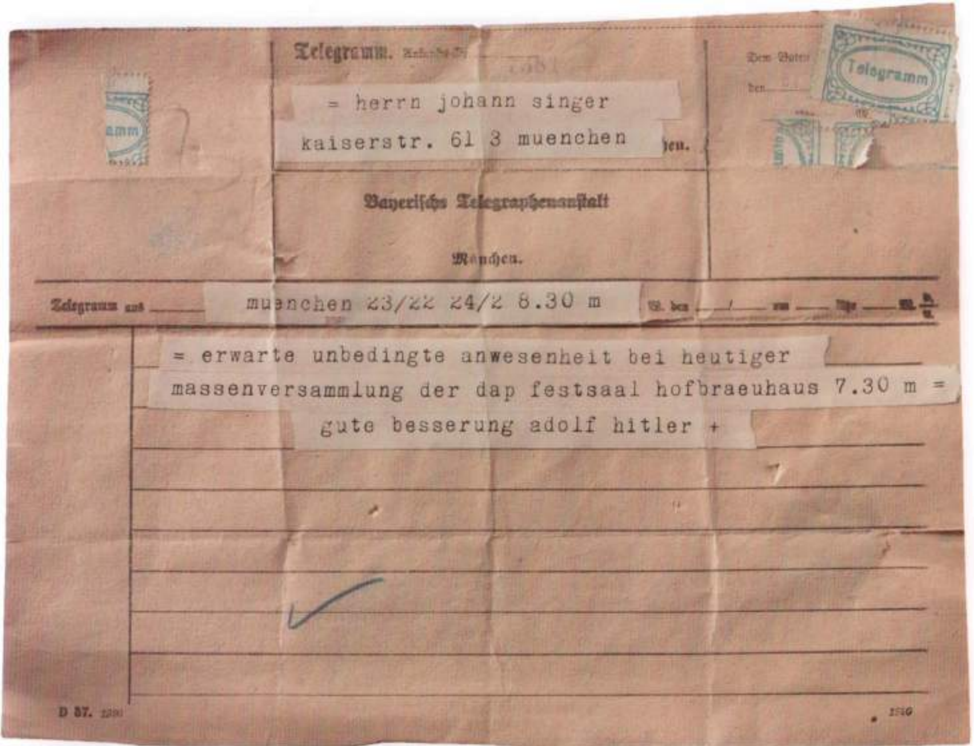
Almanya'nın mağlubiyeti, bilhassa süreç boyunca çekilen çileler göz önüne alınırsa genel kitle üzerinde apaçık bir şekilde yıkıcı oldu. Ne var ki insanlar kendilerini çabuk toparlarlar ve geçmişte yaşanan felaketlere takılıp kalmaktansa kısa süre içinde geleceği düşünmeye başlarlar.

Muzaffer İtilaf Devletleri içinse Almanların kendilerini hemen toparlaması kabul edilemezdi. Bu büyük saldırgan (Almanya'yı öyle görüyorlardı) neden cezalandırılmayacaktı? Almanya uluslararası anlamda bir köpek

CİNSİYETÇİ GÜNDEM

Demokrasi daima sınırlıdır: Bütün kararları tüm insanlara soramayız. Halk tarafından yönetilen, halka çalışan ve halkın sahip olduğu bir hükûmet gerçekçi olarak bir noktaya kadar işleyebilir. Demokratik "irade" derken, genel anlamda ve hatta mecazi anlamda konuşuyoruz. Modern demokrasiler, işleri sürdürme ve gerekenleri yapmada halka danışma ve pratik ihtiyaçlar arasında kurabildikleri en iyi köprüyü kurarak iyi kötü idare ediyorlar. Ne var ki hem Solcu hem de Sağcı radikaller için demokrasinin sınırlı olması durumu demokrasi kavramının zihni uyuşturan bir yalan olduğuna kanıt olarak gösteriliyor. Lenin'in liberalizmi ve liberalizmle gelen yere göğe sığmaz özgürlükleri küçümsediği çok iyi bilinir. Ona göre önemli olan burjuva bireyselciliği değil işçi sınıfıdır. Hitler içinse önemli olan tam aksine Almanya'dır *–über alles* (her şeyin üstünde)– ve ülkenin vatandaşları ülkeye hizmet etmek için vardırlar. Tam da bu noktada Sol'un anti demokratik elitizmi ile Sağ'ın Hitler tarafından desteklenen antidemokratik elitizmi arasındaki farklardan birini görüyoruz. Her ikisi de "halkın" siyasi gücünü harekete geçirdiğini iddia etmişti. Sol görüşte işçi yığınları, yararlanılması ve bir lider tarafından yönlendirilmesi gereken başıboş ve erkeksi bir güç kaynağı olarak görülüyordu (Parti posterlerindeki kaslı ve yumruk yapılmış el selamlarının sebebi budur).

Hitler açısından ise, tam tersine, halk "doğuştan ve karakter olarak öyle kadınsıdır ki halkın düşüncelerini ve hareketlerini dengeli bir mantıktan ziyade duygular ve sezgiler yönetir." Halk, tıpkı evin kız çocuğu ya da hanımı gibi yol gösterilmeli ve daha üst bir erkeksi irade tarafından yönlendirilmelidir. Bu düşünce en nihayetinde Hitler'in *Führer* olmasıyla somutlaşacaktı. Geriye dönüp bakıldığında Nietzsche'nin "Üstün İnsan" felsefesine ait olan fırsatçı evlilik kavramı ve çağ dışı evlilik değerleri son derece gülünç gelebilir ancak bunlar Hitler ve yandaşlarının söylemlerine son derece yakınlık arz ediyordu.

Telegramm.

= herrn johann singer
kaiserstr. 61 3 muenchen

Bayerische Telegraphenanstalt
München.

Telegramm aus muenchen 23/22 24/2 8.30 m

= erwarte unbedingte anwesenheit bei heutiger
massenversammlung der dap festsaal hofbraeuhaus 7.30 m =
gute besserung adolf hitler +

D 37.

Hitler'in DAP aktivisti Johann Singer'a Hofbräuhaus'daki büyük mitingin tüm ayarlamalarını yapması için gönderdiği telgraf.

kulübesine hapsedilmişti ve orada kalmalıydı. Paris'in uzağında, Versay'da barış müzakerelerini yürütenler de bu doğrultuda hareket ettiler.

28 Haziran 1919 tarihinde imzalanan antlaşmada nihai kararın cezalandırmaya yönelik gayesi ayan beyan ortadaydı. Almanya sadece silahsızlandırılıp kazanan ülkelere toprak vermeyecek aynı zamanda yaklaşık 130 milyar Mark da savaş tazminatı ödeyecekti. Almanya'ya yapılan muamelenin sertliği görünüşe göre İtilaf Devletleri arasında bir ikiliğe de yol açmıştı. Fransız tarafından bir kısım (belki de anlaşılır bir şekilde) Almanya'yı neredeyse çorak bir araziye çevirmek isterken diğerleri daha bağışlayıcı bir çizgide duruyordu.

Diğer kanadın bu yönde bir tutum takınmasına getirdiği açıklama ise yüce gönüllü olduklarını göstermek kadar faydacı bir amaçlarının da olduğuydu. İlk olarak Almanya'nın yeniden milletler topluluğuna dâhil edilme şansını yaratmak; ikinci olarak da Almanya'nın toparlanma ve barışı koruma çabasını anlamlı ölçüde teşvik etmek istiyorlardı. Bununla beraber, anlaşılan o ki, Almanlar ülkelerini yeniden inşa etmek için ne kadar çalışırlarsa çalışsınlar, durumu ilerletmede bir arpa boyu yol kat edemiyorlardı. Ne kadar kararlılıkla çabalarlarsa çabalasınlar bitip tükenmek bilmeyen savaş tazminatı yüzünden ilerleyemiyorlardı. O halde neden çalışsınlardı ki? Neden yatırımlar yapsınlar, neden hiç gelmeyecek bir gelecek için uğraşsınlardı? Almanya ekonomik olarak tam anlamıyla çamura saplanmıştı.

UÇLARA YÖNELİM

Genel kanı odur ki, Versay Antlaşması, Almanya için ve en nihayetinde tüm Avrupa için bir yıkım olmuştur. Bu antlaşma, Almanya'nın omuzlarına savaş tazminatının sebep olduğu ekonomik yükten daha ağır bir yük yükledi; o da, antlaşmanın ülke anayasasına karşı halkı güvensizliğe sürüklemesiydi. Yasaları uygulamaya ve ılımlı ve uzlaştırıcı bir istikamet çizmeye çalışan mevcut siyasi partiler zaten var olan yoksulluk ve acıdan farklı olarak bir şey vadetmiyorlardı. İmkânsız şartlar altında ülkesinin yükümlülüklerini yerine getirmesine yardım etmek için ellerinden geleni yapan düzgün ve ılımlı milletvekilleri "peki efendim politikacıları" denilerek alaya alınıyor ve yabancı güçlerin evcil hayvanları olarak görülüyorlardı.

İşlerin yoluna girmesi konusunda sabırsızlık gösteren halk Sağ ve Sol'un kestirme çözümlerini büyük bir şevkle dinledi.

İşlerin yoluna girmesi konusunda sabırsızlık gösteren ve mevcut partilerin siyasi ufkun uzak noktalarındaki vaatlerinden ümidini kesen halk Sağ ve Sol'un kestirme çözümlerini büyük bir şevkle dinledi. Sosyalistler, "kapitalizmin başını ezin ve tüm acılarınız son bulsun" derken

Fransa'nın 1789'dan önceki *eski rejiminin* ihtişamı sürerken Avrupa barışı tarihe gömüldü. Versay Antlaşması gelecekte çatışmaları kaçınılmaz hale getirecekti.

Naziler, "liberal yapılara ve yabancı baskıcılara başkaldırın" diye çağrıda bulunuyordu.

ANTİSEMİTİST UVERTÜR

Alman toplumsal yaşamında önemli ve uğursuz bir yer tutan Yahudiler de elbette sorunun bir parçası olarak görülüyordu. Bununla beraber antisemitizm yeni değildi. Avrupa tarihinde Orta Çağ'a uzanan bir tarihe sahipti. Ama gene de "Nihai Çözüm" göz önüne alınırsa antisemitizmin Hitler'le ilişkilendirilmesi şaşırtıcı da değildir. Çünkü antisemitizm bu kez farklı bir gelişim arz ediyordu. Viyana yıllarında Hitler'in Yahudilerle kurduğu düşünülen arkadaşlığın önemi çok abartılmamalıdır. Bu türden bir arkadaşlık ilişkisi o dönem Orta Avrupa toplumunda var olan ön yargı ile bir arada varlığını sürdürüyordu. Gene de Yahudi düşmanlığının o zamanlar Hitler'in siyasi düşünce yapısının merkezinde, sonradan olacağı şekliyle yer aldığına dair elde herhangi bir kanıt bulunmuyor.

Hitler, 1920'lerdeki söylemlerinde kadim günah keçisini bir kere daha hedef gösterdi. Irk teorisindeki gelişmeler ile ekonomik ve ideolojik alanlardaki gelişmeleri açıklamak için asırlık klişelere yeniden değindi. Hitler ve Nazilere göre Yahudiler kozmopolitliğin beden bulmuş haliydi. Kökenleri belli olmadığı gibi paraya tapma konusunda da sınır tanımıyorlardı. Bu iki özellikleri bir kısır döngü içinde bir noktaya kadar birbirini izliyordu: bir vatanlarının olmaması onları bulundukları ülkeye sadakatle bağlanmaktan alıkoyuyordu ve bulundukları ülke ne kadar sömürme imkânı tanıyorsa o ülkeye ancak o kadar ahlaki duygu besliyorlardı. Para kanallarını sımsıkı tutup hiçbir acıma göstermeden bu kanalları tüm güçleriyle kendilerine çeviriyorlardı.

Yüzlerce kuşağın sürgün edilmesinden kaynaklanan bu içgüdüsel enternasyonalizm, Yahudilerin hiç çaba göstermeden modern dünyanın iki büyük kötülüğü arasındaki zıtlıkları bünyelerinde barındırmalarına yol açtı. Aralarındaki farklılıklara rağmen hem kapitalizm hem de komünizm milletleri, yaşamı ve "küçük insanın" refahını umursamıyordu. Her ikisi de Hitler için nefret ifadesinin karşılığını oluşturuyordu. Ayrıca ikisi de Yahudilerin kontrolünde bulunuyordu. Yahudiler hem bankaları ve finans kurumlarını ellerinde tutuyor hem de o dönem için dünyayı tehdit eder hale gelen Rusya'daki Bolşevik Devrim'in ana aktörü konumunda bulunuyorlardı. Hitler, "Yahudiler Almanya'nın altını oyuyor" diyordu. Toplumdan "uzaklaştırılmalıydılar"; buna ilaveten, Hitler, çoktan Yahudilerin tutuklanıp hapse atılmaları için çağrıda bulunmaya başlamıştı bile.

Hitler, antisemitist görüşlerini kaygı verici bir biçimde soykırıma yakın ifadelerle aktarmaya başlamıştı. "Parazit ve bakterilerle baş etmenin en iyi yollarını konuşmuyorsunuz" diye çıkışırken. "Bunlar en çabuk ve en etkili şekilde yok edilmelidirler." diyordu. Yahudilerin toplum içinde zehirli bir mevcudiyetleri vardı. Hitler, "Onlar ırksal anlamda bir verem hastalığıdır" diye yakınıyor ve "Yahudiler uzaklaştırılmalıdırlar." şeklinde devam ediyordu.

ÖNDERLİK ETMEK

Öfkeli yurtseverliğin yükselişi; iradeden yoksun politikacıları ayrı ayrı bol keseden suçlama; anti-komünizmin sıçrayışı; antisemitist öfkenin artışı. .. Hitler'in söylemleri saldırgan mahiyette olsa da birahane mitinglerinde yaptığı konuşmalarda

Karşıda: Fotoğrafta, 1920'lerin başında bir Yahudi'nin polisler tarafından rahatsız edilmesine gülen insanlar görülüyor. O tarihlerde Antisemitizmin yükselişi çoktan başlamıştı.

KABARE'DEN BİRAHANEYE

Çoğumuz için Weimar Almanyası'nın çöküşü ve cüretkârlığı en heyecan verici şekilde İngiliz yazar Christopher Isherwood'un (1904-86) çalışmalarında ya da genel itibariyle bu eserlerin temel alındığı Brodway gösterisi olan *Cabaret*'te (1966; Gösterinin filmi ise 1972'de çıkmıştır) hayat bulur. Alışılageldik şekilde Yahudilerin sahip olduğu ve Yahudilerin performans sergilediği kabarelerde ırka ve cinselliğe ilişkin tabularla alay edilirdi; bilgiç ve rafine müşterileri eğlendirmek için toplumun en kutsal kaideleri üzerinden biçimsiz şakalar yapılırdı. Dürüst ve kanunlara saygılı vatandaşlar doğal olarak bu tür yerlerden uzak dururdu. Onlar, sıradan, küçük barlara ve sayılara giderek artan bira işletmecilerinin açtığı büyük "birahanelere" giderlerdi. Kalabalık bar kısmı, küçük duvar içi girintileri ve kuytu köşeleriyle geleneksel bar konseptinden farklı olan bu birahaneler, binlerce insanın bir araya gelerek, içki içip şakalaştığı ve şarkılar söylediği devasa mekânlardı.

"ALPLERİN GÜNEYİNDEN GELEN BÜYÜK ADAM"

İtalya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki rolü karmaşıktı. Almanya, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı Türkiyesi ile "İttifak Devletleri" grubunu oluşturan İtalya, savaşa katılma durumu söz konusu olduğunda diğerlerinin kararına uymadı. 1915 yılının bahar mevsiminde ise taraf değiştirmek suretiyle İtilaf Devletleri tarafında savaşa katılacaktı. Savaşın sonunda da kazananlar arasında yer aldı. Ne var ki kendini galip bir devlet gibi hissetmiyordu. Çünkü ekonomisi bitkin düşen İtalya bir ödül elde etmek için bir hayli mücadele etse de Versay Antlaşması'ndan sonra toprak taleplerine kulak asılmadı.

Akabinde yaşanan siyasi kutuplaşma kaçınılmazdı: Sınai ve tarımsal sıkıntılar söz konusuydu; şehirli orta sınıf ve kırsal kesimin toprak sahipleri tepkiliydi. Ayrıca liberal hükûmet bu iki grubun kıskacı altındaydı. Gazeteci ve eski bir sosyalist olan; aynı zamanda İtalya'nın bu "emperyalist" savaşa katılmasını eleştirdiği için hapis de yatmış bulunan Benito Mussolini (1883-1945) eski yoldaşlarıyla birlikte Sol cenahta yer alıyordu. 1919 yılında kurduğu Faşist Parti, ismini, antik Roma'da düzeni sağlayan *aediles*'lerin otorite sembolü olarak kullandıkları *fasces*'ten (bir balta ve bu baltaya bağlanmış bir demet değnek) almıştı.

Faşizmin tüm cazibesi otoriter bir rejim olmasında yatıyordu ve Mussolini'nin *Il Duce* (Lider) olarak kurduğu kişisel hâkimiyet faşizmin verdiği mesajın temelini oluşturuyordu. Faşizm sadece apaçık bir şekilde değil aynı zamanda estetik olarak da otoriter bir rejimdi – ya da faşizmin destekçileri olan kara gömlekli genç erkekler köy meydanlarında ve şehir sokaklarında kasıla kasıla yürüdüğü için böyle görünüyordu. Olay, 1922 yılının 27 Ekim akşamı on binlerce *Camicie Nere*'nin ("Kara Gömlekliler") başkentte bir araya gelmesiyle daha da ciddi bir hal aldı. Hükûmet III. Victor Emmanuel'e olağanüstü hâl ilan etme talebinde bulunduysa da kral bu teklifi kesin bir şekilde reddetti. Bunun üzerine, Avrupa'nın ilk faşist diktatörlüğünü kurmak ve Hitler'in de takip edeceği siyasi bir yol haritası çizmek için kapılar Mussolini'ye açılmış oldu.

Mussolini'nin Roma Yürüyüşü, Hitler'e gövde gösterisinin gerçek gücü nasıl getirdiğini gösterdi.

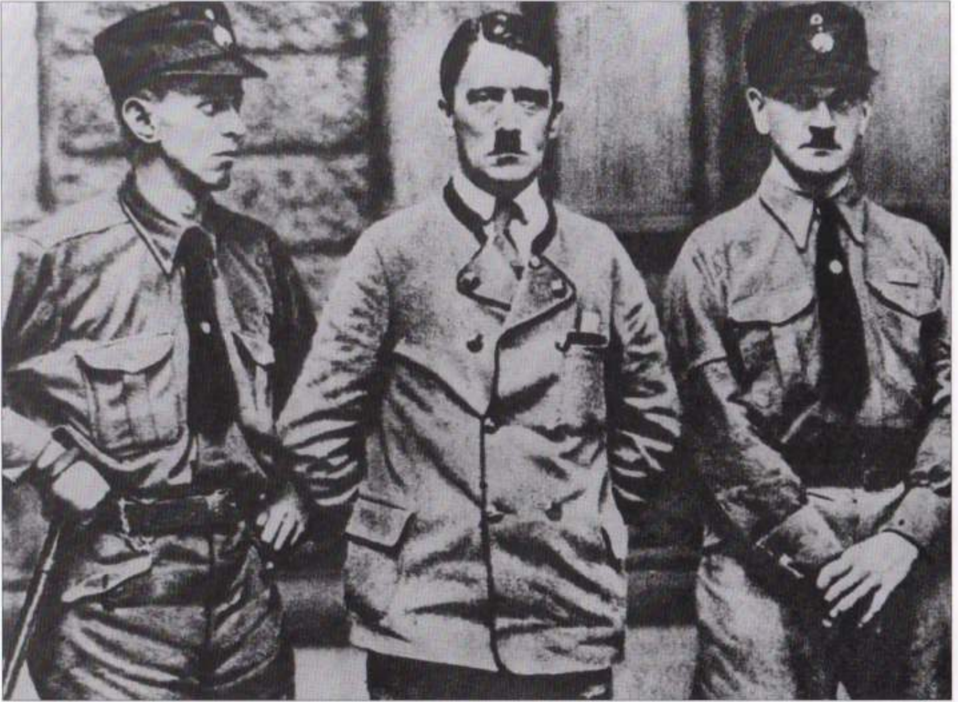

Hitler ve destekçileri çelenk bırakılmış bir savaş anıtının önünde görülüyor, 1920 civarı. Naziler, geçmiş dönemin kahramanlarının cesaretlerini sahiplenirlerdi.

her şey yolunda gitti. Haftalar ve aylar geçerken kendisi Radikal Sağ cenahın bilinen yüzü haline geldi. NSDAP içinse ana unsurdu. Ancak şimdilik olaylar belli bir istikamete doğru gidiyor gibi görünmüyordu. Hitler, heyecanı ve duyguları körüklüyordu ama nihai istikameti belirlemiş değildi. Tutturduğu hipnotize edici ritmiyle vatandaşları harekete geçiren bir "davulcu" olmaktan başka şahsi bir hırsı olmadığını tekrarlarken o zaman için doğru söylemiş gibi görünüyor.

Ne var ki 1921 Yazı'nda, parti içindeki aykırı görüşlüler Hitler'in Dietrich Eckart ile birlikte Berlin'den ayrılışını fırsat bilip Alman Sosyalist Partisi (DSP – isminin aksine bu parti de Radikal Sağ cenahta yer alan bir partiydi) ile birleşmeye çalıştılar. Hitler ise gücü tamamen ele geçirmek için bu krizden yararlandı. Gücü ele geçirmek hep aklında olan bir şey miydi yoksa bu ani gelişme sonucu planlamadan yaptığı bir hamle miydi, bilmemiz mümkün değil ancak Drexler'a tehditkâr bir tavırla kendi liderliğine boyun eğmesini, aksi takdirde partiden istifa edeceğini söyledi. Böylece DAP'nin ilk kurucusuna başka seçenek bırakmadı çünkü Hitler, partinin geleceği için kendini öyle merkezi bir noktaya yerleştirmişti ki Drexler'ın Hitler'in gitmesine müsaade etmesi mümkün değildi.

Artık parti içindeki tüm gücü elinde tutan Hitler, Benito Mussolini'nin giderek dikkat çekmeye başladığı İtalya'yı göz önünde bulundurarak kendine ait daha büyük güç fantezilerinin fitilini ateşledi. *Il Duce*'nin[22] "Roma

1923 yılına ait bu fotoğrafta Hitler, yanında duran iki Kahverengi Gömlekli ile birlikte görülüyor. Hitler gerçek gücü yönetmeye bu tarihlerde başlamıştı.

Yürüyüşü"ne[23] hayranlık besliyordu. "Onunla kıyaslandığında bizim sözde politikacılarımız ne kadar da zavallı ve bodur görünüyor" diye gözlemliyor Hitler. "Hoyrat kibirleriyle kendilerinden binlerce kat daha büyük olan bu adamı eleştirme cüretini gösterdiklerinde insan nasıl da nefretle doluyor ve tüm bunların yaklaşık yarım yüzyıl önce Bismarck'ın lider olarak görüldüğü bir ülkede yaşanıyor olduğunu düşünmek ne kadar da acı veriyor."

GÜCE GÖRE SİYASET

Mussolini'nin Roma Yürüyüşü sıradan bir hükûmet darbesi değildi. Kara Gömlekliler gücü kendileri için ele geçirmiş değillerdi. İtalya'nın başkentinde yaptıkları şey yalnızca bir gövde gösterisiydi. Ancak bunun yanında şu da açıklığa kavuşmuştu ki, mesele siyaset olduğunda asıl önemli olan şey güç algısıydı. Hitler ise *Il Duce*'yi örnek alarak, kendi paramiliter *Fırtına Birlikleri* (SA) için gerçek bir paramiliter "bakış" geliştirmişti bile. Yahudilerin tozunu attırmak ve Solcu düşmanlara karşı Nazi mitinglerinin güvenliğini sağlamak için üniformalı holiganlar olmazsa olmazdı. Bu "Fırtına Birlikleri" neredeyse tam anlamıyla Mussolini'nin *Camicie Nere*'siydi. Aralarındaki tek fark Almanların siyah yerine kahverengiyi seçmeleriydi.

Bu paramiliter temelli moda Hitler'in genç erkek destekçilerinin erkeksi fantezilerini okşamasının yanında sıradan vatandaşların çoğu için de ilgi çekiciydi. Parlamenter siyasetin acizliği ve sürekli yaşanan grevlerle felç kalan ekonomik durum "işleri yoluna koymak" için kararlı bir şekilde hareket edecek bir siyasi hareket isteğini

Karşıda: 1922 yılındaki grevler açık bir şekilde Sol cenahın güç gösterisi olsa da Hitler ve Kahverengi Gömlekliler'e etki kurma fırsatı yarattı.

719

Karşıda: Ludendorff'un Hitler'e destek vermesi pek çok Alman için şaşırtıcı bir gelişme olsa da Ludendorff da tıpkı Naziler gibi ülkesinin ihanete uğradığı görüşündeydi.

körükledi. İlginç bir şekilde, Almanya'nın mağlubiyetinden dolayı suçlanmayan tek kurum orduydu. Pek çok kişi ülkeyi kaostan kurtaracak şeyin militarizm olduğunu düşünüyordu. Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki, SA gerçek askerlerden oluşmuyordu. Ancak bir kere daha görüyoruz ki asıl önemli olan şey algıdır. Mussolini, dikkat çekici bir gösterinin iyi bir şekilde yönetilmesinin gerçek gücü getirdiğini kanıtlamıştı. Hitler de aynı şeyi yapması gerektiğini anladı.

ACIMASIZ GERÇEKLER

Bu türden hamlelerin dikkatleri üzerine çekmesi pek de şaşırtıcı değildir çünkü şu aşamada Alman yaşamını güvence altına alacak en ufak bir gelişme söz konusu değildi. 1922'nin sonlarına doğru "*peki efendim*" politikacılarının etkisizliği iyiden iyiye kendini göstermeye başladı. Aralık ayında Almanya; Fransa ve Belçika'ya yapmakla yükümlüğü olduğu kereste ve kömür sevkiyatını gerçekleştirmedi. Bu iki komşu ise öfkelerini, askerî birliklerini Almanya'nın Ruhr bölgesine göndererek gösterdi. Bu hareket Almanlar için çok aşağılayıcıydı. Weimar Hükûmeti'nin bu büyük maden ve sanayi bölgesindeki halka derhal pasif direniş gerçekleştirme çağrısında bulunmasının ardından bölge halkı tepkisini çarpıcı bir şekilde ortaya koydu. İnsanlar haftalarca ve hatta aylarca grev yaptılar.

MÜNİHLİ PUTZİ

O dönemler Adolf Hitler'in en yakın arkadaşlarından biri Alman-Amerikan kökenlere sahip yayıncı Ernst Hanfstaengl'di (1887-1975). Daha ziyade "Putzi" olarak bilinen Hanfstaengl Münih'te doğup büyümüştü. Gençlik yıllarını ise annesinin ülkesi olan Birleşik Devletler'de geçirdi. Amerika'dayken Harvard Üniversitesi'nde öğrenim gördü ve buradan 1909 yılında mezun oldu.

Babasının yayınevinin New York şubesinin başına geçen Putzi o zamanlar henüz senatör olan Franklin D. Roosevelt (1882-1945) ve bohem yaşamı süren ve daha sonra nişanlanacağı yazar Djuna Barnes (1892-1982) gibi gelecek vadeden isimlerle tanıştı. Gelgelelim, Amerika'daki Alman karşıtı bakış açısına öfkeliydi ve bu sebeple işini bırakıp Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanya'ya döndü.

Gene de Amerikalı dostlardan yoksun değildi. 1922 yılında Hitler'in konuşmasını dinlemeye diplomat bir arkadaşının ısrarı üzerine gitmişti. Ancak konuşmayı dinlemesiyle fikirlerinin değişmesi bir oldu ve geleceğin diktatörü ile kısa sürede arkadaş oldular. Bununla beraber Nazilerin iktidara gelmesinin ardından Joseph Goebbels'le (1897-1945) birbirlerine düşman oldular. En nihayetinde suikasta uğrayacağına inandığı için kaçtı. İngilizler tarafından tutuklanan Putzi, İkinci Dünya Savaşı yıllarını gözaltında geçirdi. En sonunda salıverildi ve Almanya'ya iade edildi.

Alman-Amerikan kökenlere sahip Ernst Hanfstaengl birkaç yıl boyunca Hitler'e bir hayli yakındı – ve daha geniş bir siyasi dünyaya açılmada Hitler için önemli bir köprü görevi görüyordu.

Gelgelelim gösterdikleri tepkiden dolayı duydukları tatmin duygusu kısa ömürlü oldu. 1923 yılı devam ederken Almanya, millî gururunun dışavurumunu her ay çok daha ağır ödemeye başladı. Eylül ayına gelindiğinde direniş hareketi, günlük 40 milyon Mark ekstra ödemeye mal oluyordu. Üretim yapmayan grevdeki işçilere ödeme yapmak için sürekli daha fazla para basan Cumhuriyet, hiperenflasyonu tetikledi. Bir somun ekmeğin fiyatı 200.000.000.000 Mark'a kadar yükseldi.

MÜNİH KALKIŞMASI

Hitler, tüm bunları göz önünde bulundurarak tarihe "Birahane Darbesi" olarak geçecek eylemi planlamaya başladı. Giderek artan hırsı ve ikna etme becerisi, saygın bir general olan Erich von Ludendorff'u (1865-1937) saflarına katma başarısıyla daha da net olarak görülecekti. Ludendorff'un, Almanya'nın "sırtından hançerlendiği" için yenildiğini ileri süren teoriyi milliyetçi duygularla ateşli bir şekilde savunduğu biliniyordu. Bu yüzden, ideolojik açıdan bakıldığında Ludendorff'un Hitler'e katılması pek de şaşırtıcı değildir. Ayrıca kendisi ülke çapında bilinen ve genel olarak saygı duyulan biriydi. Ludendorff'un desteğine sahip olmak Hitler için büyük bir başarıydı.

Siyasi statükoya ya da ülkenin ekonomik durumuna öfke besleyen tek kişi ne Hitler ne de von Ludendorff'tu. Almanya'nın her yerinde muhafazakârlar öfkeden köpürüyordu. Muhafazakâr Eyalet Temsilcisi Gustav Ritter von Kahr (1862-1934) yönetimi altındaki Bavyera, Cumhuriyet'ten ayrılma sinyalleri veriyordu. Kahr, bu ayrılık arzusunu körüklemek için 8 Kasım akşamı Münih *Bürgerbräukeller*'de –büyük toplantılar yapmak için kullanılan büyük bir birahane– devasa bir miting yapacağını duyurdu.

Yürüyüşün başlamasının ardından olaylar kontrolden

Adolf Hitler, *Münih Kalkışması*'nın planlayıcılarından olan Alfred Rosenberg (solda) ve veteriner Friedrich Weber ile birlikte görülüyor.

Kasım 1923'de Münih Kalkışması'ndan hemen önce cüretkâr Fırtına Birliği mensupları harekete geçmek için işaret bekliyor.

çıktı. Hitler, 600 Fırtına Birliği mensubunun önünde yürüyüşe geçtiğinde olay çok daha büyük bir şeye dönüştü. Bavyera'nın ayrılık hareketinden tatmin olmayan Hitler ve destekçileri (aralarında Hermann Göring ve Rudolf Hess de vardı) "ulusal çapta bir devrimden" azına razı gelmemekte kararlıydı. İlk etapta olayları sağlam bir siyasi destek ve askerî bir güç olarak gören von Kahr, Nazilerin coşkusunun ne boyutta olduğunu görünce hemen geri adım attı ve desteğini geri çekti.

Hitler, 600 Fırtına Birliği (SA) mensubunun önünde yürüyüşe geçti.

KALKIŞMA BAŞARISIZ OLUYOR

Hitler, Mussolini'ninkine benzeyen tarzda, Berlin'e yapacakları bir yürüyüşe katılmaları için herkese çağrı yaptı. Berlin'de hükûmeti istifaya zorlayıp iktidarı ele geçireceklerdi. Yakınlarda bulunan bir askerî kışlaya kadar geldiler. Bir polis merkeziyle birlikte burayı da işgal edip kendilerini zafere taşıyacak olan güç yolculuğunun bir sonraki aşaması için silahlandılar.

Gelgelelim ertesi sabah her şey aşağılayıcı bir şekilde son bulacaktı. Grup, hükûmet güçleri tarafından kuşatıldı. Bunun üzerine insanlar dağılarak kaçtı. Bu, hiç de Hitler'in vadettiği gibi kahramanca bir vuruşma değildi. Hatta can kaybı yaşanmasaydı neredeyse gülünç bir olay olarak bile anılabilirdi ancak Nazi karargâhına yaptıkları saldırıda 4 polis hayatını kaybederken askerlerle yaşanan kısa çatışmada 16 Nazi üyesi yaşamını yitirmişti.

Hitler, arkadaşı ve aynı zamanda kalkışmanın planlayıcılarından olan Ernst Hanfstaengl'in evinde saklanırken yakalandı ve tutuklanarak vatana ihanetten mahkeme önüne çıkarıldı. Devleti yıkma girişiminden suçlu bulunarak beş yıllık hapis cezasına çarptırıldı ve cezasını çekmek üzere Münih'in dışındaki Landsberg Hapishanesi'ne gönderildi. Av mevsimi başlamıştı.

BÖLÜM 5

KAVGAM, BAŞARIM

Münih Kalkışması'nın sonu fiyasko oldu; Berlin'e Yürüyüş karanlık bir akıbete uğramıştı ancak Hitler'in arzusu kararlılıkla (ve belki de delice) ışıldamayı sürdürüyordu. Şu an için olumsuzluklar ciddi boyutta olsa da başarısızlığı bir kenara bırakıp yola devam edebilme becerisi Hitler'in nihai zaferinin temelini oluşturacaktı.

Hitler'in, Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesine verdiği tepki son derece abartılı olsa da yersiz değildi. Yaşananlardan dolayı ülkesinin küçük düştüğünün farkındaydı. Bununla beraber abartılı tepkisi, kişisel yanılgısının ne seviyeye geldiğinin de bir ölçütüydü. Öyle ki, tutuklanmasını ve hapse atılmasını bir tür kahramanca zafer olarak gördü. Hatta bu durumu, neredeyse komik bir şekilde kendini yücelterek *Kavgam* ismini verdiği kitabında yazıya dökecek kadar değerli görüyordu. 1925 yılında ilk kez yayımlandığında (kitabın ikinci kısmı bir sonraki yıl yayımlanacaktı) bu ucuz atıp tutmaları çok az kişi tarafından okunacaktı ancak birkaç yıl içinde Hitler iktidarı ele geçirecek, kitabı da en çok satanlardan biri olacaktı.

Karşıda: Führer bir geyik yavrusunu beslerken görülüyor: Holokost'un gelecekteki mimarı burada sevgi dolu, babacan ve el değmemiş Alman doğasının koruyucusu görüntüsü çiziyor.

ÜNLÜ ATALAR

Ostrogotların Kralı Theodoric tarafından 524 yılında Konstantinopolis'te (İstanbul'da) hapse atılan Boethius *Felsefenin Tesellisi*'ni yazmıştı. Bir yüzyıl sonra Martin Luther de Wartburg kalesindeki mahkûmiyetinde Yeni Ahit'i Yunancadan Almancaya tercüme etmişti. St Helena'da yıllarca hapis kalan Napoléon Bonaparte modern dönemin en büyük yaşam öykülerinden biri olan kendininkini yazıya döktürmüştü. Bunları yapmak askerlik, fikir ve inanç kahramanları için önemliyse Hitler için de önemliydi. Ona göre hapse atılması suçsuzluğunu kanıtlıyordu. Gene bu durum, mağdur edildiğinin ve ne kadar önemli biri olduğunun resmî olarak kabulüydü.

Bilinçli olarak bu niyetle yazılıp yazılmadığını bilemesek de kitabın yazılması *Kavgam*'ı bir geleneğin içine dâhil ediyordu. "Hapishane edebiyatı", seçkin bir edebî tür değilse de, bildiğimiz üzere, Hitler bu alanda ürün verme şansına sahip olduğu için bir hayli memnundu. Hapishane şartları, yazarın kahramanca bağlılığını ve dünya nimetlerinden elini eteğini çekmek suretiyle sergilediğini özveriyi simgeliyordu. Hücresindeki yassı taş döşemeler ve düz gri duvarlar, amacı uğruna dünyevi özgürlükten, zevklerden ve toplumdan vazgeçmesini daha da önemli kılıyordu. Mahkûmiyet durumu, takip ettiği felsefenin otoriteleri ve onların statükolarını tehdit ettiğini gösteriyordu. Dile getirdiği ilkeler, dışarıda yüksek sesle söylemesine müsaade edemeyecekleri türden şeylerdi.

Gerçekler elbette bir hayli farklıydı. Hitler'in beş yıllık

mahkûmiyeti dokuz aydan daha kısa bir süre sonunda noktalandı. Landsberg Hapishanesi mahkûmlar için rahat bir yer sayılırdı. Ayrıca gardiyanların bir kısmı Hitler'in görüşlerinden dehşete kapılmaktan ziyade sahip olduğu şöhretten etkilenmişlerdi. Görünüşe göre Hitler de dışlanmış biri olmaktan ziyade, kendisine yakın davranan bu gardiyanlar tarafından sevilen biri haline gelmişti.

Kitabın ilk sayfasında yer alan portresinde bir kere daha Hitler'in bakışları dikkat çekiyor. Kavgam da bu ikna edici bakışların detaylı bir açıklamasından başka bir şey değildi.

Dahası, yalnızlığa mahkûm edilmiş de değildi. Anılarını, onunla birlikte hapis yatan sadık yardımcısı Rudolf Hess'e yazdırdı. Ne olursa olsun, hapishane edebiyatının kendine has bir albenisi olduğu açık. Hitler'in kendini dramatize etme becerisi de gerisini halledecekti.

MANİFESTOYA DİKKAT!

Peki, kitap neyle ilgiliydi? Kitabın alt başlığının "Hesaplaşma" olduğu göz önünde bulundurulursa kitabın ilk cildinin genel bir özet, durum değerlendirmesi ve yalnızca genel yargılarla alakalı biyografik bir çalışma olduğunu söylemek çok da zor değil. Tarafsız okuyucular için sorun, kişisel bilgilerin siyasi içeriğin gölgesinde kaldığı kitapta özsaygısı zirvede olan Hitler'in anlattıklarının sorgulamaya pek de açık olmayan gerçekliğiydi. Kitaptan Hitler'in kendisiyle ilgili bir şey öğrenemiyoruz. Dahası, "ben" kelimesi kitap boyunca sık sık tekrarlansa da Hitler hakkında bir şey öğrenmemiz beklenmiyor gibi.

Kitabın otobiyografik kısmı, apaçık bir şekilde topluma mal olmuş siyasi bir kişiliği anlatıyordu

Mein Kampf

Von

Adolf Hitler

Zwei Bände in einem Band
Ungekürzte Ausgabe

Erster Band:
Eine Abrechnung

Zweiter Band:
Die nationalsozialistische Bewegung

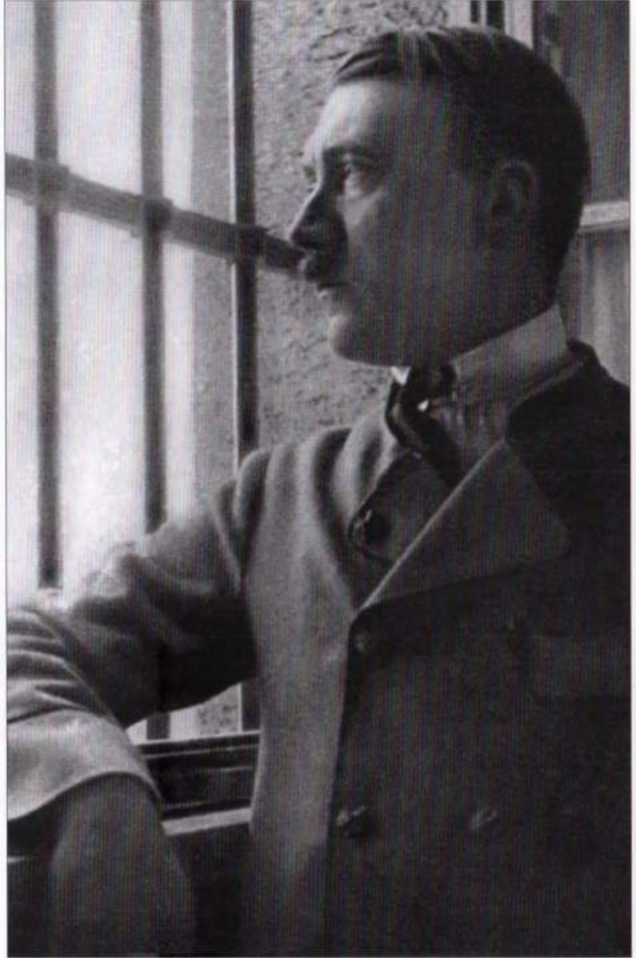
270.—274. Auflage

19 37

Zentralverlag der NSDAP. Frz. Eher Nachf.
München

Hitler örnek bir mahkûmdu ancak daha sonra bu mahkûmiyet onu, siyasi felsefesini doğru bulan destekçilerinin gözünde kahraman "yapacaktı".

ve gene kitabın bu kısmı "Millet" ve "Irk" felsefelerinin ilan edildiği bir platform hüviyetine sahipti. Temel kavramlara aşinayız: bir zamanlar gururla dimdik ayakta duran Almanya'nın dizlerinin üzerine çökertilmesi; Yahudilerin, uluslararası sosyalizmin ve küresel ekonominin safkan Alman halkını gizli entrikalarla sırtından hançerlenmesi...

İlk başta satışlar yavaş gidiyordu ancak bu çok da önemli değildi çünkü kitap o dönem için yalnızca sembolik bir öneme sahipti. Kitaba asıl değer katan şey Nazi saflarına yeni katılan kişileri uygun şekilde yönlendirmek için iyi bir propaganda aracı haline gelmesi ve yazılı metinlere hâlâ önem verilen bir kültürde ve çağda kitabın yazarı olan Hitler'i ve NSDAP'yi meşrulaştıran havasıydı. Martin Luther, Reform Hareketi'ni İncil'i Almanca yayımlayarak başlatmıştı. Hitler de modern Alman tarihini *Kavgam*'la şekillendirmeyi ümit ediyordu.

HAREKETE GEÇECEK MİYDİ, BEKLEYECEK MİYDİ?

Kitabın ilk başlarda çok da sükse yaptığı söylenemez. *Kavgam*, Hitler ve Nazilere, mücadelenin hâlâ sürdürülmeye değer olduğu hissini aşıladı ancak ufukta Almanya'yı çarpıcı bir hamleyle ele geçirme ihtimali görünmüyordu. Parti üye sayısı 1921 yılında 2000 civarındaydı. 1922 yılının sonuna kadar 6000'e ulaşmıştı ve Münih Kalkışması'ndan hemen önce 55.000'e yükselmişti. Kalkışmanın ardındansa üye sayısı 27.000'e kadar düştü. Birahane toplantıları ve gizli kapaklı görüşmeler devam etse de ufukta henüz büyük bir hareket belirmiş değildi.

Almanya'nın "Altın Yirmili Yıllar" olarak bilinen döneme girerek ekonomik sıkıntılarından biraz olsun kurtulması da hareketin geleceği için hiç iyi olmamıştı. 1924 yılı itibariyle Amerika'nın başkan yardımcısı Charles G. Dawes'ın (1865-1951) ismini alan Dawes Planı, Almanya'nın savaş tazminatı yükünü biraz olsun hafifletmişti. Sonuç olarak, Birinci Dünya Savaşı ve Versay Antlaşması'nın getirdiği kaostan doğan hareket,

Yetkililer, Landsberg Hapishanesi'ni Hitler için daha konforlu hale getiremezdi. Burada Hitler, Rudolf Hess (soldan ikinci) ve diğerleriyle birlikte dinlenirken görülüyor.

yeni bir felaket yaşanana kadar fitilini ateşleyecek bir kıvılcım bulamayacaktı.

KİŞİLİK VE KÜLT

Ekim 1925 yılında *Kavgam*'ı okuyup bitiren Goebbels'in, "Hem alt tabakaya ait bir insan hem de bir tanrı!" yorumu, lideri Adolf Hitler'e karşı beslediği alay ve hayranlık karışımı duyguları yansıtıyordu. Joseph Goebbels (1897-1945) "Küçük Doktor" gibi neredeyse gülünç bir isimle tanınırdı. Yapı olarak ufak tefek bir insan olan Goebbels küçük yaşlarda geçirdiği çocuk felci hastalığı nedeniyle kalıcı bir özre sahipti. Hissettiği aşağılık duygusu, Birinci Dünya Savaşı'nda orduya alınmamasıyla daha da arttı. Şahsi kibri, aşırı antisemitist duyguları, rahatsız edici alaycılığı ve çılgınca şüpheciliği, kalbinin derinliklerinde yatan kendinden nefret etme duygusunu bir tür telafi etme çabası olarak görülürdü. Kabiliyetini gösterme şansı bulamayıp topluma ayak uyduramamış olan Goebbels, lideri Hitler'den daha ikna edici bir fikir adamı haline gelecekti. Şiirler ve makaleler yazan Goebbels 1926 yılında da bir roman yazdı.

İlk başlarda NSDAP'nin milliyetçi kanadından çok "sosyalist" kanadından rağbet gören Goebbels, Gregor Strasser'ın (1892-1934) başını çektiği anti-kapitalist grubu destekledi. Onların görüşlerine göre işçilerin hakları ve sosyal adalet güvence altına alındığında millî ruh da arkasından gelecekti. Hitler Landsberg Hapishanesi'nde partiden uzak düşmüşken Strasser ve destekçileri

KİŞİSEL SELAMLAMA

Yapılması, yasalara aykırı olmayan ülkelerde bile hiç tasvip edilmeyen, kolu ileri uzatmak suretiyle selam verme hareketi bugün su götürmez bir şekilde Nazilerle ilişkilendiriliyor. Ne var ki Hitler ve destekçileri bu selamı, Mussolini ve destekçilerinden devşirmişti. Mussolini ve çevresi içinse bu selam (yerliliğe dayanan) bir "Roma" selamıydı. Her ne kadar bu selamın Roma dönemine uzanan bir geçmişi olduğu arkeolojik kanıtlarla desteklenemese de antik Romalıların yapacağı türden bir selamlamaya benzediği açık.

Hitler, tıpkı partiye ve ülkeye el koyduğu gibi bu selam verme şekline de el koyacaktı. 1926 yılında verilmesi zorunlu ilan edilen selam o tarihten itibaren Almanya'da "Hitler Selamı" olarak anılacaktı ve selam verilirken "Heil Hitler!" denilecekti. Dolayısıyla, bu selam parti üyeleri arasındaki resmî ya da günlük her türlü etkileşime Hitler'i de sembolik olarak dâhil ediyordu. Nihayet 1930'larda totaliter devlet yapısının tam olarak kurulmasıyla birlikte Hitler'in sembolik varlığı tüm Alman vatandaşları arasındaki etkileşime dâhil olacaktı.

Reichsbank'ın inşası için temel atmaya hazırlanan işçiler, liderlerini Nazi selamıyla selamlıyor.

partiyi istedikleri istikamete doğru çevirmeyi başarmıştı. Hatta 1925 yılında parti içinde Hitler'i devirmek üzere bir Solcu darbe girişiminde bulunacak kadar da ileri gitmişlerdi. Ne var ki başarıya ulaşamadılar ve Hitler de eski otoritesini sağlamayı başardı.

Hitler ve Goebbels'in bu ihaneti geride bırakarak siyasi ve şahsi bakımdan sıkı ilişkiler kurması, Hitler'in ideolojik esnekliği ve Goebbels'in pragmatizmiyle ilgili çok şey söylüyor. İyi bilinen fevriliği ve öfkesine rağmen aynı zamanda kurnaz da olan Hitler, söz konusu uzun vadeli hedefler olduğu zaman şahsi suçları da görmezden gelebiliyordu. (Hitler'in ne kadar kindar biri olduğu ise pek çok

Goebbels, liderinin hedeflerini gerçekleştirerek ne kadar değerli bir kazanım olduğunu ortaya koydu.

örneğin yanı sıra on yıl sonraki Uzun Bıçaklar Gecesi'nde Strasser'i öldürtmesiyle bir kere daha görülecekti.) Elbette Goebbels'in değerli bir kazanım olduğu ortaya çıkacaktı. Goebbels, Hitler'in politikayı "saf" hale, Nasyonal Sosyalist hareketi ise sanatsal ve duygulara hitap eder hale getirme amacını gerçekleştirmesinde herkesten daha fazla katkıda bulundu.

Örneğin, 1930 yılındaki sokak çatışmalarında öldürülen aktivist Horst Wessel'in hikâyesini son derece dokunaklı bir şehitlik efsanesi haline getiren kişi Goebbels'ten başkası değildi. NSDAP'nin Reich Propaganda Önderi olan Goebbels, Hitler'in hiç şüphesiz en iyi mit yaratıcısı olacaktı. "Nasyonal", "Sosyalist", "Almanya" ve "İşçiler"... NSDAP'nin isminde yer alan bu ifadelerin tamamı cansız ve soyuttu. Bunlar ancak *Führer*'in karakterinde birer sembol halini alacak ve yaşam kaynağı bulacaktı. Nazizmin doğası gereği mit,

Solda: Hitler'in en dikbaşlı destekçisi Gregor Strasser partinin yol haritasıyla ilgili sivri fikirlere sahipti. En sonunda bu fikirler onun sonunu getirdi.

Karşıda: Fiziksel olarak zayıf, karizma açısından da yetersiz olan Goebbels bunları şahsi özveri, siyasi coşku ve propagandaya ilişkin sahip olduğu dehayla telafi etti.

Avcı uçağı pilotu olarak Birinci Dünya Savaşı'nda elde ettiği başarılardan dolayı hâlihazırda bir kahraman olan Hermann Goering 1923 yılında son derece göz alıcı bir SA Komutanı olacaktı.

hitabet ve gerçeklik birbiriyle yakından alakalıydı. Goebbels'in 1938 yılında yaptığı kışkırtıcı bir konuşma da *Kristallnacht*'ı tetikleyecekti.

GÖZÜ YÜKSEKTE OLANLAR

Hitler'le erken dönemlerinde dostluk kuranlardan biri de nihayet *Luftwaffe*'nin[24] başkomutanı olacak olan Hermann Goering'ti (1893-1946). Kendisi ünlü bir As Pilot[25] ve aynı zamanda Birinci Dünya Savaşı'nın savaş kahramanlarındandı. Doğal olarak 1922 yılında Kahverengi Gömlekli SA'ları yönetmek üzere öne çıkan ilk aday o oldu. 1923 yılındaki Münih Kalkışması'nda da gazi olan Goering, (yüz kızartıcı şekilde) bacağından vurularak Nazi davası için kanını dökmüştü. Neredeyse gülünç bir şekilde son bulan Münih Kalkışması'yla başlangıç yapan Goering, Gestapo da dâhil olmak üzere Nazi devletinin en gizemli ve baskıcı kurumlarının kurulmasına yardım etti. İlk toplama kamplarının planlanması ve kurulmasında da rol oynadı. 1934 yılındaki Uzun Bıçaklar Gecesi'nin organize edilmesinde Hitler'e yardım eden Goering, olaydan asıl kazançlı çıkan kişi oldu çünkü bu olay sonunda SA'nın liderliğine yükseltildi. Hitler ve Goebbels'in yanı sıra Nihai Çözüm'ün bir diğer önemli mimarı da kendisiydi. Savaş suçlarından hüküm giymesinin ardından 1946 yılında hücresinde intihar edecekti.

Goering, bacağından vurularak Nazi davası için kanını dökmüştü.

Rudolf Hess (1894-1987) 1933 yılından itibaren *Führer*'in vekili olacaktı. 1920 yılında tanışan Hess ve Hitler kısa sürede Radikal Sağ'a yönelim konusunda ortak noktada olduklarını fark ettiler. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra coğrafya eğitimi alan Hess, arkadaşı Hitler'i *lebensraum* (*hayat sahası*) teorisini geliştirme konusunda etkileyecekti. Batı'da, 1941 yılında barış görüşmeleri yapma (ya da Aryan ittifakı kurma) amacıyla İskoçya'ya yaptığı tek kişilik ziyaretiyle

Rudolf Hess (ortada), başarısızlıkla sonuçlanan *Münih Kalkışması*'ndan saatler önce *Burgerbräukeller*'in dışında darbenin diğer planlayıcılarıyla birlikte görülüyor.

1923 yılındaki *Münih Kalkışması'*nın en ateşli anında Nazi sancağını taşırken görülen Heinrich Himmler diğer Fırtına Birlikleri mensuplarıyla yan yana yürüyor.

tanınıyordu; Hitler'in tutkulu ve arzulu bir destekçisiydi. Münih Kalkışması'nda da Hitler'i yalnız bırakmayan Hess, Landsberg'de Hitler'le beraber hapis yattı ve liderinin yazmanı olarak *Kavgam*'ı kaleme aldı.

Münih Kalkışması için *Bürgerbräukeller*'de bulunanlardan biri de Heinrich Himmler'di (1900-45). Himmler, en nihayetinde *Reichführer-SS* ve Gestapo Şefi olarak devasa ve korkunç bir gücü elinde bulunduracaktı. O zamanlar ise gözlüklü ve ciddi haliyle pek göze çarpan biri gibi durmuyordu. Hatta ürkek ve mahcup bir görüntü çiziyordu. "Yönetimsel beceri" ifadesi Hitler ya da Goebbels söz konusu olduğunda birbirine tezat oluşturan iki kelime gibi görünebilir. Ancak gene de parti içinde bu beceriye sahip birine fazlasıyla ihtiyaçları vardı. Himmler'de de bu özellik kesinlikle mevcuttu. O olmasaydı, ne NSDAP ne de Nazi devleti en sonunda ulaşacağı noktaya gelebilirdi. İdari içgüdüleri; üstün Alman ırkını kitlesel katliamlar ve seçici üreme yoluyla mükemmele ulaştırmak için yaptığı planların detaylarında ve bunu yaparken sergilediği hırsta en canlı şekilde gözler önüne serilecekti.

Himmler'in yükselişinden doğan fırtına Reinhard Heydrich'i (1904-1942) de güç yolunda üst noktalara sürükleyecekti. Alman Donanınası'ndan yüz kızartıcı bir suç sebebiyle ihraç edilen Heydrich, nispeten geç de olsa 1930'ların başlarında NSDAP'ye katıldı.

Özel hayatında da yüz kızartıcı hareketlerde bulunup bulunmadığı tartışmaya açık: Heydrich'in Lina Mathilde von Osten'le (1911-85) evlenmek için genç nişanlısından ayrılma kararı verdiği gerçeği de karşımızda duruyor. Bununla beraber von Osten ile olan evliliği uzun süreli olacaktı.

Aslına bakılırsa bu birliktelik, iki faşist zihniyetin birleşmesiydi ve görünüşe göre Heydrich, Nasyonal Sosyalist çevreye Lina'nın geniş aile bağlantıları yoluyla dâhil olmuştu. Askervarî tavırları ve klasik "Aryan" dış görünüşü Himmler'in gözünden kaçmadı (belki de onda ideal bir "ikincil karakterini" bulduğunu düşündü). Gene de, hiçbir zaman doğruluğu kanıtlanmayan ancak sürekli dillendirilen Yahudi bir kökene sahip olduğuna ilişkin iddialar ve bundan ileri gelen "leke" Heydrich'in peşini bırakmayacaktı. Bu söylentiler Heydrich'te var olan kronik güvensizlik duygusunu ve şiddetli paranoyayı körüklemiş olabilir. Aksi takdirde bu özellikler, Nazi "Üstün İnsan"ın doruk noktası gibi görünen birinin üzerinde tuhaf dururdu.

Doğu Avrupa, Heydrich'i "Sarışın Canavar" olarak adlandırdı. Kendisi, Almanya'nın Polonya'yı işgalinin hemen ardından Polonyalı

SEVGİ VE SADAKAT

Adı geçen hiç kimsenin *Führer*'le olan ilişkisi Ernst Röhm'le (1887-1934) aralarındaki ilişki kadar geçmişe uzanmıyordu. İkili ilk kez 1919 yılında tanıştı. Birinci Dünya Savaşı tecrübeleri başta olmak üzere bu iki gencin pek çok ortak noktası vardı. Aralarındaki tek fark, Hitler eşcinselliğini (eğer gerçekten böyle bir şey varsa) saklarken Röhm bu konuda açıktı ve bundan utanmıyordu. Ne Röhm ne de vekili ve SA'nın ikinci adamı Edmund Heines (1887-1934), asker arkadaşlığının en üst düzey göstergesi olarak gördükleri cinsellik konusunda tercihlerini gizleme gereği duyuyordu. Onlara göre eşcinsellik, kadınsılıktan ziyade erkeksiliğin en üst formuydu. Nazik ve yumuşak huylu olmaktan ziyade yabani şiddet eylemleriyle ilişkiliydi.

Duygularını ve yaşamının cinselliğe ilişkin yönlerini saklamakla ve hatta bunları bir sır haline getirmekle bilinen Hitler, dostunun bu tutumundan uzak durma çabası içine girmedi. Hatta kendisine hitap ederken Röhm'e resmî olan "*sie*" (siz) yerine daha samimi ve yakın bir ifade olan "*du*" (sen) deme ayrıcalığını tanıdı (bu ayrıcalığı Nazi lider takımı arasında yalnızca Röhm'e tanımıştı). Bazı tarihçiler tüm bunların, Hitler'in gerçek cinsel yönelimini gösterdiğini iddia ediyor. Ya da bunlar, *Führer*'in daha düşük seviyeli insanlarla aynı toplumsal tabulara sahip olmayı reddetmesinden mi ileri geliyordu? Ne yazık ki hangi iddianın doğru olduğunu bilmemiz mümkün değil. 1934 yılına gelindiğinde artık bu sorunun da anlamı kalmayacaktı. Yapılan tüm eleştirilere rağmen Hitler uzun süre Röhm'e destek olarak uzun vadeli tutarlılığını ortaya koymuştu ancak yeri geldiğinde bu sadakati sonlandırmada gösterdiği istek de bir hayli çarpıcıydı. Arkadaşının, SA'nın lideri olarak gücünü giderek artırmasından korkan Hitler, Uzun Bıçaklar Gecesi'nde hedef tahtasının ortasına Röhm'ü yerleştirdi.

Birkaç yıl süreyle Hitler'e en yakın olan kişi Ernst Röhm'dü ancak bu yakınlık onun sonunu getirecekti.

Aryan görev adamı – Eskrim kıyafetiyle bedenen zinde bir görüntü çizen Reynhard Heydrich Nazilerin erkeğe ilişkin idealinin gerçek haline çok yakındı.

Yahudilerin hapsedilme ve imha edilme süreçlerini organize etti. 1941 yılından önce de Prag'a giderek "asayişin sağlanmasına" nezaret etti.

Ertesi yıl, üzeri açık bir arabayla şehir içinde yaptığı rutin turlardan birinde İngiliz destekli Çek direnişçiler tarafından silahla vurulmak ve arabasının altına el bombası atılmak suretiyle suikasta uğradı. Heydrich'in ölümünün karşılığında ise hem Çekoslovakya'da hem de Berlin'de binlerce kişi öldürüldü.

"TEK BAŞINA EN GÜÇLÜ"

Geriye dönüp bakıldığında NSDAP açısında sakin geçen birkaç yılda gerçekleşen en çarpıcı gelişme, Hitler'in kendisini sadece partinin siyasi lideri olarak değil, aynı zamanda partidekilere öncülük eden bir düşünür olarak üstünlüğünü her geçen gün daha da sağlamlaştırması oldu. Hitler çok katı bir biçimde, Nazilere liderlik edecek kişinin bu iki özelliğe de sahip olması gerektiğini düşünüyordu. *Kavgam*'ın ikinci cildinde, yayılmacı bir Almanya için *lebensraum*'um ya da bir diğer deyişle "hayat sahası"nın ne kadar elzem olduğunu ısrarla vurguluyordu ancak vurguladığı bir diğer nokta da vatanın "büyük bir lidere" ihtiyaç duyduğuydu.

Hitler, Nazi liderinin aynı zamanda bir teorisyen de olması gerektiğini vurguluyordu.

Hitler, NSDAP'nin diğer gruplarla birleşmesi konusundaki fikirlerini Alman Romantik şair Friedrich Schiller'in şu ifadeleriyle belirtiyor: "Güçlü kişi yalnızken en güçlüdür." Partideki liderliği konusunda da aynı düşünceleri taşıyordu. Hitler'e göre partinin ne kadar üyesi olursa olsun, sistem daima en üstte tek bir liderin bulunacağı bir "piramit" şeklinde olmalıydı.

Hitler'e ait "düşünceler" şeklinde yayımlanan şeylerin büyük bir kısmının basitliği göz önüne alındığında, Hitler'in Nazi liderinin bir "teorisyen" olması gerektiğini vurgulaması gülünç duruyor. Bununla beraber Hitler gerçekten de böyle düşünüyordu. Ancak bunu söylerken bu kuralı, kendinde var olan fırsatçı gaspçılık özelliğini önlemeye yardımcı olacak bir araç olarak görüyor değildi. Hayalinde kendini koyduğu pozisyonu gerçekten çok ciddiye alıyordu.

EKONOMİK KRİZ ... VE SEVİNÇ

Ekim 1929 tarihinde yaşanan Wall Street'in iflası Hitler'in uzun süredir olmasını beklediği bir felaketti. New York borsasının çökmesi dalga dalga tüm dünyayı etkiledi ancak çöküşün etkisi hiçbir yerde Almanya'daki kadar hissedilmedi. Almanya'da işsizlik oranları bir anda fırladı ve Alman para biriminin alım gücü dibi boyladı. Talep çok keskin şekilde düşünce ihtiyaç fazlası mal ve ürünler ortada kaldı. Çöküşün, "Büyük Buhran" gibi kasvetli bir isimle anılmaya başlaması resmî kurumlara olan inancı çok kısa sürede yıkıma uğrattı. Bir kere daha, tıpkı savaş sonrasında olduğu gibi, mevcut politikacıların yatıştırıcı telkinleri radikal Sol ve radikal Sağ'ın vaatleri karşısında son derece yetersiz kaldı.

Grevler ve lokavtlar, fabrikaların kapatılması, yatırımların çökmesi ve çaresizliğin pençesindeki yönetici sınıfının açıkça görülen panik hali... Hitler ve yandaşları nefret ideolojilerini beslemek için bundan daha elverişli bir ortam hayal edemezlerdi. İşsizlik

Askerler halka yemek dağıtıyor. Halk, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından bu kez de Büyük Buhran'da mağlup olmuş hissini taşıyordu.

oranı hızla arttıkça (1931 yılının sonlarında 4 milyon kişiyi aşmıştı) NSDAP'ye üye olanların sayısı da yükseliyordu. Üye sayısı o süreçte 800.000'e ulaştı. Aslına bakılırsa "sayının yükselmesi" ifadesi doğru bir ifade gibi görünüyor çünkü parti liderinin üye sayısını abarttığı yönünde bir şüphe mevcut. Gene de araştırmacılara göre o dönemde Nazi üyelik kartına sahip olanların sayısı 300.000'den az değildi.

İŞİNE Mİ ÂŞIKTI?

Hitler artık halk arasında bilinen bir politikacı haline gelmişti. Peki, bu sırada özel hayatı ne durumdaydı? Hitler ilk zamanlardan beri, liderlik sorumluluklarından dolayı özel bir yaşama ayıracak zamanı olmadığı vurgusunu yapmaktan çok hoşlanırdı. Bunda doğruluk payı olduğunu söylemek mümkün. Görünüşe göre Hitler işi için yaşıyordu; dur durak bilmeyen mitinglere ve toplantılara âşıktı; Şiddetli bir arzuyla sürekli okuyor ve yazıyordu. Gördüğümüz üzere de NSDAP onun sahnesiydi. Partinin sadece vitrin yüzü değil aynı zamanda beyniydi de. Partinin cesaretini de gene o temsil ediyordu. Yetkisini devretmek söz konusu değildi. Hitler bunu yapamazdı çünkü bu, onun şiddetli paranoyasını tetiklerdi. Partideki her üyeyi ve partinin atacağı her adımı o kontrol etmeliydi.

Bu karakterde birinin kişisel ilişkilere ayıracak çok az vakti olması olağan görünüyor. Kişisel ilişkileri hayatının merkezinde görmesi mümkün değildi. O dönemlerde Hitler'in yol arkadaşı olanlar Hitler'in kadınlarla ilişkisinde kendine hâkim, çarpıcı ve nazik bir görüntü çizdiğini söylüyor. Hitler, kadınlarla flört edip onlara iltifatlar ederdi ancak hiçbir kadını, inşa ettiği duvarların gerisine – ya da özel anlarına – davet etmezdi.

İddia edildiği üzere, eğer Hitler'in cinsellikle ilgili endişeleri ya da erkekliğiyle ilgili korkuları vardıysa, bunlar yakın ilişkilerden kaçınmasını açıklıyor. Öte yandan, Hitler'in sorumluluklarına âşık olduğu şeklinde çizdiği profilin abartılı olduğuna ilişkin birtakım kanıtlar da mevcut. Ayrıca yeğeniyle ilişkisi olduğuna yönelik spekülasyonlar da vardı.

AİLE İÇİ BİR İLİŞKİDE MİYDİ?

Geli Raubal (1908-31), Alois'in Fanni Matzselberger'den olan kızı Angela'nın kızıydı. Onun da adı Angela'ydı ve bu da işleri bir parça karmaşıklaştırıyordu. Bu sebeple genellikle ismin kısaltması olan "Geli" kullanılıyordu. Büyük Angela, üvey kardeşi Hitler'den bir süre ayrı kaldıktan sonra Landsberg'de onu ziyarete gitti. İkili arasında bir kere daha samimi

UZAKTAN BİR İLİŞKİ

Nazi lideriyle tanıştığında Alplerdeki Obersalzberg'de bir tezgâhtar olarak çalışan ve henüz 16 yaşında olan Maria Reiter (1911-92) Hitler'in hayatında kafa karıştırıcı ancak sürekliliği olan bir yer tutacaktı. Kendi ifadelerine göre (bu ifadeleri yıllar sonra söylemişti), aralıklı olarak ve kısa sürelerle ilişki içinde olmuşlardı. Hitler'in Maria ile olan ilişkisi tıpkı diğer kadınlarla yaşadığı ilişkilere benziyordu. Bu sebeple Maria, 1928 yılında intihar etmek istedi ancak başarılı olamadı. Kendini asan Maria'yı erkek kardeşi buldu ve ipi kesmek suretiyle onu kurtardı. Görünüşe göre, akabinde Maria sevdiği adamı kimi zaman göreceği, kimi zamansa görmeyeceği türde bir ilişkiye razı oldu. Ancak görüşmeyecekleri süre daha fazla olacaktı. Yakınlıkları Maria'nın 1936 yılında SS subayı Georg Kubisch ile yaptığı evlilikten de etkilenmemişti çünkü Hitler ve Maria 1938 yılında bir kere daha bir araya geldi (Maria'nın ifadelerine göre Hitler o görüşmede Eva Braun'la birlikte olmaktan mutlu olmadığını söylemiş). Reiter'ın, Hitler'in ona birkaç kez evlenme teklifi ettiği iddialarını doğru kabul etmemiz mümkün değil ancak Hitler'in kız kardeşi Paula, Maria Reiter'in Hitler'in hayatında önemli bir yer tuttuğunu doğruluyor.

Bir zamanlar tezgâhtar olan Maria Reiter yakın zamanda *Führer*'in sevgilisi olacaktı. Ne var ki aralarındaki ilişkiye dair çok az şey biliniyor.

Hitler, yeğeni Geli Raubal'in yanında şezlonga uzanmış dinlenirken görülüyor. Fotoğraf 1930'lu yıllara ait.

bir ilişki oluştu. 1925 yılında Angela, iki kızı Geli ve Elfriede ile birlikte Hitler'in temizlikçisi olarak çalışmaya başladı. 1929'da Hitler'in Prinzregentenplatz'taki yeni evine taşındığında 21 yaşında olan Geli, amcası Hitler'in neredeyse yarı yaşındaydı. Haftalar ve aylar birbirini takip ederken ikili sık sık Münih'de birlikte görülür oldu. Birlikte yürüyüşe çıkıyorlar ya da Hitler'in yakın arkadaşlarıyla vakit geçirdiği barlara gidiyorlardı. Çok iyi anlaştıkları açıktı. Bir hayli yakındılar ve her ne kadar kesinliği kanıtlanamasa da dedikodular kulaktan kulağa dolaşmaya başladı.

Hitler'in ruhu, karmaşıklık ve neredeyse meşum bir birliktelik içeren bir aile geçmişi tarafından şekillendirilmişti ve eğer Hitler, Geli'yle cinsel ilişkiye girdiyse bu meşumluğu ve karmaşıklığı daha da artırmış oluyordu. Hitler'in böyle bir geçmişe sahip olması Geli ile arasındaki ilişkiyi daha çok mu yoksa daha az mı mümkün kılıyor? Buna cevap vermek zor. Gene de Hitler'in özel hayatına karmaşıklığın hâkim olduğu söylenebilirdi ve geçmişi, Hitler'in hayatını kötü etkilemediyse bile bu anlamda olumlu bir etkiye de sahip değildi.

Nasıl bir ilişkiye sahip olurlarsa olsunlar, Geli'nin 19 Eylül 1931'de Hitler'in silahıyla intihar etmiş halde bulunmasıyla birlikte yakınlıkları aniden sona erdi. Söylenene göre Geli, ölmeden önce amcasının aşırı sahiplenmeciliğinden bıktığı için Viyana'yı terk etmekten bahsediyordu. Geli'yi Hitler mi öldürmüştü? Ya da (tüm kaynaklar Hitler'in o süre zarfından Nürnberg'de olduğunu söylediği için) Hitler, Geli'nin öldürülmesi emrini mi vermişti? Veyahut da en muhtemel seçenekten bahsedersek, Geli kendi canına mı kıymıştı? Daha o zamanlarda bile Hitler kendine hem çok büyük bir destekçi kitlesi hem de çok sayıda düşman edinmişti ve her iki kitle de meseleleri çarçabuk dillendirebiliyordu. Bu sebeple, iftiraların ve spekülasyonların arasından doğruları seçebilmek pek mümkün olmuyordu. Hitler'in Geli'yi öldürdüğü tezi savaş sonrası tarih yazımının histerilerinde yok olup gitti. Bu olay da Hitler'in hayatındaki pek çok gizemden biri olarak kaldı.

DAİMA EVA

Hitler'in sevgilisi olarak Geli'nin yerini alan Eva Braun (1912-45)

Führer'in metresi Eva Braun'un renklendirilmiş bir fotoğrafı. Fotoğrafta Braun kucağında yapay bir kedi tutarken (biraz da müstehcen şekilde sanki?) görülüyor.

(Geli'nin de Eva'nın da *sevgili* statüsünde olduğu düşünecek olursak) hikâyeye bu noktada dâhil oluyor. Aslında Eva'nın Hitler'le tanışıklığı 1925 yılına kadar uzanıyor. O zamanlar Eva, Hitler'in şahsi fotoğrafçısının asistanı olarak çalışıyordu. Bu tanışıklığı ilerlettiklerine dair elde bilgi yoksa da 1929 yılında en azından ara ara da olsa birbirlerini görmeye yeniden başladılar. O yıl Eva henüz 17 yaşındayken Hitler 40 yaşındaydı ancak o zamanlar kendine genç ve yumuşak başlı partnerler seçen ilk "güçlü" erkek Hitler değildi. Geli'nin ölümünden sonra Eva, Hitler'in bir tür partneri olmuş gibi duruyor. Hitler'i Geli'den daha fazla gördüğü ise aşikâr.

İlişkilerinin doğasını bilmek mümkün değil. Yatakta neler yaptıkları muamma ve hatta birlikte olup olmadıkları bile bilinmiyor. Hitler'in cinsel sıkıntılara ve eksikliklere sahip olduğuyla ilgili bolca ve çok çeşitli spekülasyonlar var ve bu şüphelerin doğruluğu ya da yanlışlığı kanıtlamak mümkün değil.

En azından Eva açısından ortada bir ilişki vardı ve Eva bunu derinden hissediyordu ancak Hitler'in bağlılığının seviyesi daha düşük olmalı. Ya da ülkesine âşık bir lider olma konusundaki sarsılmaz kararlılığı göz önünde bulundurulursa belki de böyle olmak zorundaydı: Zayıf yönü olmayan güçlü bir adam. Tam da bu nokta, Ağustos 1932 tarihinde Eva'nın kendini göğsünden vurmak suretiyle intihara teşebbüs etmesine yapılan doğrudan bir atıftı (belki de kasten böyle bir atıf yapılıyordu). Tıpkı Geli'nin yaptığı gibi Eva'nın da intihara teşebbüs etmesi rastlantı mıydı? Bilemiyoruz ancak pek de rastlantı gibi durmuyor. Eva 1935 yılında çokça uyku hapı alarak bir kere daha kendini öldürmek isteyecekti. Bu teşebbüslerin ne kadar ciddiyetle yapıldığını da bilemiyoruz ancak muhtemelen bunlar Hitler'le olan ilişkisinden kaynaklanan giderek artan öfkesini yansıtıyordu.

En azından Eva açısından ortada bir ilişki vardı ve Eva bunu derinden hissediyordu.

Hitler'in her giyiniş tarzının uzun ömürlü olduğunu söylemek zor ancak detayları incelikle dokunan bu fotoğraf o günlerde gençliğe özgü idealizmi ve gücü yansıtacaktı.

Bir kere daha bu öfkenin neden kaynaklandığını bilemiyoruz. Hitler'in "mikropenise" sahip olduğuna ilişkin komik iddiaların da içinde bulunduğu pek çok söylenti var. Hitler'le olan özel anlarında Eva'nın ne kadar mutlu ya da tatmin olduğunu bilemesek de bu anların çok nadir yaşandığı bir gerçekti. Vaziyetin bilincinde olan *Führer*,

Hitler ve Goebbels "tek çeşitli" bir akşam yemeğinin ardından sohbet ederken görülüyor. Toplumsal duyguları güçlendirmek için Naziler tasarruf edilen paraların yoksullara verilmesini teşvik ederdi.

Eva'yı toplumdan soyutlamak zorunda hissetmiş gibi görünüyor. Eva, Hitler'in karargâhına artık son derece gizli bir şekilde gelmek zorundaydı. 1934 yılından 1945'e kadar Hitler'in şoförlüğünü yapmış olan Erich Kempka'ya (1910-75) göre "Eva, Almanya'nın en mutsuz kadınıydı."

NEYLE BESLENİRDİ

Her ne kadar bu durumun ne zaman başladığına ilişkin soru işaretleri mevcutsa da Hitler'in özellikle son dönemlerinde katı bir vejetaryen olduğuna ve bunu teşvik ettiğine şüphe yok. Akşam yemeğine davet ettiği konuklarına yüksek pişirme standartlarında hazırlanmış etsiz yemekler servis ettiren Hitler bununla da yetinmeyerek konuklarına, benimsediği felsefenin faziletleriyle ilgili uzun nutuklar çekmeyi de ihmal etmezdi. Bilindiği kadarıyla Hitler'in bu tutumu hayvanların yaşamı ve huzuruna ilişkin ahlaki bir kaygıya ve insanların beslenmesinin saflığına ilişkin az bilinen teorilere dayanıyordu. Goebbels'e göre Hitler'in savaş sonrası Avrupa için planlarından biri de insanların beslenme şeklini sağlıklı ve vejetaryen temelli bir sisteme çevirmekti. Hitler'in bunu savaş sonrasına saklamasının sebebi ise bu uygulamanın Alman zaferi kazanılmadan önce yapılamayacak kadar radikal bir uygulama olmasıydı.

Tarihin en büyük toplu katliamlarından birini gerçekleştiren bir kişi sığırların, koyunların ve tavukların duyguları konusunda nasıl oluyor da kaygılanıyor? İnsanların bu çelişkiyle dalga geçmesi şaşırtıcı değil. Tutarsızlık olarak görebileceğimiz bu durumdan rahatsız olsak da görüşlerinde samimiyetsiz olduğunu söyleyemeyiz çünkü Hitler'in hayvanlara zulmedildiğinde acıyla yüzünü buruşturduğunu ya da acı içinde kıvranan bir hayvan gördüğünde gözyaşlarına hâkim olamadığını söyleyen çokça görgü tanığı mevcut.

Bu noktaya ne zaman geldiği ya da bu hassasiyetin kişisel felsefesinin merkezine nasıl oturduğu hâlâ gizemini koruyor. Kahramanı olarak gördüğü Richard Wagner'in bir vejetaryen olduğu doğru ve ilginç bir şekilde onun da durumu benzer çelişkiler içeriyor.

Wagner için et yememe durumu ona, empati yapması gerektiğini ya da başkalarıyla "aynı duyguları" paylaşması gerektiğini günlük olarak hatırlatan bir araç gibi görünüyor. Kendi ifadelerine göre eğer kötü davranılan bir hayvan görüyorsa aynı acıyı kendi de yaşıyordu. "Bu hayvanda acıyı görüyorum" diye devam ediyor Wagner ve ekliyor, "ki acı ahlaki varlığım açısından en öne çıkan özellik olmasının yanında galiba sanatımın da kaynağı." Wagner'in göz alıcı dehasının merhamete dayandığını görmek bir hayli şaşırtıcı ancak o, tutumunda herhangi bir çelişki görüyor gibi değil.

FÜHRER'İN EN YAKIN ARKADAŞI

Birinci Dünya Savaşı süresince, haberci olarak kullanılmalarının yanında gaz saldırılarını da erken tespit ederek önemli hizmetlerde bulunan köpekler askerler tarafından korunur kollanırdı. Teriyer cinsi köpekler ise fareleri uzak tuttukları için özellikle sevilirdi. Anlatılan bir hikâyeye göre, Fransa'da bir İngiliz askerin Jack Russell teriyer cinsi köpeği bir fareyi Hitler'in de içinde bulunduğu bir sipere kadar kovaladı. Tahmin edildiği gibi Hitler köpekle arkadaş oldu ve ona Fuchsi (Küçük Tilki) ismini verdi.

Söz konusu hayvanlarken sevecen ve yumuşak kalpli olan ancak insanlara gelindiğinde zalimliğiyle nam salan Hitler'in bu çelişkisi tarihçileri hep şaşırtmıştır. Siyasi rakiplerinin işkence gördüğünü, infaz edildiklerini ya da demir bir çengele asıldıklarını görmeye hevesle giden Hitler'in hayvanların acı çektiği ya da öldüğü bir film sahnesini izlemeye bile tahammül edemediğini söyleyen görgü tanıkları mevcut.

Hitler'in hem sevecen hem de kurt benzeri bir yırtıcı olan Alman çoban köpeği cinsine duyduğu özel sevgide hem hassasiyet hem de acımasızlık bir arada bulunuyordu. Hitler bu cinsten çokça köpeğe sahip olsa da aralarında en sevdiği Blondi'ydi. Blondi Hitler'in son günlerinde onun sığınağına götürülmüştü ve intihar etmeden önce Blondi'yi öldürten Hitler'in o an yaşadığı acıyı hafifletecek hiçbir şey yoktu.

Adolf ve Eva köpeklerini severlerdi. Adolf'un köpeği kendisi gibi mağrur bir Alman çoban köpeğiyken Eva'nınki daha ziyade nazik ve oyunbaz bir Highland teriyerdi.

BÖLÜM 6

GÜCÜ ELE GEÇİRMEK

Başlangıçtaki bocalamalar artık çok geride kalmıştı; Gücü ele geçirmesi kesinlikle önlenemez gibi görünüyordu; Nihai egemenlik açıkça onun alın yazısıydı. İşte Hitler olaylara tam da böyle bakmak istiyordu. Ancak bu aşamada bile, hedeflerini gerçekleştirmek için tüm kurnazlığını ve acımasızlığını kullanması gerekecekti.

1932 yılının ilk gününe kadar Hitler, partisi NSDAP için 800.000 üye bulmuştu bile. Sadece Ocak ayı içinde ise 50.000 kişi daha partiye katıldı. Sayılarda abartı olsa bile (sayılara şüpheyle yaklaşanlar üye sayısının 500.000 civarında olduğunu öne sürüyor) Naziler ana akım siyasi partilerin karşısında gerçek bir rakip pozisyonuna gelmeye başlamıştı.

MARJİNALLİKTEN ANA AKIMA

Kabataslak verilen üye sayısından daha önemlisi, seçimlerde Nazi Partisi'nin halk arasında desteğini giderek artırmasıydı. 1920'lerde yapılan seçimlerde Nazizmin küçük bir kesim için bile olsa kabul gören bir dava olduğu ortaya çıktı. Bu yıllarda NSDAP'nin Reichstag (Alman Parlamentosu) seçimlerindeki oy oranının en fazla olduğu seçim 1924 seçimiydi ve partinin oy oranı %6.5'ti. Bu çok büyük bir oran değilse de Eylül 1930 seçimlerinde ülkenin ekonomik durumunun da kötüleşmesiyle birlikte Nazi Partisi'nin oy oranı bir anda yükselerek %30'a ulaştı. Reichstag'daki 577 sandalyenin 107'si artık Nazilerindi. Mart 1933'te ise parti, %43.9'luk bir oy oranıyla 647 sandalyenin 288'ine sahip oldu. Bu, parlamentonun neredeyse yarısına sahip oldukları anlamına geliyordu.

Artık parlamenter varlıkları ciddiye alınacak bir seviyedeydi. Bununla beraber, Naziler sokak savaşçıları ve birahanede toplanan bir kitle olarak çizdikleri imajı değiştirmekte acele etmediler. Aksine, politik sürece karşı benimsedikleri bu pratik yaklaşım, cazibelerinin önemli bir parçasını teşkil etmeye devam etti. Parti büyüdükçe SA da orantısız bir şekilde büyüyordu. 1932 yılının ortalarında sadece SA'nın 400.000 üyesi vardı. Güvenilir kaynaklara dayanarak ifade edildiğine göre 1933 yılının sonunda ise 2 milyon üyeye ulaşan SA'nın mevcudu o zamanki Alman ordusunun mevcudunun 20 katına tekabül ediyordu. Almanya'nın askerî kapasitesi Versay Antlaşması'na göre katı bir şekilde sınırlandırılmıştı. Bu sebeple iş bulamamış eski askerler yiyecek ve giyecek sağlandığı ve ödeme yapıldığı için SA'ya akın etmişlerdi. Bir zamanların marjinal hareketi olan Nazizm, şimdilerde

Karşıda: Seçimler ne kadar can sıkıcı olursa olsun partiyi hedefe götürecek hayati bir araç hüviyetindeydi. Burada Hitler 1932 seçimleri için yürüttüğü kampanya sırasında okul çağındaki çocukları cezbetmeye çalışıyor.

ciddi bir demokratik nüfuza sahipti ve Fırtına Birlikleri sayesinde de bu nüfuz aynı zamanda pek de demokratik olmayan bir nüfuzdu.

HINDENBURG DİRENMEYE DEVAM EDİYOR

Paul von Hindenburg (1847-1934) Almanya'da politikanın tecrübeli isimlerinden biriydi. Emekliliği bir kenara bırakarak 1925 yılından itibaren cumhurbaşkanlığı yapmaya başlamıştı. Ondan daha önce ise Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi'nde 8'inci Ordu'ya komuta etmek için bir kere daha emeklilikten geri dönmek zorunda kalmıştı. 1932 yılı itibariyle artık seksenli yaşlarındaydı. Bir kere daha adaylığını koyması için sadece kendi kitlesi olan muhafazakâr destekçileri değil aynı zamanda liberal sol ve merkez kitle de baskı yapmış gibi görünüyor. Hissedilen kanı şu şekildeydi: Yalnızca Hindenburg gibi askerî karakteri su götürmez biri Hitler ve Nazilerin kavgacı söylemleri karşısında

Karşıda:1932 seçimleri için hazırlanan bu Nazi posterinde güçlü kuvvetli bir Alman çiftçisi Yahudi bankerleri ve komünist provakatörleri süpürmek suretiyle milleti arındırıyor.

dimdik durabilirdi. Hindenburg, askerî kariyeri sağlam, tecrübeli, haşin ve "Albay Blimp"ın[26] tüm özelliklerine sahip biriyse de sıkı bir demokrasi destekçisiydi. Hitler'in tarzı karşısında şahsi olarak hakarete uğradığını hissetmiş olmalı. Bu sebeple yeniden adaylığını koyması için çok yoğun ikna çabalarına gerek kalmadı.

Hindenburg, Mart ve Nisan 1932'deki seçimlerde karşısına

Diğer ülkelerde büyük oranda alaya alınan Hitler'in konuşma tarzı milyonlarca Alman için son derece büyüleyiciydi. Burada Hitler, 1932 seçimleri için gerçekleştirdiği bir mitingde halka hitap ederken görülüyor.

Wir Bauern misten aus
Wir wählen Liste:
2
National-
Sozialisten

Reichstag'ın kundaklanması Alman demokrasisini içi boş, kof bir cevize çevirecekti. Hitler bu olayı despotik bir gücü elinde tutmanın bir gerekçesi olarak kullanacaktı.

rakip olarak çıkan Hitler'in cumhurbaşkanlığını kazanmasına engel olmayı başardı. Gelgelelim demokratik ittifaklar yoluyla elde ettiği desteğe rağmen NSDAP'nin Reichstag'daki en güçlü parti olmasını engelleyemedi. Hatta Temmuz ayındaki seçimlerde parti, pozisyonunu daha da güçlendirdi. Kasım ayında da düğümü çözemeyen Hindenburg, Hitler'i Ocak 1933'te Almanya Şansölyesi olarak atamaktan başka çare bulamadı.

YANGIN ALARMI

Hitler'in yükselişi Reichstag'ı hâlihazırda utanç verici bir duruma düşürdüyse de yakın zamanda çok daha kötü şeyler olacaktı. 27 Şubat'ta parlamento binası kundaklandı. Olay yerinde yakalanıp gözaltına alınan Hollandalı komünist Marinus van der Lubbe (1909-34) yargılanıp kundaklama suçundan hüküm giydi. Ertesi yıl ise idam edildi. Bununla birlikte olayın ilk safhalarından itibaren yangının, anayasayı (mecazi olarak da olsa) yakıp kül etmek için Naziler tarafından çıkarıldığına ilişkin şüpheler mevcuttu.

Gelgelelim savaş sonrası dönemde van der Lubbe kasıtlı bir adli hata yapıldığı gerekçesiyle hukuken müdafaa edilecek ve nihayet 2007 yılında resmî olarak affedilecekti. Öğrenme güçlüğü çektiği ve eğitimsiz bir işçi olduğu kabul edilen van der Lubbe çok yüksek ihtimalle Nazi provakatörler tarafından kandırılmıştı ancak gene de çok az tarihçi savaş sonrası Alman hükûmetinin van der Luppe'nin masumiyetine ilişkin inancına katılıyor.

Reichtag'ın kundaklanması ve suçun komünistlere atılması, Hitler'in sol muhalefete operasyon yapmak ve bir dizi temel özgürlüğü kısıtlamak için ihtiyaç duyduğu bahaneyi vermiş oldu. Görünüşe göre Hindenburg'un "Reichstag Yangını Kararnamesi" olarak bilinen ve toplantı yapma hakkını engelleyip yargılama olmaksızın gözaltına almayı öngören kararnameyi onaylamaktan başka şansı yoktu. En sonunda Hindenburg moralman darma dağın oldu. Birkaç haftalık bir direnmenin daha ardından yılgınlıkla "Yetkilendirme Kanunu"nu imzaladı. Böylece Hitler'in devleti kanun hükmünde kararnamelerle etkin bir şekilde yönetmesinin yolu açılmış oldu.

DEMOKRASİYİ TERK ETMEK

Yetkilendirme Kanunu, olağanüstü hal mevzuatı olarak çıkarılmış olsa da dört yıl yürürlükte kalacaktı ve bu bağlamda "geçici" bir önlem olmaktan uzaktı. Dahası, kanun hükümlerince koruma altında olan hükûmetin desteklediği NSDAP, sokaklarda şiddet ve yıldırma

kampanyalarını genişletme imkânı buldu. Reichstag'ın Berlin'deki Kroll Opera Binası'yla geçici olarak birleştirilmesinin[27] ardından silahlı SA mensupları her şeyin yolunda gittiğinden emin olmak amacıyla Parlamento içinde yer almaya bile başlamıştı. Katolik Merkez Partisi'nin, Hindenburg'un veto hakkını devam ettirmesi koşuluyla Hitler'e çekinceli de olsa destek vermesinin ardından ise Hitler elde etmek istediği parlamento çoğunluğuna ulaşmış oldu.

"Seçimle gerçekleşen diktatörlük" sistemi en az gerçek bir diktatörlük kadar gaddar ve baskıcıydı. 2 Mayıs'ta Fırtına Birlikleri'ne mensup kişiler sendika binalarını yıkıp döktü, sendika liderlerini tutukladı ve toplama

SANATÇILAR TOPLULUĞUNDAN TOPLAMA KAMPINA

***Munich Illustrated Press*, Dachau'daki "eğitici" yönetim şekliyle ilgili çarpıcı bir habere yer vermiş, 16 Temmuz 1933.**

"Önce komünistler için geldiler..." diye başlıyor Papaz Martin Niemöller'in ünlü ifadeleri. Hitler'in hükûmeti, yargılama olmaksızın gerçekleşen keyfî tutuklama ve gözaltıların ilk dalgasını gizliden yürütme gereği duymak bir yana, acımasız etkinliğiyle gurur bile duyuyordu. "Toplumun tamamen 'sakinleşmesi' için Solcuların temizlenmesi doğruydu" diyor Polis Şefi Heinrich Himmler (1900-45). Toplumun da bu tutuklamalara kitlesel olarak sert bir karşılık verdiği söylenemez.

Kesin olmamakla beraber, Dachau Kampı, 22 Mart 1933'te, yani Reichstag'daki yangından sadece birkaç hafta sonra açılmasıyla ilk Nazi toplama kampı olma özelliğini taşıyordu. En azından şimdilik, burada tutulanlar ekseriyetle Solcu aktivistlerden oluşuyordu. Daha sonra bunlara Yehova'nın Şahitleri, eşcinseller, çingeneler ve binlerce Yahudi de katılacaktı. Nihai Çözüm, henüz tasarı aşamasındaydı.

Hitler'e kadar Dachau isminin, özellikle ressamlar için büyük bir önemi haizdi. Belki de genç Hitler de evi olarak gördüğü Münih'den çok uzak olmayan ve Carl Spitzweg (1808–85), Ludwig Dill (1845–1940), Adolf Hölzel (1853–1934), Arthur Langhammer (1854–1901) ve Lovis Corinth (1858–1925) gibi ünlü ressamlarla özdeşleştirilen bu kente yerleşme hayalleri kurmuştu. Şimdi ise Dachau ismi, içinde binlerce insanın öldüğü toplama kampıyla ilişkilendiriliyor ve lanetle anılıyor.

kamplarına götürdü. Sırada ise daha ılımlı sosyal demokrat partiler vardı. Taciz ve zorbalıkla geri adım atmaya zorlandılar.

Bir sonraki hedef ise SA'nın lider takımı ve özellikle de Hitler'in sokak mücadeleleri zamanından eski arkadaşı olan Ernest Röhm'dü. Röhm ve diğerleri "Uzun Bıçaklar Gecesi"nde[28] (aslına bakılırsa 30 Haziran'dan 2 Temmuz'a kadar sürdüğü için "Geceleri" demek daha doğru olacaktır) bir dizi infaz sonucu ortadan kaldırıldı. Gerçekte bu olay *Führer*'in düşmanları tarafından memnuniyetle karşılanabilirdi ancak bu kan dökme eylemi Hitler'in mevcut pozisyonunu daha da güçlendirdi. "Uzun Bıçaklar Gecesi"nde kaç kişinin öldüğü bilinmiyor. En az 80 kişinin öldüğü düşünülse de sayının bunun birkaç katı olması da muhtemel.

BIÇAKLAR ÇEKİLİYOR

Fırtına Birlikleri'nin sokaklarda şiddet eylemlerine girişirken sergilediği maço tavırların aksine SA'nın lider takımının pek de bu karakterde olduğu söylenemezdi. Ne gösterişli bir kişi olan Ernst Röhm, ne de onun etrafında yer alan ve SA'nın üst kademelerinde bulunan kişiler eşcinselliklerini gizleme gereği duydular. Rafine zevklere sahip olduklarının bilincinde olan ancak gösterişli bir yozlaşmışlık içinde olan bu kişiler yaşadıkları lüks hayatla ve çok sevdikleri içi boş ziyafetlerle

Gösterişli bir kişi olan Ernst Röhm hiçbir zaman eşcinselliğini saklama gereği duymadı.

Hitler, 1932 seçimlerinde oyunu kullandıktan sonra Münih'teki oy verme merkezinden ayrılırken görülüyor. Naziler çok yakında Reichstag'daki en büyük parti olacaktı.

tanınmaya başladılar. Görünüşe göre tüm bunları *Führer*'in onayıyla yapıyorlardı.

Peki, Hitler ve Röhm ne kadar yakındılar? Eşcinsel olduğuna yönelik dedikodular Birinci Dünya Savaşı'ndan beri Hitler'in peşini bırakmamıştı. Yaşadığı bekâr hayatı da spekülasyonlara davetiye çıkarıyordu. 1934 yılında yaşanan Röhm'ün kanlı tasfiyesi ve "Uzun Bıçaklar Gecesi" de insanların aklında soru işaretleri oluşturmuştu. Hitler, eski dostu tarafından baskıya ve hatta belki de şantaja maruz kaldığı için önce davranıp bu olayı gerçekleştirmiş olabilir mi? Bunun tamamen mantık dışı olduğunu söylemek mümkün değil. Gelgelelim Ernst Röhm'ün sahip olduğu otoritenin durdurulamaz

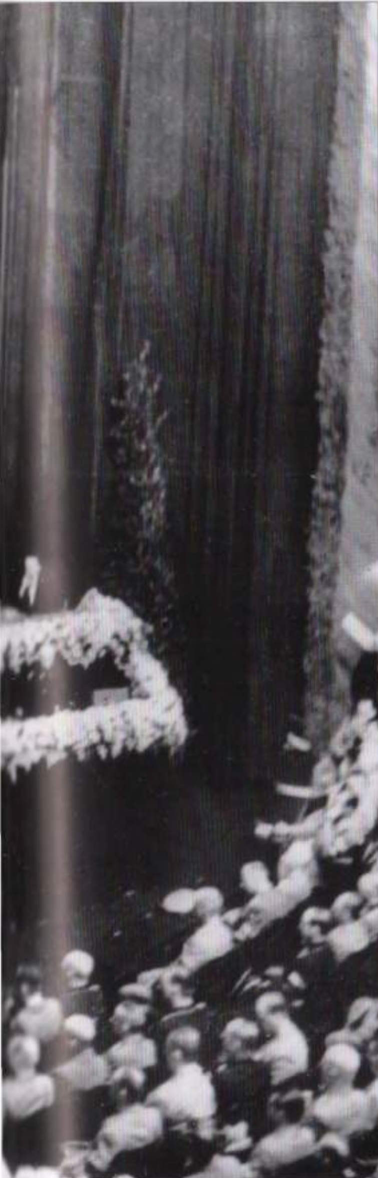

Sağda: Hitler ve Röhm arasındaki birliktelik Röhm'ün tasfiye edilmesiyle son bulacaktı ancak şimdilik ikili, hem kişisel hem de siyasi anlamda yakındılar.

Aşağıda: Tanrı'yı kendi tarafında gören Hitler Hristiyanlığı küçümsüyordu. Vatikan ile yaptığı "Antlaşma"yı ise gerekli bir mutabakat olarak görüyordu.

DEMİR ADAM

Cancellarius ya da "şansölye", Orta Çağ Avrupası'nda monarkların sağ kollarına ya da başrahiplerine verilen bir unvandı; çünkü bu kişiler efendilerinin taht odasının bitişiğinde yer alan ve *chancel* denilen daha küçük odada görevlerini ifa ederlerdi. Erken modern Britanya'da bu unvan, özellikle krallığın finansal yönetiminden sorumlu yetkili için kullanılmaya başlandı. Almanya'da ise devleti yöneten kişi olan başbakan (her zaman olduğu gibi o zamanlar da öyleydi) için kullanılırdı.

Modern anlamda bu makamda bulunan ilk kişi 1871'den 1890'a kadar görev yapan Otto von Bismarck'tı.1860'larda bağımsız Alman devletçiklerini bir araya getiren Bismarck, bunu Prusya militarizmi bayrağı altında gerçekleştirdi. Karakter olarak sert ve asabi bir mizaca sahip olan Bismarck iç politikada ne kadar sertse dış politikada da o denli saldırgandı. Alman ekonomisini "Yemekten Önce Silah"[29] sloganı doğrultusunda inşa etti. Bir dereceye kadar "Demir Şansöyle" olarak kendi karakterini elinde bulundurduğu makama oturtmuştu. Bismarck, otoriter ve militarist bir Reich'ta içgüdüsel olarak otokratik bir şansölye olması açısından muhteşem bir örnek teşkil ediyordu.

yükselişinden korkmuş olması da pekâlâ mümkün çünkü nihayetinde SA, Röhm'ün şahsi ordusu olmaya başlamıştı.

HRİSTİYAN BAĞIŞLAYICILIĞI

O yaz Hitler, Vatikan'la meşhur "Antlaşma"yı[30] imzaladı. Papa XI. Pius Almanya'daki Katoliklerin haklarının güvence altında olmasını istiyordu. Ancak yapılan bu antlaşma, Hristiyan değerlerinin aşağılanmasından başka bir şey sunmayan şeytani bir rejime açıkça onay vermekten başka bir şey gibi görünmüyordu. İşin aslı şuydu: Nazi politikaları konusunda birtakım tereddütleri olsa da Papalık, Nazilerin komünist karşıtı hedeflerine sempati besliyordu. 1937 yılına gelindiğinde, olayları kafasında bir kere daha tartan Papa XI. Pius, Nazileri kınayan ve *Mitbrennendersorge* (Derin Bir Kederle) isimli yeni bir genelge yayınladı. Ne var ki artık Hitler'in yükselişi önlenemez bir seviyeye gelmişti.

Bu esnada Hitler, Protestan kiliselerinden de gelebilecek olası bir muhalifliği ortadan kaldırmakla meşguldü. Protestan kiliselerini "Reich Kilisesi" adındaki çatı organizasyonun "koruması" altına alırken kendi hâkimiyeti altındaki Alman Hristiyan hareketini de güçlendirmiş oluyordu. Sözde Protestan Kilisesi'ne bağlı olan Alman Hristiyanları Yahudi bir İsa'dan ziyade aryan bir İsa'ya dua ediyorlardı ve Nasyonal Sosyalist ülküyü savunan bir Hristiyanlığa inanıyorlardı.

Solcular tutuklanmış, Hristiyanlar sindirilmiş ya da satın alınmıştı. Peki, şimdi etkili

Hindenburg'un direnişinin etkisi henüz o ölmeden önce kaybolmaya başlamıştı. Hitler, onun cenazesini bir Nazi mitingine çevirecekti.

Devlet adamı mı, yoksa asker mi? Hitler kendisini her ikisi olarak da yansıtmak için çok çaba sarf etti. B. von Jacobs (1933) tarafından yapılan bu portre de bu çabanın bir örneği.

bir muhalefet nereden gelecekti? Şimdilerde Hindenburg, hükûmetin etkili bir aktörü olmaktan ziyade olanları çaresizce izleyen biriydi. Elinde bulundurduğu resmî veto hakkının somut bir önemi yoktu. 2 Ağustos tarihine gelindiğinde de 86 yaşındayken hayata gözlerini yumdu. Ölümüne kimsenin aldırış etmediğini belirtmek fazla abartılı olacaksa da bu olayın Alman yaşamını ciddi manada etkilediği söylenemezdi. Ancak Hitler'i etkileyecekti. Artık Hitler, toplumsal özgürlüklere saygı duyuyormuş gibi yapmak zorunda bile değildi.

Hitler, 1920'lerden beri kişiliğini kutsallaştırmak için bir hayli çaba sarf ediyordu. Yazmış olduğu *Kavgam* kitabı, "Hitler Selamı", destekçilerinin onun adına sürekli kadeh kaldırması... Tüm bunların amacı kendi efsanesini büyütmekti. Bir noktadan sonra ise marjinal bir azınlığın tuhaf farklılığı, ana akım politika haline gelmişti. Şimdi Hitler'in iktidarda olmasıyla bunlar Almanlığı temsil eder olmuştu. Destekçilerinin Hitler'e yaltaklanmalarının kişisel ve duygusal boyutu, Goebbels'in *Kavgam*'ı okuduktan sonra haşmetmeaplarına duyduğu hayranlığın seviyesine ulaşmıştı. Bu duygu şimdi Alman milletinin büyük bir kısmını sarıp sarmalamıştı. Dönemin yılgın Katolik piskoposlarından birinin aktardığına göre Hitler Gençliği mensupları arasında popüler olan şu şarkıya (ya da daha ziyade ilahiye) baktığımızda Hitler'in otoritesinin ne derece arttığını görebiliriz:

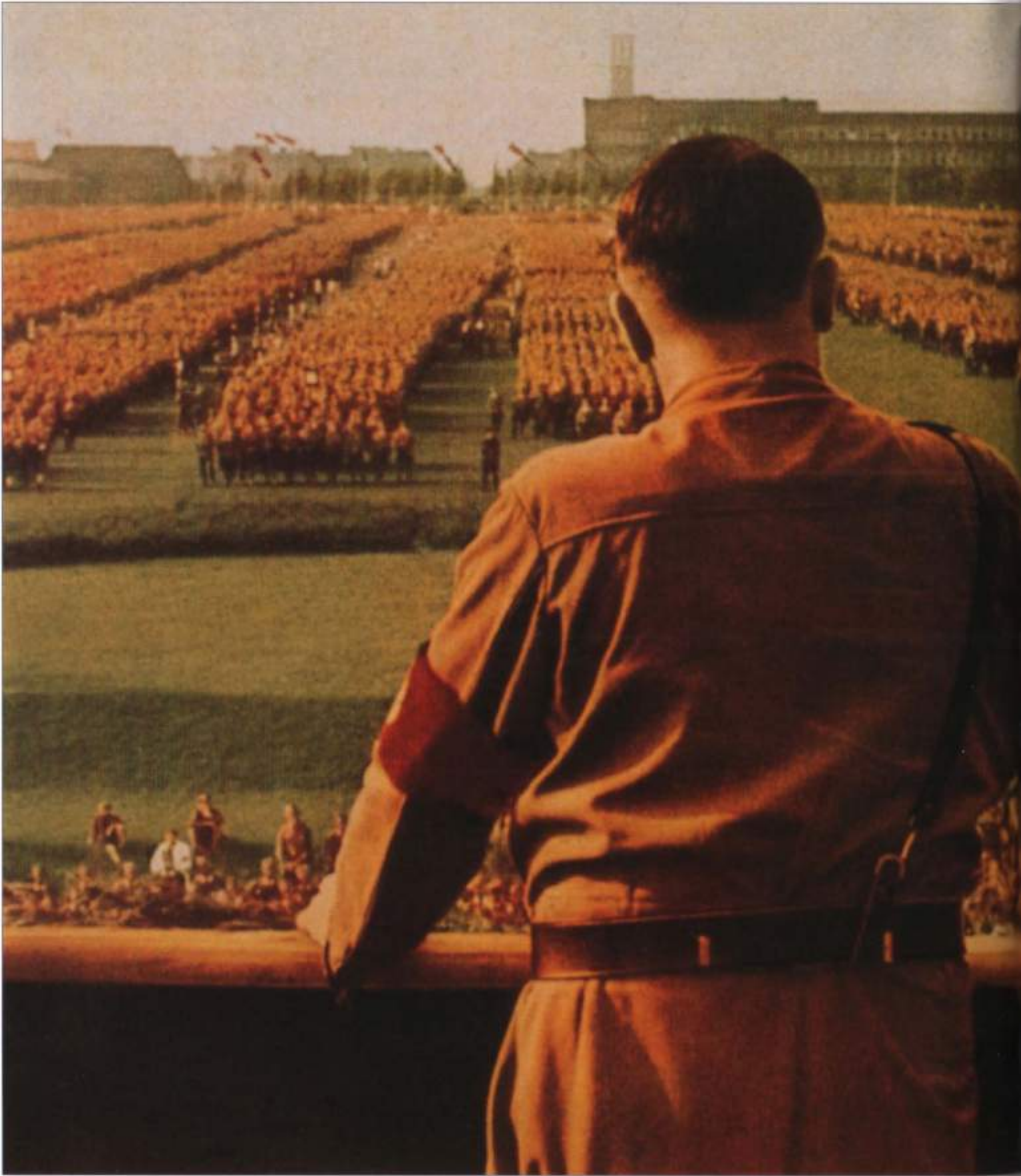
Bizler mutlu Hitler Gençliği
Hristiyan değerlerine yok ihtiyacımız,
Çünkü *Führer'imiz Adolf Hitler*
Hem bir elçi hem de kurtarıcımız...

GÜÇ PİRAMİDİ

Şansölyelik makamı ve özel kadrosu tarafından desteklenen Hitler kendini güç piramidinin en tepesinde görüyordu. Onun altında, parti organizasyonunun her kademesinden (SA'dan SS'e, Alman Kadınlar Birliği'nden Hitler Gençliği'ne) ve onlara bağlı birimlerden (devlet destekli meslek grupları ve işçi "sendikaları") sorumlu 18 Reich önderine sırayla başkanlık eden iki vekili ve onların kadrosu yer alıyordu. Onların altında bölge önderleri vardı. Bölge önderlerini il önderleri takip ederken il önderlerinin altında daha küçük yerleşim yeri önderleri bulunuyordu. Sıralamanın bir alt basamağında ise "blok önderleri" vardı. Bunlar sokak seviyesinde halkı ve parti üyelerini temsil ediyordu (ve onlar hakkında rapor hazırlarlardı). Piramidin en alt

Hitler, Siemens teknik atölyesinde işçilere sesleniyor, Berlin, 1933. SS teşkilatına mensup korumaları ise kürsünün hemen arkasında bekliyor.

basamağında ise münferit üyeler yer alıyordu.

Bu piramit her ne kadar partinin hiyerarşik organizasyonunu gösterse de ülkedeki güç paradigmasını da temsil ediyordu. 14 Temmuz itibariyle "Yeni Siyasi Partilerin Kurulmasını Engelleyen Yasa" çıkarıldığında –daha doğrusu kararnâmeyle yürürlüğe konduğunda- NSDAP Almanya'daki tek parti haline geldi.

TÜMDEN DÖNÜŞÜM

"Her şey devletin içinde ve devlet için; hiçbir şey devlet dışında ve başka bir şey için değil." Mussolini 1928 yılında "totalitarizm" olarak bilinen kavramın ilkelerini açıkça bu şekilde ortaya koymuştu. Hitler'in kontrol arzusu ise bu ifadelerin çok ötesine geçecekti. Tek parti yönetimi; siyasi, toplumsal, ekonomik ve hatta estetik anlamda tek bir görüşün uygulamalarını mümkün kılacaktı. Ressam Hitler artık en büyük yapıtı üzerinde çalışmaya başlayabilirdi. Eserini tamamladığında ise günlük hayatın dokunulmamış noktası kalmayacaktı. Şirket-devletin oluşumu tamamlandı: özel sektör, Nazi hükûmetiyle karşılıklı destekleyiciliği ön gören bir ortaklığa dâhil edildi. Hitler Gençliği kuruldu: böylece Nazizmin değerleri genç beyinlere işlenebilecekti ve Nasyonal Sosyalist Kadınlar Birliği kuruldu: bu sayede bu değerlerin ana sütü yoluyla da geçmesi sağlanacaktı.

NSDAP kısaltmasının içinde yer alan "sosyalist" ifadesi aslında tartışmalı bir ifadedir. Hitler, genel olarak bilinen anlamıyla hiçbir zaman sosyalist olmamıştı. Devlet kontrolü altında gerçekleşen paylaşımlı bir ekonomi modelini hiç desteklememişti. Diğer bir deyişle, zenginliğin yeniden dağıtımı ve "herkesten gücü nispetinde alıp, herkese ihtiyacı nispetinde dağıtma" modeli onun benimsediği bir yöntem değildi. Ancak parti ismindeki "sosyalizm" ifadesi, otobanların yapılmasından toplumsal sağlık kampanyalarına maddi destek sağlanmasına kadar Nazi devletinin ülke yaşamının her noktasına müdahale etmeye hazır olması durumunu simgeliyordu. Bu müdahalelerin her zaman kötü yönde olduğu söylenemezdi. Endüstriyel kirliliğe, göğüs kanseri tarama programlarına ve sigara karşıtı reklamlar yapmaya kadar devlet eliyle gerçekleştirilen bir dizi müdahale söz konusuydu ancak madalyonun diğer yüzü farklıydı. Devlet, "özel" yaşamı bugüne kadar eşi benzeri görülmemiş bir şekilde incelemeye tabi tutacaktı.

Devlet müdahalesi farklı bir noktaya gelmeye başladı. Eğitim sistemi, ırk teorilerinden aile değerlerine kadar Nazi düşünce sisteminin her kolunun zorla aşılandığı bir sisteme dönüştü. "Sağlık" hizmetleri, Alman milletini genel itibariyle "korumak" için zihinsel ya da bedensel rahatsızlığı olanların zorla sterilizasyonuna odaklandı. Dahası, "zihinsel" rahatsızlıklar kategorisi, bugün gerçekten zihinsel sağlık sorunları olarak gördüğümüz şeylerin yanı sıra suç işleme duygusunu ve cinsel tabuların dışında olmayı da kapsar hale geldi.

Bir megalomanyağın görüş açısından Nürnberg Mitingi. Hitler'in konuşmaları destekçilerini coşturuyordu. Peki, bu destekçilerin Hitler'e yaltaklanmaları onun üzerinde nasıl bir etki yaratıyordu?

"KAN" VE "ONUR"

Elbette ırk politikaları da mevcuttu. Antisemitizm yüzyıllardır köklü bir alışkanlık olagelmişti ancak şimdi

Nürnberg'de sadece özenle hazırlanmış konuşmaların platformdan aktarılması söz konusu değildi. Görüldüğü gibi Hitler burada Nazi Kadınlar Birliği'nden Gertrud Scholtz-Klink'le sohbet de ediyor.

Alman devletinin resmî tutumuydu. 1933 gibi erken bir dönemde Hitler, Yahudilerin sahip olduğu dükkânları tüm yurtta boykot etme çağrısında bulunmuştu. Bu da Yahudi kesimi bir hayli etkilemişti. Nazilerin iktidarda olduğu şu dönemde bu etkinin derecesi daha da arttı. 1935 Yazı'nda, şüphecilik, kızgınlık ve sığ bir nefret sarmalı Nürnberg Yasaları'nın (yasalar parti mitinginin yapıldığı Nürnberg'de ilan edildiği için bu ismi aldı) çıkartılmasıyla kanunlaşmış oldu. "Alman Kanı'nın ve Alman Onuru'nun Korunması Yasası" uyarınca ise Almanların Yahudilerle evlenmesi yasaklandı –daha genel anlamıyla bu iki ırk arasındaki cinsel ilişki kanun dışı ilan edildi.

Yeni Reich Vatandaşlık Kanunu'na göre sadece Alman kanına sahip olduğu kanıtlananlar vatandaşlık haklarından faydalanabilecekti. Yahudiler bu haklardan tamamen mahrum bırakıldılar. Böylece devlet memurluğu ya da temel meslekleri yapma hakları da ellerinden alınmış oldu. Orta sınıf Yahudilerin büyük bir kısmı yoksulluğun pençesine düştü. Artık vatandaş sayılmadıkları için normal hayatta taciz ve istismar edilmeleri de meşru hale geldi. Görünürdeki tek çözüm ülkeden göç etme olarak görülse de Naziler bunu ön görerek göç etmelerini belli noktaya kadar engellediler. Ülkedeki *yabancılar* eğer ayrılmak istiyorlarsa birikimlerinin %90'ını vergi olarak devlete vermek zorundaydı.

Bu türden önlemlerin Alman halkı arasında son derece memnuniyetle karşılanması Hitler'i Holokost'un tek sorumlusu olarak gösterme çabalarını ya da ülkeyi genel itibariyle aklama gayretini gülünç kılıyor. Hitler'in tek başına sorumlu olduğu tek olay *Kavgam* kitabını yazmaktı: "Yahudi Sorunu"nun kökenini ve bu sorunu nasıl "çözeceğini" detaylı olarak işte bu kitapta tasarlamıştı. Almanya'nın üzerinde kara bir leke olan Nürnberg Yasaları hiç şüphe yok ki Hitler'in ırk teorilerinin çirkin bir zaferiydi.

GÜZELLİK VE ESİP GÜRLEMELER

Irk felsefesinin yalnızca etnoğrafya ve insan biyolojisiyle sınırlı kaldığını düşünmek çok masum kalır. Hitler, yozlaşmış "ırka" özgü özellikleri sanatta dahi tespit edecekti. Dünyanın her yerinde orta sınıfın saygın mensupları bilinçli olarak yeniye ve farklıya şüpheyle yaklaşırlardı ancak onun sahip olduğu düşmanlık, bir dereceye kadar, şüphenin standartlaştırılması olarak görülebilir. Partinin 1937 yılında, Münih'te organize ettiği "yozlaşmış" resim sergisinin sloganı "Hükmü Kendiniz Verin" idi. Bu "sabıkalılar galerisi"nde Picasso, Matisse, van Gogh ve 20. yüzyıl resim sanatının devleri olarak görebileceğimiz pek çok kişinin eseri yer alıyordu ancak eserlere sanatsal değeri biçen kişi Heidhausen Tramvayı'ndaki Adam[31] olacaktı.

Nazilerin engellemeleri, küçük burjuvanın esip gürlemelerine üstün geldi. Hitler, cahilliğini ve zevksizliğini nevi şahsına münhasır uğursuz ifadeleriyle servis etti. Nazi mimar Paul Schultze-Knaumburg'un (1869–1949) "Gerçek sanatsal yetenek, işin ustasına olduğu kadar 'sağlıklı bir SA mensubuna' da hitap eder" görüşü militarist estetik anlayışın nasıl vücut bulduğunu açıkça ortaya koyuyor. Tuhaf bir şekilde "sağlıklı" kelimesinin kullanılması ise saflık, sağlıklı olma durumu ve (bunun yanında) yozlaşma fikirlerinin de ne kadar derin olduğunu gösteriyor.

KIŞKIRTICI FİKİRLER

Bu fikirler, devletin resmî görüşleri ve değerleriyle iç içe olmaksızın özerk olarak varlığını sürdürmek isteyen sanatsal ve entelektüel çevrelere karşı totaliter Nazi devletinin güttüğü şüpheleri net bir şekilde ortaya koyuyor. Goebbels tarafından 10 Mayıs 1933 tarihinde organize edilen Büyük Kitap Yakma

Geceyi meşaleleriyle aydınlatan Fırtına Birliği mensupları Yahudilerin sokaklardan temizlenmesi için insanlara çağrıda bulunuyor (1935).

Olayı, yeni hükûmetin otoritesini ilanı etmesinin yanında hükûmet tarafından onaylanmayan fikirlere de doğrudan bir saldırı hüviyetindeydi.

Kitapları yakılan kişiler, oyun yazarı Bertolt Brecht (1898–1956) ve romancı Alfred Döblin (1878–1957) gibi solculardı; ya da Heinrich Heine (1797–1856), Franz Kafka (1883–1924), Stefan Zweig (1881–1942) ve Joseph Roth (1894–1939) gibi Yahudilerdi. Veyahut da Rosa Luxemburg (1871–1919) ve Walter Benjamin (1892–1940) gibi hem solcu hem de Yahudi olan kişilerdi ve elbette ideolojik anlamda hepsinin babası olan Karl Marx'ın (1818-83) kitapları da es geçilmedi.

Fikirleri aşağılama konusunda Alman yazarlarla sınırlı kalmayan Naziler, H.G. Wells (1866–1946) ve André Gide (1869–1951) gibi yabancı yazarların kitaplarını da yaktılar. Ernest Hemingway (1899-1961) ve James Joyce'un (1882-1941) kitapları da ateşten nasibi alanlar arasındaydı. Bu yazarların suçları (muhtemelen) ilk olarak sola sempati beslemeleri ve ikinci olarak ise edebî anlamda belirsizlik içermeleriydi. Joyce'un farklı edebî türleri birleştirmek suretiyle yazdığı *Ulysses* (1922) romanının ana karakteri olan Leopold Bloom'un Dublinli bir Yahudi olması da elbette tesadüf olarak addedilemez. Öne çıkan bir diğer isim ise dedeleri arasında çokça din adamı bulunan Sigmund Freud'du. Kendisi bilinçaltı kavramını ve bilinçaltında yoğunlaşan zararlı arzu ve içgüdüleri formülleştirip teori haline getiren ilk kişiydi. Onun da kitapları yakıldı elbette. Tıpkı diğer "ahlak düşmanları" Albert Einstein (1879–1955) ve Leo Tolstoy'un (1828–1910) kitaplarının yakıldığı gibi.

Fikirleri aşağılama konusunda sınır tanımayan Naziler, yabancı yazarlara ait çok sayıda kitabı da yaktı.

BLUES NOTALARI

Daha sonra Almanya'nın büyük şehirlerinde yaşayan sosyetik isimler kadar donanımlı müzik insanları tarafından da kucak açılan caz müziğe de tepki gösterildi. Amerika'dan ithal edilen, alışılmamış tonlamaları ve birden değişen ritmiyle bu yeni müzik türü, her ne kadar yeniliğe açık olsalar da bu ilk Alman dinleyicileri tam manasıyla şoka uğratmış olmalı.

Hitler, bu müzik türünün en ünlü icra edicileri olan siyahi Amerikalıların ten rengini hedef aldı. Hedef tahtasına koyduğu bir diğer husus ise Gershwin kardeşler Georg (1898-1937) ve Ira (1896-1983) ile Irving Berlin (1888-1989)

Yalnızca Hitler'in ifadeleri ve Parti'nin doktrinleri... Hiçbir saygın Alman vatandaşı artık daha derinlemesine sorgulamayacak. İşte kitap yakma olaylarının altında yatan mesaj buydu.

Duke Ellington arkadaşlarıyla birlikte doğaçlama olarak caz müziği yapıyor, 1939. Caz müzik ırksal "kokuşmuşluğu" kadar içinde barındırdığı doğaçlama kargaşasıyla da Naziler için tehdit unsuruydu.

gibi ünlü bestecilerin Yahudi kökenli olmalarıydı. Hitler 1928 yılında yaptığı bir konuşmada "yozlaşma"nın norm haline gelmesinden yakınıyordu: "Zenci müziği baskın bir tür olabilir ancak bu tıngırtının karşısına Beethoven senfonisi koyduğumuzda hangisinin üstün geleceği ortadadır."

Sadece Almanya'daki değil, diğer ülkelerdeki dönemin pek çok eğitimli insanı da Beethoven'ın eserlerinin "daha üstün" olduğunu ve dolayısıyla herhangi bir ragtime ya da swing grubunun şarkılarından "daha iyi" olduğunu düşünüyordu. Çok sayıda saygın aile, bu müzik türüyle ilişkilendirdikleri aşırı alkol kültürü ve gevşek ahlak anlayışı ile bu müzik türünün icra edildiği mekânlara endişeyle yaklaştı. Buna ilaveten, her ne kadar kasabalı ailelerin sözde isyankâr çocuklarının zevklerine hitap etse de, siyahi şarkıcılar bu kasabalı aileler tarafından da sevilmiyordu. Hitler, ailelerin bu müziğe korkuyla yaklaşması kullandı ve bu korkuyu kusursuz bir şekilde teoriye döktü. Caz müzik artık müzik dünyası için ırkların karışması anlamına geliyordu.

Benzer ön yargılar sanat dünyasındaki hiyerarşide daha ileri bir noktada gibi görünüyor. Alman Dışavurumculuğu 20. yüzyılda resim dünyasının elde ettiği zaferlerden biri olarak hatırlanmaktadır. Ne var ki o zamanlar bu akım da "zencivari" denilerek topa tutuluyordu. Bir resim ya da bir heykel nasıl olur da bir ırkın ya da etnisitenin karakterini ya da özelliklerini yansıtabilir ki? Ancak bu düşünce pek çokları tarafından mantık çerçevesinde değilse bile sezgisel açıdan benzeştirilerek akla yatkın bulundu.

Cazın siyahi virtüözler yoluyla yarattığı etkiyi, görsel sanatlar bünyesinde doğan yeni hareketler de eski gelenekleri kasten reddetmek suretiyle gerçekleştiriyordu ve bunu cazın pervasız enerjisine denk olabilecek doğaçlama bir kargaşayla gerçekleştiriyordu. (Bir Nazi Partisi üyesi olan) Paul Schultze-Naumburg ise durumu şu açıdan değerlendiriyordu: Oturmuş geleneksel normlardan tamamen ayrılan ve soyuta ve dolayısıyla belirsizliğe meyleden bu sanat, Yahudilerin, "vahşi doğaya ve dolaylı olarak da Zencilerin ve Vahşilerin doğasına duydukları özlemi yansıtıyor."

Hitler 1 Şubat 1933 tarihinde iktidarı ele geçirdikten sonra Reich şansölyesi olarak "kendi" halkına radyodan ilk kez sesleniyor.

Belki de en meşhurları Pablo Picasso (1888-1973) da dâhil olmak üzere, pek çok modern ressamın kendini sözde "İlkel" resmin duygusal doğrudanlığına ve açıklığına kaptırdığı doğrudur. Max Ernst (1891-1976) gibi sürrealistlerden Wassily Kandinsky (1866-1944; kariyerinin büyük bölümünü Münih'te geçiren Rusya doğumlu usta) gibi Dışavurumculara kadar pek çok ressam ve gene Kandinsky'nin öğrencisi olan Paul Klee (1879-1940) "vahşiliği" aradı ancak bu arayış, vahşiliğin antropolojik yaklaşımından tamamen uzaktı. Bu kişiler vahşiliği aramış olsalar da eserlerinde (mantıklı herhangi bir anlamda) "zencivari" bir özellik bulunduğunu söylemek mümkün değildi.

YAHUDİLİKTEN Mİ YOKSA ZOR OLDUĞUNDAN MI?

"Yahudi Sanatı" olduğu gerekçesiyle hedef gösterilen eserler çoğu zaman aslında Yahudi sanatçılar tarafından yapılan eserler değildi ancak Marc Chagall'ın (1887-1985) eserleri bu kuralın dışında kalıyordu ve en öne çıkan istisnayı oluşturuyordu. Tasfiye hareketini tetikleyen şey görünüşe göre küratörüyle, eleştirmeniyle ve tüccarıyla sanat dünyasının Yahudi hâkimiyetinde olduğu düşüncesiydi.

Dahası, Chamberlain'in "Çinli Yahudiler"[32] savında gördüğümüz gibi, bir kişi için "ırk" her şeyin önüne geçmeye başladığında kelimenin gerçek anlamı da artık pek bir şey ifade etmemeye başlıyor. Bu sebeple 1920'den beri NSDAP mensubu olmasına rağmen Alman Dışavurumcu ressam ve baskı sanatçısı Emil Nolde'yi (1867-1956) eleştirenler onun eserlerinde "Yahudi"liğe ilişkin izler olduğunu öne sürüyordu. Nolde'nin siyasi görüşleri tıpkı Yahudi sanatçılara yönelik antisemitist hakaretleri gibi herkesçe biliniyordu. Bu anlamda gerçekten rezil biriydi ancak yaratıcılık sızan eserlerinde "Naziliğe" dair bariz hiçbir şey bulunmazdı. Schultze-Naumburg'un "sağlıklı bir SA mensubu" ifadesini boşa çıkaracak kadar yenilikçiydi ve eserlerinde sarı saçlı, elma yanaklı genç kızlar

ya da mükemmel manzaralar yer almazdı.

Sadece Nolde'den bahsetmek haksızlık olur. Doğrusunu söylemek gerekirse geriye dönüp bakıldığında 20. yüzyıla damgasını vurmuş büyük yazar ve sanatçıların büyük bir kısmı aslında hiç de uygun olmayan siyasi görüşlere sahipti. D. H. Lawrence (1885-1930) ve Joseph Conrad (1957-1924) gibi ünlü romancılar – ki her ikisinin eserlerinin Nazi kitap yakma olaylarında yakılması ironiktir– ve William Butler Yeats (1865–1939) ve T.S. Eliot (1888–1965) gibi dünya çapında tanınan şairler, tıpkı Hitler gibi modern

Antisemitizmin azılı savunucu olması, NSDAP üyeliği... Bunlar bile Nolde'nin eserlerini Nazilerin tepetaklak gelmiş estetik anlayışına göre "Yahudi" damgası yemekten koruyamadı.

kapitalizm yüzünden var oluşun itibarının düşmesi düşüncesine katlanamıyordu. Gene, belli bir ölçüye kadar Hitler'in daha az şüphecilik ve ahlaki yozlaşmışlık içeren, daha fazla mitsel ve canlı olan geçmişe duyduğu özlemi paylaşıyorlardı. Bu kişiler, bu türden bir siyasi felsefenin yarattığı etkileri Nolde gibi ilk elden görme fırsatına sahip olamayacaktı ancak belli başlı ön yargıların bir kısmı onlarda da mevcuttu.

SANATTA AYRIŞMALAR

Emil Nolde gibi antisemitist birinin çalışmalarını "Yahudi"lere özgü özellikler barındırdığı gerekçesiyle hedef gösteren bu keyfi sanatsal kurallar şu soruyu ortaya çıkarıyor: Sanattaki bu şiddetli ters tepkiyi tetikleyen başka faktörler de var mıydı? Bu noktada meseleye parti içi politikalar dâhilmiş gibi görünüyor. Hitler sanatsal "kariyerinin" başlarında kuşkusuz muhafazakâr bir çizgiyi izlese de yenilikçi akımlara açıkça düşman değildi. Nazi film ve propagandaları da pek çok açıdan son derece yenilikçiydi. Joseph Goebbels de hırslarını şairlik yaparak beslemişti.

Görünüşe göre Goebbels, tıpkı Nolde'nin yaptığı gibi, son derece cesur sanat akımlarını desteklemişti. Gelgelelim Alfred Rosenberg (1893-1946) Goebbels'e şiddetle karşı çıktı. Eski bir Nazi olan Rosenberg, partiye, ismi henüz Alman İşçi Partisi iken ve Hitler'den dokuz ay önce katılmıştı. Hitler Landsberg'deyken de

Nazi Partisi içindeki sanat tartışmasının kazananı Alfred Rosenberg olacaktı. Rosenberg boğucu bir muhafazakârlığı destekliyordu.

Nazi devletinin mimarı olan Hitler'in gerçek anlamda mimariyle de ilgilenmesi pek de şaşırtıcı değildir.

dükkâna o göz kulak olmuştu. Irk kavramından topluma ve modern sanata kadar tüm düşüncelerinde var olan çılgınca mistisizmde Hitler'i bile geçecekti.

Rosenberg yenilikçi akımın sadece mecazi anlamda değil aynı zamanda gerçek anlamda da bir "hastalık" olduğunu söylerdi. Görseller yoluyla modern resimdeki kadın ve erkek yüzleri ve şekilleri ile doğum kusuru ya da biçimsel kusuru olan insanların fotoğraflarını göstermek suretiyle bu iki grubu karşılaştırırdı. 19. yüzyıl akademik resmindeki idealize edilmiş klasisizmden yanaydı. Görünüşe göre resme dair kendi görüşleri çoktan unutulmuş olan *Führer*, Rosenberg ve Goebbels arasında vuku bulan bu savaşa hiç karışmadı ve mücadeleyi bir köşeden izledi. Alman sanat arenasında süren bu üstünlük savaşından galip çıkan kişi Rosenberg oldu.

GELECEĞİ İNŞA ETMEK

İlk zamanlardan itibaren *Führer*, destekçilerin üniformalarının tasarımından parti sembolüne ve bu sembolün büyük mitinglerde nasıl sunulacağına kadar Nazi "görünüşü"nün tüm yönleriyle çok yakından ilgilendi. O yüzden Nazi devletinin mimarı olan Hitler'in gerçek anlamda mimariyle de ilgilenmesi pek de şaşırtıcı değildir.

Kamu binaları, son derece bilinçli bir şekilde devleti yüceltmek üzere izlenecek bir tarzın doğal olarak odak noktalarıydı: Büyük ölçüler ve ihtişam, doğru yönlendirildikleri takdirde insanların sahip olabileceği gücü yansıtırdı. Yeni bir görüş olarak, yapılardaki Nazi tarzı, klasik Yunan ve Roma mimarisini taklit eden bir muhafazakârlık içermeye başladı. Kuşkusuz her iki medeniyet de halk ile devleti özel zümrelerin ve bireylerin üzerine çıkarmıştı. Nizami ve dengeli olan bu medeniyetler derinlik, detay ya da gizli anlam içermiyordu. Bu medeniyetler kolayca ve kesin bir şekilde anlaşılabilirdi.

Nazi estetiğini belki de en mükemmel şekilde örnekleyen yapı, 1936 Olimpiyatları için inşa edilen Berlin'deki Olimpiyat Stadyumu'ydu. Ne var ki burası, dört altın madalya kazanarak Aryan zaferi planlarına çomak sokan siyahi Amerikalı atlet Jesse Owens'ın (1913-80) Hitler'i küçük düşürdüğü yer olarak anılacaktı.

Elbette başka örnekler de mevcuttu. Hitler'in amacı hem kendi otoritesini hem de partinin otoritesini Almanya'ya işlemekti. 1937 yılında Berlin şehrini komple yenilemesi için mimar Alber Speer'i (1905-81) görevlendirdi.

YAYILMACI HEDEFLER

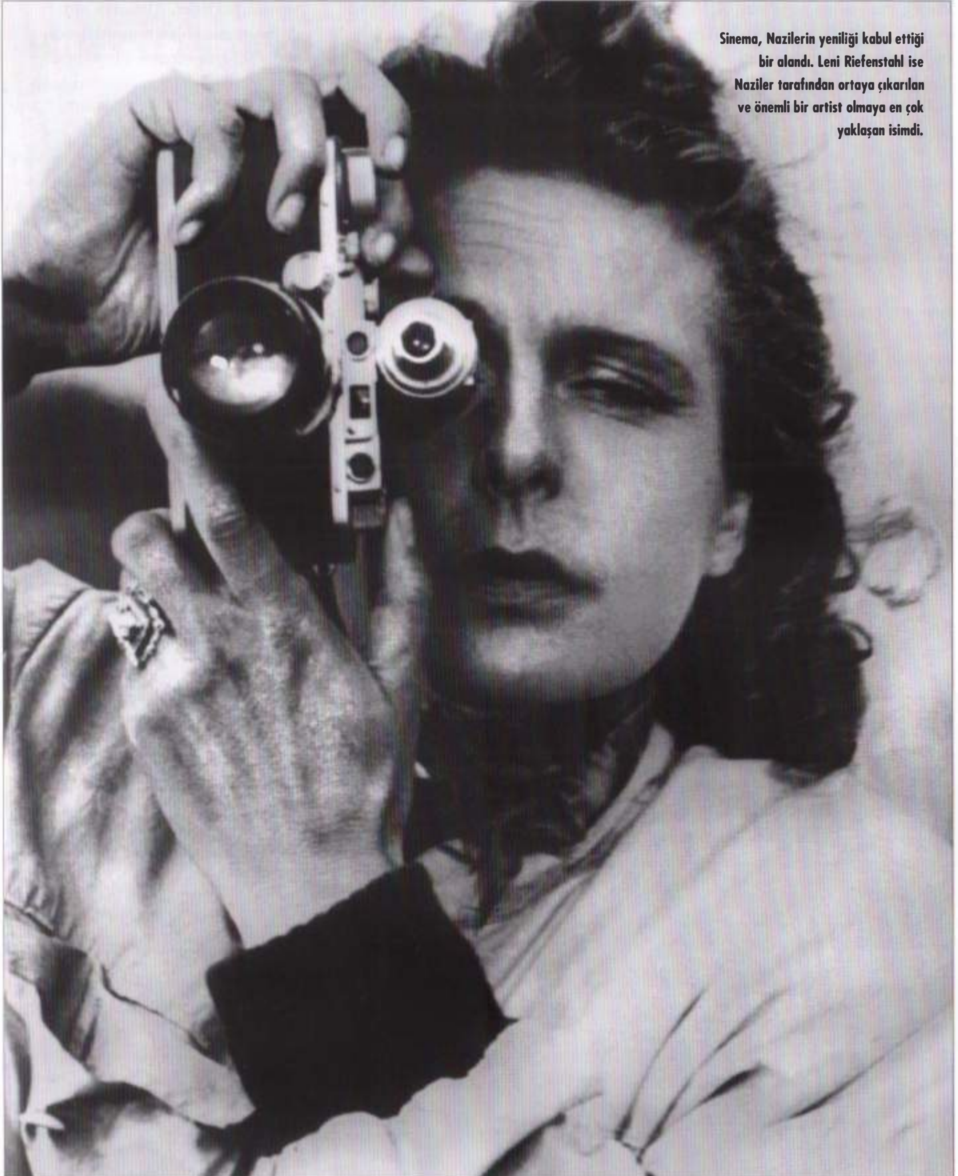
Hitler'in Avrupa'yı inşa etmek üzere kafasında şekillendirdiği tasarılar da vardı. Ona göre, Almanca konuşulan Saarland ve Ren Nehri'nin batısında kalan toprakların Fransa güdümünde olmasına dertlenmemek utanç vericiydi. Versay Antlaşması uyarınca yapılan düzenlemeler açıkça cezalandırıcı mahiyetteydi. O yüzden Hitler'in itirazları ne tuhaf ne de mantık dışıydı.

Yıllar süren çalkantıların ardından 1935 yılında Milletler Cemiyeti Saarland'de yaşayan halkın referanduma gitmesine izin verdi ve sandıktan Almanya'ya bağlanma sonucu çıktı. Bundan cesaret bulan

EKRANLARIN SEVİLEN İSMİ

Aralarında romantik bir ilişki olup olmadığı hiçbir zaman kanıtlanamayacaktı ancak Hitler'in Leni Riefenstahl'a (1902-2003) duyduğu hürmetin derinliği ve içtenliği su götürmez bir gerçekti. Alman yönetmenlerin filmlerini genellikle kült filmler olarak gören savaş sonrası sinema dünyasının en saygın isimlerinden ve eleştirmenlerinden bir kısmı da Hitler'in Riefenstahl'a olan hayranlığını paylaşıyordu. Riefenstahl da *Führer*'inin ona karşı olan duygularını karşılıksız bırakmıyordu. Nedeni her ne kadar bilinmese de Naziler için yaptığı filmleri açıkça hiçbir karşılık beklemeden yapıyordu.

İradenin Zaferi (1935) filminde 1934 tarihli Nazi Parti Kongresi'nde yaşananlar kayda alınıp nefes kesici bir şekilde ekranlara taşırken *Olympia*'da (1938) 1936 Berlin Oyunları destansı bir şekilde izleyicilere sunuluyordu. Teknik açıdan bugün ne kadar eksik görünse de bu filmler o zehirli dönemlerin heyecanını canlı bir şekilde yeniden hatırlatmaktadır. Filmlerin bir diğer önemli özelliği de eskimemeleridir. Çiğ propagandaya gerçek bir yaratıcılık katan ve bilindik bir mesajın aktarımına özgün ve sanatsal bir yenilikle sunan Riefenstahl, Hitler'in görüşlerine beyaz perdede coşkulu bir şekilde hayat verdi.

Sinema, Nazilerin yeniliği kabul ettiği bir alandı. Leni Riefenstahl ise Naziler tarafından ortaya çıkarılan ve önemli bir artist olmaya en çok yaklaşan isimdi.

Hitler, Fransa'nın tepkisini ölçmek için bir yıl sonra askerleriyle Ren Nehri'nin batısını işgal etti ancak hiçbir tepki gelmedi. Hitler'in yükselişi Batı Avrupa hükûmetlerini bir nevi felç durumuna sokmuştu ve böylelikle bu bölge tekrardan Reich bünyesine dâhil edilmiş oldu.

Tüm Avrupa göz önünde bulundurulduğunda sayıca azınlıkta olsalar da Hitler, Mussolini İtalyası ile birlikte Avrupa'nın tam kalbinde bir "mihver" oluşturduklarını bilerek kendini güvende hissediyordu. Hâlihazırda Mihver olarak anılan bu yapı zaten 1936 yılında imzalanan bir antlaşmayla oluşturulmuştu. Bu Avrupa devletlerine daha sonra Japonya da katıldı.

Almanya'nın batı cephesinde gerçekleştirdiği bu hamleler her ne kadar kaybedilmiş toprakların yeniden ele geçirilmesine ilişkin sembolik bir öneme sahip olsa da aslında Alman ordusunun ısınma turlarından başka bir şey değildi. Bununla beraber *Kavgam*'ın ikinci yarısında Hitler, Almanya'nın doğusundaki Slav topraklarında geniş bir *lebensraum* oluşturmak için gerekçeleri ortaya koyuyordu. "Doğa, siyasi sınırları tanımaz" diye iddia ediyordu Hitler. Rekabetin ya da onun ifadeleriyle "erklerin serbest mücadelesinin" "üstün" olan ırka ya da türe en geniş ve en iyi alanları bahşedeceğini söylüyordu.

Bu Darwinciliğe göz kırpan ifadelere karşın Hitler, uygun zaman geldiğinde tarihteki bir örneğe ve kalıtsal bir "unvana" başvurmaya da hazırdı. Avrupa'nın doğu yakasından itibaren Slavlar tarafından Cermen

Berlin'deki Olimpiyat Stadyumu modası geçmiş klasisizmin hormonlu hali olan Nazi mimarisini yansıtıyordu. Bu haliyle insanlarda korkuyla karışık bir saygı duygusu uyandırmaktan öteye gidemedi.

HİTLER'LE EV YAŞAMI

Resmî sorumluluklarına kısa bir ara veren Hitler, Berghof'ta dinlenirken görülüyor. Görüntüsündeki her detay incelikle ayarlanmıştı.

Hitler'in siyasi konumunun yükselmesiyle birlikte *Kavgam*'ın satışları da bir o kadar arttı. Bir zamanlar, yıkık bir insanın neredeyse delice çiziktirmeleri olarak görülen kitap şimdilerde büyük bir liderin merak uyandıran hatıratı ve manifestosu olarak anılıyordu. Paranın akınaya başlamasıyla birlikte *Führer*, içinde bulunduğu toplumsal pozisyona uygun bir özel hayat kurmak için kolları sıvadı. Şansölye olarak Berlin'de etkileyici ve görkemli bir resmî konut edindi ancak aynı zamanda kendi çevresinde bir kişi kültü yaratmakla da meşguldü. Bu da tamamıyla kendi hayatına ve kendi karakterine odaklanılması anlamına geliyordu; özel hayatı da en az resmî hayatı kadar önemliydi. Performanslarının bir parçası olarak özel hayatı kullanma fikri bugünkü ünlü kültürünün bir parçası olabilir ancak 1930'larda bu olay henüz yeniydi.

İmaj yönetimi konusunda sahip olduğu içgüdü Hitler'i yanıltmayacaktı. Fotoğraflarında deri ciltli kitapların arasında düşünceli bir görüntü çizerek ve Şansölyelik'teki diğer tarihi resimlerin arasında omuzlarında sorumluluk yüklüymüş (ve doğuştan dayanıklıymış) görüntüsü çizerek poz verdi. Bununla beraber, Alplerin tertemiz havası ve huzur verici manzarası karşısında geçirdiği boş zamanlarından birkaç sahne gösterilmesine de izin verdi. 1920'lerden beri Obersalzberg'e gelirdi (burası Maria Reiter'le de tanıştığı yerdi); şimdi ise bir zamanlar kiraladığı Haus Wachenfeld dağ evini alabilecek imkânı vardı ve burayı, basit zevklerin adamı olarak hayvanlarıyla birlikte bahçede "dinleniyor" görüntüsü çizeceği uygun bir alana dönüştürdü. 1937 yılından itibaren Haus Wachenfeld'i, Berghof olarak bilinen son derece görkemli bir konuta dönüştürmek üzere tadil ettirmek ve önemli ölçüde büyütmek için kolları sıvayacaktı.

Mihver bağlaşıklarının liderleri yürüyüş yaparken görülüyor. Hitler'in Mussolini İtalyası'na karşı beslediği hayranlık İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinin ardından çok da uzun ömürlü olmayacaktı.

Ostrogotlardan ele geçirilen Asya'nın batı steplerine doğru devasa bir genişleme hareketi olan "Oium" fikrini hayata geçirmek için antik tarihin kapılarını araladı.

Hitler'in iddiasına göre bu alanlar kesinlikle Almanya'ya aitti.

Hitler, kafasındaki *Ostpolitik*'i (Doğu Politikası) gerekçelendirirken, ne kadar tutarsız olsa da, topraklarını doğuya doğru genişletmesinin Almanya'nın kaderinde yazılı olduğunu, hatta Almanya'nın bunu yapmakla mükellef olduğunu düşünmekte katı bir şekilde ısrarcıydı. Almanlar nefes alacakları alanlara ve zengin topraklara sahip olmak zorundaydı. Bu zengin topraklarda, hâkimiyetlerini devam ettirmek adına ihtiyaç duyacakları büyük kitleler için ekinler yetiştirilecekti. Besbelli *untermenschen* (alt insan) olan Slavlar da yok edilebilir ya da köleleştirilebilirdi.

REICH YENİDEN SİLAHLANIYOR

Versay Antlaşması'nda silahlardan arınmış bir Almanya yaratmak için her yol denenmişti. Müttefiklerin besledikleri umumi nefret her türden siyasi gruba mensup Almanlar tarafından hissediliyordu. Weimar Cumhuriyeti bile her ne kadar ihtiyatlı davransa da ülkenin ulusal gurur kaynağı olarak görülen silahlı kuvvetleri yeniden teşkil etmek için elinden geleni yaptı. Naziler ise zaten temel hedeflerinde açıkça militaristtiler. *Kavgam*'da gördüğümüz gibi Hitler, Birinci Dünya Savaşı'nı yeni Nazi devletinin temelini oluşturan efsane olarak kullanmıştı. *Frontgemeinschaft* (cephe toplumu) fikri ise bu devletin temel kaidesiydi. Alman erkek ve kız çocukları, Hitler Gençliği'ne kaydoldukları ilk andan itibaren, kendilerini Anavatan ve *Führer*'in askerleri olarak görmek üzere teşvik ediliyordu. SA, paramiliter bir çizgide idare ediliyordu. *Lebensraum* doktrinin ve bu doktrinin temelini oluşturan güç ideolojisinin gerçekleşmesi, savaşla elde edilen bir zafere bağlıydı.

Hitler'in gücü ele geçirmesi Büyük Buhran'ın getirdiği büyük

çöküşle bağlantılıydı ve Hitler, büyük çaplı yeniden silahlanma hareketini Almanya'nın "Yeni Düzenini" tesis etmek için kullandı. Uçaklar, tanklar, kamyonlar, bombalar, havan topları, büyük çaplı toplar, hafif silahlar, mühimmat, dikenli teller ve savaşa girmek için ihtiyaç duyulan diğer tüm malzemeler için üretim siparişi verilmesi Alman sanayisinde büyük bir patlama yarattı. Otobanların yapılması gibi diğer projeler de hem bu büyük savaş gayretini hem de Nazi yönetimine verilen desteği artırmada çok önemli bir role sahip olan genel refahı besledi.

Almanya güçlendikçe, yöneticileri de o derece pervasızlaştı. Almanya'nın komşuları ve bu ülkelerin müttefikleri de aynı oranda endişeli bir ruh haline bürünmeye başladı. Görünüşe göre şu aşamada kimse Hitler'e meydan okumaya hazır değildi. Birleşik Krallık Başbakanı Neville Chamberlain (1869-1940) 29 Eylül 1938 tarihinde Münih'e gitti. "Zamanımızda Barış" fikrini sürdürmek için Münih'te Çekoslovakya'ya bağlı Südetler bölgesinin (esasen Almanca konuşulan bir dizi birbirinden ayrı bölge) Almanya tarafından ilhak edilmesine onay verdi.[33] Almanya'daki Yahudiler içinse ufukta huzura ve barışa dair bir işaret görünmüyordu: *Kristallnacht*'tan (9-10 Kasım gecesi) sonraki sabah sokaklar cam parçalarından geçilmiyordu. Yahudilerin sahip olduğu ev ve dükkânlar tarumar edilmiş, 90'dan fazla kişi de öldürülmüştü.

Neville Chamberlain (önde, sağ tarafta) Münih'te Hitler'le görüşmek üzere Nazi merasim kıt'asının önünden geçiyor. Bu görüşme kötü bir diplomatik anlaşma olarak anılacaktı.

> "Saldırmazlık" anlaşması, tarafların saldırgan tutum sergilemesine onay verir mahiyetteydi.

DÜŞMANLARIN EN İYİSİ

Hitler ve Stalin bugün 20. yüzyıl tiranlığının iki zıt kutbu olarak anılmaktadır. Biri faşizmin diğeri ise komünist tahakkümün yüzüdür. Ne var ki 1930'ların karmaşık diplomatik ikliminde böylesi net bir gerçeklik o kadar da ayan beyan ortada değildi.

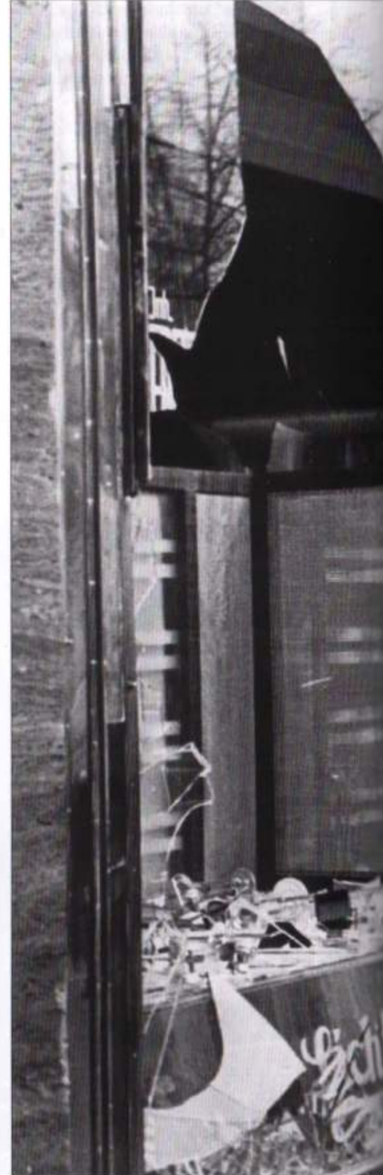
Sonuç olarak 23 Ağustos 1939'da Almanya Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop ile Rus mevkidaşı Vyacheslav Molotov arasında bir anlaşma imzalandı. Nazi-Sovyet paktı ne bir dostluk anlaşmasıydı ne de karşılıklı yardımlaşmayı öngörüyordu. Anlaşmaya göre eğer üçüncü bir ülke bu ülkelere saldırırsa diğeri tarafsız kalacaktı. Bu "saldırmazlık" anlaşmasının özellikle de iki taraf için saldırgan bir tutum sergilemeye onay verir mahiyette olmasından dolayı Stalin'in Hitler'le bir anlaşma yapmaya hazır olması durumu tarihçiler tarafından haklı olarak kınanmaktadır. Anlaşma uyarınca Almanya'nın Polonya'ya, Sovyetlerin de Baltık ülkelerine saldırganca tutum sergilemesinin kapısı aralanmış oldu.

Stalin, Hitler'in kendine ve Sovyetler Birliği'ne karşı olan tutumu konusunda kendini kandırıyor değildi. Ancak iki düşman karşılaştırıldığında Batı demokrasileri onun gözünde daha zayıf görünüyordu. Komünizmin nihai hedefi kapitalizmi yok etmekti. Ayrıca Rus Devrimi'nin ilk yıllarında Batılı devletler "Bolşevik bebeği henüz kundağındayken boğmak için" (bunlar İngiliz devlet adamı Winston Churchill'in sözleriydi) ellerinden geleni yapmışlardı.

Bununla beraber Judeo-Bolşevizm[34] görüşünü destekleyen, savaşı bir tür ruhsal doygunluk olarak tanımlayan ya da (çoğunlukla Rusya'yı kapsayan) *lebensraum*'dan neredeyse kutsal sözlermiş gibi

DOĞUM GÜNÜ ÇOCUĞU

Nazi-Sovyet Paktı'nın akabinde gerçekleşen bölüşme süreci tuhaf bir siyasi ve tarihî anafor yaratacaktı. Kuşaklar ana akım tarih çizgisinin "izinden gitti". Rusya'nın Baltık devletlerini ilhak etmesi bu bölgedeki insanların içinde öyle bir küskünlük yarattı ki, Sovyet hâkimiyetinde kaldıkları süre boyunca Estonya-Letonya ve Litvanya'daki aşırı sağcılar Hitler'in doğum gününü alenen kutlayacaktı. Dahası, Estonya'nın Tartu ve Tallinn kentlerindeki "dazlaklar" 21. yüzyılda dahi bu günü anmaktadırlar. Litvanya'nın Vilnius kentinde ise bu tarihte Yahudi mezarlıklarına saldırılar gerçekleştirilir. Elbette bu ülkelerin "Kızıl" istilaya uğramalarına her şeyden önce Hitler'in de onay verdiği düşünüldüğünde, yaşanan bu gelişmeler son derece ironik duruyor. Ancak Nazizm ya da onunla bağlantılı şeyler söz konusu olduğunda mantık ve sağduyunun ön planda olduğu görülmüş şey değildir.

Kristallnacht'a ismini veren kırılmış camlar, yaşananların yanında hiçbir şeydi. Devlet destekli bu katliamda çok sayıda Yahudi öldürüldü.

bahsedenler bu devletlerin liderleri değil Hitler'di. Bundan dolayı Sovyet diktatör 1930'larda Dışişleri Komiseri Maxim Litvinov aracılığıyla anti-faşizm ittifakı kurmak hedefiyle giderek artan bir telaş ve endişe içerisinde Batılı güçlerin kapısını çalmıştı. Bu girişimler sonuçsuz kalınca Stalin apar topar (bir Yahudi olan) Litvinov'u kovdu ve nihayetinde "Ribbentrop-Molotov Paktı"na yol açacak görüşmeler başlamış oldu. En nihayetinde esas olan Sovyetlerin varlığını sürdürmesiydi.

Doğu cephesinin güvenceye alınmasından dolayı rahatlayan Hitler içinse artık önemli olan hareket özgürlüğüydü. Rusya ve komünistlerle daha sonra ilgilenebilirdi. Şimdi sakin gözlerle, apaçık bir kargaşa içinde olan Batı Avrupa'yı izleyecekti. Batı Avrupa ülkelerinin liderleri ise ufukta yükselen bir başka savaşın ihtimali karşısında paniklemenin kıyılarında dolaşıyorlardı.

YABANCI DOSTLAR

Hitler'in İngiliz ve Amerikalı hayranları sayıca az olsalar da nüfuzlu isimlerdi. Örneğin, Unity Mitford ünlü (ve renkli) bir aristokrat aileye mensuptu.

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt (1882-1945) Hitler'in yükselişinin gerçek anlamda tehdit oluşturduğunu hissediyordu ancak ülkedeki vatandaşların aynı kaygıyı taşıdığı pek de söylenemezdi. Pek çok Amerikalı, Alman kökenlere sahipti ve bu çoğunluğun arasında olmayanlar da herhangi bir sorun yaşamadıklarını düşündükleri bir ülkeyle savaş durumu içinde olmaya pek istekli değildi. Ayrıca Hitler'in komünizm karşıtı duruşu da övgüye değer görülüyordu. Irkçılığın açıktan yapıldığı bir çağda antisemitist bir tutuma sahip olması ise Yahudi olmayan Amerikalıları pek de öfkelendirmemişti. Hitler'in Amerika'daki en ünlü münferit destekçileri arasında sanayici Henry Ford (1863-1947) ve ABD'nin Londra Büyükelçisi ve Demokrat kanadın muteber ismi Joseph P. Kennedy (1888-1969) yer alıyordu. Ancak bu isimler muhtemelen Hitler'le yüz yüze hiç görüşmemişlerdi.

Britanya da tehlikeyi görmekten uzaktı. Birinci Dünya Savaşı'nda kaybedilen bir kuşağın ardından yeni bir savaşa hazırlanma şevkleri ciddi şekilde körelmişti. Ayrıca başta, en fazla kaybı kendilerinin yaşayacağını düşünen gelenekçi elitler olmak üzere pek çok kişi Nazi Almanyası'nın Sovyet komünizmine karşı durmasını memnuniyetle karşılıyordu. Sosyalist olmamakla birlikte tarihin de haklı çıkardığı gibi çağdaşlarından daha ileri görüşlü olan Winston Churchill ise (1874-1965) görüş olarak nispeten daha kötümserdi. Neville Chamberlain'i Hitler'le kurmuş olduğu ilişkiden dolayı uyarmışsa da uyarılarına kulak asılmamıştı. "Nazizm davulunun sesi uzaktan hoş geliyordu". Bir grup İngiliz aristokrat Hitler'i "gelmiş geçmiş en büyük adam" olarak görüyordu ve bu grubun içindeki en ünlü sima Unity Mitford'tu (1914-48). Sevgili olup olmadıkları bilinmese de Hitler ve Mitford kesinlikle çok yakındı.

Führer'in özel cazibesine kapılanlar yalnızca kadınlar değildi. 1. Vikont Rothermere ve *Daily Mail* gazetesinin sahibi olan Harold Harmsworth'a (1868-1940) göre "Büyük Adolf" onursal bir monarktı. Ancak Hitler'in çevresinde gerçek krallar da olacaktı. 1936 yılında tahta çıkan VIII. Edward, daha önce evlenip boşanmış olan Amerikalı Wallis Simpson (1896-1986) ile evlenmekte ısrar edince tahta çıkışından sadece birkaç ay sonra tahttan feragat etmek zorunda kalmıştı. O tarihten sonra Windsor Dükü ve Düşesi olan çiftin Hitler'le bağlantısı (1937 yılında tanışmışlardı) savaş dönemi ve savaş sonrası Britanya'da skandallara ve şüphelere yol açmıştı.

Vyaçeslav Molotov, Sovyetler adına Joseph Stalin'in babacan bakışları altında Nazi-Sovyet Paktı'nı imzalarken görülüyor, 1939.

BÖLÜM 7

YENİDEN SAVAŞTA

Birinci Dünya Savaşı Hitler'in hedefi için kesin surette bir ilham kaynağı olmuşsa da bu hedefi nihayete erdirecek olan ikinci bir savaştı. Alman halkı, askerî üstünlük için seferber olmayacaksa Nazizmin hiçbir anlamı yoktu. Almanya ya fethedecekti ya da bu uğurda savaşırken yok olacaktı.

"Yaşamayı isteyenler savaşsın; bu sonsuz mücadeleler dünyasında savaşmak istemeyen yaşamayı hak etmiyordur." *Kavgam*'dan alınan bu ifadenin vahşi bir şiirselliğe sahip olduğu aşikâr ancak aynı zamanda bu ifade bir uyarı özelliği de taşıyor – ya da taşıması gerekiyordu. Bu sözler sorumluluk sahibi ve hatta pervasız bir liderin sözleri değildi. Bilakis bu sözler aklı başında biri tarafından sarf edilmişti. Ve gene bunlar savaş heyecanını körükleyen romantik bir arzunun coşkunlukla dışavurumuydu. Savaştan varoluşçu bir felsefe yaratmak, yaşamanın tek yolunun ölümüne bir mücadele olduğunu söylemek son derece kötücül bir yaklaşım ve gerçek dünyada bu düşüncelerle bir toplum idare etmek ya da devlet yönetmek mümkün değil. Ancak Hitler için öyle görünmüş olmalı: Savaş onun için sadece bir sona erdirme aracı değil aynı zamanda kendi içinde de bir sondu. Nihai bir son. Tamamen yok oluş.

Karşıda: Eskiden fotoğrafçı asistanı olan Eva Braun, yanına fotoğraf makinesini alarak Hitler'le yürüyüş yapmak üzere Berghof'tan ayrılırken görülüyor, 1940.

Hitler'in yükselişinin izi sürüldüğünde çözüm bulma yeteneğini, pragmatizmini ve kurnazlığını kapsayan *realpolitik*'i kullanma becerisi şaşkınlık uyandırır. Düşmanlarını bölüp ülke içindeki tüm önemli grupların desteğini alarak sergilediği taktiksel zekâ ve kıvraklığı hayranlık uyandırıcıdır. Ancak nihayetinde, nasıl oldu da yıkım hülyaları –ve hatta öldürme arzusu- Hitler'i diğer tüm zafer düşüncelerinden daha fazla etkisi altına aldı? Bu soruya kafa yormalıyız.

SALDIRGAN SAVUNMA

İkinci Dünya Savaşı'na dönüşecek sürecin ilk safhalarında sergilemiş olduğu amansız kurnazlıktan ve verdiği kararlı mesajlardan dolayı kimse *Führer*'i suçlayamazdı. Almanya 1 Eylül 1939'da Polonya'yı işgal etmeye başladığında Ribbentrop-Molotov Paktı'ndaki mürekkep henüz kurumamıştı. Bununla beraber Hitler saldırgan olduğunu kabul etmiyordu. O, Batı Polonya'da kapana kısılmış Almanca konuşan halk adına bir "Savunma Savaşı" yürütüyordu.

Britanya, ona bağlı devletler ve Fransa çok vakit kaybetmeden Polonya'ya verdikleri taahhütü yerine getirmek adına Almanya'ya savaş ilan etti. Ancak görünüşe göre Polonya'yla ittifak meselesi kapanmak üzereydi. Çünkü kınama mesajları bir kenara bırakılacak

13 DAKİKALIK TALİHSİZLİK

Johann Elser'in bombalı suikastı elinde patladı. Hedefini öldüremediği gibi bir de Hitler'in öldürülemez olduğuna ilişkin efsanesine katkıda bulunmuş oldu.

Hitler ve destekçileri 8 Kasım 1939 tarihinde ilk *darbe girişimlerinin* on beşinci yıl dönümünü kutlamak üzere Münih'teki *Bürgerbräukeller* isimli birahanede bir araya geldiler. Ancak kutlamalar çok güçlü bir bombanın infilak etmesi sonucu şok edici bir şekilde ve kaosla son buldu. Patlamanın sonucunda 6 Nazi yetkilisi hayatını kaybederken 60'tan fazla kişi de yaralandı.

Führer kutlamadan beklenmedik bir şekilde erken ayrılmıştı. Eğer bomba 13 dakika önce infilak etseydi, Hitler de patlamanın ortasında kalacaktı. Elbette o, bu olayı, öldürülemez olduğuna ilişkin efsanesini güçlendirmek için kullandı. Saldırı, (haftalar süren hazırlığın ardından) sendikacı Johann Georg Elser (1903-45) tarafından gerçekleştirilmişti. Elser birahaneyi kutlamadan bir yıl önceden incelemeye başlamıştı. Eskiden beri ahşap doğramacı olsa da 1939 yılının büyük kısmını ilk olarak bir cephane fabrikasında daha sonra ise bir taş ocağında çalışarak geçirmişti. Çalıştığı bu işlerden istifade edip kendine patlayıcılar ve fünyeler temin edecekti. El yapımı patlayıcısını, onur konuklarının konuşma yapacağı platformun hemen arkasındaki içi dikkatli bir biçimde boşaltılmış sütunun içine yerleştirmişti.

Olayın ardından Elser, Dachau'ya götürüldü. Savaşın geri kalan kısmı boyunca burada kaldı ve 1945 yılında, Almanya'nın mağlubiyetinin arifesinde gene burada infaz edildi.

olursa Batılı Müttefikler, Alman kuvvetlerinin neredeyse karşı koyma olmaksızın devam eden Polonya işgaline odaklanmasını engellemek için bir şey yapamadılar. Alman limanlarının ablukaya alınmasının etkisi sınırlı oldu. Fransızlar tarafından gerçekleştirilen küçük çaplı "Saar Taarruzu" ise etkisizdi. İşgalin başlamasının üzerinden üç hafta geçmemişti ki Sovyetler Birliği, Polonya'nın doğusundan ülkeye girmeye başladı. Bahaneleri, daha önce Belarus, Ukrayna ve Litvanya Sovyet Cumhuriyetlerinden koparılan toprakları "geri almaktı". Bir kere daha ifade etmek gerekirse, Batılı ülkeler yalnızca yumruklarını sıkmış ve Hitler'e gerçek bir cevap verememişti. Bu durumda Hitler, kendini daha fazlasını istemekten alıkoyamıyordu.

Bir süre devam eden hazırlanma döneminin ardından Hitler taarruza geçti. Sekiz ay süren "Sahte Savaş"[35] 10 Mayıs 1940'ta Almanya'nın Fransa, Belçika ve Hollanda'yı işgale başlamasıyla bir anda son buldu. Herkesçe bilindiği gibi batıdaki bu ilk taarruzla birlikte, zırhlı ve motorize birlikler tarafından yüksek hızla icra edilen *blitzkrieg*'in (Yıldırım Harbi) de başarısı tescil edilmiş oldu.

Fransa'ya gönderilmiş olan İngiliz Sefer Kuvveti, "Orak Darbesi" Harekâtı'yla oluşturulan kavisle çevrelenerek tamamen kuşatıldı ve kendi güvenliğini sağlamak için mücadele etmek durumunda kaldı. 2'nci Kolordu Komutanı General Alan Brooke olayla ilgili olarak şöyle yazıyor: "İngiliz Sefer Kuvveti'ne şu anda mucizeden başka bir şey yardım edemez". Ancak kör topal da olsa bir mucize gerçekleşti. 26 Mayıs – 4 Haziran tarihleri arasında Kraliyet Donanması ile çoğunlukla balıkçı tekneleri ve feribotlardan oluşan sivil gemiler tarafından gerçekleştirilen Dunkirk Tahliyesi sonucunda kapana kısılmış olan çeyrek milyon İngiliz ve Fransız

Harekete hazır: Hitler, Alman piyadelerinden oluşan bir grubu 1939'daki Polonya işgalinden hemen önce teftiş ediyor.

askeri kurtarılacaktı. Askerî açıdan çok büyük bir fark yaratmamış olsa da (çünkü Müttefikler kötü bir şekilde "mağlup edilmişti") hırpalanmış İngilizler bu operasyonla gururlarının bir kısmını kurtarmış oldu.

İNGİLİZ KARARSIZLIĞI

Hitler'in ilk tereddüt işaretlerini göstermesiyle birlikte Britanya, takip eden haftalarda ve aylarda kendini ziyadesiyle toparlayacaklardı. Diğer ülkelere karşı söylemleriyle kıyaslandığında Hitler'in Britanya'ya karşı ifadeleri hep daha uzlaşmacı olmuştu. Acaba Hitler Anglo-Sakson İngilizlerin, Cermen kökenlerini keşfedeceği ümitlerini mi taşıyordu?

19 Temmuz 1940 tarihinde Reichstag'da "Sağduyulu Olmaya Son Çağrı" konuşmasını yapacak kadar da işi ileriye taşıdı. Akabinde bu konuşmanın nüshaları İngiltere'nin güney doğusunda yer alan bölgelere uçaklarla atıldı. Hitler'in neredeyse ricada bulunduğu metinde Nazilerin ülkelerini Versay Antlaşması'nın getirdiği adaletsiz cezalardan kurtarmaktan başka bir şey istemedikleri ifade ediliyordu. Ve elbette "plütokratik demokrasiden çıkar sağlayanların ve Yahudi kapitalistlerden oluşan küçük grubun vurduğu prangaları" da atmak istedikleri belirtiliyordu.

Tarihçi Andrew Roberts'ın (2009 tarihli *Storm of War* isimli eserinde) bizlere hatırlattığı gibi Hitler, Britanya'nın imparatorluk olarak elde ettiği başarılara samimi olarak hayranlık besliyordu. Fransa'da mücadele tüm şiddetiyle devam ederken bile Hitler Britanya'ya karşı, dünyaya kazandırdığı "medeniyetten" dolayı övgüler düzüyordu. Roberts daha da ileri giderek Nazilerin adayı işgal planının "baştan savma" oluşunu *Führer*'in böylesi bir savaş için yeterli cesareti olmadığına bağlıyor.

> *Britanya'ya karşı bir amfibi harekât hazırlığına başlamaya ... karar verdim.*

Hitler bunun üzerine "Umutsuz askerî durumuna rağmen Britanya'nın bir anlaşmaya varma işareti göstermemesi üzerine" diye başlayan "16 Nolu Direktif"ini yayımladı. Direktif şöyle devam ediyordu: "Britanya'ya karşı bir amfibi harekât hazırlığına başlamaya –ve gerekli olursa bu harekâtı gerçekleştirmeye– karar verdim. Harekâtın amacı, İngiliz anavatanının Almanya'ya karşı yürütülen savaşın devam ettirilmesinde bir üs olarak kullanılmasını engellemek olacaktır. Gerekli görülmesi halinde tüm ada işgal edilebilir".

Hitler'in kullandığı ifadelerde bir üstü kapalılık olduğu göze çarpıyor. Direktifin başlangıç cümlesi ("Britanya'nın bir anlaşmaya varma işareti göstermemesi üzerine") Britanya'yı son kez sağduyulu olmaya çağıran bir ifade gibi görünüyor. Doğrudan yapılan tehditlere bakacak olursak da gene bir tereddüt seziyoruz. Hitler "Harekâta hazırlanıyoruz" ya da "harekâtı gerçekleştirmeye karar verdik" demekten ziyade "harekâta hazırlanmaya karar verdik" ve "eğer gerekli olursa gerçekleştireceğiz" diyor. Metinde Hitler'in yatıştırıcı niyetini açıkça destekleyen ve Britanya işgalini gerçekleştirmeye pek de istekli olmadığını ve bunu yaparsa da tamamen savunma amacıyla yapacağını belirten bir başka ifade daha yer alıyor: "gerekli görülmesi halinde."

KARARSIZ BİR DENİZ ASLANI

Tüm bunların diplomatik bir nezaket gereği söylenmiş olduğu düşünülebilir ancak Hitler'in tereddütlerinin sahici olduğunu gösteren işaretler mevcut. Örneğin, Hitler Britanya'nın işgalini öngören "Deniz Aslanı" Harekâtı'nın onayını vermekte son derece yavaş davrandı.

Plana göre amfibi kuvvetler "Ramsgate'ten başlayıp Isle of Wight'e uzanan ... geniş bir hatta" çıkarma yapacaktı. *Luftwaffe*, Avrupa kıtasından uzakta kalan bu bölgede topçuların yapması gereken görevi icra edecekken Alman donanması ise denizde himaye sağlayacaktı. *Führer*'e göre işgal eğer Ağustos'ta başlayacaksa yapılacak çok iş vardı:

a) Alman işgali sırasında ciddi bir direniş sergilememeleri için Britanya hava kuvvetleri o zamana kadar hem fiziksel olarak hem de psikolojik olarak etkisiz hale getirilecek.
b) Seyir hattı mayınlardan arındırılacak.
c) Kanalın doğusunda Dover Boğazı, batısında ise hemen hemen Alderney'den Portland'a uzanan hat mayınlarla kapatılacak.
d) Çıkarma sahası kıta kıyılarına yerleştirilen ağır toplarla korunacak.
e) Çıkarmadan önceki süreçte Britanya deniz kuvvetleri hem Kuzey Denizi'nde hem de (İtalyanlar tarafından) Akdeniz'de oyalanacak.

Karşıda: Paris'in ele geçirilmesinin ardından Hitler, Albert Speer (solda) ve sanatçı Arno Breker (sağda) ile birlikte kültür turizminde vakit geçirirken görülüyor.

Karşıda: Hitler ve generalleri stratejilerini planlarken görülüyor, Eylül 1939. O aşamalarda henüz planların icrasına geçilmemişti.

Bir diğer deyişle Manş Denizi'nin tamamı Alman donanınası tarafından sıkı bir şekilde denetim altına alınmak zorundaydı. Bu da *Luftwaffe*'nin Manş Denizi hava sahasını kontrol altında tutması gerektiği anlamına geliyordu. Özellikle de Almanya'nın amaca yönelik çıkarma gemilerine sahip olmaması bunu gerekli kılıyordu. Hitler tüm çıkarmayı kanal ve nehir çıkarma şatlarıyla gerçekleştirmeyi ümit ediyordu. Almanya'da üretilen ve işgal altındaki Benelux (Belçika, Hollanda, Lüksemburg) ülkelerinden ele geçirilip *Kriegsmarine*[36] bünyesine dâhil edilen yaklaşık 2000 teknenin yalnızca üçte biri motorla çalışıyordu. Bu teknelerin motorları da korunaklı iç sularda kullanılmak üzere tasarlanmıştı. Diğer tekneler ise römorkörlerle ve diğer motorlu gemilerle çekilmeliydi. Dahası, askerlerin güvenli bir şekilde çıkarma yapması ve tanklar, kamyonlar, ağır teçhizat ve diğer tüm gereçlerin kayıpsız bir şekilde karaya indirilmesi için bu tekneler hedef noktalara vardıklarında çok dikkatli ve özenli bir şekilde konuşlandırılmalıydı. Bu türden manevralar yoğun ateş altında ya da dalgalı denizde gerçekleştirilemezdi. Her şey istenildiği gibi olmak zorundaydı.

Ne var ki öyle olmadı. *Luftwaffe* Hitler'in listesinin ilk maddesini yerine getiremedi. Bu da listedeki diğer maddeleri ya gerçekleştirilemez ya da önemsiz kıldı. Dalga dalga gerçekleştirilen Alman hava taarruzları İngiliz avcı uçakları tarafından püskürtüldü. Eylül ayının sonuna doğru Deniz Aslanı Harekâtı kesin bir şekilde askıya alındı.

DİKKATİN DAĞILMASI

Hitler *Kavgam*'da "Liderlik sanatı, halkın dikkatini tek bir düşmana kanalize etmeye ve hiçbir şeyin bu dikkati dağıtmasına izin vermemeye dayanır" diyor. Siyasi başarı yolunda sürdürdüğü uzun ve kararlı mücadelede bu stratejiyi iyi bir şekilde kullanmıştı. Gene savaşın idaresinde de bu stratejiyi başarılı şekilde tatbik etmiş gibi görünüyor. Ne var ki kendi ifadeleriyle "Almanya'ya karşı yürütülen savaşın devam ettirilmesinde bir üs" olarak gördüğü Britanya'nın işi henüz bitmemişken birkaç ay sonra doğuda yeni bir cephe açtı. 22 Haziran 1941 tarihinde "Barbarossa" Harekâtı başladı. Hitler, Nazi-Sovyet Paktı'nı yırtarak Rusya'yı işgale başladı. 4.5 milyon insan, 600.000 tank, kamyon ve otomobil ile yarım milyondan fazla attan müteşekkil bu ordu tarihin gördüğü en büyük işgal kuvvetiydi. Ancak öyle de olmalıydı çünkü dünyanın en büyük ülkesine karşı 3000 km'yi bulan bir hatta mücadele edilecekti.

Kendi çıkarma kuvvetleri ne kadar çetin olursa olsun Hitler ilk olarak Manş Denizi'ni geçmeliydi. Bunu yapmak içinse Britanya Kraliyet Hava Kuvvetleri'ni (RAF) mağlup etmek zorundaydı.

Fotoğrafta, 1941 tarihli Sovyetler Birliği işgalinin ilk günlerinde ateşe verilmiş bir ahır görülüyor. Alman birlikleri yakın zamanda bu gösterişli ve özenli görüntülerini yitireceklerdi.

Ayrıca bu ordu, "General Kış"[37] Sovyetlerin imdadına yetişmeden önce (bilindiği gibi 19. yüzyılda Napoléon'un da karşı karşıya kaldığı durum) hedeflerine minimum gecikmeyle, çabuk ve sorunsuz bir şekilde ulaşmalıydı. Hitler, Moskova'yı ele geçirmek için ordularına dört ay mühlet tanıdı. Ağustos başlarında Smolensk ele geçirildiğinde zaman açısından görünüşe göre plana uygun gidiliyordu. Ancak hızla ilerleyen orduların kanatlarının tehlikeli şekilde açıkta kalmasından endişeye kapılan Hitler durma emri verdi ve baskı kuzeyde Leningrad'a, güneyde ise Kiev'e doğru kaydı. Hitler bu emri, Moskova istikametinde ilerlerken elde ettikleri önemli ivmenin kaybolacağından endişelenen Franz Halder (1884–1972), Fedor von Bock (1880–1945) ve Heinz Guderian (1888–1954) gibi tecrübeli generallerinin ısrarlı karşı çıkmalarına rağmen vermişti.

Hitler'in kapıldığı tereddütün akabinde gerçekleşen Sovyet karşı taarruzu ilk aşamada hemen başarıya ulaşmış değildi ancak Almanların Moskova'ya ilerleyişini durdurmaya ve hedeflerine ulaşmalarını engellemeye yaradı. Tıpkı Batılı Müttefiklerin başarılı Dunkirk tahliyesi gibi bu da Alman kuvvetleri için askerî anlamda küçük bir aksamaydı ancak mağlup edilmiş düşmanlarına yeniden umut

Karşıda: Doğu Prusya ormanlarında yer alan ve Hitler'in "Barbarossa" Harekâtı'nı yönettiği yer olan çok korunaklı "Kurt İni" sığınağı.

besleme olanağı tanıdı. Görünüşe göre karşı tarafta yeşeren umut, ölene kadar savunma yapma azimlcrini güçlendirmeye yetecek seviyedeydi: Eylül ayında Kiev düşse de Leningrad 872 gün sürecek efsanevi kuşatmaya göğüs gerecekti. Bu esnada Kızıl Ordu Moskova çevresinde yeniden toplanıyordu.

Zaman Almanların aleyhine işlemeye başladı. Haftalar geçerken ve hava şartları kötüleşirken Alman kuvvetleri ilk olarak çamura saplandı. Ardından hâlihazırda hava şartlarından dolayı güç bela ilerleyen araçlar ve toplar tamamen çakılıp kaldı. Üzerlerinde ince kıyafetler olan askerler ise korkunç don ısırmasının pençesine düştü. Sovyetlerin daha şimdiden baskı yapmaya başlamasının ardından Hitler, generallerinin tercihi olan stratejik ricattan ziyade sağlam bir savunma hattı kurulmasında ısrar etti. Yoksa gene mi "siper düşüncesi" zuhur etmişti? Hitler sadece bir taktisyen olarak değil

KURT İNİ

Hitler, kendi özelliklerini abartırken sergilediği ve bugün bizim görebildiğimiz ham çocuksuluğun hiçbir zaman farkında olmadı. Bunun örneklerinden biri de kendine hiç çekinmen "Kurt" lakabını bahşetmesiydi. "Barbarossa" Harekâtı'nın başlamasıyla birlikte Doğu Cephesi için gizli bir komuta merkezi inşa edilmesi ihtiyacının ardından bu merkezin modern "erkek ortamının" özelliklerinden bazılarını taşıması ve isminin "Kurt İni" olması son derece doğaldı. Her yerden kilometrelerce uzakta, Doğu Prusya'nın derinliklerinde, etrafı kayalıklarla ve ormanla çevrili bu yer herhangi bir süper yırtıcının isteyebileceği vahşi bir indi. Merkezin etrafını çevreleyen 6 kilometrekareden fazla alanda yaklaşık 2000 kişinin görevlendirilebileceği, titizlikle kamufle edilmiş idari bir merkez yer alıyordu.

Kurt İni, Berghof'un da yukarısına, baş döndürücü kayalıkların zirvesine *Führer* için inşa edilmiş olan ve Kartal Yuvası ismiyle bilinen küçük dağ eviyle ya da Hessen eyaletindeki Taunus Dağları'nda yer alan Kransberg Kalesi'nin altına yapılan sığınakla karıştırılmamalıdır.

Kurt İni, çok gizli büyük bir tesisin merkezi konumundaydı.

aynı zamanda gerçek bir lider olarak da kendinde bulunan yetersizliği net bir şekilde ortaya koymuş oldu. Hem Bock hem de Guderian, Moskova'yı alma girişiminde yaşayacakları son başarısızlığın ardından haklı olmanın bedelini ellerindeki mevzileri de kaybederek ödeyen 40 yüksek rütbeli subay arasında yerlerini alacaktı.

SORU-N-LULUKLAR

5. Bölüm'de gördüğümüz gibi Hitler, Schiller'in "Güçlü kişi yalnızken en güçlüdür" görüşünü bir hayli benimsiyordu. Belki de aynı durum "güçlü bir ülke" için de geçerliydi. Savaştan önceki yıllarda Nazi Almanyası, Mihver grubundaki müttefikleri İtalya ve

Mihver grubunun üstün olduğu 1940 yılında *Führer* ve *Il Duce*'nin yüzleri gülüyor ancak en nihayetinde Almanya ve İtalya arasındaki ilişki bozulacaktı.

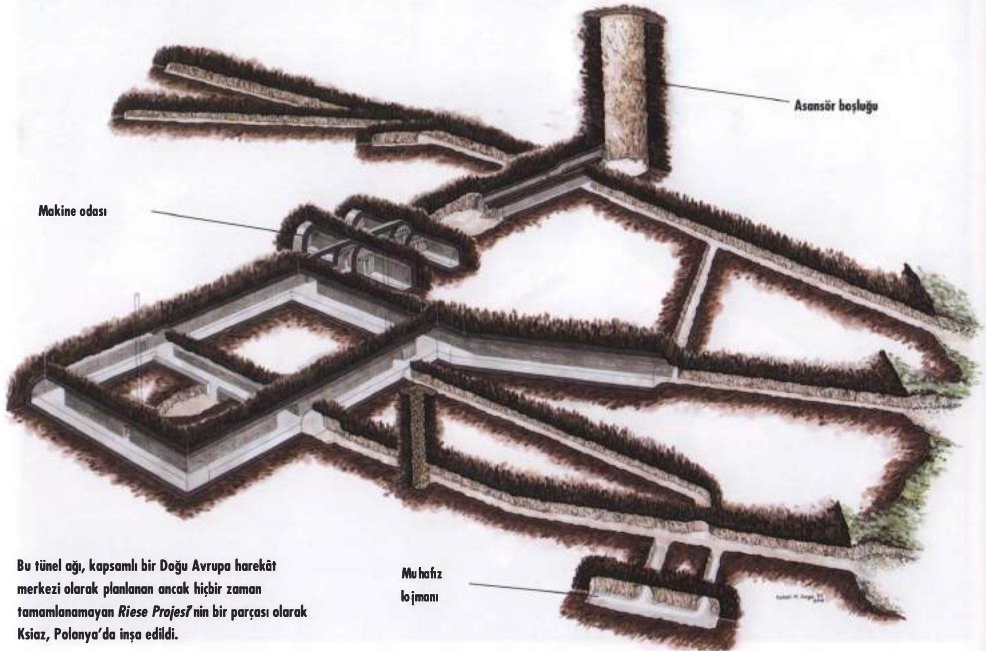

Japonya'yla kurduğu ilişkilerden dolayı nicelik olarak kendini belli bir noktaya kadar güvende hissediyordu. Hitler'in Benito Mussolini'ye duyduğu samimi hayranlık ise çoktandır devam ediyordu. Japon İmparatorluğu ile de ortak paydada (Sovyetler Birliği'ne şüpheyle yaklaşmak ve Batılı Müttefiklerle rekabet içinde olmak) buluşuyorlardı. Zaman ilerledikçe ve savaş rüzgârları tersten esmeye başladıkça Hitler, İtalyanları "utanç kaynağı" olarak görecek ve hatta aralarındaki ittifakı usandırıcı mahiyette bulmaya başlayacaktı. İtalyanlar 1940 Sonbaharı'nda Yunanistan'ı işgale başladılar ancak çok kısa sürede güçlüklerle karşı karşıya kaldılar. Böylece Almanya sürüncemeli bir Balkan seferinin içine çekilmiş oldu. Hitler'in 1941 İlkbaharı'nda Kuzey Afrika'nın Batı Çölleri'nde giriştiği savaş da gene İtalya'yla aralarındaki müttefiklikten kaynaklanıyordu. Mussolini, Mısır'ı işgal ederek Etiyopya işgalini (1935) devam ettirmeyi ve böylece birbiriyle bağlantılı bir İtalyan Afrikası yaratmayı ummuştu. Ne var ki çöl savaşının gerçekleri umduğundan daha çetin çıkmıştı.

Hitler'in en önemli –ve belki de en anlaşılmaz hamlesi- ise Mihver grubuna olan bağlılığını taçlandırmak için Japonların Pearl Harbor'a saldırmasından dört gün sonra, 11 Aralık 1941 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'ne savaş ilan etmesiydi. Hitler'in bu kararı tarihçilerin aklını karıştırmaktadır: Hitler, Mihver Antlaşması'nın şartları uyarınca Japonya'yı düşmanlarına karşı desteklemekle yükümlüydü ancak bir yandan da bu kararıyla Amerika'yı Avrupa Savaşı'nın içine çekmiş oluyordu.

EV RAHATLIĞI

Frontgemeinschaft'a ilişkin onca ifadeye karşın Doğu Cephesi'nin şartlarıyla (hava sıcaklığı kışın sıfırın altında 40°'a ulaşıyordu) *Führer* ve Yüksek Komuta'nın Almanya'da keyfini sürdüğü şartlar karşılaştırılamazdı bile. Elbette cephe hattı ve komuta kademesinin şartları arasında kaçınılmaz olarak bir fark olur –böyle bir fark olmaksızın bir savaşı idare etmek neredeyse imkânsızdır– ancak bu kez aradaki fark son derece şiddetli bir şekilde hissedilmiş olmalı. Bu sebeple Hitler, başta Eva Braun'la olan ev yaşamı olmak üzere tadını çıkardığı her türlü konforu önemsiz göstermek

Bu tünel ağı, kapsamlı bir Doğu Avrupa harekât merkezi olarak planlanan ancak hiçbir zaman tamamlanamayan *Riese Projesi*'nin bir parçası olarak Ksiaz, Polonya'da inşa edildi.

Eva Braun, savaşın getirdiği tüm zahmet ve meşakkatin ötesinde bir dünya olan Berghof'un Alplere has dinginliğinin tadını çıkarıyor.

Adolf ve Eva, Berghof'un ıssızlığı ve dinginliği içinde fotoğraflara bakıyor. Bu türden fotoğraflar güven ve sakinlik mesajları veriyordu.

suretiyle ikili hayat benzeri bir durumu sürdürmek zorunda kaldı.

Hitler ve Eva arasındaki ilişki, düğünlerinin olmaması ve şahsiyetleri hariç olmak üzere tam anlamıyla bir orta sınıf evliliğe benziyordu. Eva, Berghof'ta kalıyor, Adolf da imkânlar elverdiği sıklıkta onun yanına gidiyordu. Belli noktaya kadar ilişkileri konusunda açıktılar –Eva, her hafta sonu gelen önemli misafirlere en sahipliği yapıyordu. Bununla beraber Hitler hiçbir zaman toplum içinde Eva'yla yan yana görüntü vermiyordu. Bir kere daha *Führer*'in feminen yumuşaklığın el süremediği haşin savaşçı-lider görüntüsünü korumak zorunda hissettiği görülüyor. Bu görüş kulağa mantıklı geliyor. Elbette öte yandan Hitler'in, kadını elinde tutan güçlü ve kudretli alfa erkek düşüncesini de taşıması onu diğer diktatörler arasında bile kesin surette ayrı bir noktaya taşıyor. Hitler'in cinsel hayatı birkaç yıldır hâlihazırda spekülasyonların odak merkeziydi ve Berghof'a gelen bazı ziyaretçiler ciddi ciddi "çiftin" aynı yatak odasını paylaşmadığı noktası üzerinde duracaktı. Bu durum o dönem için çok da anormal olmamakla beraber daha doğru ifadelerde bulunan ya da sadece daha sadık olan diğer misafirler, Hitler ve Braun'nın odalarını içeriden birleştiren bir kapı olduğunu ısrarla vurgulayacaktı.

ADOLF'UN BAĞIMLILIKLARI

Hitler'in düşmanları ona ilişkin her türlü tuhaflığı abartmaya meraklı olsa da Hitler'in en yakın arkadaşları bile onun hayatı boyunca hastalık hastası olduğu gerçeğini reddedemiyordu. Hitler'in sağlığına olan saplantısı ise sonlara doğru giderek daha da kötü bir hal alacaktı. ABD Askerî İstihbaratı Hitler'in düzenli olarak aldığı 74 ilacın listesini içeren bir dosya hazırlamıştı. Kimi tanıklarsa bu sayıyı 90'a kadar çıkarıyordu. Sansasyona meraklı olanlar da doğal olarak kokain, eroin ve amfetamin gibi (metamfetamin ya da "kristal meth" de dâhil olmak üzere) bugün yasa dışı olan ancak Hitler'in görünüşe göre bağımlısı olduğu uyuşturucuların sayısına dikkat çekiyor. Kulağa daha rahatsız edici gelen şey ise muhtemelen (son derece tuhaf bazı medikal teoriler uyarınca) almış olduğu hormon tedavileriydi. Tedavi kapsamında testosteron, estradiol (bir tür kadınlık hormonu) ve kortikosteroid hormonlarını içeren ilaçlar yer alıyordu.

Tüm bu ilaçlar cinsel performans, iktidar ve üreme verimliliği konularına ilişkin bazı endişeleri olduğunu işaret ediyor olabilir ancak bu ilaçların ne bakımdan iyi gelmiş olabileceğini anlamak bir hayli güç. İlaçlar cinsel meseleden ziyade enerjik ve genç bir lider görüntüsü çizmek ve üstlendiği son derece zorlu rol için gereken enerji seviyesini sürdürme ihtiyacına da işaret ediyor olabilir. Ancak şu bir gerçek ki

Sansasyona meraklı olanlar görünüşte Hitler'in bağımlısı olduğu uyuşturucuların sayısına dikkat çekiyor.

kullandığı bu ilaçlar ile giderek artan dengesizliği ve paranoyası üzerinde etkili olmuş olabilecek beklenmedik psikolojik ve davranışsal tepkiler arasında bir ilişki mevcuttu. Elbette bu zihinsel çöküşün muhtemel sebeplerinin sayısı az sayılmazdı. Kimileri sebebin frengi hastalığı olduğunu iddia ediyordu. Ancak odaklanmamız gereken asıl nokta, sahip olduğu mevkiinin getirdiği baskı ve büyük, karmaşık ve giderek içinden çıkılmaz hale gelen bir savaşı sürdürmenin getirdiği stresin Hitler'in üzerinde bıraktığı etkidir.

Bu türden bir stres Hitler'in yaşadığı sindirim problemlerini de tetiklemiş olabilir (ve bu da vejetaryen beslenme tercihinde etkili olmuş olabilir). Görünüşe göre Hitler ızdırap veren mide kramplarından ve bazı tarihçilerin ileri sürdüğü gibi berbat derecedeki geğirme durumundan muzdaripti. Peki, (makul ancak bilimsel temele dayanmayan) bu iddialar ne derece bir diktatörü küçük düşürme isteğinden kaynaklanıyordu?

HOLOKOST BAŞLIYOR

20 Ocak 1942 tarihinde Nazilerin önde gelen isimleri Berlin'in dışında yer alan ve şık bir banliyö villası olan Wannsee Evi'nde özel bir toplantı yapmak üzere bir araya geldi. "Wannsee Konferansı" bugün büyük bir kesim tarafından Holokost'un başlangıcı olarak kabul edilir. Ancak elbette bu tarihten önce Yahudiler ya da diğer azınlıklar katledilmemiş değildi: şiddet, istismar ve hatta cinayet Nazilerin en önemli araçlarındandı. Bu tarihten on yıl önce toplama kamplarının ilki açılmış, yedi yıl önce ise Nürnberg Yasaları'nın ilan

Hitler ve Eva Berghof'ta bir burjuva çiftinin her detayını yansıtıyor: Süslenmiş olan Eva arzulu bir şekilde ilgi göstermeye meyilliyken Adolf, uzun ve zorlu bir günün ardından şekerleme yapıyor.

edilmesiyle birlikte antisemitizm resmiyete dökülmüştü.

Gelgelelim şu tarihe kadar partinin "alt ırklarla" mücadelesi çok ciddiyetle sürdürülmüş değildi. Yalnızca "Barbarossa" Harekâtı boyunca batı Rusya'da Yahudiler toplanarak kitleler halinde öldürülmüş, onların yanında da sözde "gayrinizami unsurlar" olan (esasen çoğunluğu silahsız sivillerdi) on binlerce kişi de katledilmişti. Hitler adına Reich Güvenlik Baş Dairesi Şefi Reinhard Heydrich tarafından toplanan konferansta "Yahudi Sorununa" "Nihai Çözüm" bir sisteme bağlandı ve sürecin sistematik ve eş güdümlü olarak yürütülmesi için yöntemler ortaya kondu.

Nazi yapılanması bir beste olarak düşünülürse Birinci Dünya Savaşı'nın ardından NSDAP'nin kuruluşundan itibaren antisemitizm daima tekrar eden bir nota gibiydi. Bugün Hitler'e ilişkin hiçbir malumatı olmayan insanlar bile en azından Holokost sürecinde Hitler'in işlediği tarihî suçlara dair bir şeyler biliyor. Bu yüzden bu ırkçı garezin Nazi hâkimiyeti sürecinde resmî sistematik cinayet politikasına bu kadar geç bir

Karşıda: En nihayetinde Hitler'i hatırlatan en kötü şöhretli abide haline gelecek alan Auschwitz şimdilerde Yahudilerin ve diğer istenmeyen grupların her gün sürüklendiği bir mezarlıktı.

zamanda dönüşmesi şaşırtıcı gelebilir. 1930'lar boyunca partideki genel düşünce, Reich içinde (Varşova etrafında kurulan "Genel Hükûmet[38] bünyesinde) Yahudilerin yaşayacağı ayrı bir bölge kurmak veyahut da Yahudileri Madagaskar gibi deniz aşırı bir bölgeye göndermekti. 1940 gibi erken bir tarihte Himmler gibi Yüksek Komuta'ya mensup isimler Avrupa Yahudilerinin sürgün edilmesini tartışmaya ve böylesi bir

MORELL KURALLARI

Hitler'in Karl Brandt (1904-48) adında şahsi bir doktoru bulunuyordu. Brandt kamplarda gerçekleştirdiği vahşi tıbbi deneylerden dolayı daha sonra idam edilecekti. Lakin her ne kadar canavarca bir karaktere sahip olsa da hastalık hastası Hitler'in güvenini kazanıp şahsi doktoru pozisyonunu gasp eden kişiyle karşılaştırıldığında bilimsel rasyonalizmin ve titizliğin kutbu sayılırdı. Theodor Morell (1890-1948) bu mevkiye tıbbi bir tavsiyeden ziyade Hitler'in şahsi fotoğrafçısı ve Eva Braun'un eski patronunu olan Heinrich Hoffmann'ın önerisi üzerine gelmişti. 1936 yılında Hitler'i ilk kez muayene ettikten sonra yaşamış olduğu mide kramplarının "sindirim sisteminin tamamen çökmesinden" kaynaklandığını söyledi. Tedavi için yazdığı reçetede ise ağır miktarlarda hormonlar, vitaminler, fosfor ve dekstroz mevcuttu. Brandt'ın uyarılarına rağmen Hitler, Morell'in onun hayatını kurtardığına ikna olmuş durumdaydı.

Zamanın geçmesi ve *Führer*'in herhangi bir ilerleme kaydetmemesiyle birlikte Morell, çareyi hayvanların bağırsağından, testislerinden ve diğer organlarından ürettiği ilaçların dozunu düzenli olarak artırmakta buldu. Şarlatan bir doktor olması yetmezmiş gibi daha sonra Hitler'le olan bağlantısından yararlanarak tedavi patentleri üzerine inşa ettiği ticari bir imparatorluk kurdu.

Hitler, "hayatını kurtardığını" düşündüğü tıbbi danışmanı Theodor Marell'le birlikte görülüyor. Marell en az yazdığı reçeteler kadar tuhaf bir insandı.

Karşıda: Hitler, özel sekreteri Martin Bormann'la (solda) birlikte görülüyor. Bormann, Üçüncü Reich'ın en az bilinen ancak en güçlü figürlerinden biriydi.

önlemin "zalimane" doğasından dolayı üzgün olduklarından dem vurmaya başladılar.

Hitler adına işlenen suçlarda Hitler'in ne derece şahsi payı olduğu hâlâ ateşli bir şekilde tartışılmaktadır. Meseleyi tartışanlar arasında yalnızca ideolojik olarak ona ilgi duyup işlediği suçun derecesini azaltmak isteyenler değil, (Daniel Goldhagen'in ünlü ifadesine göre) "istekli cellatlar" olan Alman halkının kendilerini sorumluluktan azade kıldığını görmek istemeyenler de bulunuyor. Ayrıca *Führer*'in her şeyi tek başına yapmadığı ortadadır. Buna ilaveten yetkinin nasıl dağıtıldığına ve apaçık bir şekilde eğreti ve gelişigüzel görülebilecek emir komuta zincirinde emirlerin nasıl aktarıldığına ilişkin soru işaretleri de mevcut. Hitler'in zarifçe tasarlanmış "piramit" şekilli devlet yapısı aslında göründüğünden çok daha köhneydi. Birim liderleri ile bölgesel ve yerel yetkililer bir noktaya kadar özerkliğin keyfini sürüyordu. Ve çelişkili olarak bu durumun etkisi *Führer*'in piramidin zirvesinde olmasıyla daha da artıyordu. Hitler'in çekilmez kaprisleri, değişken ruh hali ve her şeye müdahale etme eğilimi, akışında ilerleyen Nazi devletinin yozlaşmasına, daha alt kademeli yetkililerin çizgiyi daha da aşmasına ve karar alma alanının daha da genişlemesine yol açtı. Ancak gene de tüm bunlar piramidin zirvesindeki adama yöneltilen büyük suçlamaları düşürmüyor. Zira Holokost'un Hitler'in kendi uygulaması olduğuna ilişkin ciddi bir muhalefet söz konusu değil.

ŞEYTANİ BİR SIR

Hitler elbette kukla bir lider değildi ancak çevresindekilerin elinde bulundurduğu gücün hiç de azımsanmayacak seviyede olduğunu söylemek de mümkün. Bununla beraber hiç kimse Martin Bormann'ın (1900-45) sahip olduğu güce erişemedi. Nispeten genç olmasına rağmen Bormann (NSDAP'ye 1927 yılında katılmıştı) *Führer*'in yönetimi altında vazgeçilmez bir konum elde etmeyi başardı. 1941 yılından beri *Partei-Kanzlei* (Party Başkanlığı) görevini yürüten Bormann 1943 tarihinde Hitler'in özel sekreteri olarak atandı. Rudolf Hess'in uçakla Britanya'ya gitmesi ise sahip olduğu bu kilit pozisyonu da boşa çıkarıyordu. Çok hızlı gerçekleşen bu yükseliş bazen onun üstü olan kişileri bile son derece şaşırtıyordu ancak öte yandan bu kişilerin açıkça sergilediği lütufkârlık (tıpkı Stalin örneğindeki gibi) kısa süre içinde yabani bir haydut olarak görülüp önemsenmeyen bu kurnaz idarecinin yükselişini kolaylaştırmıştı. Bormann son derece nüfuzlu biri haline geldi. Artık Hitler'in (ve kendi) çıkarlarının ateşli bir koruyucusuydu.

Bormann elinde bulundurduğu güce nasıl bir anda kavuştuysa savaşın sonunda ortadan kaybolması da gene bir anda olacaktı. Söylenene göre Berlin'den kaçarken Sovyet devriyesi tarafından vurulmuştu ancak bu iddia hiçbir zaman kanıtlanamadı. Ölmüş olduğu resmî olarak 1973 tarihinde kabul edilmiş olsa da gizlice yaşadığına ilişkin söylentiler de mevcuttu.

ÖLÜM YA DA ZAFER

Bir yandan siviller kıyımdan geçirilirken diğer yandan da iki cephede iyi donanımlı kalabalık Müttefik kuvvetleriyle mücadele ediliyordu. Muharebe alanlarında işler kötüye gitmeye başlamıştı. Kuzey Afrika'da Müttefikler toparlandı ve o zamana kadar cesurca ve coşkulu bir şekilde mücadele edip rakiplerine üstün gelen Erwin Rommel (1891-1944) komutasındaki kalabalık Panzer Ordusu'nun destek ve ikmal yollarını kesti. El Alamein'de (23 Ekim – 11 Kasım 1942) mağlup olan Rommel, Hitler'den geleceğini bildiği geri çekilmeme emrinden önce davranarak askerlerine ricat emri verdi. Böylelikle hem kendinin hem de askerlerinin başka bir gün savaşmak için hayatta kalmalarını sağlayarak vermiş olduğu kararı kendi mantık çerçevesine oturtmuş oldu.

Böylesi kararlar Hitler'in mantığına uymuyordu. Onun için savaşın asilliği mantığın da önündeydi. Hitler'in benimsediği (ya da en azından generallerinden ve ordularından benimsemesini beklediği) "onursuzluktansa ölmenin yeğlendiği" kahramanlık anlayışı efsanevi savaşların kayıp dönemlerini anımsatıyordu. Bu düşüncenin modern muharebe anlayışına bağlanabildiği noktanın Birinci Dünya Savaşı'nda Flander düzlüklerinde yaşanan muharebeler olduğu iddia edilebilir. Bu bölgede savaş gerçekten de sadece geri çekilmeden bulunulan bölgeye çakılıp kalmakla kazanılmıştı. Bir kere daha "siper bakış açısının" hâkim olduğunu görüyoruz.

Hitler için savaşın asilliği mantığın da önündeydi.

Hızla ileri atılma ve cüretkârlık; karşı konulmaz bir kuvvetle yüksek hızda ilerleme ve taarruz: Şu zamana kadar Rommel'in benimsediği savaşma tarzı *blitzkrieg*'in bir örneğiydi. Gelgelelim Hitler'in savaşa bakış açısı ise daha dikkatli ve daha statik bir yaklaşımı içeriyordu. Bir yıl önce Moskova istikametindeki ilerleyişi durdurması da bu durumu kanıtlar mahiyetteydi. *Blitzkrieg*'in ilerici felsefesi ile Hitler'in piyade mantığıyla kendisine aşıladığı geleneksel yöntem arasında bir çelişki olduğu gibi savaşı bir sanat dalı ya da cesaretin sergilendiği tek imtihan olarak görmesi arasında da bir zıtlık mevcuttu. Feldmareşal Paulus'un 1 Şubat 1943 tarihinde Stalingrad'da teslim olduğunu öğrenmesinin ardından "Bir insan nasıl bu kadar korkak olabilir?" diyecekti. "Birçok insan ölmek

Goebbels'in haber ajanslarındaki ifadelerine göre "düşmanları tarafından bile çok sevilen" "Çöl Tilkisi" Erwin Rommel Kuzey Afrika'da bir dizi başarıya imza atmıştı.

zorunda kalıyor sonra da bir kişi gidip son dakikada onca insanın kahramanlığına leke sürüyor." Gerçekten de bu savaş Almanya'nın çok ihtiyaç duyduğu toprakları ve kaynakları elde edebilmesi için mi yoksa sadece askerlerin –tuhaf ve şövalyevari birtakım duygularla- kendilerini kanıtlaması için mi yapılmıştı?

Tarihçiler, Stalingrad'ın savaşta bir dönüm noktası olduğu konusunda mutabıktır. Bu muharebenin ardından Hitler köşeye sıkışmaya başlayacaktı. Beş aydan fazla sürmesi ve çok kanlı olması sebebiyle Stalingrad "Muharebesi" en az bazı "savaşlar" kadar büyüktü. Beş aylık süreçte bir milyondan fazla insanın öldüğü düşünülmektedir. Muharebe en çok da ev ev süren ve kimi zaman da bire bir boğuşmaların yaşandığı mücadelenin şiddetiyle akıllarda yer etmektedir. Paulus'un 6'ncı Ordusu Rusya'ya *blitzkrieg* için donatılmış olarak girmişti ancak son derece zorlu arazi şartları ve şiddetli direniş karşısında (günümüzde Volgograd olarak bilinen) Stalingrad'a ancak santim santim ilerleyebilmişti. Şehre varmalarının ardından Ruslar tarafından kuşatılmışlar; mühimmat ve yakıt kıtlığından dolayı çemberi kıramamışlardı. Akabinde, kazdıkları siperlerin ve eldeki imkânlarla yapılan eğreti tahkimatın ardında tıpkı Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi "çakılmak" zorunda kalmışlardı.

Paulus'a göre böyle bir durumda yapılması gereken tek mantıklı hareket teslim olmaktı. Hitler'in bu düşünceyi şiddetli bir şekilde reddetmesinin altında ise mantığa dair en ufak bir şey bulunmuyordu. En nihayetinde arazideki komutan olarak Paulus apaçık bir şekilde yapması gerekeni yaptı ancak görünüşe göre Hitler artık gerçeklerle ilgilenmiyordu.

DENİZ TUTMASI

Bu süreçte *Kriegsmarine* kendi haline bırakılmış durumdaydı. U-bot'ların "Kurt Sürüsü" taktiğiyle Atlantik'te ortalığı kasıp kavurması sık sık halka duyurulmuş ve halkın moralini yükseltmek bakımından oldukça etkili olmuştu (aynı zamanda Batılı Müttefikleri de bir hayli şoka uğratmıştı). Ancak aslına bakılırsa bu taktik bir gerilla taktiğiydi. Oysa böyle olmaması gerekiyordu. 1935 yılında Hitler'in yetkilendirdiği delegeler İngilizlerle Anglo-Alman Denizcilik Antlaşması'nı imzalamışlardı. Antlaşma uyarınca İngilizler Almanların donanmalarını yeniden kurmalarına izin veriyorlardı ancak donanmanın toplam tonajı İngiliz

Stalingrad taarruzuna katılan Alman askerleri, Ağustos 1942.
Hitler'in Rusya stratejisi beş ay sonra akamete uğrayacaktı.

"YAHUDİ BİLİMİ"

Hitler, ırka ilişkin ifadelerinde ne kadar yüksekten uçarsa uçsun en nihayetinde bilimin ilgi alanına giren, doğrudan doğruya Newtonculuğun katı fizik "kurallarına" tabi olan basit bir insandı. "İzafiyet" fikirlerine kucak açan, önceleri değişmez olarak görülen gerçekleri esneten ve birbirinden netçe ayrılmış olan çizgileri bulanıklaştıran modern fizik, sınırları çiğneyip geçti. Tüm bu yeni teorileri –başta Albert Einstein (1879-1955) olmak üzere– Yahudilerin ortaya koyması kesinlikle tesadüf değildi; bunun yanında Nazilerin "Nordik Bilim" olarak adlandırdığı şeye saldırma niyetleri de su götürmez bir gerçekti.

Hitler 1930'larda Alman üniversite ve yüksek okullarında "Aryan olmayan"ları akademik mevkilerinden etmek için çaba harcarken hiç vicdan azabı yaşamadı ve akabinde başta Birleşik Devletler olmak üzere farklı ülkelere gitmelerinden de rahatsızlık duymadı. "Eğer Yahudi bilim insanlarının işten çıkarılmaları Alman biliminin yok olması anlamına gelecekse o halde biz de birkaç yıl bilim olmadan idare ederiz". Gerçekten de önemli bir noktaya kadar bilim olmadan idare ettiler. En başta atom bombası olmak üzere pek çok önemli gelişmeden mahrum kaldılar.

İşin ahlaki boyutu bir yana, bugün bizi asıl şaşırtan şey Hitler'in eğilip bükülmezlik konusundaki katı inatçılığıydı; kafasında şekillendirdiği fikirlerin dışındaki sezgi ve fikirleri ölçüp biçme konusunda isteksizdi. Tıpkı muharebe alanlarında olduğu gibi akademik alanda da ileri görüşlü olduğu konusunda kendiyle gurur duyardı ancak yeni gerçeklikleri değerlendirmeyi açıkça reddederdi.

Kraliyet Donanınası'nın tonajının %35'ini aşmayacaktı. Yeniden silahlanma yolunun açılmasıyla birlikte Hitler, antlaşmanın maddelerini olabildiğince esnetmek için kolları sıvadı. *Dreadnought* krizinden beri (3. Bölüm'e bakınız) girişilen en büyük gemi inşa programı olan "Plan Z"yi başlattı.

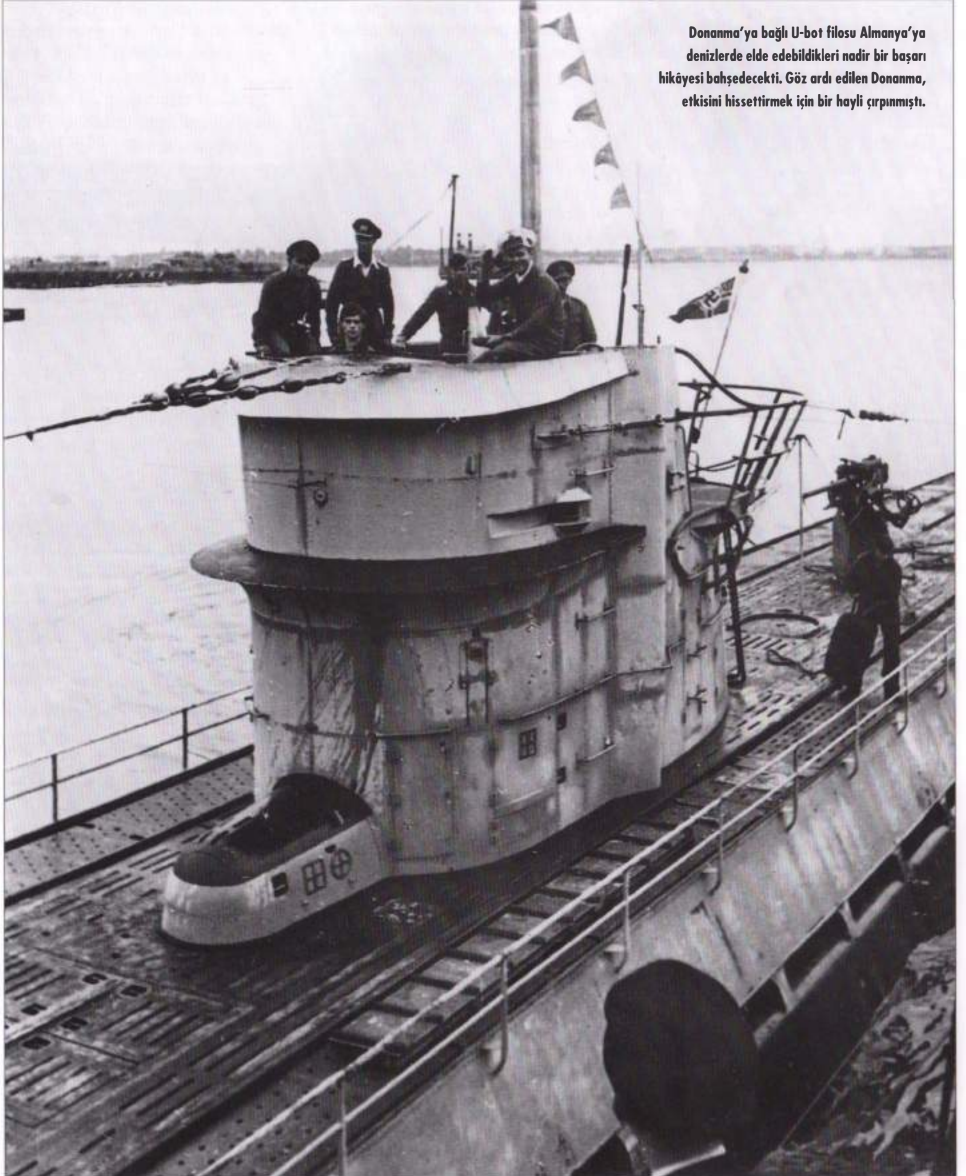
Yeni Alman donanması, İngiliz donanmasının toplam tonajının %35'inin çok daha ötesine geçecekti. Hitler'in alışveriş listesinde şunlar vardı:

- ikisi 33.500'er ton olan dört uçak gemisi
- Ağırlıkları 110.000 tona ulaşan altı zırhlı
- üç adet kruvazör (yaklaşık 35.000'er ton)
- daha küçük boyutta on iki adet "P-sınıfı" kruvazör ve iki adet ağır kruvazör
- altı adet hafif kruvazör (yaklaşık 10.000'er ton)
- altı adet ağır muhrip
- yaklaşık 250 adet U-bot

Kurnazca davranan Hitler gemilerin boyutlarından ziyade sayılarına odaklanmaya karar verdi. Kraliyet Donanınası hem genel hem de ortalama tonaj bakımından hâlâ daha büyük olacaktı. Ayrıca İngiliz savaş gemileri güç bakımından kendilerini ispatlamışlardı. Dolayısıyla Alman gemileri başlarını Baltık Denizi'nden her çıkardığında tehlikeyi göze almak zorunda kalacaktı. O yüzden çok dar alana çok fazla sayıda büyük gemiyi sıkıştırmak pek de mantıklı görünmüyordu. Küçük boyutlu gemilerin inşa edilmesi kararı buradan doğmuştu. Daha küçük bir donanma olan *Kriegsmarine* kaçınılmaz olarak hız ve manevra kabiliyetinin ağırlık ya da güçten daha önemli olduğu baskıncı karakterine sahip olacaktı.

Bu, hırs ve gayret gerektiren bir plandı ancak kısa süre içinde akamete uğrayacaktı. Plan Z'nin başlatılmasında hem yavaş davranılmış hem de vuku bulan birtakım olaylar kısa zamanda projenin önünü kesmişti. Almanya'nın bu kadar kısa bir zamanda bu kadar çok sayıda gemi inşa edecek sınai kapasitesi yoktu. Bir diğer sorun Hitler'in bir meseleye odaklanma süresinin kısa olmasıydı. Danışmanları bu sorunla her gün karşı karşıya kalsa da sorunun en net görüldüğü nokta Hitler'in 10 yıllık donanma planını başlatmasından sadece iki yıl sonra savaşa girmesiydi (1935 yılında inşasına başlanan gemilerin hiçbiri savaş başladığında hazır edilebilmiş değildi).

Bunun yanında Hitler, Donanma'ya karşı çok az alaka gösteriyor ve çok az sempati besliyordu. Hitler için savaş gemilerinin hepsi aşağı yukarı birbirinin aynısıydı ve gemi tasarımcılarının art arda ortaya koyduğu dâhiyane yenilikler Hitler'in ilgisini cezbetmede bir türlü yeterli gelemiyordu. Goering'in *Luftwaffe*'si istikrarlı bir şekilde (elbette Hitler için herhangi bir şey ne kadar istikrarlı gidebilirse) Hitler'in gözdesi olma yolunda ilerliyordu. Kabiliyetli ancak nispeten yumuşak karakterli olan Büyük Amiral Erich Raeder, Hitler'i yönlendirme konusunda hava kuvvetlerindeki rakibinin sahip olduğu beceriden yoksundu.

Donanma'ya bağlı U-bot filosu Almanya'ya denizlerde elde edebildikleri nadir bir başarı hikâyesi bahşedecekti. Göz ardı edilen Donanma, etkisini hissettirmek için bir hayli çırpınmıştı.

Hitler bir Alman zırhlısını teftiş ediyor, 1935. Patlak veren savaş, Donanma'nın büyütülmesi planının önüne geçmişti.

TUTARSIZ KARARLAR

Savaş gerçek anlamda başladığında Almanların ellerinde Plan Z'den önce inşa edilmiş *Admiral Graf Spee*, *Admiral Scheer* ve *Deutschland* isminde üç adet "cep zırhlısı" (ağır kruvazör) vardı. Bunların yanında *Gneisenau* ve *Scharnhorst* isimli iki kruvazör daha mevcuttu. Plan Z dâhilinden inşasına başlanan *Bismarck* ve *Tirpitz* isimli iki zırhlı da 1939 itibariyle hazır olmaya bir hayli yakındı. Nitekim 1940'ta *Bismarck*, 1941'de ise *Tirpitz* suya indirildi. Bunlara ilaveten *Graf Zeppelin*'in de inşası sürüyordu ancak yapımı 1938 yılında başlanmış olmasına rağmen hiçbir zaman tamamlanamadı.

Graf Spee'nin 1939 yılında Montevideo açıklarında batması tıpkı Norveç kıyılarında yaşanan erken tarihli kayıplar gibi son derece önemli addedildi. *Kriegsmarine*, savaşın henüz çok erken safhalarında kendini son derece tükenmiş bir vaziyette buldu. Alman U-bot'larının kısmen Amiral Karl Dönitz'in (1891-1980) dehası, kısmen de uygulanabilir bir konvoy sistemi kurmada geç kalan Müttefiklerin taktiksel eksikliği sayesinde elde ettiği başarılar Hitler'i Plan Z'yi tamamen rafa kaldırmaya sevk etti. Tamamlanma sürecinde olan gemilerin parçalara ayrılarak Alman tersanelerinde U-bot filosunu güçlendirmek üzere kullanılması emri verildi. Bu karar, bazı açılardan zekice olsa da aynı zamanda yenilginin kabul edildiğini de işaret eden bir hamleydi. Böylece yağmacı rolüyle kısıtlandırılmış olan *Kriegsmarine* nispeten kıyıda köşede kalmaya itildi.

RÜZGÂR TERSTEN ESİYOR

Gözlerimizi denizden karaya çevirdiğimizde işlerin Almanya için ümitsiz bir hal almaya başladığını görüyoruz. Almanların Rusya'da inisiyatifi tekrar ele geçirme girişimi Moskova'nın güneybatısındaki Kursk'ta gerçekleşen büyük tank muharebesinde (Temmuz-Ağustos

1943) başarısızlığa uğradı. Bu muharebeden yalnızca birkaç hafta sonra, 3 Eylül tarihinde Batılı Müttefiklerin güney İtalya'ya yaptıkları ilk çıkarmayla birlikte Stalin'in nicedir feryat figan istediği "İkinci Cephe" tam manasıyla açılmamışsa da ona yakın bir gelişme olmuştu. Uzun süredir dayanılmaz bir seviyede devam eden Sovyetler Birliği'nin üzerindeki baskı etkisini kaybetmeye, Sovyet birlikleri dalgalar halinde ilerlemeye başladı. Bununla birlikte Almanlar henüz yenilmiş olmaktan bir hayli uzaktı. Düşmanlarına korkunç derecede zayiat verdiriyorlardı ancak gene de Rusların yaptığı baskı karşısında adım adım geri çekiliyorlardı.

Bir sonraki yaz mevsimi geldiğinde Müttefik kuvvetleri (6 Haziran) D-Day'de Normandiya sahillerine ayak basarak Fransa için çarpışmaya başladı. Böylelikle intikam duygularıyla yoğrulan olan "İkinci Cephe" nihayet açılmış oldu. Yaklaşık iki hafta sonra ise doğuda Sovyet Rusya'nın Belarus (Beyaz Rusya) taarruzu olan "Bagration" Harekâtı başladı: Şimdi Alman kuvvetleri her iki taraftan çok şiddetli bir taarruzun baskısı altındaydı. Alman sivillere gelince, onlar da bir süredir sonu gelmez hava taarruzlarından muzdaripti; Müttefikler (Temmuz 1943'te ilk

Amerikalı birlikler D-Day olarak adlandırılan 6 Haziran 1944 tarihinde Normandiya'da Omaha Sahili'ne çıkarma yapıyor. Bu tarih itibariyle Almanya'nın yenilgisi artık kaçınılmaz görünüyordu.

büyük "ateş fırtınasının[39]" kayıtlara geçtiği yer olan) Hamburg gibi büyük sanayi şehirlerine, (Ekim 1943'te bir gecede 10.000 kişinin öldürüldüğü) Kassel ve (Eylül 1944'te tek bir akınla nüfusun üçte ikisinin evsiz kaldığı) Darmstadt gibi daha küçük meskûn bölgelere patlayıcı ve yanıcı bombalar yağdırdılar. Ve ellerine fırsat geçtiği anda Berlin'e de akınlar düzenlediler.

Savaşı kazandıracak silah – elbette birkaç ay önce kullanılabilseydi: Almanya'nın V2 roketleri askerî teknoloji açısından yeni çağın kapılarını araladı.

Üstünlüğün karşı tarafa geçişinin korkutucu bir seviyeye ulaşmasıyla birlikte ordulara komuta eden her Alman komutan kafasının içindeki fikirlerle boğuşmaya başlamış olmalı. Görünüşe göre Hitler, her bir karış toprak için savaşılmasını teşvik ettiği eprimiş söylemini kaybetmiş gibi görünüyordu. Cesur bir atılımla o Aralık ayında gerçekleştirdiği Ardenler Taarruzu (ya da "Bulge Muharebesi") ise Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma bayatlamış bir tarifti. Nitekim başarısızlığa uğradı ve yeni yıl, Müttefik kuvvetlerin nihai zafere bir adım daha yaklaşmasıyla başladı. Alman direnişi dağılırken Sovyetler doğudan hızla ilerliyordu. Eski Doğu Prusya başkenti Königsberg (Kaliningrad) dört günlük bir kuşatmanın ardından düşürüldü. Şubat ayına kadar Sovyet kuvvetler Königsberg'i bir hayli geride bırakmıştı. Şu aşamada Doğu Cephesi'nin uzunluğu Baltık kıyısından Romanya'nın Karpat Dağlarına kadar 900 kilometre boyunca uzanıyordu. Altı milyonluk Sovyet kuvvetlerinin karşısında ise yaklaşık iki milyonluk Alman kuvvetleri ve onlara ilaveten Mihver devletlerine bağlı 190.000 asker bulunuyordu. Oder ve Vistula Nehirleri arasında yer alan ve hayati önemi haiz olan merkez sektöründe ise Almanlar silah ve insan sayısı açısından daha da kötü durumdaydı. Alman generallerin tahminine göre Sovyetler piyade oranı açısından 11'e 1, tank oranı açısından 7'ye 1 ve ağır top açısından da 20'ye 1 oranda üstünlüğe sahipti.

ON BİRİNCİ SAAT

Batı'ya bakıldığında da ortada Alman generallerin yüzünü güldüren bir manzara yoktu. Burada da giderek büyüyen çetin bir kuvvet mevcuttu. *Wehrmacht*'ı Ardenlerde geri püskürten Eisenhower'ın ordusu Ren Nehri'ne doğru istikrarlı bir şekilde ilerliyordu. 1.5 milyon Amerikan, 400.000 İngiliz ve 100.000 Özgür Fransa Ordusu mensubu askerin ilerleyişi küçümsenerek yabana atılacak bir durum değildi ve Doğu'da ölüm kalım mücadelesi veren Almanları, dikkatlerini Doğu'ya vermekten alıkoyuyordu. Naziler Sovyetlerin Slav ülkelerinde ırk temelli bir savaş başlattıklarını biliyordu. Bildikleri bir diğer şey ise Rus birliklerinden hiçbir şekilde merhamet göremeyecekleriydi.

TERS TEPEN DARBE

Stauffenberg'in bombası çok şiddetli bir şekilde infilak etse de hedefteki kişiyi öldürmekte başarısız oldu.

Almanya için mağlubiyetin çok yakın olduğu Hitler dışında herkes tarafından biliniyordu. Üst düzey ordu subaylarının artık mağlubiyetten şüpheleri yoktu. Claus von Stauffenberg'e (1907-44) gelince; o, hiçbir zaman gerçekten Nazi davasına inanan biri olmamıştı. Bunun tek sebebi kısmen liberal ve bir parça da sol görüşe meyilli olması değildi. Aristokrasinin içinde doğan (ve o zamanlarda kont olan) Stauffenberg, Hitler ve yandaşlarını her zaman hakir görmüştü. Hitler'in davasının umutsuz bir hal aldığının aşikâr hale gelmesiyle birlikte "Alman Direnişi" isimli gruba dâhil oldu. Bir grup ordu subayından meydana gelen bu oluşum, Nazileri bir hükûmet darbesiyle alaşağı etmeyi hedefliyordu. Komplonun kod adı, yapacakları şeye uygun düşen Wagnerci bir isimdi: "Valkyrie". Alman Direnişi, giderek daha dehşetli hale gelen Müttefik hava akınlarından birinin akabinde oluşan kaosta yönetime el koymayı planlıyordu.

Planlarının başarıya ulaşmasının merkezinde Hitler'in suikasta uğratılması yatıyordu. Bu da Kurt İni'ne yerleştirilen bir bombayla gerçekleştirilecekti. Planlarının ortaya çıkmasından korkan komplocular doğru zamanı bekleyemeyeceklerini düşündüler. Bu sebeple Hitler'in kurmaylarıyla görüşme yapmak üzere Kurt İni'nde olacağı 1944 yılının 20 Temmuz akşamını seçerek saldırıyı gerçekleştirmek üzere alelacele hazırlık yapaya giriştiler. Stauffenberg son hazırlıklarını yaparken birtakım aksaklıklarla karşılaştı ve bundan dolayı kullanmayı ümit ettiği patlayıcıların bir kısmını yanına alamadı ve bu da evrak çantasının içindeki bombayı daha az etkili hale getirdi. Nihayet patlayıcı infilak ettirildiğinde bombanın yerleştirildiği masa Hitler için kalkan görevi gördü. Hitler hayattaydı ancak Valkryie'nin ortaya çıkmasının ardından geçen günlerde yakalanan 5000 subay o kadar da şanslı değildi.

AKIL TUTULMASI

Savaşın son birkaç ayında Nazi Almanyası için tünelin sonu iyiden iyiye görülmeye başladı. Hitler ise doğal olarak iç karartıcı gerçeği görmeyi reddediyordu. Artık ülkeyi yalnızca kahramanlık, efsanevi ölçekte destansı bir mücadele ve hayal ve destan ürünleri kurtarabilirdi. *Führer*'in, Eylül 1944'te kurulan *Volkssturm* (Yurt Muhafızları) milislerinin gizli gücüne atfettiği inancı başka ne açıklayabilirdi ki? Yaşları 16 ile 60 arasında olan her erkek bu birliğe katılmak; kendi kıyafetlerini, çantasını, battaniyesini ve kap kacağını getirmek zorundaydı. Bu, başka şartlar altında olsaydı belki de dâhiyane bir uygulama olabilirdi ancak şimdi sıradan Alman vatandaşları liderlerinin verdiği sözlerin gerçek manasını görmeye başlamıştı. Mağlubiyete hazırlanan halk, liderinin son savunma çağrısını karanlık bir alaycılıkla karşıladı. Ancak hâlâ ülkelerine hizmet etmek zorundaydılar. Gestapo'nun doğrulttuğu namlunun gölgesinde bir araya getirilen *Volkssturm* milisleri muharebe alanına sürüldü. Hiçbir surette uygun teçhizata, silaha ve eğitime sahip olamayan birlikler, muharebe alanlarında pişmiş en tecrübeli Müttefik birlikleriyle çarpıştı. *Volkssturm*'a mensup 175.000'den fazla asker hayatını kaybetti. Ne var ki haftalar geçtikçe silahaltına alma süreci öncekinden daha da hummalı bir şekilde yürütüldü. Çocuk yaştaki erkekler ve nihayet kızlar da birliğe dâhil edildi.

Merhamet görmediler de. Yaptıklarının bedelini kendi ülkelerinin sivil vatandaşları ödedi. Nihayet düşman topraklarına ayak basmanın verdiği etkiyle coşan Sovyet birlikleri katliam ve tecavüz çılgınlığına başladı. Bu çılgınlık, komiserleri ordu disiplinin tehlikeye düşmeye başladığına karar verene kadar da devam etti.

Ancak savaş bitmiş değildi. Almanya'nın mağlup olacağı kesinse de bunun gerçekleşmesi için bir süre daha geçmek zorundaydı. Bilhassa da Almanların, Ruslar tarafından istila edilmelerinin iyi hiçbir sonuç doğurmayacağını bilmeleri süreci uzatacak ana etkenlerdendi. Hitler'in artık geleneksel hale gelen "canınız pahasına savunun" talebi karşılığını buluyordu. Sadece Doğu Prusya Taarruzu Sovyetlere 584.000 kişilik zayiata mal oldu. 300.000 kişi ise daha güneyde yürütülen harekâtta yitirildi: Almanya, çökecekse de savaşarak çökmeye kararlıydı.

Ancak çöküş artık çok aşikâr bir hal almıştı. Batılı Müttefikler Şubat ayında Almanya'nın batı sınırından içeri girerek hızla Ren Nehri'ne doğru ilerliyordu. İlerleyiş, etkili bir direniş oluşturulamayacak kadar hızlı gerçekleşiyordu. Birçok Alman birliği Doğu Cephesi'ne aktarılmıştı; Batı'da kalanlar da Ruhr bölgesinde yoğunlaştırılmıştı. Yakın zamanda bu birlikleri kuşatmak üzere harekete geçilecekti. Montgomery'nin İngiliz ordusu "Yağma" Harekâtı kapsamında Rees ve Wesel'den Ren Nehri'ni geçerek taarruza kuzeyde öncülük ederken Omar Bradley (1893-1981) komutasındaki Amerikan 12'nci Ordusu nehri güneyde Remagen'den geçti. 3 Nisan'da tüm

Ruhr bölgesinde Alman esirler Müttefikler tarafından sıraya diziliyor. Savaşın bu aşamasında *Führer*'lerinin "ya zafer ya da ölüm" söylemini takip etmeye istekli çok az kişi vardı.

Hitler Gençliği'ne mensup kahramanlar, komutanları tarafından tebrik ediliyor, Mart 1945. Bu çocukların cesaretleri su götürmezdi ancak savaşta hizmet vermeleri Almanya'nın çaresizliğini gözler önüne seriyordu.

ordu kesin surette kuşatılarak "Ruhr Cebi"nde hapsedildi. Bu kuşatma, Almanya'nın kendini savunma planlarına ölümcül bir darbe vurdu.

SON KURŞUN

O dönemde mühendis grupları tarafından zorla işletilen fabrikalarda ve çok gizli laboratuvarlarda bir dizi süper silah geliştiriliyordu ve zayıf umut ışığını parlatabilecek en yakın seçenek ancak bu silahlardan biri olabilirdi. Kursk'ta istenilen sonuç elde edilemeyince 200 tonluk bir tank olan Panzer VIII'i üzerinde yoğun şekilde çalışmanın pek de önemi kalmamıştı. (Panzer VIII'in nükteli isim olan) *Maus*'un devri geride kaldığı gibi Messerschmitt Me262'nin ne zaman hazır olacağını da kestirmek zordu. Bununla beraber muharebeye hazır bu ilk jet avcı uçağı / av bombardıman uçağı savaşın yeteri kadar uzaması halinde ciddi manada fark yaratabilirdi.

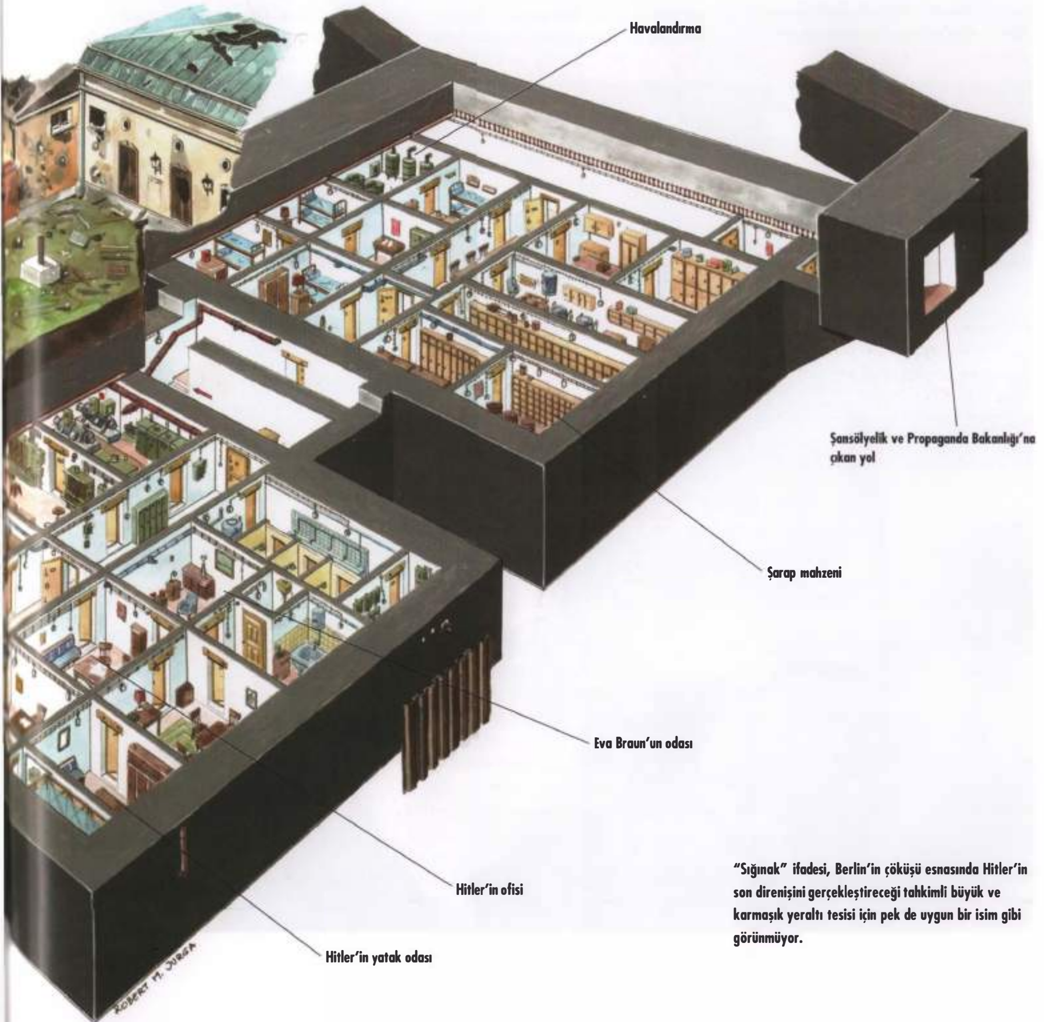
Bu esnada Almanlar, vızıltılı sesi sebebiyle "karınca aslanı" olarak da anılan V1 (*Vergeltungswaffe*: cezalandırıcı silah) roketi sayesinde son birkaç yıldır ilk kez İngiltere'nin güneyinde korku uyandırmayı başardı. Bir uçan bomba olan V1 temelde seyir füzelerinin ilk çeşidi sayılabilir. Daha sonra

Hitler ve Eva Braun'un küllerinin bulunduğu yer.

V2 geliştirildi. Bu roket de önce gökyüzüne doğru yükseliyor ardından da ses hızının dört katı süratinde sessizce alçalarak düştüğü yerde beklenilmedik anda büyük bir tahribat yaratıyordu.

Hem V1 hem de V2 savaş sürecinde kullanıldı; her ikisi de korkunç derecede zayiata yol açtı; bununla da kalmayarak yol açtıkları panik ve kargaşadan dolayı ölçüsüz bir keşmekeş ortamı yarattı. Eğer daha erken bir zamanda kullanıma hazır hale getirilselerdi kim bilir sonuçları ne olurdu! Keza jetler de eğer daha erken hizmete sokulabilseydi ya da atom bombasına ilk kez Hitler sahip olsaydı her şey daha farklı sona erebilir miydi?

Bu sorulara cevap verebilmek mümkün değil. Tıpkı Hitler'in bu projelere ilgisinin projelerin tasarımcıları için destek mi yoksa köstek mi olduğuna ilişkin soru gibi. Hitler'in değişken heveslerini ve dikkat süresinin kısalığını işaret eden

"Sığınak" ifadesi, Berlin'in çöküşü esnasında Hitler'in son direnişini gerçekleştireceği tahkimli büyük ve karmaşık yeraltı tesisi için pek de uygun bir isim gibi görünmüyor.

araştırmacılar ikinci seçeneğe daha yakın duruyor (bununla birlikte bu iki eleştiri Winston Churchill için de yapılabilir). Antisemitizmin Hitler'e atom bombasına mal olduğu doğru gibi görünüyor ancak jet motorlarının gelişimine köstek olduğu iddiasını savunmak çok daha zor. Zira bu türden büyük ve karmaşık projelerin gelişimi daima yavaş gerçekleşirdi.

SON

1945 yılının ilkbaharı yaklaşıyordu. Artık Hitler bile ülkesinin yaşayacağı nihai kaderden emindi. İçinde bulunduğu devasa ölçüdeki yanılsamalar ise iyiden iyiye kendini belli eder olmuştu. Hitler'e göre Almanya, vadedilen istikbali –ve kendisini- hak etmediğini ortaya koymuştu. Bu sebeple büyük çapta fedakârlıklarda bulunulmasını istedi. Rusya'nın ya da Batılı bir işgalci devletin çıkarına hizmet etmemesi için ülkenin sınai alt yapısının kasıtlı olarak kullanılamaz hale getirilmesinde ısrar etti. Ortada hiçbir işgalcinin ele geçirebileceği bir Almanya kalmamalıydı. Bu işi yapmakla görevlendirilen Albert Speer, emri yerine getirmemek için önde gelen sanayicilerle gizlice anlaştı.

29 Nisan'da Hitler ve maiyeti *Führerbunker*'e çekilirken Ruslar da

Berlin'deki *Führerbunker*'de terk edilmiş bir masanın üzerinde yanmış ve etrafa saçılmış kâğıtlar görülüyor. Sığınak, savaşın ardından Sovyetler tarafından yıkılacaktı.

Kızıl Ordu mensupları savaş muhabirlerini gezdiriyor ve Hitler'in kalıntılarının bulunduğu sığınağın arkasındaki mezarı gösteriyor.

çoktan Berlin'in dış mahallelerine ayak basmışlardı. Düşman tarafından ele geçirilmektense intihar etmeye karar veren Hitler'in aynı gün İtalyan paramiliter unsurlarının Mussolini'yi yaka paça ipe çekmesinden çok rahatsızlık duyduğu söylenir ancak öte yandan esir edilmeye tahammül edip edemeyeceğini hayal etmek de bir hayli zor. Hitler bu süreçte Eva'nın kaçmasını sağlamaya çalıştı ancak Eva, sığınağında onunla birlikte ölmek istedi. Bu romantik jesti karşılıksız kalmayacak ve çift, o anda, orada dünya evine girecekti.

Son anlarına kadar paranoyak olan Hitler'in SS aracılığıyla elde ettiği siyanür kapsülünün sahte olduğundan şüphelendiği düşünülmektedir. Bu sebeple Hitler kapsülü ilk olarak çok sevdiği Alman çoban (kurt) köpeği Blondi'de denedi. Köpeğin anında ölmesiyle kapsüllerin gerçek olduğundan emin olan Hitler bir hayvanın ölümü karşısında bir insanın ölümünden çok daha büyük bir yıkıma uğradı.

Görünen o ki ilk Sovyet kuvvetlerinin sığınağa yaklaştığını duymasının ardından son derece büyük bir sakinlik içerisinde ilk olarak Eva'ya siyanür kapsülünü verdi; kapsülü ısırdığını gördü ve daha sonra da başına ateş etmek suretiyle intihar etti. Kendisine sadık olan kimseler Hitler ve Eva'nın cesedini sığınağın arkasındaki açık alana çıkarıp benzin dökerek yaktı. Ölseler bile düşman tarafından ele geçirilemeyeceklerdi.

Hitler, Eva'nın kaçmasını sağlamaya çalışsa da Eva, sığınağında onunla birlikte ölmek istedi.

BÖLÜM 8

AĞIR BİR MİRAS

Hitler'in korkunç Kader Gecesi'ni[40] gerçekleştirmesi Almanya'yı karanlığa mahkûm edecek, savaş sonrası dünyaya ise büyük ve habis bir gölgenin musallat olmasına yol açacaktı. Hitler, çoğunluk için nahoş bir uyarı, fanatik bir azınlık içinse bir araya gelecekleri ortak bir payda olarak kaldı. O aynı zamanda radikallerin neleri başarabileceğini gösteren ibretlik bir örnekti.

Almanya hâlâ teslim olmuş değildi. Hitler'in kendini öldürmesinden bir gün sonra bile devlet radyosu onun vatanı için mücadele ederken öldüğü haberlerini yayınlıyordu. Askerlerin savaşmaya devam etmelerini sağlamak gerekiyordu. Hitler onlardan gerekirse canlarını ortaya koymalarını istemişti ve Hitler'in davayı terk ettiğini öğrenmeleri halinde askerlerin moralman çökmelerinden ve teslim olmalarından endişe ediliyordu.

Bunlar olurken yeni bir açıklama içeriği üretilmekteydi: geriye kalan Naziler Batılı devletlerin liderlerini ikna etmeyi ümit ediyordu. Onlara göre Batılı liderler totaliterlik, *lebesraum* ve ölüm kampları gibi "ufak tefek" meseleleri göz ardı etmeliydi. Nazi Partisi'nin asıl amacı Bolşevizm'i ortadan kaldırmak ve özgürlüğü müdafaa etmekti. İkinci Dünya Savaşı'nın henüz bitmediğini, Soğuk Savaş'ın başlamak üzere olduğunu ve Batılı Müttefiklerin yaklaşan çatışmayı dört gözle beklediğini anlamışlardı. Böylelikle Hitler'in hikâyesi tıpkı başladığı gibi tarihin yeniden yazılmasıyla sona erdi. Ve bir noktaya kadar da bu şekilde devam etti.

Hitler'in yerine atanan devlet başkanı Amiral Karl Dönitz (1891-1980) eski yol arkadaşlarıyla (ve Nazi Partisi mensubu olmayan birkaç muhafazakârla) birlikte Batı'nın onayını alabilecek bir koalisyon hükûmeti kurmak için elinden geleni yaptı. Gerçeklikten kopmuş tek kişi Hitler değildi. Uluslararası hukuka karşı işlenmiş bunca suçun ve bu büyüklükteki onca gayriinsani uygulamanın göz ardı edileceğini düşünmek aşırı iyimser bir tutum olurdu. Gene de savaş suçlularının en azılıları Nürnberg Mahkemeleri'nde kanun önüne çıkarıldıysa da büyük bir kısmı, ibret olsun diye yapılan bir dizi yargılamadan başka bir şey yaşamadı.

Karşıda: Alman subayların arasında oturan *Generaloberst* Alfred Jodl (ortada) Almanya'nın teslim belgesini imzalıyor, Reims, Fransa, 7 Mayıs 1945.

ÇIKIŞ BİLETİ

Casusluktan roket bilimine kadar bir dizi özel beceriye sahip bazı Naziler Amerikalılarla ya da Sovyetlerle çalışmaya başladı ve geçmişleri yok sayıldı. Bir kere daha görüldüğü gibi Soğuk Savaş başlamış, öncelikler değişmişti. Bu türden anlaşmalara girme ümidi olmayanlar ise Nazizm çatısı altında kurulan gizli irtibat şebekeleri yoluyla kendi güvenliklerini sağlamaya çalıştılar. Bir kısım, tıpkı Adolf Eichmann (1906-62) gibi soluğu Latin Amerika'da aldı. Buradaki baskıcı rejimler Nazilerin geçmişlerini görmezlikten gelmeye hazırdı. Kaç kişinin bu "gizli hattı" takip ederek kendini kurtardığını

Evening Standard

NORWAY: Doenitz hint may mean surrender

'STRUGGLE IN THE WEST IS NOW SENSELESS'

Germans told 'Only one fight left—against the Russians'

Monty: I did not ask for Norway

CEASE FIRE

PRAGUE MYSTERY

DR. BEST

DR. FRICK

LONDON GETS READY

Up comes the alibi

The body they cannot find

THIS STATION IS NO LONGER AVAILABLE FOR SHELTER

THE LAST TALK: SURRENDER GENERALS DISCUSS OUR TERMS

Dönitz'in "Batı'da mücadele etmek artık mantıksız" şeklindeki "üstü kapalı ifadeleri" doğru olabilir ancak Hitler "mantığı" ne zaman umursamıştı ki? Öte yandan Londra gazetesi olan *Evening Standard*'a göre Almanya'nın teslim olması o tarihlerde hâlâ uzak bir hayalden ibaretti.

bilmenin ise imkânı yok.

Kimileri, Hitler'in de kaçtığından şüpheleniyordu; onlara göre Hitler, Buenos Aires'te sessiz sakin bir memur hayatı yaşıyor ya da Pampas'ın dışında bir çiftlik işletiyordu. Alevler geri kalan işi ziyadesiyle yerine getirmişti. Sığınağın arkasında bulunan kalıntılar başka birine ait olabilirdi. Sovyet yetkililer Hitler'in diş hekiminin izini buldu ve hekim elindeki kayıtlara bakarak çıkarılmış olan çene kemiği kalıntılarının Adolf Hitler ve Eva Braun'a ait olduğunu kanıtlayabildi. Ancak hekimin beyanının doğru olduğunu ya da Rusların doğru söylediğini kim kanıtlayabilir ki? Tarih yazımı, Adolf ve Eva'nın cesetlerinin yakılmasının ardından oluşan boşluktan hiç de hoşnut değil.

Alman siyasi yapısı da keza kısa süre içinde eskisinden çok farklı bir hal alacaktı. Ülke parçalara ayrıldı; (sözde Alman Demokratik Cumhuriyeti, DDR olarak bilinen) Komünist Doğu ve kapitalist Batı şeklinde pay edildi; Komünist kısım sınırları içinde yer alan Berlin de ikiye ayrıldı. Ancak bunlar sürdürülen işlemleri kesintiye uğratmadı; "Nazilerden arındırma" politikası resmî olarak devam ediyordu ancak uygulamada durum farklıydı. Nazi Partisi'nin totaliter tutumu öyle kapsayıcıydı ki kamuda ya da iş hayatında yer etmiş hemen herkes ya parti üyesiydi ya da parti yetkilileriyle münasebet içine girmişti. Çok az kişi partiyle hiçbir bağı olmadığını iddia edebilirdi.

ŞEYTANİ BİR İMGE

Sovyet kontrolündeki Doğu Berlin'de bulunan eski Reich Şansölyeliği Komünist yetkililer tarafından derhal yıkıldı. Komünistler, Hitler ve Reich'ının hatıralarını silip yok etmek istiyordu. Bununla beraber (kasten yaptıklarına inanmak güç olsa da) sembolik olarak *Führerbunker*'in[41] yeraltı kısmına dokunmadılar. Sığınak, 1980'lerin sonuna kadar yıkılmadan öylece kaldı. O zamana kadar tıpkı Hitler gibi yer altındaki varlığını sürdürdü. Hitler hatırası tabu haline gelmişti ki bu da meseleyi cazibe kaynağı haline getiriyordu. Hitler hatırası insanların kazıyıp ortaya çıkarmak zorunda hissettiği bir konuya dönüştü. Her ne kadar zaman zaman Neo-Naziler varlıklarını belli etse de (bir kısmı zaten hiç yok olmamıştı) meselenin insanları cezbetmesinin nedeni Hitler'in Yahudiler ya da Bolşevik

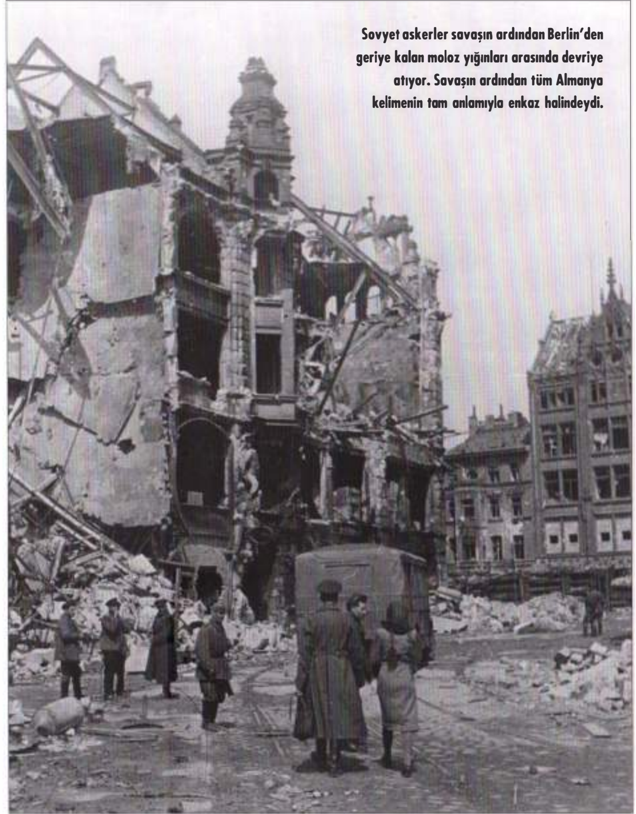
"Problemi" hakkındaki görüşlerini benimsemeleri değildi. Her "yasaklı" bilgi gibi bu da ciddi bir imgesel yönelim yaratıyordu.

Führerbunker 1980'lerin sonuna kadar yıkılmadı.

1938 yılında Nazi zulmünden kaçan ve bir yıl sonra ölen Freud, bu süreklilik arz eden cazibeyi kavramakta gecikmemişti. Tıpkı yaşamı esnasında olduğu gibi Hitler'in sembolik varlığı tarih boyunca daima gerçek öneminin çok ötesine geçmiş gibi görünüyor. O yalnızca bir diktatör değildi; yalnızca kitlelerin katili de değildi. Bazı muhafazakâr araştırmacıların Hitler ve Sovyet diktatör Stalin'i cani bir canavar olma konusunda aynı seviyeye koymaya çalışmaları pek de mantıklı değildir. Hitler hatırasını önüne geçilemez bir şiddet *kimliği* ve yıkıcı bir öldürme arzusu olarak ortaya koyan 20. yüzyıl bakış açısı, evrensel bir nitelik kazanmış gibi görünüyor.

Ele avuca sığmaz, bencil ve hayvani bilinçaltımızla ilgili iki ihtimal söz konusu: ya psikanalizi yapılır ya da bastırılır. Bilinçaltımızın bu nitelikleri ya dürüstçe kabul edilir ve bunun üzerine gidilir ya da bilinç hasırının altına süpürülür. Demokrat dürüst insanlar Hitler'in nasıl olup da modern demokraside gücü ele geçirdiğini ve işlediği suçlarda uygar insanların rızasını (ya da daha doğrusu bu suçlara yardım etme hevesini) elde ettiğini anlamak için çok uğraştılar. Diğerleri ise inkâr yolunu seçtiler ve (tıpkı onun da söylediği gibi) Hitler'i Birinci Dünya Savaşı'nda yaşanan mağlubiyetin ve Versay Konferansı'nda dikte edilen kısıtlamaların getirdiği ulusal aşağılanmaya karşı bir reaksiyon olarak açıklama yoluna gittiler. Ve gene bu kesime göre Hitler'in yükselişinin sebeplerinden biri de elbette Almanya'da giderek yayılan sol siyasi görüştü.

Çok az bir kısım ise daha da ileri giderek *Führer*'in Yahudilere takındığı tutumu destekleyecekti. Ancak işin aslına bakılacak olursa, Hitler'i açık açık destekleyen kişiler genellikle Yahudi meselesinin önemine değinmekten imtina ediyor ya da Hitler'den kalan mirasın bu kısmını reddediyor. Almanya'nın da dahil olduğu pek çok ülkede bugün "Holokost'u İnkâr Etmek" suç sayılıyor. Öte yandan belli bir kesim, yaptığı ayrıntılı açıklamalarla Holokost'un aslında bir aldatmacadan ibaret olduğunu ve hiç gerçekleşmediğini; olmuş *olabileceğini* ancak Hitler'in bundan haberi olmadığını; ya da *bir* şeylerin olduğunu ancak bize anlatılandan çok daha küçük çaplı şeylerin yaşandığını kanıtlamaya çalışıyor.

Sovyet askerler savaşın ardından Berlin'den geriye kalan moloz yığınları arasında devriye atıyor. Savaşın ardından tüm Almanya kelimenin tam anlamıyla enkaz halindeydi.

AHLAKİ BİR ÖLÇÜT

Yapılan onca şeyi inkâr etmek ne kadar büyük bir tehlike arz ediyorsa, Adolf Hitler'i bize eşsiz biri olarak gösteren abartılı tarih yazımı da o seviyede büyük bir tehlike arz etmektedir. Birini açık bir şekilde ve büsbütün işlediği suçların sorumlusu, bir nevi günah keçisi olarak düşünmek tuhaf gelse de onun bir tür mutlak kötülüğü temsil ettiği düşüncesi de vahim bir yanılgı içerir. Holokost'u, hiçbir örneği ya da dengi yokmuşçasına zalimliğin en uç noktası olarak hatırlama eğilimi, yaşanan bu olayın tarihten külliyen soyutlanması sonucunu da doğurabilir. Örneğin; Ruanda ya da Güney Sudan'da da katliamlar yaşanmıştı ve eğer diğer katliamlarla hiçbir şekilde karşılaştırılamayacaksa bu olay nasıl olacak da gelecek nesiller için bir uyarı niteliği taşıyacak? Ölçeği ve üzerinde ne kadar tartışıldığı hususunda Holokost'un benzersiz oluşu tartışmaya açık ancak ahlaki ölçüt ya da seviye açısından gerçekten çok mu farklı?

Buna karşılık Batılı siyasiler diktatörvari birilerini Hitler'e her benzetmek istediklerinde ahlaki değerlerimizin ufalandığı hissine kapılırız. Hitler'in ulaştığı seviyeyi tanımlayabilmek de hiç kolay değil. Hillary Clinton zaman zaman Hitler karşılaştırmaları yapıyor ve söylediklerinde haklı çıkması için çok uğraşması gerekebilir. Peki, yapılan bu karşılaştırmalar hiç mi doğru değil? Örneğin, Iraklı diktatör Saddam Hüseyin'i (1937-2006) ele alalım. Hüseyin, kendine muhalif olanlara işkence yaptırdı ve onları öldürdü; kabine toplantısında silahını çekti ve kendi görüşüne katılmayan bir yetkiliyi vurmak suretiyle öldürdü; Kendi halkına karşı ülkesine kimyasal silah konuşlandırdı ve bir milyon ve belki de daha fazla sayıda insanın hayatına

Ön sırada, soldan sağa doğru dizilmiş olan Goering, Hess, Ribbentrop ve Keitel (Kasım 1945'den Ekim 1946'ya kadar süren) Nürnberg Yorgılamaları'nda haklarında verilen kararı dinliyor.

mal olan Irak-İran savaşını başlattı. Bu durumda Hitler ve Saddam Hüseyin karşılaştırması yapmak mümkün olmaz mı? Öte yandan duruma alaycı bir tavırla yaklaşan bir kısım insan, Batılı hükûmetlerin Hüseyin'e cephe almadan önce çok çalkantılı bir bölgeye istikrar getirdiği için onu takdir ettiğini hatırlatıyor. Peki, bu durumda Hitler-Hüseyin karşılaştırması hükmünü yitirmiş mi oluyor?

Bazıları için 1929'un getirdiği durum siyasi ve duygusal anlamda (sağa) "çekilişi" tetiklemişti. Hitler ise bugün bile radikal sağın simgesi durumunda.

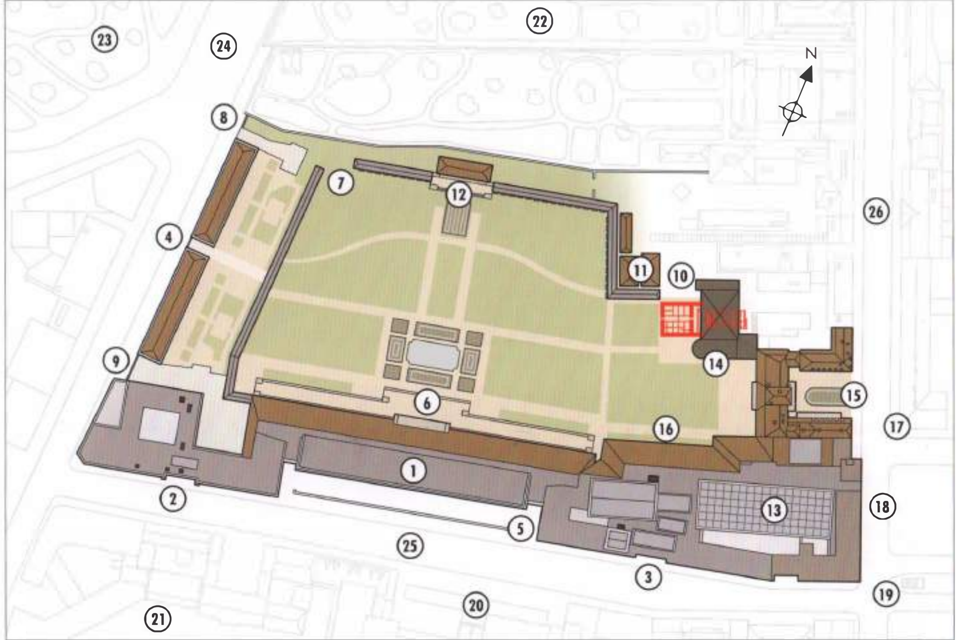
SONUÇLAR VE SORULAR

Hiçbir biyografi bu türden sorulara kesin cevaplar vermemizi sağlayamaz; özellikle de bunun gibi kısa ve nispeten yüzeysel bir biyografi. Karakteri ne kadar çetrefilli ve çelişkiliyse de Hitler pek de eşsiz biri gibi görünmüyor. Bu noktada bir sonuca varmamız gerekiyorsa eğer şu değerlendirmeyi yapmak mümkün: Hitler'in karakteri ve ortaya çıkardığı kötülük; ailesel, toplumsal, siyasi, tarihî ve kültürel koşulların bir araya gelmesiyle şekillendi. Eğer Hitler'e ya da işlediği suçlara bu faktörlerden yalnızca birini kullanarak cevap aramaya kalkarsak tatmin edici bir açıklama elde etmemiz mümkün olmayacaktır. Tarih boyunca çocukluk döneminde dayak yiyen ve annesinin istismara uğradığına şahit olan ancak soykırım gerçekleştirmeyen milyonlarca çocuk doğdu; Pek çok kişi daha ağır bir yoksullukla mücadele etmek zorunda kaldı ya da arzularının bastırıldığı bir hayat yaşadı. 20. yüzyılın başlarında sadece Viyana'da bu insanlardan binlerce vardı.

Bununla beraber Hitler'in çocukluğunda ruhen aldığı hasar son derece açık ve gördüğümüz kadarıyla bir hayli derin; ayrıca içinde büyütmüş olduğu hayalcilik ve öfkenin tuhaf birleşimi istikrarsız bir mahiyette. Hitler ırk teorisinden etkilenen sayısız Avrupalıdan biriydi ancak düz bir bakış açısına sahip olmadaki ısrarı bu fikirleri bilhassa onun için tehlikeli hale getirdi. Keza romantik düş gücü onu, yozlaşmış olarak gördüğü Nietzsche'nin sivri uçlu ifadeleri ve Klimt'in çizdiği sahneler için de apaçık bir hedef haline getirmişti. Gene ana dilleri Almanca olan Avusturyalıların bir jenerasyonu "kendi" ülkelerini paylaşmayı ve imparatorluklarını "milletler lapası" haline getirmeyi kabul etmişti ancak bunların büyük bir kısmı Hitler'in aksine var oluşları için farklı dayanaklar, hayranlık duyacakları farklı şeyler ve öfkelenecekleri farklı hedefler buldu. Gene de Hitler'in yaşamını ve dönemini düşündüğümüzde bu iki şeyin birbiriyle bir hayli iç içe olduğunu ve hatta ayrılmaz bir biçimde bağlanmış olduğunu görüyoruz. Bu sebeple böyle bir kitabın Hitler'i ya da yaptığı şeyleri açıklamada tamamen doyurucu olmadığını kabul ederken meselenin iç yüzünü mümkün olduğunca ortaya koyduğu söyleyebiliriz.

EK: REICH ŞANSÖLYELİĞİ

Reichskanzlei (Reich Şansölyeliği) Hitler'in Berlin'de bulunan iktidar merkeziydi. Büyük bir yapı olan Şansölyelik, ihtişamıyla ziyaretçilere hayret ve korkuyla karışık bir duyguyu yaşatmak üzere tasarlanmıştı. Buradaki planda *Şansölyelik'in* Albert Speer tarafından devasa değişiklikle yeniden inşa edilmiş hali gösterilmektedir. Bu yeniden inşa süreci Speer'in de Üçüncü Reich çatısı altındaki etkisini pekiştirmişti. Hitler, yapının her detayına karşı son derece ilgiliydi çünkü *Şansölyelik'in* Nasyonal Sosyalist ideolojiyi yansıtmasını istiyordu. Bir defasında şu ifadelerde bulunmuştu: "Berlin, yeni misyonunu sergileyecek şekilde değişime uğramalıdır." Nihayet Şansölyelik, savaşın ardından Sovyet işgalciler tarafından yıkıldı.

1 *Mittelbau mit Marmorgalerie* (Mittelbau Mermer Galeri)
2 *Eingang zur Reichskanzlei* (Reich Şansölyeliği'ne Giriş)
3 *Eingang zur Präsidialkanzlei* (Reich Başkanlık Ofisine Giriş)
4 *Kasernenbauten* (Karargâh Binası)
5 *Hebebühne zu den Katakomben* (Yeraltı Mezarlığına İnen Asansör)
6 *Gartenportal zu Hitlers Arbeitszimmer* (Hitler'in Ofisine Bahçeden Açılan Kapı)
7 *Bauzufahrt zum Führerbunker* (Führerbunker'nın Girişi)
8 *Zufahrt – Tiefgarage und Führerbunker* (Giriş: Yeraltı Otoparkı ve Führerbunker)
9 *Einfahrt – Tiefgarage und Feuerwehr* (Giriş – Otopark ve İtfaiye Ekibinin Bulunduğu Yer)
10 *Zufahrt – Führerbunker* (Giriş – Führerbunker)
11 *Haus Kempka* (Hitler'in Özel Şoförü Kempka'nın Evi)
12 *Gewächshaus* (Sera)
13 *Ehrenhof* (Haysiyet Divanı)
14 *Festsaal mit Wintergarten* (Balo Salonu ve Drama, Müzik ve Resim Sergi Salonu)
15 *Alte Reichskanzlei* (Eski Reich Şansölyeliği)
16 *Speisesaal* (Akşam Yemeği Salonu)
17 *Propagandaministerium* (Propaganda Bakanlığı)
18 *Erweiterungsbau zur Reichskanzlei* (Reich Şansölyeliği Ek Binası)
19 *U-Bahn-Eingang Wilhelmsplatz* (Wilhelmsplatz Metro Girişi)
20 *Kaufhaus Wertheim* (Wertheim Alışveriş Merkezi)
21 *Leipziger Platz* (Leipziger Meydanı)
22 *Ministergärten* (Bakanlık Bahçesi)
23 *Tiergarten* (Hayvanat Bahçesi)
24 *Hermann-Göring-Straße* (Herman Göring Sokağı)
25 *Voßstraße* (Voss Sokağı)
26 *Wilhelmstraße* (Wilhelm Sokağı)

ÇEVİRMENİN NOTLARI

1 Fransızca: *Tout comprendre c'est tout pardonner*
2 Büyük Tasfiye ya da Büyük Temizlik olarak da bilinen bu tarihî vakayı anlatmak için kullanılan bu tanım Stalin'in 1936-38 yılları arasında Komünist Parti ve Sovyet toplumunda giriştiği büyük çaplı siyasal baskı için kullanılır.
3 Kolektivizasyon, Josef Stalin'in 1930'lu yıllarda Sovyetler Birliği sınırları içerisinde devlet eliyle bir tarım devrimi gerçekleştirebilmek için uyguladığı politikaya verilen addır. Bu amaçla köylülerin küçük toprakları makinelerle teçhiz edilmiş büyük ölçekli çiftlikler haline getirilmişti.
4 Nihai Çözüm (*Endlösung*): Nazilerin kendileri açısından mutlaka ortadan kaldırılması gereken bir sorun olarak gördükleri gruplara karşı sistematik bir şekilde yok etmek amacıyla yapmış oldukları faaliyetlere verilen ad.
5 Eğer herhangi bir konuda çevrimiçi bir tartışma yeteri kadar uzarsa, öyle ya da böyle birilerinin Nazilerden ya da Hitler'den bahsedeceğine ilişkin iddia.
6 Koprofili: Dışkıya odaklanılarak cinsel heyecan hissedilmesi durumdan ibaret olan bir sapkınlık hali.
7 Almancada kelime anlamı olarak "zenginlik", "devlet", "imparatorluk" ifadelerine karşılık gelen "reich" kelimesi siyasi tarih terminolojisinde Alman ulusunun dünya genelinde etki sahibi olduğu her bir dönemi ifade etmektedir. Buna göre; Birinci Reich 843-1806 tarihleri arasında var olan Kutsal Roma Germen İmparatorluğunu dönemini, İkinci Reich Almanya'nın siyasi birliğinin sağlandığı 1871'den Birinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1914 yılına kadar olan süreci, Üçüncü Reich ise Hitler tarafından kurulan Nasyonal Sosyalist Alman devletini tanımlamaktadır.
8 Nietzsche'nin bu sözünün öncesinde "Canavarlarla savaşan kişi canavara dönüşmemelidir" şeklinde bir ifade yer alır. Yukarıda yer alan ve devam eden ifadesinde kastettiği de dolayısıyla kötülükle ne kadar haşır neşir olunursa kötülüğün o kişiye sirayet edebileceği ya da kişinin o kötülükten nasibini alacağıdır. Hitler bağlamında düşünülecek olursa burada kastedilen, içinde bulunduğu dönemin kasveti ve karamsarlığının Hitler'i etkilemiş ve onu şekillendirmiş olabileceğidir.
9 1935 tarihinde çıkarılan antisemitist yasalardır. Nazi ideolojisindeki pek çok Yahudi karşıtı fikir böylelikle kanunlaştırılmıştır.
10 Kelime olarak birleşmek anlamına gelen Anschluss, 1938 yılında Almanya'nın Avusturya'yı ilhak etmesi olayına verilen isimdir. Almanya'nın genişlemek adına attığı adımların ilki olan bu olay Avusturya'nın kansız bir şekilde Almanya'ya katılmasıyla son bulmuştur.
11 Yahudi düşmanlığı.
12 Freud'un Yapısal Kişilik Kuramı'na göre İlkel Benlik (ID) mantık dışı istek ve arzularla dolu olan ve ne pahasına olursa olsun doyurulması gereken benliktir. Benlik (Ego) gerçekçidir ve ilkel benliği bastırmaya çalışır. Yazar burada Avrupalı sömürgecilerin ilkel benliklerinin benlikleri tarafından bastırılması gerektiğini Freud'un bu sözüyle ifade etmektedir.
13 Romantik dönemde Alman sanat müziğine verilen ad.
14 Avantgart: Zamanının ilerisinde olan ve yeni eğilimlere işaret eden sanatçıları veya sanat anlayışlarını tanımlamak için kullanılan ifade.
15 Galiçya: Günümüzde Polonya'nın güneydoğusu ile Ukrayna'nın batı toprakları arasında kalan bölge.
16 Pogrom: Genel olarak belirli bir etnik ya da dinî gruba, özel anlamda ise Çarlık Rusyası'nda yaşayan Yahudi toplumuna etnik, dinî ya da siyasi sebeplerle uygulanan şiddet hareketlerine verilen ad. Bu şiddet hareketleri "holocaust" yani "soykırım"dan farklı olarak sistematik değildir ve doğrudan devlet eliyle uygulanmamıştır. Evleri, işyerlerini veya ibadethaneleri tahrip etmek, insanları dövmek, yaralamak, tecavüz etmek ve hatta öldürmek pogromun tipik özellikleridir. (
17 Ekvator Afrikası veya Ekvatoral Afrika Orta Afrika'daki Fransız sömürgelerinden oluşan ve Kongo Nehri'nden Sahra Çölü'ne kadar uzanan bölgeyi kapsayan bir federasyondu. Bugünkü Orta Afrika Cumhuriyeti, Gabon, Çad ve Kongo Cumhuriyeti'ni içerisine alan bu federasyon 1910 yılında kurulmuş ve 1958 yılında dağılmıştır.
18 Burada geçen "siper bakış açısı" ya da İngilizcedeki kullanımıyla "trench perspective" ifadesi eratın siperlerden savaşı değerlendirmesiyle üst rütbeli subayların/savaşı idare eden generallerin savaşı değerlendirmesi arasındaki farkı vurgulamaktadır. Erat her ne kadar savaşta ön cephede yer alsa da, durumu sadece içerisinde bulunduğu ortamın mikro şartlarına göre, dar bir perspektifte değerlendirebilmektedir. Buna karşılık lider kadro savaşı çok boyutlu olarak/ resmin bütününü görerek değerlendirebilecek vasıflara sahiptir veya sahip olmalıdır. Özetle bu ifade Hitler'in Birinci Dünya Savaşı'nda onbaşı olarak cephe hattında yer almasına karşın büyük bir savaşın çok boyutlu şartlarını değerlendirebilecek birikimden yoksun olduğunu anlatmak için kullanılmaktadır.
19 Shell Shock: "Savaş sonrası stres tepkisi" ya da "savaş bunalımı" olarak adlandırılabilecek, günümüzde PTSD yani "Travma Sonrası Stres Bozukluğu" olarak da tanımlanan rahatsızlık.
20 Askerî istihbaratın bir alt birimi.

21 Siegfried, daha önce de bahsedildiği gibi bir Alman efsanesinde ihanete uğrayarak öldürülen bir karakterdir. Siegfried aynı zamanda Almanca bir erkek ismi olup zaferle gelen barış manasını da taşır. Burada Hitler her iki anlama da atıfta bulunarak ihanetin bedelinin ödetileceği ve zafer kazanmak suretiyle barışın hâkim kılınacağını ifade etmektedir.
22 İtalyancada "önder/ lider" anlamına gelen ve Benito Mussolini ile özdeşleşen bir ifade.
23 Roma Yürüyüşü: 22 Ekim 1922'de Benito Mussolini önderliğindeki İtalyan faşistlerin yaklaşık 40 bin kişiyle Napoli'den başkent Roma'ya düzenlediği yürüyüşe verilen ad. Yürüyüşün ardından Nasyonal Faşist Parti İtalya'da iktidarı ele almıştır.
24 Alman Hava Kuvvetleri.
25 Beşten fazla düşman uçağını düşüren pilotlara verilen ad.
26 İlk kez 1934 yılında İngiliz karikatürist David Low tarafından çizilen Albay Blimp karakteri, azametli, hiddetli ve şoven bir karakterdir. Burada Hindenburg'un bu özelliklere sahip olduğunu vurgulamak için bu örnek verilmiş.
27 Reichstag'ın kundaklanmasından sonra parlamento binası büyük oranda tahrip oldu ve dolayısıyla oturumları burada gerçekleştirme imkânı kalmadı. Reichstag'a yakınlığı ve yeterli oturma kapasitesiyle Kroll Opera Binası 1942'ye kadar parlamento oturumlarının gerçekleştirileceği yer olarak kullanılacaktı.
28 Partinin silahlı gücü olarak ilk zamanlar Hitler'in güvendiği bir yapı olan SA, zaman geçtikçe onun kontrolü dışında hareket etmeye başladı. SA'nın lideri olan Röhm ile de fikir ayrılıkları yaşayan Hitler nihayet tamamen kendine bağlı olan ve SS olarak bilinecek olan oluşumu kurdu. İki farklı teşkilatın üyeleri arasında gözle görülen ve gün geçtikçe artan bir gerilim mevcuttu. Zaman geçtikçe Röhm, Hitler'i açıktan açığa eleştirmeye ve hatta tehdit etmeye başladı. 1934 İlkbaharı'nda Hitler, vermiş olduğu emre rağmen Röhm'ün SA mensuplarını gizliden silahlandırdığını öğrendi. Bu, bardağı taşıran son damla oldu. Uzun Bıçaklar Gecesi olarak bilinen olayda SA teşkilatı SS teşkilatı tarafından işlevsiz hale getirildi.
29 Aslı "Guns Before Butter" olan ifade, tüketim mallarından önce savaşı malzemesine öncelik verilmesi gerektiğini vurgulayan bir yaklaşımdır. Elbette ülke ekonomisi açısından böyle bir yaklaşım uygulanabilir değilse de silahlanma gereksinimine verilen önemin ne denli büyük olduğunu vurgulaması açısından önemlidir.
30 İngilizce cümlede geçen "concordat" ifadesi terminolojik olarak siyasal irade (hükûmet) ile dini otorite (Papalık) arasında yapılan antlaşmayı tanımlamaktadır.
31 İngilizce aslı "Man on the Bondi Tram" olan ifade Avusturalya'da "sıradan insan" ifadesinin karşılığı olarak kullanılan ifadelerden biridir. Yazar burada Münih'teki sıradan insana atıfta bulunmak için Bondi tramvayı yerine Münih'te bulunan Heidhausen tramvayı ifadesini kullanarak bir kelime oyunu yapmıştır. Cümlede anlatılmak istenen, sanat eserlerine değer biçen kişilerin sıradan insanlar olduğudur. Yazarın üslubunu yok etmemek adına İngilizce ifade doğrudan Türkçeye aktarılmıştır.
32 Huoston Steward Chamberlain, kitabın ilk bölümlerinde bahsedildiği gibi Yahudilerden nefret eden Britanya doğumlu Alman bir düşünürdü. Çinlilerden de aynı oranda nefret eden Chamberlain, Foundations kitabında Çin kültürünün Yahudiler tarafından inşa edildiğini öne sürüyordu.
33 1938 yılına kadar bir Avrupa meselesine haline gelen bölgenin durumu, Almanya'nın saldırgan tutumuyla belki de dünya savaşının tetikleyicisi olacakken başta Britanya Başbakanı Chamberlain'in girişimiyle toplanan 1938 tarihli Münih Konferansı sonucu Almanya'ya terk edilmiştir. Antlaşmayı imzalayan devletler arasında Britanya, Almanya, Fransa ve İtalya bulunurken Çekoslovak temsilcilerin konferansa dâhil edilmemesi önemli bir ayrıntıdır.
34 Ekim Devrimi'ni aslında Yahudilerin gerçekleştirdiğini ve Bolşevikler arasında esas gücün Yahudilerin elinde olduğunu öngören söylenti.
35 Polonya'nın işgaliyle başlayıp Fransa'nın mağlup edilmesine kadar geçen süreçte Almanya ve Fransa arasında süren savaşa verilen ad. Birbiriyle savaş halinde olan Almanya ve Fransa bu dönemde kara sınırları olmasına rağmen birbirlerine karşı çok sınırlı ve etkisiz harekâtlar düzenlemişti. İngilizlerin Sahte Savaş (Phoney War) dediği bu döneme Fransızlar Komik Savaş (Drôle de Guerre), Almanlar ise Hareketsiz Savaş (Sitzkrieg) ismini vermişti.
36 Alman Deniz Kuvvetleri.
37 Rusya'nın coğrafya ve iklim durumu göz önünde bulundurularak kış aylarındaki hava şartlarının Rusya'daki muharebelere yetenekli bir generalden daha fazla tesir edebileceğini vurgulamak için kullanılan bir deyim.
38 Genel Hükûmet, Polonya'nın Nazi Almanyası ve SSCB tarafından İkinci Dünya Savaşı'nın hemen başında işgal edilmesinden sonra Almanların boyunduruğunda kurulmuş kukla hükûmete verilen ad.
39 Burada kullanılan "firestorm" (ateş fırtınası) ifadesi ile İkinci Dünya Savaşı boyunca Hamburg, Dresden, Berlin gibi şehirlere yapılan yoğun bombardıman sonucu ortaya çıkan yangın ve yıkımlara vurgu yapılmaktadır.
40 Kuzey Avrupa mitolojisinde pek çok tanrının ölümüyle sonuçlanan ve Ragnarök diye de anılan olaylar zinciri. Mitolojiye göre felaketlerin ve savaşların ardından dünya yeni ve bereketli haliyle tekrar meydana gelir. Burada da Hitler dönemi ve sonrasına atıfta bulunulmuştur.
41 Führer'in (Hitler'in) sığınağına verilen ad.

BİBLİYOGRAFYA

Browning, Christopher R. *The Origins of the Final Solution: The Evolution of Nazi Jewish Policy, September 1936–March 1942* (London: Heinemann, 2004).

Dwork, Debórah and Van Peit, Robert Jan. *Holocaust: A History* (London: John Murray, 2003).

Evans, Richard J. *The Coming of the Third Reich* (London: Allen Lane, 2003).

_____. *The Third Reich in Power, 1933–1939* (London: Penguin, 2005).

_____. *The Third Reich at War: How the Nazis Led Germany from Conquest to Disaster* (London: Penguin, 2008).

Gilbert, Martin. *Kristallnacht: Prelude to Destruction* (London: HarperCollins, 2006).

Johnson, Eric and Reuband, Karl-Heinz. *What We Knew: Terror, Mass Murder and Everyday Life in Nazi Germany* (London: John Murray, 2005).

Kershaw, Ian. *Hitler 1889–1936: Hubris* (London: Allen Lane, 1998).

_____. *Hitler 1937–1945: Nemesis* (London: Allen Lane, 2000).

Merridale, Catherine. *Ivan's War: Inside the Red Army, 1939–1945* (London: Faber, 2005).

Overy, Richard. *Russia's War* (London: Allen Lane, 1998).

Roberts, Andrew. *The Storm of War: A New History of the Second World War* (London: Allen Lane, 2009).

Roseman, Mark. *The Villa, The Lake, The Meeting: Wannsee and the Final Solution* (London: Penguin, 2002).

Stern, J.P. *Hitler: The Führer and the People* (London: Fontana, 1975).

_____. *The Heart of Europe: Essays on Literature and Ideology* (Oxford: Blackwell, 1992).

Wasserstein, Bernard. *On the Eve: The Jews of Europe Before the Second World War* (London: Profile, 2012).

Willett, John. *The Weimar Years: A Culture Cut Short* (London: Thames & Hudson, 1984).

Wistrich, Robert. *Who's Who in Nazi Germany* (London: Routledge, 1995).

_____. *Between Redemption and Perdition: Essays on Modern Anti-Semitism and Jewish Identity* (London: Routledge, 1990).

Wolf, Hubert and Kronenberg, Kenneth. *Pope and Devil* (Cambridge, MA: Belknap, 2010).

İNDEKS

FOTOĞRAFLARIN KAYNAKLARI

Alamy: 10 (Pictorial Press), 13 (Reuters), 19 (Mary Evans Picture Library), 29 (F1online digitale Bildagentur GmbH), 34 (Pictorial Press), 38 (Imagebroker), 42 (I TAR-TASS), 43 (EPA), 44 (Keystone Pictures USA), 48 (dpa picture alliance), 53 (Vintage Cover), 58 (World History Archive) 59 (Photo Researchers Inc), 61 (Art Archive), 62 (Peter Horree), 63 (Gunter Kirsch), 71 (Heritage Image Partnership), 74 (Print Collector), 76 (Lebrecht), 79 (Chronicle), 82 (Pictorial Press), 83 (Granger Collection), 98 (dpa picture alliance), 99 (Granger Collection), 104 (Chronicle), 105 (Imagebroker), 106 (World History Archive), 108 (Art Archive), 117 (Everett Collection), 120 (Art Archive), 123 (Mary Evans Picture Library), 129 (Photo 12), 130 (Classic Image), 131 (David Cole), 147 (Pictorial Press), 149 (Peter Horree), 150 (dpa picture alliance), 152/153 (Photo 12), 154 (Print Collector), 158 (Art Directors & TRIP), 165 (A.F. Archive), 166 (Chronicle), 173 (Everett Collection), 174 (Prisma Bildagentur AG), 187 (Prisma Bildagentur AG), 188 (Prisma Bildagentur AG), 191 (Pictorial Press), 192 (Keystone Pictures USA), 203 (AKG Images), 206 (Sureshots), 212 (John Frost Newspapers), 213 (A.F. Archive), 215 (Pictorial Press), 217 (Jack Sullivan)

Alamy/Interfoto: 12/13, 17, 20, 35, 37, 40, 46, 60, 78, 89b, 91, 92, 93, 102/103, 110, 111, 183

Art-Tech: 181, 182, 202

Cody Images: 6, 9, 11, 14, 21, 24b, 25, 28, 64/65, 85, 87, 96–97 both, 107t, 127, 128, 132, 136, 144, 156/157, 162, 176, 177, 196/197, 199, 200, 214, 216

Dreamstime: 126 (Gegapix)

Getty Images: 22/23 (Imagno), 66/67 (AFP/Behrouz Mehri), 73 (Corbis), 137 (Popperfoto), 141 (Time Life), 159 (Mondadori Portfolio), 161 (Archive Photos), 189 (AFP), 208 (William Vandivert/Time Life), 210 (Archive Photos)

Getty Images/Bettmann: 24t, 27, 114, 121, 142, 170/171

Getty Images/Hulton: 30/31, 36, 50–52 all, 54–55, 57, 69, 70, 72, 75, 100, 116, 118, 122, 133, 134, 138, 163b, 168, 204/205, 209

Getty Images/Hugo Jaeger/Time Life: 16, 18, 46/47, 49, 68, 107b, 140, 167, 169

Getty Images/Ullstein Bild: 32/33, 56, 119, 124, 135, 139, 143, 151 both, 163t, 172, 180, 190

Robert M. Jurga: 184, 186, 206/207

Library of Congress: 39

Mary Evans Picture Library/Sueddeutsche Zeitung: 8, 86, 88, 89t, 109, 146, 155

Bertil Olofsson/Krigsarkivet: 94/95

U.S. Department of Defense: 112/113, 148, 160, 179, 185, 194/195

MICHAEL KERRIGAN

HİTLER

CANAVARIN ARDINDAKİ ADAM

DÜNYA TARİHİNİ DEĞİŞTİREN DİKTATÖRÜN FIRTINALI HAYATI...

Adolf Hitler, Alman aile yapısını şekillendirme sürecinde kendi ailesinden ne derece etkilendi? Kendisinin sanata dair görüşleri bir ulusun mimari anlayışını nasıl etkileyebildi? Hitabet becerisini nasıl keşfetti? Propaganda İkinci Dünya Savaşı'nda nasıl Hitler'in en tehlikeli silahı hâline geldi? Savaşı idare etme şekli ve Alman komuta kademesiyle ilişkisi, henüz sıradan bir askerken sahip olduğu "siper bakış açısı"nın mirası mıydı?

Michael Kerrigan tüm bu sorulara yanıt aramakla kalmıyor, okuyucuyu ayrıca Hitler'in dünya tarihini temellerinden sarsan fırtınalı hayatında soluksuz bir maceraya davet ediyor. Bu macerada hem dram hem de gerilim bütün acımasızlığıyla kendini hissettiriyor; savaş boyunca askerlerin ve halkın içinde bulunduğu ruh hâli açık bir biçimde görülebiliyor.

Kitabın en çarpıcı tarafı; yaşanan soykırım ve savaşın dehşeti tarafından gölgelenen Hitler'in iç dünyasını, sanata olan düşkünlüğünü, çocukluğunu, aile yaşamını, okul arkadaşlarını, öğretmenlerini, kadınlarla olan ilişkisini ve etten kemikten bir insan olan "diğer" Hitler'i ön plana çıkarması... Zira bunların Hitler'i Hitler yapan sürece etkisi, yadsınamayacak kadar büyük bir önem arz etmekte.

"HİTLER: Canavarın Ardındaki Adam", içerdiği 180 adet çizim, fotoğraf ve resimle tüm okurlara gerçek bir belgesel heyecanı sunuyor.

Kronik

kronikkitap.com kronikkitap

ISBN: 978-975-2430-94-5

9 789752 430945